

Annales

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ.

1 Τὸ τῆς ἱστορίας χρήσιμον καὶ πρὸ ἡμῶν οἱ συγγραψάμενοι διωρίσαντο, καὶ ἄπερ ἂν ἐκείνοις ἐπῆλθεν εἰπεῖν, ταῦτ' ἂν καὶ ἡμεῖς ἐρεῖν ἔχωμεν· τί γὰρ ἂν καὶ εὐροιμεν καινότερον νόημα τοσοῦτων ἱστορησάντων καὶ σύμπαν καλὸν τῆς ἱστορίας ἀποφηναμένων ἐν τοῖς σφετέροις συγγράμμασι; τάχα δέ, ὃ πλέον ἐκείνων ἐν τοῖς νῦν προκειμένοις ἡμῖν λέξειν ἄξιον, τοῦτό γε ἂν τῆς ἡμετέρας συγγραφῆς προβαλούμεθα· τὸ δέ ἐστίν ὅτι, καινοτέρων ἡμῖν προκειμένων πραγμάτων, ἃ μήπω τις γραφῆ παραδέδωκε, καινότερον συμβαίνει εἶναι καὶ τὸ ὠφέλιμον, ἐκείνων ἐν γνώσει τῶν ἀνθρώπων γεγενημένων, ἄπερ ὁ χύδην ῥέων λόγος οὐκ ἀληθῶς ἀποφαίνεται. οἱ μὲν οὖν τὰ καθ' ἡμᾶς ἱστορικῶς συγγραψάμενοι ἄλλην ἄλλος πεποίησαν τὴν ἀρχήν· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἤρξαντο, οἱ δὲ ἐξ ἀξιολόγου τινὸς ἀρχῆς, ἢ Περσῶν ἢ Ἑλλήνων ἢ Ῥωμαίων ἢ ἄλλου οὐτινοσοῦν τῶν ἐθνῶν, ἕκαστος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν τὸ οἰκεῖον καταρτιζόμενος σύγγραμμα. καὶ ἡμῖν οὐχ ἥκιστα οὕτω τὰ τῆς συγγραφῆς τελεσθήσεται. τὰ μὲν γὰρ ἀπ' ἀρχῆς γεγενημένα τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως πολλοῖς τε καὶ πολλάκις ἐξιστορήθη, οὐ χρὴ δὲ λέγειν καὶ εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ πλείους ἠναντιοφώνησαν τὰ τῶν βασιλέων συγγράφοντες, ἀλλοιώσεις τε χωρῶν καὶ πόλεων στάσεις καὶ πολέμων συρρήξεις καὶ ἀνδραποδισμοὺς καὶ νίκας καὶ ἤττας καὶ ὅσα τοιαῦτα συμβαίνει τοῖς καθ' ἡμᾶς. πολυσχιδῶν γὰρ τουτωνὶ τελούντων καὶ μηδὲ παρ' αὐτῶν ἴσως τῶν ἐνεργούντων γινωσκομένων, σχολῆ γε ἂν τοῖς ἐξιστοροῦσι τοῦ ἀληθοῦς παντάπασι γενήσεται ἢ ἐπίτευξις· ἐκ τοῦ μᾶλλον δὲ καὶ ὅσα τῇ κοινῇ φήμῃ γνωρίζεται, ταῦτα τὸν ἐξιστοροῦντα παραλήψασθαι δεόν, εἰ μὴ ἀδικεῖν οὗτος ἔθε λήσειε τὴν ἀλήθειαν ὡς οἱ τοὺς ὀβλοὺς κερματίοις ἔλλυ μαινόμενοι ἢ καὶ παραχαράττειν βουλόμενοι. οὔτε γοῦν πρὸς χάριν οὔτε πρὸς φθόνον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς μῖσος ἢ καὶ πρὸς εὐνοίαν συγγράφειν χρεῶν ἐστὶ τὸν συγγράφοντα, ἀλλ' ἱστορίας μόνον χάριν καὶ τοῦ μὴ λήθης βυθῶ, ἣν ὁ χρόνος οἶδε γεννᾶν, παραδοθῆναι τὰ ὑπὸ τινων γεγενημένα, εἴτ' ἀγαθὰ εἴτε φαῦλα τυγχάνοιεν. ἀρχὴ δὲ ἡμῖν γενέσθω ἢ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως ἄλωσις, οὕτω τοι περιφανῆς καὶ γνώριμος οὔσα σύμπασιν ὡς μηδὲ ἐν εἶναι τῶν ἐθνῶν, ὃ μὴ ταύτην ἐγνώρισεν.

2 Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀδελφοῦ τελούντος τοῦ προβεβασιλευκότος Ἰσαακίου, Ἀγγέλων καὶ ἀμφοῖν ὀνομαζομένων, τὰ τῶν Ῥωμαίων τότε διυθύνοντος σκῆπτρα, οἱ ἐξ Ἰταλίας κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεστράτευσαν. ἢ δὲ αἰτία τοιαύδε. κατέβαλε μὲν τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον ὁ προειρημένος Ἀλέξιος καὶ οἱ τὰς ὄψεις ἐπήρωσε, καὶ ἦν τὸ ἀπὸ τοῦδε τῆς τῶν Ῥωμαίων κρατήσας ἀρχῆς. ὑπῆρχε δὲ τῷ Ἰσαακίῳ υἱὸς ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς γεννηθεὶς, τὸν μείρακα ἤδη ἀμείβων. ὃς δυσανασχετήσας τῇ τοῦ πατρὸς παροινίᾳ τὴν φυγὴν τε μηχανησάμενος περὶ τὴν Ῥώμην χωρεῖ καὶ τῷ ταύτης ἀρχιερεῖ ἑαυτὸν προσρίπτει, λιπαρῶς τε τούτῳ προσκείμενος τὴν πατρικὴν ἐκδίκησιν ἐπεζήτει. ἐπεὶ δὲ τῷ τότε τύχοι πλήθη πολλὰ εἰς ἕν συνελθῆναι τῶν Ἰταλῶν, οἱ μὲν ἐξ αὐτῆς Ἰταλίας, οἱ δὲ ἐκ τῆς τῶν Φράγγων ἀρχῆς, ἐκ δὲ Ἑνετῶν ἕτεροι καὶ ἐξ ἄλλων ἄλλοι καὶ ἡ πρόφασις εἰς ἐλευθερίαν τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπελθεῖν, ὅπου ὁ κυριακὸς τυγχάνει τάφος-ἦν δὲ ὁ τοῦ τους συναθροίσας ὁ ἀρχιερατικῶς τῆς πρεσβυτέρας προϊστάμενος Ῥώμης, ὃν, ὡς προειρήκειν, ὑπὲρ τῆς πατρικῆς ἀρχῆς ὁ τοῦ Ἰσαακίου ἐξελιπάρει υἱός-ταῖς παρακλήσεσι τοῦ παιδὸς δυσωπηθεὶς ὁ πάπας, μάλιστα δὲ ταῖς ὑποσχέσεσιν-

ἐτύγγανον γὰρ ἀδραΐ-παραδίδωσι τὸν παῖδα τοῖς ἡγεμόσι τῶν στρατευμάτων, ὡς ἂν αὐτὸν τῆς προκει μένης ἐκνεύσαντες τῷ πατρικῷ ἐγκαταστήσαιεν θρόνῳ ἄνα λώματά τε παρ' αὐτοῦ λάβοιεν, ὅποσα ἂν καθ' ὁδὸν ἄνα λώσαιεν καὶ ὅποσα περὶ τὴν Κωνσταντίνου βραδύναντες. ἀνήχθησαν οὖν οὗτοι τριήρεσί τε καὶ ναυσὶ κοίλαις, εὐτυ χῶς ἐν πνεύμασι φοροῖς πεπονημένοι τὴν ἄνοδον. ἐπεὶ δὲ τῇ Κωνσταντίνου προσώκειλαν, γνωρίζουσι τοῖς ἐκεῖ τὸν παῖδα, τὴν ἀδικίαν, τὰ διὰ ταῦτα τοῦ Ῥώμης ἐντάλματα. μέχρι μὲν οὖν τινὸς λόγοι τε ἐξ ἀμφοτέρων ἐγεγόνεισαν τῶν μερῶν καὶ μάχαι κατὰ χέρσον ἰσχυραί, συμβάσεις τε ἐκ πρεσβειῶν οὐδ' ὄλως συνέβαινον. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τοῖς τοι οὗτοις ἀπώκνησε πράγμασι, μάλιστα δὲ γε ἀπέιρηκε τοῖς ἐντὸς εἰς σύγχυσιν ἀποβλέπουσι καὶ νοσοῦσι τὸ ἄστατον, τὰ πάντα χαίρειν ἑάσας φυγῇ ἐχρήσατο ἐκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, τοῦτο δὲ προσειπὼν, ὡς οἱ ἀκηκοότες ἔφασκον, τὸ «Δαυὶδ φυγὼν ἐσώθη», προσεπαγόμενός τε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ χρήματα τοῦ βασιλικοῦ ταμείου ἱκανά.

3 Ἐπεὶ γοῦν οὗτος ἐξῆι τῆς Κωνσταντίνου, πρεσβεύουσι πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς οἱ οἰκήτορες, ὡς ἂν ὁ τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιος, δι' ὃν ὡς ἐδόκει τὸ μάχιμον ἦν, ἐντὸς εἰσαχθείη καὶ βασιλεὺς ἀναγορευθεῖη. εἰσάγεται γοῦν εἰς τὴν πόλιν ὁ παῖς ἐπὶ ταῖς προτέραις συνθήκαις, αἷς ὑπέσχετο τοῖς ἀναβιβάσασιν αὐτὸν Ἰταλοῖς, καὶ βασιλεὺς παρὰ παντὸς ἀναγορεύεται τοῦ λαοῦ. ἦσαν οὖν τὸ ἀπὸ τοῦδε οἱ τε πο λιταὶ οἱ τε Ἰταλοὶ τῷ δοκεῖν εἰρηνεύοντες, τῶν μὲν Ἰταλῶν ἀπαιτούντων τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰ ἀναλώματα, τῶν δ' οἰκητόρων τῆς πόλεως ὑπὲρ ἀριθμὸν ἡγουμένων τὸ χρῆμα καὶ δισχυριζομένων, ὡς οὐκ ἂν ἔχοιεν τοσαῦτα τοῖς Ἰταλοῖς ἐπι δοῦναι. συνέβη δὲ τῷ τότε καὶ γογγυσμὸν ἐν τῇ πόλει τούτου χάριν γενέσθαι. ὁ γὰρ πατήρ Ἀλεξίου ὁ Ἄγγελος Ἰσαάκιος-ἔτι γὰρ περιῆν τῷ βίῳ, κἂν ἀπῆρε μετὰ μικρὸν μῆπω ἀλούσης τῆς Κωνσταντίνου-γνώμην δέδωκεν, ὡς τῶν ἱερῶν κειμηλίων συνάθροισιν γεγονέναι τὰ πρῶτα ἐκεῖθεν τε ἄρξασθαι τοῦ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς χρέους, τὸ δ' ἐλλείπον ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων δοθῆναι καὶ τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῆς ἀμφισβητήσεως οὔσης καὶ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀφικνουμένων τῶν πρέσβων, φονεύεται ὁ παῖς τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιος παρ' Ἀλεξίου τοῦ Δούκα, ὃν πρωτοβεστιάριον οὗτος τετίμηκεν, οἱ δὲ τῆς πόλεως εἷς τι τῶν αὐτοῦ ἐπιμεμφόμενοι Μούρτζουφλον ἐκάλουν. ἀνηγορεύθη γοῦν παρὰ τῶν πολιτῶν ὁ ῥηθεὶς Ἀλέξιος Μούρτζουφλος βασιλεὺς. τοῦ τοιούτου γοῦν χάριν ἐπὶ πλέον μανέντες οἱ Ἰταλοὶ ἄσπονδον τὴν ἐχθραν κατὰ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐποίησαν. συνέβη δὲ καὶ ἕτερόν τι γενέσθαι τοῖς πολίταις βούλευμα οὐκ ἐπαίνου ἄξιον. τοὺς γὰρ Λατίνους, οὓς οἰκήτορας εἶχεν ἡ Κωνσταντίνου, οἱ προύχοντες καὶ τῶν ἐν τέλει συνεβουλεύσαντο ἀποπέμψαι τῆς πόλεως, ὡς μὴ ἐπιβούλους αὐτοὺς ἐντὸς ἔχοιεν. οἱ δὲ αὐτόμολοι πρὸς τοὺς πολεμίους χωροῦσι χιλιοστύες πολλαί, ὄρκους ἀρρήκτους τὸ πρῶτον τοὺς πολίτας πληροφοροῦντες μὴ ἂν ποτε μελετῆσαι κατ' αὐτῶν προδοσίαν, συναποθανεῖν δὲ εἰ συμβαίη αὐτοῖς ὡς ἰθαγενεῖς καὶ αὐ τόχθονας· καίτοι καὶ γυναῖκας καὶ παιδία διδόντες ἐν ἀσφα λεστέροις ταῦτα τόποις ἀπαγαγεῖν, οὐκ ἔπεισαν. ἐξελθόντες δὲ πολλὰ τοῖς ἐναντίοις συνήραντο ἅτε πλῆθος πολὺ ὄντες καὶ εἰδήμονες τῶν πραγμάτων.

4 Τεσσαράκοντα γοῦν παρήλθον ἡμέραι καὶ ἑάλω παρὰ τούτων ἡ Κωνσταντίνου, ἔτους μὲν ὄντος ἀπὸ γενέσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἑνδεκάτου, δωδεκάτην τοῦ Ἀπριλλίου ἄγοντος. τῷ γὰρ δεκάτῳ ἔτει Μαΐου ὄντος τῇ πόλει προσώρμισαν, ἐν ἑνδεκα δὲ μηνὶ συνέβη γενέσθαι τὴν πόρθησιν. καὶ ἡ μεγίστη καὶ περιφανεστάτη πόλις ἑάλω, ἐνὸς ὡς φασιν ἢ καὶ δύο ἐπιπηδησάντων τῷ τείχει ἀπὸ κλίμακος εἰς ἰσθὸν κειμένης μεγίστης κοίλης νηός. ὅσα μὲν οὖν συνέβη τῇ πόλει, μακροτέρων ἂν εἴη ταῦτα λόγων καὶ οὐ πρὸς τὴν

παρουσαν ὑπόθεσιν· πάντως δὲ νοεῖν ἕξεισι πᾶσιν ὀπόσα ταῖς αἰχμαλωτιζομέναις πόλεσιν ἐπι πέπτωκε πάθη, φόνοι τε ἀνδρῶν γυναικῶν τε ἀνδραπο δισμοί, σκυλεύσεις, οἰκιῶν κατασκάψεις, τᾶλλά τε πάντα ὀπόσα μαχαίρας ἔργον καθέστηκεν. ἐπεὶ γοῦν ἐγκρατεῖς γεγόνασι τῆς πόλεως οἱ Ἴταλοί, ὡς ἕξ ὑπερδεξίων ὀρμῶ μενοι τὴν τε δυσμὴν πᾶσαν κατέδραμον, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς ἐώας μέρος οὐκ ἔλαττον. πρῶτον μὲν οὖν χειροῦνται τὰ τῆς δυσμῆς, πάντων ὑποφευγόντων αὐτοὺς ὡς ὑπὸ τινος θεηλάτου ἐλαυνομένων πληγῆς.

5 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἀλέξιος ὁ Ἄγγελος, ὃν ἀποδρᾶσαι ὁ λόγος εἰρήκει τῆς Κωνσταντίνου, περὶ τὴν Φιλιππού πολιν ἀφικόμενος καὶ μὴ πρὸς τῶν οἰκητόρων δεχθεὶς περὶ τὴν Μοσυνούπολιν ἀφικνεῖται κάκεισε τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. Ἀλέξιος δὲ ὁ Δούκας, ὃς τὸν υἱὸν Ἰσαακίου ἀπέκτεινε, βουλόμενος ἐκ κήδους αὐτῷ προσαρμόσασθαι ἅμα τε τὸν τοῦ Ἰσαακίου υἱὸν πεφόνευκε καὶ ἅμα τὴν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου θυγατέρα Εὐδοκίαν προσηγάγετο εἰς γυναῖκα, ὑστάτην οὖσαν τῶν θυγατέρων ἐκείνου. τρεῖς γὰρ ὑπῆρχον αὐτῷ, καὶ ἡ μὲν πρώτη Εἰρήνη κατωνομάζετο, ἦν καὶ ἀνδρὶ συνέζευξεν Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ὃν καὶ δεσπότην τετίμηκεν· ἀλλὰ προ ὤχετο οὗτος τῆς Κωνσταντίνου ἀλώσεως. ἡ δὲ δευτέρα ἐκαλεῖτο Ἄννα, εἰς ἣν Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν ἐπεγάμβρευσεν. ἡ δὲ τρίτη Εὐδοκία κατωνομάζετο, ἦν πρὸ καιροῦ ὁ πατὴρ αὐτῆς τῷ κράλῃ Σερβίας συνέζευξεν· ἐπὶ τινὶ δὲ πάθει, ὡς ἔφασκον, ταύτην οὗτος φωράσας ἐπὶ τὸν πατέρα πάλιν ἐκπέμπει, καὶ ἔμμενεν οὕτως. ταύτην εἰλήφει ὁ εἰρημένος Δούκας Ἀλέξιος, τὴν οἰκείαν καταλιπὼν γαμετήν. ὡς γοῦν παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἐάλω ἡ Κωνσταντίνου, ἀπέδρα καὶ οὗτος ἐκεῖθεν, ἐπιφερόμενος καὶ τὴν σύζυγον Εὐδοκίαν. μαθὼν δὲ ὡς ἐν Μοσυνουπόλει τὰς διατριβὰς ποιεῖται ὁ πενθερὸς αὐτοῦ βασιλεὺς Ἀλέξιος, θαρρούντως πρὸς αὐτὸν ἀπῆει. ὁ δὲ τοῦτον πολλῶν τε ἄλλων χάριν καὶ οὐδὲν ἦττον τῆς θυγατρὸς ἐμυσάττετο. κηδεστίας οὖν ὑπενδὺς προσωπεῖον ὑποδέχεται τὸν Ἀλέξιον, λουτρόν τε εὐτρεπίσας ἅμα τῇ θυγατρὶ λουθῆναι τοῦτον προστέταχεν. ἐντὸς οὖν τοῦ λουτήρος γενομένου τοῦ Ἀλεξίου ἐπεισιπίπτουσιν ἀθρόον αὐτῷ οἱ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ὑπηρέται κάκεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττουσιν. ἔφασκον δὲ οἱ ξυντυχόντες, ὡς ἡ θυγάτηρ ἐστῶσα παρὰ τὴν θύραν τοῦ λουτροῦ τὸν πατέρα ὕβρεισιν ἔπλυνε κάκεινος ταύτην τῆς ἀναιδεΐας καὶ τῆς ἀσελοῦς ἀγαπήσεως ἐλοιδόρει. τυφλὸς οὖν γεγονὼς ὁ δηλωθεὶς Δούκας Ἀλέξιος περὶ τὰ τῆς Μοσυνουπόλεως ἐπλανᾶτο μέρη, ἀλήτης διερχόμενος τὰ ἐκεῖσε. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἀπάρας ἐκεῖθεν περὶ τὰ μέρη τῆς Θεσσαλονίκης ἐχώρει. ἐπεὶ δὲ ἐξώρμησαν τῆς Κωνσταντίνου οἱ Ἴταλοί καὶ ἀπῆλθον περὶ τὴν Μοσυνούπολιν, εὐρόντες ἐκεῖσε τὸν Μοῦρτζουφλον Ἀλέξιον εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀπήγαγον· τοῦ δὲ δηλωθέντος αὐτοῦ μιάσματος ἀμυνόμενοι, ὅπερ εἰς τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ βασιλέως εἰργάσατο, κρημνῶδει θανάτῳ τοῦτον καταδικάζουσιν· εἰς γὰρ τὸν μέγιστον ἀνάξαντες κίονα, οὗ Ταῦρος ἡ κλησις, κάτω βάλλουσι. καὶ τοιοῦτον μὲν τὸ τέλος αὐτοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀφίκετο.

6 Τῆς οὖν πόλεως κυριεύσαντες οἱ Ἴταλοί ἄδειαν δε δώκασιν τοῖς ταύτης οἰκῆτορσι τοὺς θέλοντας μένειν τε καὶ ὑπὸ χεῖρα εἶναι αὐτῶν, τοὺς δὲ ἀκωλύτως ἀπέρχεσθαι ὅπῃ ἂν βούλοιντο. ἐξήρχοντο τοίνυν οἱ μὲν φανερώς οἱ δὲ καὶ κρύφα, ὅσοι τῶν περιφανεστέρων ἐτύγχανον. ὁ μὲν οὖν Λάσκαρις Θεόδωρος προεξελεθεῖν πέφθακεν ἅμα τῇ γαμετῇ Ἄννῃ, ὃν γαμβρόν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τελεῖν, καὶ δεσπότην ὑπ' ἐκείνου τετιμημένον. ἀπελθὼν οὖν οὗτος μετὰ τῆς σφετέρας γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων –ὑπῆρχον γὰρ αὐτῷ θυγάτρια τρία, ὧν ἡ μὲν πρώτη Εἰρήνη, ἡ δὲ δευτέρα Μαρία, ἡ δὲ τρίτη Εὐδοκία κατωνομάζοντο–καὶ περὶ τὴν Νίκαιαν πόλιν γενόμενος παρεκάλει τοὺς Νικαιεῖς ἔσω τοῦτον τῆς πόλεως

δέξασθαι καὶ ὡς κυρίῳ προσανέχειν αὐτῶ. οἱ δὲ οὐκ ἐδέχοντο. λιπαρῶς γοῦν ὁ Λάσκαρις τούτοις προσκείμενος καὶ κἄν τὴν γυναικὰ μόνην δέξασθαι ἐκδυσωπῶν, μόλις εἰς τοῦτο πειθὴ νίους ἐγνώρισεν. ἀφείδους οὖν τὴν γυναῖκα οὕτωσιν κατὰ Νίκαιαν διήρχετο τὰ πέριξ, Προῦσαν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὴν, ὅπως τε ὑπὸ χεῖρα ταῦτα ποιήσασθαι καὶ ὡς βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ πενθεροῦ Ἀλεξίου τούτων κατάρξειεν· οὐδὲ καὶ τετύχηκε. καὶ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ περὶ τὸν περσάρχη ἀφίκετο συνήθη τούτῳ τελοῦντα, καὶ συμμαχίαν προσείληφε καὶ τὰ πρὸς σκοπὸν διεπράξατο.

7 Δύο γοῦν παραδραμόντων ἐνιαυτῶν καὶ ὡς δεσπότης παρὰ πάντων φημιζομένου τοῦ Λασκάριος, ἐπεὶ συνδρομὴ γέγονε κατὰ Νίκαιαν ἀπὸ περιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογάδων τῆς ἐκκλησίας, σκέψις τούτοις ἐγένετο ὅπως βασιλεὺς φημισθῆι ὁ δεσπότης Θεόδωρος. πατριάρχου δὲ μὴ παρόντος ἐκεῖσε—ὁ γὰρ Καματηρὸς Ἰωάννης, ὃς τὸν πατριαρχικὸν ἐκόσμησε θρόνον ἠνίκα τῆς Κωνσταντίνου ἐκράτησαν Ἰταλοί, περὶ τὸ Διδυμότειχον ἀπῆρε κάκεισε τὰς διατριβὰς ἐπεποίητο, καὶ διαμνηθεὶς παρὰ τε τοῦ Λασκάριος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπηνήνατο τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀφίξιν, ἔγραψεν τὴν παραίτησιν ποιησάμενος. ψηφίζεται γοῦν πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Αὐτωρειανός, λόγιος τυγχάνων καὶ πάσης γραφῆς ἔμπειρος τῆς τε ἡμετέρας καὶ θύραθεν· ὃς καὶ τὸν δεσπότην Θεόδωρον τῷ βασιλείᾳ διαδήματι ταινιοῖ. ἐντεῦθεν βασιλεὺς ὁ Λάσκαρις ἀναγορευθεὶς συντονώτερον ἐφήσατο τῶν πραγμάτων, μάχαις δὲ προσέκυρσεν οὐκ ὀλίγαις καὶ χαλεπαῖς. οἷ τε γὰρ Ἰταλοὶ κατὰ τὴν ἐξάν τὸν πόρον πεπονηκότες τὰ πλείω ταύτης ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποίησαντο· τό τε γὰρ ἅπαν θέμα Ὀψικίου καὶ Αἰγαίου καὶ αὐτὸ δὴ τὸ Ἀτραμύτιον τῶν Ἰταλῶν ἐγεγόνει, Βάρις τε καὶ Αὐλωνία Ποιμα νηρόν τε καὶ Λεντιανὰ μέχρι τοῦ Λοπαδίου αὐτοῦ δεσπότης ἐγίνωσκον Ἰταλούς, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τὰ τῆς Θυνίας πάντα μέχρι καὶ Νικομηδείας αὐτῆς. ἐντεῦθεν ἐστενοῦτο πολὺ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος. οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ πρὸς τῶν Ῥωμαίων κατεβιάζετο. ἐν γὰρ τῇ συγχύσει τῆς Κωνσταντίνου ἀλώσεως ἄλλοθεν ἄλλος ἡγεμόνες εἶναι τυχόντες ἢ καὶ οἱ τῶν ἄλλων πρῶχοντες ὡς οἰκείαν ἀρχὴν τὴν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιοῦντο χώραν, ἢ ἐξ αὐτῶν εἰς τοῦτο ὀρμήσαντες ἢ καὶ παρὰ τῶν οἰκητόρων μετακληθέντες εἰς τὴν τῆς χώρας δεφένδουσιν. αὐτίκα Θεόδωρός τε, ὃν Μωροθεόδωρον ἀπεκάλουν, ἀρχῶν ἦν τῆς Φιλαδέλφου πόλεως· ἕτερος δὲ Σάββας τοῦπίκλῃν τοῦ ἄστεος ἐδέσποζε τοῦ Σαμψῶν μετὰ καὶ τῶν πλησίον τυχανόντων αὐτῶ· Παφλαγονίας δὲ πάσης ἐγκρατῆς ἦν Δαυὶδ, ἀδελφὸς ὢν Ἀλεξίου τοῦ τῆς Τραπεζοῦντος κρατήσαντος, ὃς καὶ Μέγας ὠνομάζετο Κομνηνός· οἱ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ὑπῆρχον ἔγγονοι, Μανουὴλ τῷ τούτου τεχθέντες υἱῶ. διὰ ταῦτα ἐν πολλῇ στενοχωρίᾳ τὰ πράγματα ὑπῆρξε τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ. ἀλλὰ τὸν μὲν Μωροθεόδωρον καὶ τὸν Σάββαν εὐχερῶς μετήλθε κἀντεῦθεν ἐδέσποζεν ἀδεῶς Κελβιανοῦ τε παντός, Μαιάνδρου Φιλαδέλφου καὶ Νεοκάστρων.

8 Ἄλλ' ἐνταῦθα μοι ὁ λόγος ἀναμεινάτω· ἱστορήσαι 8 γὰρ βούλεται τὰ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ συμβάντα, ἥδη δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐπὶ τῇ ἐσπέρᾳ γενέσθαι φθάσαντα. ἀφίκετο μὲν, ὡς εἰρήκειν, εἰς Θεσσαλονίκην ὁ εἰρημένος βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ ὑπεδέχθη παρὰ τῆς αὐτοῦ νύμφης, ἢ ἐξ Οὐγγρων μὲν ὄρμητο, ἐπεγαμβρεύθη δὲ τῷ βασιλεῖ Ἰσαακίῳ μετὰ τὴν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τελευτήν· ἦν καὶ ὡραία πάνυ τῷ εἶδει οἱ κατιδόντες ἔφασκον εἶναι. τῶν γοῦν Ἰταλῶν εἰς πολυμέρειαν τὰ τῆς Ῥωμαϊδος κληρωσαμένων καὶ τοῦ μὲν ἐκ Φλάντρας ὄρμημένου Βαλδουίνου βασιλέως ἀναγορευθέντος, τοῦ δὲ δουκὸς Βενετίας, ὃς καὶ αὐτοπροσώπως συνῆν, μερίδα οὐ σμικρὰν ἐσχηκότος καὶ δεσποτικῶ ἀξιώματι τιμηθέντος ἔχειν τε ἐξ ὄλου—πρὸς τὸ ὅλον, ὃ τὸ τῶν Φράγγων ἐκτήσατο γένος—τὸ τέταρτον καὶ τοῦ τετάρτου τὸ ἥμισυ, ἐπειδὴ καὶ ὁ μαρκέσιος ἀξιόλογον μοῖραν τῆς συμμαχίας ἦν ἐνεγκάμενος, ῥήξ

Θεσσαλονίκης παρὰ τοῦ Φλάντρα τετίμητο, προσλαβόμενος καὶ γυναῖκα τὴν δηλωθεῖσαν Μαρίαν τὴν ἐξ Οὐγγρίας, πρότερον προσηρμοσμένην Ἰσαακίῳ τῷ βασιλεῖ. ὑπὸ ταύτης, ὡς ἔφην, ὁ βασιλεὺς ὑπεδέχθη Ἀλέξιος. μετὰ μι κρὸν δὲ φωραθεὶς τοῖς ἐκεῖσε νεωτερίζεσθαι ἀπεδιώχθη συνάμα τῇ γυναικὶ καὶ τῇ θυγατρὶ Εὐδοκίᾳ, ἣν καὶ ἐς Κόρινθον ἀφικόμενος τῷ ἐκεῖσε τῆς χώρας κατάρχοντι συνεζεύξατο Σγουρῶ· ἦν γὰρ καὶ ὁ Σγουρὸς οὗτος μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντίνου ἄλυσιν νεωτερίσας καθ' ἑαυτὸν καὶ Κορίνθου ἄρχων καὶ τῶν περὶ ταύτην χωρῶν, ὡς καὶ ἐτέρων ἕτεροι. μικρὸν δὲ καὶ τοῖς ἐκεῖσε προσδιατρίψας, γνούς παρά τινων ὡς ἀλίσκεσθαι μέλλει, ἀπέδρα. ἐκ Λογγιβάρ διάς δέ τισι ξυντυχῶν ἀλίσκεται, πρὸς τὸν πρωτεξάδελφον αὐτοῦ Μιχαὴλ τὰς κινήσεις ποιούμενος· ἦν γὰρ οὗτος τῷ τότε μέρους τινὸς τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου κρατήσας καὶ πολλὰ τοῖς πρὸς τὰ ἐκεῖσε μέρη ἀφιγμένοις Ἰταλοῖς παρέχων πράγματα. καὶ ἦν οὗτος δυναστεύων τῆς τοιαύτης χώρας· Ἰωαννίνων γὰρ ἦρχε καὶ Ἄρτης καὶ μέχρι Ναυπάκτου. ὡς γοῦν ἕάλω παρὰ τῶν Λογγιβάρδων ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, ἀπεμπολεῖτο παρ' αὐτῶν συνάμα τῇ γυναικὶ εἰς τὸν δηλωθέντα Μιχαὴλ χρυσίον συχνὸν τοῖς κατέχουσι δίδόντα. μικρὸν δὲ μετὰ τοῦ Μιχαὴλ προσκαρτερήσας ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος βούλεται πρὸς τὸν τοῦ Ἰκονίου σουλτὰν ἀπελθεῖν, ὃν Ἰαθατίνην ὠνόμαζον· ἦν γὰρ τούτῳ συνήθης. ὁ γὰρ εἰρημὸς Ἰαθατίνης τὰς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ χεῖρας ἀποδρὰς Ἀζατίνης κατάρχοντος τῷ τότε τῶν Μουσουλμάνων, φυγὰς παρὰ τὴν Κωνσταντίνου ὄχητο καὶ τῷ βασιλεῖ ὑποδέδεκται Ἀλεξίῳ, βαπτίζεται τε παρ' αὐτοῦ καὶ υἰοθετεῖται· ὃς καὶ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ συναπέδρα ἀποδράντι τῆς Κωνσταντίνου. ἀλλ' οὐπω συχναὶ παρήλθον ἡμέραι, καὶ ἀφικνεῖται πρὸς αὐτὸν ἀνὴρ κρύφα μηνύων αὐτῷ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μόρον· ὃς καὶ ῥάκεσι πενιχροῖς ἐσταλμένος μετ' αὐτοῦ ἀφικνεῖται, καὶ τοῖς αὐτοῦ καταστάς γνώριμος περσάρχης ἐπιφημίζεται. ὃς καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ ἔντισι καιροῖς στενοχωρηθέντι χρήσιμος ἀνεφάνη, συμμαχίαν δούς καὶ τὰ εἰς εἰρήνην σπεισάμενος· ὡς ἀδελφὴν γὰρ τὴν βασιλίδαν Ἄνναν ὠνόμαζε.

9 Πρὸς τοῦτον ἡ πᾶσα σπουδὴ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ἀφικέσθαι προσῆν· ἐδυσανασχέτει γὰρ ἔλθεῖν περὶ τὸν βασιλέα καὶ γαμβρὸν Θεόδωρον. ἐφοδίοις γοῦν ἀπάρας τῆς τοῦ Μιχαὴλ γῆς καὶ φορῶ χρησάμενος πνεύματι τῇ τῆς Ἀττάλου προσώρμισεν. ἀσμενέστατα γοῦν παρὰ τοῦ σουλτὰν προσδέδεκται. ὁ βασιλεὺς δὲ Θεόδωρος διῆγεν ἐν τῇ Νικαίᾳ, καὶ πρεσβείαν πρὸς τοῦ σουλτὰν παρ' αὐτὸν ἀφικνεῖται τὴν τοῦ βασιλέως καὶ πενθεροῦ γνωρίζουσα ἄφιξιν, καὶ ὡς ἄδικος εἶη ξένης ἐπειλημμένος ἀρχῆς. ἐταράχθη γοῦν ἐπὶ τοῖς λόγοις ὁ βασιλεὺς, καὶ δέος αὐτῷ ἐπεισῆι οὐχὶ σμικρόν. ὁ μὲν γὰρ σουλτὰν πρόφασιν εἶχε τὸν βασιλέα Ἀλέξιον, τῇ δ' ἀληθείᾳ σκοπὸς ἦν αὐτῷ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων καταδρα μείναι καὶ καταληΐσασθαι ἢ καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιήσασθαι· καὶ ἦν ἐπὶ ξυροῦ, ὃ φασι, τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ τὰ πράγματα. συναγαγὼν οὖν τοὺς αὐτοῦ ἐπειράτο τούτων, εἴτε αὐτῷ προσανέχοντες ἂν εἶεν εἴτε τῷ πενθερῷ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ. οἱ δὲ πανσυδὶ μιᾶ φωνῇ, ὡς ἐκ γνώμης μιᾶς, ἢ συζῆν αὐτῷ ἢ συναπολέσθαι εἰρήκεισαν. θαρσαλέος γοῦν ὁ βασιλεὺς τοῖς τῶν ὑπὸ χεῖρα λόγοις γενόμενος τῆς Νικαίας ἐξήει, ἔχων καὶ τὸν τοῦ σουλτὰν πρέσβιν μεθ' ἑαυτοῦ. ταχύτερον δὲ τῷ δρόμῳ χρησάμενος ἀφικνεῖται τῇ Φιλαδέλφου. ὁ δὲ σουλτὰν ἐπάρας μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ὃν ὡς δέλεαρ ἐπεφέρετο βασιλέα Ἀλέξιον, τὴν ἔφοδον ἐν Ἀντιοχείᾳ πεποίηται· πόλις δὲ αὕτη χώρας προκαθημένη Μαι ἀνδρου. κρατεῖν δὲ οἱ ταύτης ἦν ὁ σκοπός· διὰ ταῦτα καὶ ἐλεπόλεις ἐστήσατο καὶ ἐπόρθει τὴν πόλιν, καὶ ἦν γε αὕτη ἐν χρῶ τοῦ ἁλῶναι. ὃ δὲ καὶ δεδιώς ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος—ἦν γὰρ καὶ ἀληθὲς ὡς εἰ ταύτης ἐκράτησεν ὁ σουλτὰν, οὐδὲν ἂν ἦν αὐτῷ ἐμποδὼν τοῦ μὴ πᾶσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων χειρώσασθαι—καὶ οἷον ἐπὶ κύβου τὸν πόλεμον θεῖς ἢ μᾶλλον ἀληθῶς εἰπεῖν ἐπὶ τῷ δεσπότῃ θαρρήσας Χριστῷ, οὗ τὴν

κλήσιν ὡς σύσσημόν τι ἢ σφραγίδα οἱ εὐσεβεῖς περιφέρομεν, ἐπισπεύδει τὸν δρόμον, παραγγείλας μηδένα ἢ σκηνην φέρειν ἢ ἄχθος ἢ ἕτερόν τι τῶν μὴ λυσιτελούντων ἐν τῷ πολέμῳ ἄνευ μέντοι τῶν ἀναγκαίων, τροφῆς μικρᾶς καὶ ἐνδύματος. ἦν δὲ ἅπαν αὐτῷ τὸ στράτευμα εἰς δισχιλίους ἠριθμημένον, ὧν ὀκτακόσιοι μὲν Ἴταλοί, ἄνδρες γενναῖοι καὶ τὴν χεῖρα σθεναροί, ὡς ὁ καιρὸς ἔδειξε, Ῥωμαῖοι δὲ οἱ λοιποὶ ἐτύγχανον.

10 Ἐγγὺς γοῦν γενόμενος τῆς Ἀντιοχείας ὁ βασιλεὺς ἀφίησι τὸν πρέσβιν Πέρσην παρὰ τὸν σφέτερον ἀφί κέσθαι δεσπότην· καὶ ὃς ἀπήλθε καὶ μηνύει τῷ σουλτάν τὴν τοῦ βασιλέως ἔφοδον, δύσπιστον ἐπέινω πάνυ τυγχάνουσιν. ὄρκοις γοῦν ἐβεβαίω ὁ πρέσβις, ὡς ἐγγὺς ὁ βασιλεὺς πάρ εστι. ταῦτ' οὖν ἀκηκοὺς ὁ σουλτάν ὡς εἶχε τάχους τὰς δυνάμεις συνάγει καὶ παρατάττει πρὸς τὸν πόλεμον. ἐμπύπτουσι γοῦν ταῖς τοῦ σουλτάν πρῶτον δυνάμεσιν Ἴταλοί, ἀλλ' ἦν τὸ τῶν Μουσουλμάνων πλῆθος πολὺ. ἔργα δὲ κρατερᾶς χειρὸς ἐνδειξάμενοι καὶ γενναιοτέρας ψυχῆς σχεδὸν πίπτουσι πάντες, ἀπειροπλάσιους ξίφους ἔργον ποιήσαντες. τῶν γοῦν Ἰταλῶν οἱ Μουσουλμάνοι περιγενομένοι ῥᾶον καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκράτουν δυνάμεων· καὶ οἱ μὲν προτροπάδην ἔφευγον, ὀλίγοι δὲ ἐκαρτέρουν τὸ τέλος τῆς μάχης ἀποσκοπούμενοι. τῆς μάχης οὖν ἐγκρατῆς γενόμενος ὁ σουλτάν ἐζήτει τὸν βασιλέα, καὶ δείκνυσι τις τοῦτον αὐτῷ ἐν ἀμηχανία γενόμενον. ὡς εἶχε γοῦν τάχους πρὸς τὸν βασιλέα ὄρμα, τῇ τοῦ σώματος ἰσχύϊ θαρρῶν ἐπ' αὐτῷ. ἔγνωσαν οὖν ἑκατέρους ἑκάτεροι. καὶ ὁ μὲν σουλτάν κορύνη κατὰ κεφαλῆς πλήττει τὸν βασιλέα, καὶ πίπτει τοῦ ἵππου· ἦν γὰρ τῇ βολῇ σκοτοδιναίας. συνεποδίσθη γὰρ, ὡς φασι, τῇ βολῇ καὶ ὁ ἵππος, οὐκ οἶδ' εἰ καὶ τούτου δευτέραν παρὰ τοῦ σουλτάν λαβόντος πληγὴν. ἔξω γοῦν τοῦ ἵππου ὁ βασιλεὺς γενόμενος καὶ οἶον ῥωσθεὶς ὑπὸ θειοτέρας δυνάμεως, ἐπὶ πόδας σταθεὶς τὴν σπάθην ἐξάγει τοῦ κουλεοῦ, καὶ τοῦ σουλτάν ἐνθένδε στραφέντος καὶ ὑβριστικῶς ἐπειπόντος «λάβετε του τονί» πλήττει τοὺς ὀπισθίους πόδας τῆς τοῦ σουλτάν ἵππου ὁ βασιλεὺς· θηλείας γὰρ ἐπωχεῖτο καὶ ὑπερμεγέθους. ὡς ἐκ πύργου γοῦν ὁ σουλτάν καταβάλλεται, καὶ οἱ αἰφνηδὸν ἢ κεφαλὴ ἀποτέμεται, μήτε τοῦ βασιλέως γνόντος μήθ' ἑτέρου τῶν συμπαρεστώτων τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ κεκαρατόμητο. νικᾷ γοῦν ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς τὸ πλεῖστον ἐξηττημένος· οὐδὲ γὰρ εἶχεν ἐπὶ τοῖς πρόσω χωρεῖν, μετὰ μετρίων ἔλλειμμένος. τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις ἀναψυχῆς ἐγένετο πρόφασις· σπονδὰς γὰρ ἐντεῦθεν ἀρρήκτους οἱ Μουσουλμάνοι μετὰ Ῥωμαίων ἐποίησαν. ἐντεῦθεν τῆς ἐκεῖθεν μάχης ἐκεχειρίαν ἔσχεν ὁ βασιλεὺς, τοῖς δ' Ἰταλῶν πολέμοις ἐσχόλαζε. προσελάβετο δὲ καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα Ἀλέξιον ἐν τῇ μάχῃ εὐρών, καὶ τὰ εἰκότα τιμήσας ἀπήγαγέ τε εἰς Νίκαιαν καὶ τῶν βασιλικῶν παρασήμων ἐκδύσας ἐν τῇ τοῦ Ὑακίνθου μονῇ διάγειν ἐκέλευσεν. ἔνθα καὶ θνήσκει· ἢ γὰρ σύζυγος αὐτοῦ Εὐφροσύνη ἐν τῇ τῆς Ἄρτης ἐτελεύτησε χώρα, ἔνθα καὶ ὁ νεκρὸς αὐτῆς κατετέθη.

11 Περιεγένετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος καὶ τοῦ τῆς Παφλαγονίας κρατοῦντος Δαυίδ, καὶ Ἡράκλειαν παρ εστήσατο καὶ Ἄμαστριν καὶ τὴν πᾶσαν περίξ χώραν καὶ τὰ πολίχνια. πάλιν δέ μοι τὰ τῆς ἱστορίας βούλεται τὰ ἐν τῇ ἑσπέρα ξυμβάντα συγγράψασθαι. ἵνα δέ μοι ἡ ἱστορία τοῖς πᾶσιν εὐγνωστος εἴη, δέον ὀλίγ' ἄττα προεξειπεῖν. τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου τῆς Κωνσταντίνου κατάρχοντος, καὶ τῆς γαμετῆς θανούσης αὐτοῦ, ἠγάγετο εἰς γυναῖκα τὴν ἦν προειρήκειν ἐξ Οὐγγρίας ὠρμημένην, θυγατέραν οὖσαν τοῦ τῶν Οὐγγρων ἄρχοντος. ἐπεὶ δὲ ἔμελλε τὸν γάμον ποιεῖν καὶ ὑπῆρχεν οὗτος βασιλικός, ἀξιόλογα ἔδει γενέσθαι τούτου καὶ τὰ ἀναλώματα. ἐντεῦθεν ἐξ ἀπάσης τῆς Ῥωμαίων ἐπαρχίας πρόβατά τε καὶ χοῖροι καὶ βόες συνήγοντο. ἐπεὶ δὲ πλείω τῶν ἄλλων ἢ Βουλγάρων τρέφει ταῦτα, καὶ πλείω παρὰ ταύτης ἀπητοῦντο. τὸ δὲ Βουλγάρων φύλον ἔκσπον δὸν μὲν τὰ πρῶτα

Ῥωμαίοις τελοῦν καὶ πολλῶν πολέμων πρόξενον γεγονὸς αὐτοῖς ἀνδραποδισμῶν τε καὶ ἀλώσεων πόλεων καὶ μυρίων ἄλλων δεινῶν, καὶ ταῦτα ἐν πολλοῖς τοῖς ἔτεσιν, ὕστατα παρὰ τοῦ βασιλέως Βασιλείου χειροῦνται, ὃν διὰ ταῦτα Βουλγαροκτόνον ἢ φήμη ἐκάλεσε. μέχρι γοῦν τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου ὑπόφορον τὸ γένος ἐτέλει Ῥωμαίοις, διὰ δὲ τὴν τοιαύτην πρόφασιν μεμελέτηκεν ἀνταρσίαν. καὶ ἀνίσταται τις Ἀσάν τοῦνομα καὶ βασιλεύει τῆς χώρας, ἅπαντα τὰ ἐντὸς τοῦ Αἴμου μέχρι καὶ τοῦ Ἰστρου ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος. ἐκ τούτου οὐκ ὀλίγα πράγματα Ῥωμαίοις ξυνέβη. ἔχοντες γὰρ οἱ Βούλγαροι τὸ Σκυθικὸν ζύμμαχον πολλὰ ἐποίουν τῇ Ῥωμαίων δεινά. τῷ τοι καὶ ὁ βασιλεὺς ἀγανακτήσας Ἰσαάκιος, τὸ τῶν Ῥωμαίων ἅπαν συναγαγὼν στράτευμα, κατ' αὐτῶν ἐχώρει. τὴν γοῦν παρ' ἄλιον παριῶν καὶ διὰ τῆς Μεσημβρίας πόλεως τὴν δίοδον ποιησάμενος ἔσω τοῦ Αἴμου γίνεται. ὁ δὲ Ἀσάν μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος ἐντὸς τοῦ πολίχνιου οὗ δὴ τοῦνομα Στρίναβος εἰσέρχεται. ἔνθα καὶ τὰς σκηναὶς ποιησάμενος ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος τοὺς Βουλγάρους ἐπολιόρκει, καταστρατη γέεται δὲ παρ' αὐτῶν. τῶν τις γὰρ Βουλγάρων προσωπεῖον ὑπενδύς φυγάδος ἀφικνεῖται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ μηνύει αὐτῷ Σκυθῶν ἔφοδον, ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ λόγῳ θροηθεὶς καὶ ταῦτα τὴν ἐπιούσαν τὸ πολίχνιον χειρώσασθαι μέλλων, ἀπανίσταται τοῦ τόπου. οὐκ ἐξήλθεν οὖν τὴν ἦν ἐπῆλθεν ὁδόν, ἀλλ' ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου τὴν ταχύτεραν τάχα διεξιέναι βεβούλευται. ἐπεισιπύπτουσι οὖν αὐτῷ διερχομένῳ οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τινὶ στενωπῷ γενομένῳ, καὶ καταλύουσι τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅπαν στράτευμα καὶ σκυλεύουσι πᾶσαν τὴν τῆς στρατιᾶς ἀποσκευήν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως αὐτοῦ. πίπτουσι δὲ πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων, οἱ δὲ διασωθέντες μετὰ τοῦ βασιλέως γυμνοὶ τε ἦσαν καὶ ὀλίγοι πάνυ. ἐντεῦθεν ἐφυσιώθη τὸ τῶν Βουλγάρων γένος, λείαν πολλὴν ἐκ τῶν Ῥωμαίων κερδήσαν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παρασήμων τὰ τιμιώτερα. τὰς τε γὰρ τοῦ βασιλέως πυραμίδας ἀνελάβοντο καὶ φιάλας τῶν ἐπισήμων καὶ χρῆμα εἰς πλῆθος καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βασιλικὸν σταυρόν· τῶν τινος γὰρ αὐτὸν ἱερέων ρίψαντος μετὰ μικρὸν ἐφεῦρον ἐν τῷ ποταμῷ, ἐκ χρυσοῦ μὲν κατεσκευασμένον, φέροντα δὲ μέσον ἐκ τοῦ ἀγίου ξύλου, ἐν ᾧ περὶ ὁ δεσπότης προσηλώθη Χριστός, εἰς σταυροῦ σχῆμα τετυπωμένον, θήκας δὲ σμικρὰς παμπόλλας ἔχοντα, ἐν οἷς λείψανα πρόσεστι τῶν περιφανέστερων μαρτύρων τῆς θεομήτορος τε τοῦ γάλα καὶ μέρος τι τῆς ζώνης αὐτῆς καὶ ἄλλα πλεῖστα, ὅποσα τῶν εὐαγῶν καθειστήκει. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰσαάκιος εἰς τὴν Κωνσταντίνου οἶον φυγὰς ὤχετο.

12 Ἐντεῦθεν οὐκ ὀλίγα πράγματα τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ Βουλγάρων ὑπῆρχεν. ἀλλὰ καὶ τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου τυφλωθέντος καὶ αὐτοῦ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ἐπιλημμένου, πόλεμοι πάμπολλοι τοῖς Ῥωμαίοις παρὰ τῶν Βουλγάρων ἐγένοντο περὶ τὰ μέρη τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ Βερόης, ἔνθα καὶ ὁ πρωτοστράτη Καμμύτζης ὑπὸ Βουλγάρων ἐάλω μαχόμενος, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀσάν Ἰωάννου τότε κατάρχοντος. ὁ γὰρ δηλωθεὶς Ἀσάνδου ἔσχεν ἀδελφούς, ὧν ὁ μὲν Πέτρος ἐκαλεῖτο, ὁ δὲ Ἰωάννης. καὶ τὸν μὲν Ἰωάννην εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, τὸν δὲ Πέτρον τμημά τι κόψας τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας ἄρχειν ἐκεῖνον διεκελεύσατο· ἢ τε γὰρ μεγάλη Περασθλάβα καὶ ἡ Προβάτους καὶ τὰ περὶ αὐτὰ τῷ Πέτρῳ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀσάν ὡς οἰκεῖος κληρὸς δεδώρηται, ὅθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὰ τοιαῦτα τοῦ Πέτρου ὀνομάζεται Χώρα. ἐννέα γοῦν ἔνιαυτοὺς διανύσας ὁ Ἀσάν βασιλικῶς κατάρχων τοῦ Βουλγαρικῆς γένους φονεύεται παρὰ τοῦ πρωτεξαδέλφου αὐτοῦ Ἰβαγγοῦ, ὃς καὶ παρατυκὰ ἀπέδρα· βασιλεύει δὲ τοῦ γένους ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, μὴ θελησάντων τῶν Βουλγάρων τὸν Πέτρον εἰς βασιλείαν ἀναγαγεῖν. καὶ ὁ τοῦ Ἀσάν δὲ υἱὸς Ἰωάννης ἔτι ἀφήλιξ ὑπῆρχεν.

13 Οὗτος οὖν ὁ Ἰωάννης βασιλεὺς Βουλγάρων ὄνο μασθεὶς πολλῶν τε τοῖς Ῥωμαίοις αἴτιος ἐγεγόνει κακῶν, εὐ τυχῶς δὲ καὶ τοῖς Ἰταλοῖς αὐτοῖς. ἦν γὰρ οὗτος βασιλεὺς Βουλγάρων, ὅποτε ἡ Κωνσταντίνου ἑάλω. ὡς γοῦν οἱ Ἰταλοὶ πᾶσαν τὴν τῆς Μακεδονίας χώραν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποίησαντο, βασιλικῶς τοῦ πρώτως ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατάρξαντος Βαλδουίνου τὰ κατ' αὐτοὺς διευθύνοντος, καὶ πρὸς τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ διεμηνύσαντο ὅπως ὑπ' αὐτοὺς γένηται· ὁ γὰρ βασιλεὺς Βουλγάρων Ἰωάννης προύλαβε χειρῶσασθαι τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ἀνδραποδισμὸν μέγαν τῶν Ῥωμαίων ἐκεῖθεν ποιήσασθαι. μὴ βουλευθέντων δὲ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ὑπὸ χειρᾶς γενέσθαι τῶν Ἰταλῶν, ἐκστρατεύουσιν οἱ Ἰταλοὶ κατ' αὐτῶν, αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου συνόντος αὐτοῖς καὶ τοῦ τὸν τόπον τοῦ δουκὸς ὑπέχοντος Βενετίας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. εἰς στενοχωρίαν γοῦν οὐ μικρὰν ἐλθόντες οἱ τῆς Ἀδριανοῦ οἰκῆτορες ἀποστέλλουσι πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἰωάννην, ἵνα συναίρηται τούτοις καὶ τοῦ ἐπηρητημένου κινδύνου ῥύσῃται. ὁ δὲ ἀσμένως δέχεται τοῦτο, καὶ Σκύθας μεθ' ἑαυτοῦ προσλαβόμενος, ἐπεὶ φανερώς οὐκ εἶχε τοῖς Λατίνοις μαχέσασθαι, περιγενέσθαι βεβούληται μηχαναῖς, καὶ ὁ μὲν ἔκειτο μακρὰν πού τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐκπέμπει δὲ κατὰ τῶν Ἰταλῶν τοὺς Σκύθας τῇ Σκυθικῇ στρατείᾳ κατ' αὐτῶν χρῆσασθαι. Ἰταλοῖς μὲν οὖν ἔθος ἐφ' ἵπποις ὑψαύχεσιν ἐποχεῖσθαι καταφράκτοις τε δι' ὄλου εἶναι τοῖς ὅπλοις τοῦ σώματος, κἀντεῦθεν δυσκινήτως κατὰ τῶν ἐναντίων ὀρμῶσι· Σκύθαι δὲ κουφότερον ὀπλισμένοι ἐλευθερώτερον ἐπιπηδῶσι τοῖς ἐναντίοις. οὐ μὴ ξυνιέντες οἱ Ἰταλοὶ παρὰ τῶν Σκυθῶν καταστρατηγούνται καὶ νικῶνται, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα Βαλδουίνον ὑπ' αὐτῶν ἀλῶναι καὶ δέσμιον ἀπαχθῆναι πρὸς τὸν βασιλέα Βουλγάρων Ἰωάννην· οὐπερ, ὡς φασί, καὶ τὴν κεφαλὴν μετὰ τὴν σφαγὴν εἰς κύπελλον χρηματίσαι τῷ βαρβάρῳ, τῶν ἐντὸς ταύτης πάντων κεκαθαρμένην καὶ κόσμῳ περιπυκασθεῖσαν κύκλωθεν. οἱ μὲν οὖν Ἀδριανουπολίται ἐκ τοῦ παραυτίκα τὸ γεγονός οὐκ ἐγνώρισαν· εἰ γὰρ ἤδεισαν, ἐξήεσαν ἂν τῆς πόλεως καὶ λείαν αὐτῶν ἐπεποιήκεισαν τὰς Ἰταλικὰς σκηναῖς. οἱ γοῦν ἀπολειφθέντες Ἰταλοὶ φῶτα λαμπρὰ ἐν ταῖς σφετέραις ἀνάψαντες σκηναῖς καὶ ὑποψίαν δόντες τοῖς πολίταις ὡς πάρεισι, μέσων νυκτῶν φυγάδες περὶ τὴν Κωνσταντίνου χωροῦσι. πρῶϊας γοῦν γνόντες τοῦτο οἱ τῆς Ἀδριανοῦ οἰκῆτορες τὰ ἐλλελειμμένα ταῖς σκηναῖς ἐληΐσαντο. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Βουλγάρων κατὰ τὰ ὑπεσχημένα τοῖς Ἀδριανουπολίταις ἐγκρατῆς γενέσθαι τῆς σφῶν πόλεως ὥρμησεν, οἱ δὲ ἀπηνήναντο τοῦτο. δυσανασχετήσας οὖν ἐπὶ τῇ ἀπάτῃ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς πολιορκῆσαι τούτους ἠθέλησεν. ἀλλ' ἀφουεῖς παντελῶς εἰς πολιορκίαν οἱ Βουλγάροι· οὔτε γὰρ ἐλεπόλεις οἶδασιν στήσαι οὔτε τι ἄλλο τῶν δυναμένων πορθῆσαι διανοήσασθαι. ἀπάρας γοῦν ἐκεῖθεν ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς, μὴ ἔχων τὸ ἐμποδῶν ὡς τῶν Ἰταλῶν αὐτοῦ καταπορθηθέντων τὸ ἔσχατον, ἐτέρου δὲ μὴ ὄντος τοῦ ἀνθισταμένου, πᾶσαν κατατρέχει Μακεδονίαν. λείαν οὖν παμπόλλην ἐποίησατο, αὐτάνδρους τὰς πόλεις ἀνδραποδισάμενος καὶ τέλεον κατασκάψας αὐτάς. τὸ δὲ οἱ διανόημα ἦν, ὡς μήποτε Ῥωμαίους ἀνάκλησιν σχεῖν τῶν σφετέρων ἐπιδράξασθαι πόλεων. κατ' ἔσκαψε γοῦν ἐκ βάθρων αὐτῶν τὴν Φιλιππούπολιν, θάψαντες ἄγαν οὐσαν, ἣτις παρὰ τῷ Ἐβρω κείται, εἶτα τὰς ἄλλας πάσας πόλεις, τὴν Ἡράκλειαν, τὸ Πάνιον, τὴν Ῥαιδεστόν, Χαριούπολιν, Τραϊανούπολιν, Μάκρην, Κλαυδιούπολιν, Μοσυνούπολιν, Περιθεώριον καὶ ἄλλας πολλὰς, ἃς ἀριθμεῖν οὐ χρεῶν. τὸν δὲ λαὸν ἀπάρας ἐκεῖθεν περὶ τὰς παραρροίας καθίζει τοῦ Ἰστρου, ἐκ τῶν ἰδίων τῶν ἠνδραποδισμένων κωμῶν καὶ πόλεων τὰς κλήσεις ἐπιθεῖς ταῖς οἰκήσεσιν. ἀντάμυναν οὖν, ὡς ἔφασκεν, ἐποιεῖτο τῶν ὧν εἰργάσατο πρὸς Βουλγάρους κακῶν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος, καὶ καλεῖσθαι μὲν ἔλεγεν ἐκεῖνον Βουλγαροκτόνον, Ῥωμαὶ οκτόνον δὲ ὠνόμαζεν

ἑαυτόν. μέχρι γοῦν καὶ αὐτῆς κατ'αντήσας Θεσσαλονίκης ἐκεῖσε θνήσκει πλευρίτιδι νόσω κατασχεθείς, ὡς δέ τινες ἔλεγον ὅτι ἐκ θεομηνίας αὐτῷ ὁ θάνατος γέγονεν· ἔδοξε γὰρ αὐτῷ καθ' ὕπνου ἔνοπλον ἄνδρα ἐπιστῆναι αὐτῷ καὶ δόρατι πληξαί οἱ τὴν πλευράν. ἦν γὰρ καὶ ἀληθῶς ὡς οὐδέποτε τῇ Ῥωμαίων τοσαῦτα παρά του συνέβη κακά, ὡς καὶ ὄνομα τεθῆναι τούτῳ ἐκ κυνὸς τὴν ἐπίκλησιν ἔχον· Σκυλοϊωάννης γὰρ ἐπεκλήθη τοῖς πᾶσι. τὸ γὰρ Σκυθῶν γένος ἰδιοποιησάμενος καὶ κοινωνήσας αὐτοῖς συγγενείας καὶ τρόπου μετασχὼν ἐκ φύσεως θηριωδεστέρου, φόνους ἐνετρύφα Ῥωμαίων. ὡς γοῦν οὕτω ἐτεθνήκει, ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ παῖς Βορίλλας τοῦ νομα, τὴν Σκυθίδα θείαν γαμετὴν εἰληφώς, τῆς ἀρχῆς τῶν Βουλγάρων γέγονεν ἐγκρατής. τὸν δὲ τοῦ Ἀσάν παῖδα Ἰωάννην ἀφήλικα ἔτι ὄντα κρύφα τις λαβὼν ἐπειρήκει, ὡς περὶ τοὺς Σκύθας κεχώρηκε. καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ Βουλγάρων ὁ λόγος δὲ τὰ μετὰ ταῦτα τοῖς οἰκείοις ἐξιστορήσει καιροῖς.

14 Ὁ δὲ Μιχαήλ, ὃν ἱστορήσας ὁ λόγος πέφθακε τῆς Ἠπείρου κατάρξει καὶ τινος μέρους τῆς χώρας Ῥωμαίων, τρεῖς κασιγνήτους ἐκέκτητο, τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν Μανουήλ. ὧν ὁ μὲν Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων συνῆν Θεοδώρῳ τῷ Λάσκαρι, ὑπηρετῶν αὐτῷ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ῥωμαίων. διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τὸν βασιλέα Θεόδωρον ὁ Μιχαήλ, ἵνα τοῦτον πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψῃ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἔτι παῖδα εἰς ἡβὴν ἐλθόντα, ἀλλ' οὐδὲ γνήσιον—ὁ γὰρ αὐτῷ γεννηθεὶς Μιχαήλ ἐκ παλλακῆς ἐκείνῳ γεγένηται, περὶ οὗ ἐροῦμεν ἐν τοῖς μετέπειτα— καὶ τοῦ θανάτου δὲ δεδιέναι τὸ ἄωρον· τοὺς γὰρ λοιποὺς τῶν ἀδελφῶν ἀφνεὶς ἐγίνωσκεν εἰς ἀρχήν. τοῦτον δὲ τὸν Θεόδωρον ὁ βασιλεὺς ἐκπέμπει τῷ ἀδελφῷ Μιχαήλ, ὅρκους πρῶτον ἐμπεδωσάμενος πίστιν δουλείας εἰς τοῦτον φυλάττειν καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν τῶν Ῥωμαίων κατάρξοντας. ὃς καὶ ἀφικόμενος συνῆν τῷ ἀδελφῷ Μιχαήλ. μετ' οὐ πολὺ δὲ φονεύεται παρά του τῶν ὑπηρετῶν ὁ Μιχαήλ νύκτωρ ἐπὶ τῆς κλίνης συγκαθεύδων τῇ γυναικί· Ῥωμαῖος δὲ ἦν τῷ φονευτῇ τοῦνομα. ἐπιλαμβάνεται γοῦν τῆς ἐξουσίας ἐκείνου ὁ ἀδελφὸς Θεόδωρος, ἔχων καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Κωνσταντῖνον καὶ Μανουήλ. ἄρξει δὲ βουλευθεὶς πάνυ γε ἐπηύξησε τὴν αὐτοῦ ἀρχήν· ἔκ τε γὰρ τῶν Ἰταλῶν οὐκ ὀλίγην χώραν ἐκτήσατο καὶ τῶν Βουλγάρων πολλήν· τὴν τε γὰρ Θεσσαλίαν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο, Ἀχρίδα τε καὶ Πρίλαπον, Ἄλβανόν τε καὶ αὐτὸ τὸ Δυρράχιον· ἔνθα καὶ Πέτρον μετὰ μεγίστης στρατιᾶς ἐξ Ἰταλίας ὀρμώμενον καὶ ὡς πρὸς τὴν Κωνσταντῖνου πεπονημένον τὴν δίοδον, ἀνηγορευμένον πρὸς τοῦ πάπα καὶ βασιλέα, αὐτοῦ που γεγεννημένον προχειρῶσάμενόν τε καὶ αὐτὸ τὸ Δυρράχιον γενναίως κατετροπώσατο. ὁ μὲν οὖν ῥηθεὶς Πέτρος γαμβρὸς ὑπῆρχεν ἐπ' ἀδελφῆ τοῦ πρῶτως βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ Λατίνων μέρους Βαλδουίνου καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν Ἐρῆ, ἐκαλεῖτο δὲ ἡ αὐτῶν ἀδελφὴ Ἰολεντία, ἐξ ἧς παῖδες τῷ Πέτρῳ γεγένηται τρεῖς, ὃ τε Φίλιππος, ὁ Ῥομπέρτος καὶ ὁ Βαλδουῖνος, ὧν ὁ μὲν Ῥομπέρτος καὶ ὁ Βαλδουῖνος τῆς Κωνσταντῖνου βεβασιλεύκασιν, τοῦ πρῶτου αὐτῶν ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου τῷ ἀδελφῷ Ῥομπέρτῳ τῆς βασιλείας παραχωρήσαντος. ὑπῆρχον δὲ σφισι καὶ ἀδελφαί, ὧν μία Μαρία ἦν, ἣ συνεζύγη ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος. ὁ μὲν οὖν δηλωθεὶς Θεόδωρος, καθὼς εἰρήκειν, τὸ οἰκεῖον παραλαβὼν στράτευμα ἀντιτάττεται τῷ Πέτρῳ, μικρὸν ὑπερπηδήσαντι τὸ Δυρράχιον καὶ ἐν ταῖς τοῦ Ἄλβανου δυσχωρίαις γεγεννημένῳ. νικῶσι γοῦν κατὰ κράτος οἱ τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου τὸ τῶν Λατίνων στράτευμα, ὡς πάντας ἄρδην δεσμώτας ποιῆσαι σὺν πᾶσι σκεύεσι, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα Πέτρον ἔργον μαχαίρας γενέσθαι. τοῦτο δὲ τότε μέγα Ῥωμαίοις ἐγεγόνει βοήθημα.

15 Ἄλλ' ὁ λόγος μοι καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν ἐφορμᾷ. οὗτος γὰρ ἐκ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς Ἄννης, ὡς ἔφην, τρεῖς ἐποίησατο θυγατέρας, Εἰρήνην, Μαρίαν καὶ Εὐδοκίαν. τὴν γοῦν Μαρίαν τὴν δευτέραν τῶν αὐτοῦ θυγατέρων τῷ ῥηγὶ Οὐγγρίας διερχομένῳ τὴν αὐτοῦ χώραν ἐκ τῶν

Ἱεροσολύμων εἰς κῆδος ἐπὶ υἷϊ παραδίδωσι, τὴν δὲ πρώτην αὐτοῦ θυγατέρα τὴν Εἰρήνην ἀνδρὶ συζεῦ γνυσι τῷ Παλαιολόγῳ Ἀνδρονίκῳ, ὃν καὶ δεσπότην τετίμηκε. μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ δεσπότης Παλαιολόγος θνήσκει, ὡς μὲν τινες ἔφασκον, ἐξ ἐρωτικῶν διαθέσεων, καὶ προσλαμβάνεται ὁ βασιλεὺς εἰς γαμβρὸν Ἰωάννην τὸν Δούκαν, οὗ Βατάτζης τούπικλην· καὶ ἐκ Διδυμοτείχου ἦν ὠρμημένος, τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίτου διενεργῶν ὀφφίκιον. ἡ μὲν οὖν βασιλὶς Ἄννα ἔφθη πρὸ καιροῦ τελευτῆσαι, ἠγάγετο δὲ ἐξ Ἀρμενίων γυναῖκα ὁ βασιλεὺς, δυσαρεστήσας δὲ πρὸς αὐτὴν πρὸς τὴν ἰδίαν πατρίδα τὴν Κιλικίαν ἐκπέμπει, ἐπιφέρει δὲ αὐτῷ γαμετὴν τὴν τοῦ βασιλεύοντος τῶν Ἰταλῶν ἀδελφὴν, ὃς Ῥομπέρτος, ὡς ἔφην, ἐκέκλητο καὶ τὸν θεῖον Ἐρῆν διεδέξατο. ὅστις Ἐρῆς πολλῶν πολέμων αἴτιος ἐγένετο τῷ βασιλεῖ Θεοδῶρῳ καὶ πολλὰς πόλεις καὶ χώρας τῶν Ῥωμαίων ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο. ἀνδρεῖος γὰρ ὢν καὶ περὶ μάχας ὀξύρροπος, καὶ τεταπεινωμένα τὰ τῶν Ῥωμαίων ὄρων καὶ μάλιστα ἐξ ὄτου τὸν σουλτάν πεφόνευκεν ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος–τότε γὰρ τὸ ἐκ Φράγγων προσὸν αὐτῷ ἀπολώλεκε στράτευμα, ἐν ᾧ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τεταρρηκῶς ἦν μάχας καὶ οὐκ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἐρῆς ἐδεδίει· πολλοὶ γὰρ ἦσαν ὀνομαστοὶ ἀπὸ τε γένους ἀπὸ τε μὴν τῆς προσούσης ἐκείνοις ἀνδρείας. διὰ ταῦτα, ὡς φασὶ τινες, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως νίκην ἀκη κοῶς ὁ Ἐρῆς «νενίκηται» ἔφη «ὁ Λάσκαρις, οὐ νενίκηκεν». ἵνα γοῦν μὴ πολὺν κατατείνω λόγον τῆς ἱστορίας, τοῦτ' ἂν μόνον εἰπὼν τὸ πᾶν παραστήσασαι. μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Νυμφαίου τὰς σκηνὰς ὁ Ἐρῆς ἐπήξατο, κατ' ἐρημίαν πολλὴν τοῦ κωλύοντος, ἐκεῖθεν τε ὑποστρέψας τὸ μὲν τοῖς κρατῆσι θεῖσι κορεσθεῖς, τὸ δὲ καὶ ἐκεχειρίαν ἐθελήσας λαβεῖν, – οὐ γὰρ ἄγαν καρτερικὸν τὸ Λατινικὸν φύλον ἐν ταῖς μάχαις καθέστηκεν–εἰς ξυμβάσεις ἦλθε μετὰ τοῦ βασιλέως Θεοδῶρου. καὶ συνεφωνήθη τὰ μὲν τοῦ Κιμινᾶ πάντα– οὕτω γὰρ τὸ ὄρος καλεῖται τὸ ἐγγὺς τῆς Ἀχυράους τυγχάνον –μετὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ἀχυράους παρὰ τοῦ τῶν Φράγγων μέρους δεσπόζεσθαι, τὸν δὲ Κάλαμον–κώμη δὲ ἐστὶν ὁ Κάλαμος, ἐξ οὗ τὸ τῶν Νεοκάστρων ἄρχεται θέμα–μένειν ἄοικον, τὰ δ' ἐντεῦθεν παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδῶρου δεσπὸς ζεσθαι· Νεοκάστρα δὲ ταῦτα ἦν καὶ Κελβιανόν, Χλιαρά τε καὶ Πέργαμος καὶ τὰ πλαγίως ἐγκείμενα Μαγιδία τε καὶ Ὀψίκια. ὑπῆρχε δὲ καὶ ἄλλη χώρα τῷ βασιλεῖ Θεοδῶρῳ, ἡ ἀπὸ τοῦ Λοπαδίου ἀρχομένη καὶ Προῦσαν περιλαμβάνουσα καὶ Νίκαιαν. καὶ οὕτω μὲν συνέβη τῷ βασιλεῖ Θεοδῶρῳ τὰ πράγματα.

16 Ὁ δ' εἰρημένος Ἐρῆς, εἰ καὶ Φράγγος τὸ γένος ἐτύγχανεν, ἀλλ' οὖν τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἰθαγενέσι τῆς Κωνσταντίνου ἰλαρώτερον προσεφέρετο, καὶ πολλοὺς εἶχε τοὺς μὲν τοῖς μεγάλοις τούτου συντεταγμένους, τοὺς δὲ τοῖς στρατιώταις, τὸ δὲ κοινὸν πλῆθος ὡς οἰκεῖον περιεῖπε λαόν. καὶ γὰρ περιγενόμενος τῶν Ῥωμαϊκῶν ἄστων Λεντιανῶν τε καὶ Ποιμανηνοῦ καὶ ἄνδρας τὸν Ἄρην πνέοντας καὶ ἔργα ψυχῆς γενναίας ἐνδειξαμένους ὡς ἔρμαιόν τι ἐδέξατο ἐφευρών. ἐν γὰρ τῷ τῶν Λεντιανῶν ἄστει οὐ μόνον σπάνις ὕδατος τοὺς φυλάττοντας ἐξέκαυσεν, οὐδ' ὅτι καὶ ὁ λιμὸς καὶ σκύτη φαγεῖν αὐτοὺς κατηνάγκασε τὰ ἀπὸ τῶν ἀσπίδων καὶ ἐφροστρίδων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τεῖχος οὐ μικροδιάστατον ταῖς ἐλε πόλεσι καταπεσὸν μετὰ μεγίστης πυρκαϊᾶς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐφύλασσον τοῦτο, ἀμοιβαδὸν τῇ πυρκαϊᾷ προσεπισωρεύοντες ξύλα. κρατηθέντος γοῦν τοῦ ἄστεος οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπολέλυται εἰ μὴ μόνος ὁ τοῦ βασιλέως ἀυτάδελφος καὶ ὁ εἰς ἡγεμόνα τοῦ στρατεύματος τεταγμένος Δερμοκαΐ της καὶ ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὃν, ὡς ὁ λόγος δηλῶσαι πέφθακε, καὶ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εἰρήνην γαμβρὸν ὁ βασιλεὺς προσελάβετο. πάντας δὲ τοὺς ἄλλους ὁ Ἐρῆς συλλεξάμενος καὶ κατὰ ἴλας συντάξας καὶ ὁμογενεῖς αὐτοῖς παραδοὺς ἡγεμόνας, ὑπερέχειν δὲ πάντων τὸν Θεοφιλόπουλον Γεώργιον παρακελεύσας, τὴν τῶν ἀνατολικῶν μερῶν αὐτοῖς φυλακὴν ἐνεπίστευσε.

17 Τουτουῖ δὲ τοῦ Ἑρῆ τῆς Κωνσταντίνου κατάρχοντος, ἀπεστάλη παρὰ τοῦ πάπα πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀρχιερεὺς, ὃν καὶ λεγάτον αὐτοῖ φασι, τοῦνομα Πελάγιος, ἅπαντα τὰ προνόμια τοῦ πάπα φέρων· ἐρυθροβαφῆ καὶ γὰρ ὑπεδέδετο πέδιλα, ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ χροιάς καὶ τὰ ἐνδύματα εἶχε, καὶ ἡ ἐφεστρὶς δὲ τοῦ ἵππου καὶ τὰ χαλινὰ τῷ τοιοῦτῳ ἐβάπτοντο χρώματι. ἤθους δὲ τυχῶν ἀγριωτέρου καὶ ἀλαζονεῖα χρώμενος πολλὰ δεινὰ ἐνεδείξατο ἐν τοῖς τῆς Κωνσταντίνου οἰκήτορσι. καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὐλογος· ἠνάγκαζε γὰρ τοὺς πάντας τῆ τῆς πρεσβυτέρας Ἑρώμης ὑποκύψαι ὑποταγῆ. ἐντεῦθεν καθείργοντο μοναχοί, ἱερεῖς ἐδεσμοῦντο καὶ ναὸς ἅπας ἐκέκλειστο. καὶ ἦν ἐν αὐτῷ δυοῖν θάτερον, ἢ ὁμολογῆσαι τὸν πάπαν πρῶτον ἀρχιερέα καὶ τούτου τὴν μνήμην ἐν ἱεροτελεστίαις ποιεῖν, ἢ θάνατον εἶναι τῷ μὴ διαπραξαμένῳ τούτῳ τὸ ἐπιτίμιον. τοῦτο εἰς βαρυθυμίαν ἤγε τοὺς οἰκήτορας τῆς Κωνσταντίνου καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων τοὺς προύχοντας. οἱ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Ἑρῆν ἀφιγμένοι «ἡμεῖς μὲν» ἔφασαν «ἄλλου γεγονότες γένους καὶ ἄλλον ἀρχιερέα ἔχοντες, ἑαυτοὺς τῷ κράτει σου ὑπετάξαμεν ὥστε σωματικῶς κατάρχειν ἡμῶν, οὐ μὴν γε πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς. σοῦ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ ὑπερμαχεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, τῶν δ' ἡμετέρων ἐκστῆναι σεβασμάτων καὶ θρησκευμάτων τῶν ἀδυνάτων πάντῃ καθέστηκεν. ἢ γοῦν λῦσον ἡμῖν τὰ ἐπελθόντα δεινὰ ἢ ἄφες ὡς ἐλευθέρους ἐν τοῖς ἰθαγενέσιν ἀφίχθαι». ταῦτ' εἶπον, κάκεῖνος μὴ βουλόμενος ἐν στερήσει γενέσθαι τοσούτων καλῶν κάγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ ἄκοντος τοῦ εἰρημένου λεγάτου τοὺς τε ναοὺς ἀνέωξε καὶ τοὺς ὅσοι ταῖς εἰρκταῖς ἦσαν κατισχημένοι μοναχοὺς τε καὶ ἱερεῖς ἀπολέλυκε, καὶ τὸν κατασχόντα τότε τὴν Κωνσταντίνου κλύδωνα κατεστόρησε. πολλοὶ δὲ τῶν μοναχῶν προεξιόντες τῆς Κωνσταντίνου τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ προσῆλθον, καὶ αὐτοῖς προστάζει τούτου μοναχὸν πρὸς καταμονὴν ἐπίδεδοντο. καὶ πρεσβύτεροι δὲ πρὸς τὴν Νίκαιαν ἀπλέοντες οἱ μὲν τῷ πατριαρχικῷ κλήρῳ συγκατηλέγησαν, οἱ δὲ θεοῖς ἐνασμενίσαντες τοῖς σηκοῖς ἐλευθέρως ἐβίωσαν. καὶ οὕτω μὲν ἐγεγόνει ταῦτα παρὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος τῆς Κωνσταντίνου Ἑρῆ.

18 Τούτου δὲ τελευτήσαντος ὁ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ Ῥομ πέρτος μαλακώτερον ἐχρῆτο τοῖς πράγμασι. τούτου τὴν ἀδελφὴν εἰς γαμετὴν εἰλήφει ὁ βασιλεὺς. οὐ πολλοὶ παρῆλθον ἐνιαυτοί, καὶ ἐπεὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλεὺς Ῥομπέρτος οὐκ ἔφθασε συζυγῆναι γυναικί, παράνομόν τι πρᾶγμα βεβούληται ὁ βασιλεὺς διαπράξασθαι· ἐπὶ γὰρ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Εὐδοκίᾳ προσλαβέσθαι τουτονὶ γαμβρὸν ἡρετίσατο. ἐνθεν τοι καὶ ἔρις ἐκ τοῦ τότε πατριαρχοῦντος Μανουὴλ τῷ βασιλεῖ ζυμβεβήκει, μὴδ' ὅλως τῇ τοιαύτῃ ἀθεσμογαμίᾳ συγκατανεύοντος. ἀλλ' οὐκ ἔφθασεν ὁ βασιλεὺς τέρματι δοῦναι τὸ βούλημα· μήπω γὰρ στείλας ταύτην εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς ἠϋτρέπιζε, καταλύει τὸν βίον, τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καταλιπὼν τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ Ἰωάννῃ τῷ Δούκᾳ· οὐδὲ γὰρ εἶχεν ἄρρενα παῖδα εἰς ἥβην ἐλθόντα. ὃν γὰρ ἐκ τῆς βασιλίδος Ἄννης ἔσχηκεν ἄρρενα παῖδα, τεθνά ναι προύφθασεν, ἐκ δὲ τῆς ἐξ Ἀρμενίων ὠρμημένης ἐν παιδίῳ ἄρρεν πεποίηκεν, ὅπερ ὀκταετὲς ἦν, ἠνίκα ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ ἐτεθνήκει. διὰ τὸ γοῦν ἀμοιρεῖν αὐτὸν ἄρρενος ἐνήβου γονῆς ὁ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ γαμβρὸς αὐτοῦ τῆς βασιλείας κληρονομεῖ. ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὅποτε τὸ τέλος ἔσχε τοῦ βίου, τῶν μὲν τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν ὑπερέκεινα, ἐλάττων δὲ τῶν πεντήκοντα, βασιλεύσας ἐκ τούτων ἔτη δεκαοκτώ. ἦν δὲ τὸ σῶμα μικρὸς, οὐκ ἄγαν δέ, μελάγχρους ἐφ' ἱκανόν, καθεὶ μένον ἔχων τὸ γένειον καὶ περὶ τὸ ἄκρον σχιζόμενον, ἐπ' ὀλίγον ἐτερόφθαλμος, περὶ τὰς μάχας ὀξύς, θυμοῦ τε καὶ ἀφροδισίων ἠττώμενος, ἐλευθεριώτερος ἐν ταῖς δωρεαῖς· οἷς γὰρ ἂν βούλοιο, πολὺ τὸ χρυσίον ἐδίδοτο, ὡς ἐν ἀκαρεῖ τούτους πλουτεῖν. τεταλαιπώρηκε δὲ πάμπολλα ἐν ταῖς μάχαις τε

πρὸς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Πέρσας. ἀρχὴ γοῦν οὗτος ἐγεγόνει τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὧ καὶ πολλὴν χάριν ὄφλειν τοῖς Ῥωμαίοις πάνυ δέον καθέστηκε. κατετέθη δὲ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ Ὑακίνθου μονῇ, ἔνθα καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τέθαπται καὶ ἡ βασιλίς Ἄννα ἢ τούτου σύζυγος.

19 Καθὼς γοῦν εἰρήκειν, μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐπιλαμβάνεται τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων Ἰωάννης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου Μανουήλ, ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξατο. μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ ὁ Εἰρηνικὸς Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται θρόνῳ, ὃς καὶ Κωπᾶς ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο· μετὰ δὲ ἐνιαυτοῦς ἕξ ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπόντος ὁ μοναχὸς Μάξιμος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, θεράπευων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ ὑπὸ ταύτης ἀντιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ εἰς ταύτην ἀναβιβάσαν αὐτὸν τὴν περιωπὴν. ἐπιβιούς δὲ μῆνας ἕξ τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουήλ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδόκει, ὧν καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν κατονομαζόμενος.

20 Ἐπὶ δὲ τὰ Βουλγάρων καὶ αὐθις ὁ λόγος χωρεῖ. ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Ἀσάν δύο ἔσχεν υἱοὺς, τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. τοῦ γοῦν εἰρημένου Βορίλλα βασιλικῶς τῶν Βουλγάρων κατάρχοντος, ὁ τοῦ Ἀσάν υἱὸς Ἰωάννης φυγαδεῖα χρησάμενος περὶ τὰ τῶν Ῥώσων χωρεῖ, ἐκεῖσέ τε χρόνον ἔφ' ἱκανὸν διαμείνας καὶ τινὰς τῶν συγκλύδων Ῥώσων ἐν ἑαυτῷ περιαγαγών, τὴν πατρικὴν ἀνακαλεῖται κληρονομίαν, καὶ πολεμεῖ τῷ Βορίλλα καὶ νικᾷ τούτον καὶ χώρας ἐγκρατὴς οὐκ ὀλίγη γίνεται. ὁ δὲ Βορίλλας ἔνδον εἰσέρχεται τοῦ Τρινόβου καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι τειχίρης ἔσω πολιορκεῖται. ἐπεὶ δὲ ἀπέκαμον οἱ συνόντες αὐτῷ, τῷ Ἀσάν Ἰωάννη προσέρχονται. φεύγων δὲ ἀλίσκεται ὁ Βορίλλας καὶ παρὰ τοῦ Ἰωάννου τυφλοῦται, καὶ οὕτως ἐγκρατὴς τῆς τῶν Βουλγάρων ἀπάσης ὁ Ἰωάννης γεγένηται. καὶ τὰ μὲν ἐν τοῖς Βουλγάροις τοσαῦτα.

21 Ὁ δὲ Κομνηνὸς Θεόδωρος, ὃν πρὸ μικροῦ ὁ λόγος ἰστόρησε, μὴ θέλων μένειν ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει ἀλλὰ τὰ τῆς βασιλείας σφετερισάμενος, ἐπειδὴ τῆς Θεσσαλονίκης γέγονεν ἐγκρατὴς πολλὴν τε χώραν τῆς Ῥωμαίδος ἐκ τῆς κεκρατημένης παρὰ τῶν Ἰταλῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο, ἔτι δὲ καὶ τῆς παρὰ τῶν Βουλγάρων κεχειρωμένης, πορφυρίδα τε ὑπεν δύνεται καὶ ἐρυθρὰ περιβάλλεται πέδιλα, ἀντιστάντος αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ στερρότατα τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνου τοῦ Μεσοποταμίτου, ὃν καὶ πολλαῖς κακουχίαις καὶ ἐξορίαις διὰ ταῦτα ὑπέβαλε τῶν κανονικῶν ἐθῶν ἀντεχόμενον. ὁ δὲ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος Δημήτριος τὸ βασιλικὸν περιδιδύσκει τούτον διάδημα, ὡς ἔφασκεν, αὐτόνομος ὧν καὶ μηδενὶ εὐθύνας ὀφείλων δοῦναι, καὶ διὰ ταῦτα ἐξουσίαν ἔχειν βασιλέας χρεῖν οὐς τε ἂν καὶ ὅπου καὶ ὅτε βούλοιο. βασιλεὺς οὖν ἀναγορευθεὶς ὁ Θεόδωρος βασιλικῶς ἐχρήτο τοῖς πράγμασι, δεσπότης τε προβάλλετο καὶ σεβαστοκράτορας μεγάλους τε δομεστικούς, πρωτοβεστιαρίους καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν τάξιν βασιλικήν. ἀφυῶς δὲ ἔχων περὶ τοὺς τῆς βασιλείας θεσμοὺς Βουλγαρικώτερον ἢ μᾶλλον βαρβαρικώτερον ταῖς ὑποθέσεσι προσεφέρετο, οὐ τάξιν γινώσκων οὐδὲ κατάστασιν οὐδὲ ὅσα ἐν τοῖς βασιλείοις ἀρχαῖα ἔθιμα καθεστήκασιν. οὗτος οὐ μικρῶς τῷ βασιλεῖ ἀντεφέρετο Ἰωάννη. ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς ἡξίου αὐτὸν τῶν δευτερείων μετέχειν τῆς βασιλείας καὶ τῆς χώρας αὐτοῦ ἐγκρατῆ εἶναι καὶ κατ' οὐδὲν ἄλλο ὑπέκειν αὐτῷ· ὁ δὲ ἀντέβαινε στερεώτερον.

22 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης ἄρτι τῶν σκήπτρων ἐπιλημμένος καὶ κομιδῇ ἐν στενῷ οὔσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων τεθεαμένος ἀρχὴν, οὐκ ἀνασχόμενος ἐν πολλοστοῖς βασιλεύειν, δύο παραδραμόντων ἐνιαυτῶν μάχην ποιεῖται μετὰ τῶν Ἰταλῶν. καὶ συνάγεται στράτευμα Λατινικὸν ἀξιόμαχον, οὗ προμαχόντο οἱ τοῦ

βασιλέως Θεοδώρου αὐτάδελ φοι, οἱ σεβαστοκράτορες Ἀλέξιός τε καὶ Ἰσαάκιος. οὗτοι γὰρ ἅμα τῷ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν βασιλέα θανεῖν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εὐδοκίαν λαβόντες ἀποδρᾶναι πρὸς τὴν Κωνσταντι νούπολιν ἐβουλεύσαντο· ἀλλὰ τοῦ μὲν σκοποῦ αὐτῶν ἡμᾶρ τον, ἐκεῖνοι δὲ δραπέται ὄχοντο. τῆς μάχης οὖν συρρα γείσης ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Ποιμανηνοῦ, ὅπου καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω δυνάμεων ἐγκαθίδρυται Μιχαήλ, νικᾷ κατὰ κράτος ὁ βασιλεύς, τῶν μὲν πλείστων Ῥωμαίων σχεδὸν ἐξηττημένων τὸ πρῶτον, αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως μετ' ὀλίγων πάνυ τὴν νίκη ἐξειργασμένου πᾶσαν· αὐτός τε γὰρ δόρατος ἦψατο καὶ πολέμιον ἔβαλε καὶ ἀνδρεῖον ἐν ἐκείνῳ τῷ πολέμῳ φρόνημα ἐνεδείξατο, οὐδὲ τοῖς πρὸ τοῦ ἀγνοοῦμενον. ἡ τοιαύτη γοῦν νίκη εἰς μεγάλην αὔξησιν ἐγεγόνει τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, τῶν Ἰταλῶν δὲ συστολὴν καὶ κατάπτωσιν. τοὺς μὲν γὰρ ζωγρίας τοὺς κρείττους αὐ τῶν ἐν τῷ τοιοῦτῳ πολέμῳ κατέσχευεν ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς αὐταδέλφους Λασκάριας, οὓς τυφλοὶ ἐπ' αἰτίαις εὐρών· ἄλλοι δὲ ξίφους ἔργον ἐγένοντο· οἱ δὲ μὴ συνιόντες τῷ πολέμῳ δειλίᾳ κάτοχοι ἐγεγόνεισαν. καὶ μέρος δὲ τῶν Ἰταλῶν τὸ τῶν Σερρῶν κάστρον τῷ τότε πολιορκοῦν ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου δεσποζόμενον, ἐπεὶ τὴν τῶν οἰκείων τοιαύτην ἐπέγνωκεν ἦτταν, ἀπέδρα ἐλευθέρας τὰς Σέρρας καταλιπόν· ἐς μικρὸν γὰρ αὐτῷ κομιδῇ τοῦ ἀλῶναι ἦλθον. ἐντεῦθεν τὰ τῶν Ἰταλῶν ἔνθεν κάκειθεν διαιρούμενα κατὰ τε τὴν ἕω καὶ τὴν ἐσπέραν καὶ ἰσχυροῖς ἀντιπάλους προσ πταίοντα, τῷ τε βασιλεῖ Ἰωάννῃ καὶ τῷ Κομνηνῷ Θεοδώρῳ, βασιλεῖ φημιζομένῳ καὶ τουτωῖ, ἀπήρχοντο καταπίπτειν. αὐτίκα γοῦν ὁ βασιλεύς Ἰωάννης, ἐπειδὴ τοὺς Ἰταλοὺς ἐν τῷ εἰρημένῳ τόπῳ καταλελύκει, τὰ ὑπ' ἐκείνων κρατούμενα τῶν Ῥωμαίων ἐπολιόρκει φρούρια, καὶ ἤλισκε ταῦτα μηδενὸς τελούντος τοῦ βοηθήσοντος. μέχρι μὲν γὰρ τινος οἱ ἐν τοῖς φρουρίοις ἀντεῖχοντο· ὡς δὲ χρονιωτέρους ἐποίησε τὰς πολιορκίας ὁ βασιλεύς, μάλιστα δὲ καὶ παρακαιρίους· οὐ γὰρ ἐν ἔαρι ἢ θέρει ἢ μετοπώρῳ, ἀλλ' ἐν μέσῳ χειμῶνος τὰς ἐφόδους ἐποιεῖτο· ἐλεπόλεις τε συνίστα καὶ τὰς ἐπάλ ξεις κατέβαλλεν, ἀποκάμνοντες οἱ ἐντὸς τὰ μὲν προυδίδουν ὄρκους τὴν ζωὴν ἐξωνούμενοι, ἐκ δὲ τῶν ἔπιπτον μάχη καὶ καθείργνυντο ὡς δεσμῶται. ἐάλω γοῦν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ποιμανηνὸν Λεντιανὰ Χαρίορος Βερβενίακον. ὁ γοῦν βασιλεὺς Ἰωάννης παντοίως τοῖς Λατίνοις μαχόμενος τριήρεις τε κατεσκεύασε καὶ περὶ τὸν Ἑλλησποντον ταύτας ἔστησεν ἐν τόπῳ, ὃς Ὀλκὸς ὀνομάζεται· καὶ ἦν πολλὰ παρέχων αὐτοῖς πράγματα, κατὰ δύσιν ὀρμώμενος καὶ λείαν τὰ κείνων ποιού μενος πορθῶν τε τὸ τῶν Μαδύτων ἄστῳ καὶ τὴν Καλλιῶν πόλιν καὶ τὰ παραιγιάλια πάντα τοῖς Ἰταλοῖς ὑπόφορα ὄντα.

23 Ἐν τουτοῖσι δὲ ὄντος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου καὶ ἀκρατῶς μαχομένου τοῖς Ἰταλοῖς κατὰ τε χέρσον καὶ θάλατταν, σκευωρεῖται τούτῳ ἐπιβουλή. ὁ δὲ ταύτην συστησά μενος πρωτεξάδελφος ἦν τοῦ βασιλέως ὁ Νεστόγγος Ἀνδρόνικος. οὗτοσι δὲ καὶ τὴν τῆς συγγενείας σχέσιν παρ' οὐδὲν θέμενος καὶ τὸν τῆς φιλίας ἀπορρήξας δεσμὸν ἂν ταρσίαν κατὰ τοῦ πρωτεξάδελφου βασιλέως βεβούληται, ἔχων τε συνεργὸν εἰς τοῦτο τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον καὶ ἐτέρους τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγους, τὸν τε Φλαμούλην, ὃν μέγα ἐταιρειάρχην ὁ βασιλεὺς τετίμηκε, τὸν Ταρχανειώτην, τὸν Συναδηνόν, τὸν ἐπ' ἀδελφῇ τούτου γαμβρὸν Στασηνόν, τὸν Μακρηνόν καὶ ἄλλους εἰς πλῆθος τὸν ἀριθμὸν. ἐγένετο δὲ ἡ ἐπιβουλή πολυήμερος καὶ τὸν βασιλέα ἐλάνθανεν. ἐν τῇ Λαμψάκῳ δὲ διάγων μανθάνει ταῦτα. πυρὶ γοῦν τὰς τριήρεις καταναλώσας, ἵνα μὴ τοῖς Ἰταλοῖς ὑπὸ χεῖρα γένοιτο, καὶ προυργιαίτερον τὸν ἔσωθεν πόλεμον κρίνας τοῦ ἔξωθεν, ἀπάρας ἐκεῖθεν περὶ τὴν Ἀχυράους ἀφίκετο κάκεισε τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐπιβουλῆς ἐποίησατο. καὶ ἦσαν οἱ συνωμόται πάντες ταῖς δίκαις ὑπεύθυνοι. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς φιλάνθρωπότερον τοῖς νόμοις ἐχρήσατο, καὶ τὸν μὲν Νεστόγγον Ἰσαάκιον τυφλώσει καταδικάζει καὶ χειροκοπία, ὡσαύτως καὶ τὸν

Μακρηνόν· ἐξελήλεκτο γὰρ ὡς πολλάκις ἐφώρμησε κατὰ νῶτον τυγχάνων τοῦ βασιλέως ἐφελκύσαι τὴν σπάθην καὶ καταρράξει καιρίαν· καὶ ἄλλους δέ τινας μικραῖς ποι ναῖς καθυπέβαλε. τοὺς δὲ πλείστους ἀφήκεν εἰρκταῖς μέχρι τινὸς περικλείσας, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν πρωτοργὸν τῆς ἐπι βουλήs τὸν καὶ βασιλείας ἐφιέμενον, τὸν Νεστόγγον Ἄνδρό νικον, ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Μαγνησίας συνέκλεισε· τοσοῦτον ἢ τῆς ἀγάπης σχέσις τὸν βασιλέα τοῦ κακοποιῆσαι τοῦτον ἐκώλυσεν. ὃς καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέδρα, ὡς μὲν τινες ἔφασκον, θελήσει τοῦ βασιλέως ἐλευθερώτερον βαίνειν τοῦτον παρακελευσαμένου καὶ οἶον κλέψαι τοῦτον τὴν σωτηρίαν βουλευσαμένου. ὃς καὶ νυκτὸς φυγὼν περὶ τὰ τῶν Μουσουλμάνων ἐφώρμησε, καὶ διῆγεν ἐκεῖσε μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς προσεκτικώτερον ἐχρήτο τοῖς πράγμασι καὶ τῆς προτέρας ἐλευθεριότητος οὐκ ἀντεποιεῖτο, φύλακάς τε περὶ αὐτὸν ἔστησε καὶ φρουρούς, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τοῖς ἐκείνου προσέχοντας. μάλιστα δὲ περὶ ταῦτα συνέτεινε ἢ βασιλῆς Εἰρήνη, ἀρρενωπότερον τὸ ἦθος ἔχουσα καὶ τοῖς πᾶσι βασιλικώτερα ἐντυγχάνουσα.

24 Εἰς συνθήκας δὲ θελήσαντες οἱ Ἴταλοὶ ἐλθεῖν ἀπ ἔλυσαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸ τῶν Πηγῶν ἄστν. καὶ οὕτω δὴ μετ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἰρήνευσε, πάντων τῶν πρὸς νότον ὑποχωρησάντων αὐτῷ τῶν Λατίνων, ἔτι δὲ κρατούντων τὰ πρὸς βορρᾶν τὰ πλησίον ὄντα τῆς Κωνσταντίνου καὶ τῆ τοῦ Νικομήδους πόλει ἐγγίζοντα. συνέβη δέ τι καὶ πρὸ αὐτοῦ τοιοῦτον. οἱ γὰρ τῆς Ἀδρια νουπόλεως οἰκίτορες πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα ἐστείλαντο, ὅπως ἀποστείλῃ πρὸς αὐτοὺς στράτευμα καὶ τῆς Ἰταλῶν ἐλευθερώσῃ χειρός. ὁ δὲ τὸν πρωτοστράτορα Ἰσὴν στρατευμα δοὺς αὐτῷ ἐξαπέστειλε· συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Καμμύτζης Ἰωάννης. οἱ καὶ διαπεράσαντες τὸν Ἑλλησποντον καὶ διὰ τῆς Μακεδονίας διελθόντες εἰς Ἀδριανούπολιν ἀφί κοντο, ἐντὸς δὲ γενόμενοι τῆς πόλεως διῆγον ἐκεῖσε. ἐλπίς δὲ ἦν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ διὰ ταῦτα καὶ τῶν πέριξ ἐγκρατῆ γενέσθαι. ἀλλ' ὁ Κομνηνὸς Θεόδωρος, ὃν φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, τῶν ἐγγύς πάντων γενόμενος ἐγκρατῆς ἄνευ μὲν τοι τοῦ τῆς Ῥοδόπης ὄρους, ὅπερ καὶ Ἀχριδὸς ὠνόμασται, καὶ τῶν ἐν τούτῳ ἄστεων καὶ τοῦ Μελενίκου-τούτων γὰρ ἦρχεν ὁ Σθλάβος, προσγενῆς ὢν τοῦ βασιλέως Ἀσάν καὶ δεσπότης τετιμημένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Κωνσταντίνου Ἐρῆ, οὗ καὶ τὴν θυγατέρα ἐκ παλλακῆς αὐτῷ γεγεννημένην ἠγάγετο εἰς γυναῖκα. οὗτος δὴ ὁ Σθλάβος, ἵνα μικρὸν τι τὸν εἰρμὸν τοῦ λόγου διέλωμαι, φρούριον τὸν Μελενίκον εὐρὼν ὄχυρον καὶ σχεδὸν πᾶσιν ἐναντιούμενοις ἀνάλωτον αὐτοκρατῆς ἦν, μηδενὶ τῶν πέριξ ἀρχόντων ὑποπεσῶν. ἐνίστε μὲν γὰρ Ἰταλοῖς ὑπῆρχε ζύμμαχος ἐκ κήδους αὐτοῖς συναγόμενος, ἐνίστε δὲ Βουλγάρους ἐκ συγγενείας ὁμοφρονῶν, ἐνίστε δὲ τῷ Κομνηνῷ Θεοδώρῳ· καὶ ἦν οὐδέποτε τινι οὔτε ὑποτασσόμενος οὔτ' εἰς ἀληθῆ πίστιν καὶ ὁμοφροσύνην συνερχόμενος. τούτῳ συνεζύγη μετὰ θάνατον τῆς αὐτοῦ γαμετῆς ἢ τοῦ Πετραλίφα θυγάτηρ, τοῦ γυναικαδέλφου τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου, περὶ ἧς παρακατιῶν ὁ λόγος δη λώσει. ἄνευ μέντοι, καθὼς εἰρήκειν, τῶν ὑποπιπτόντων τῷ τοιοῦτῳ Σθλάβῳ χωρῶν τὰ πάντα ὑπὸ τὸν Κομνηνὸν ἐγε γόνει Θεόδωρον. ἐπεὶ γοῦν Μοσυνούπολις καὶ Ξάνθεια καὶ ἡ Γρατζιανὸς αὐτῆ ὑπὸ τοῦτον ἐτέλει, τὸ τῆς Σταγεί ρας ὑπερβάς ὄρος, ὃ δὴ Μάκρην ὀνομάζουσι οἱ πολλοί, τὰ ἐκεῖθεν τοῦ Ἐβρου κατέδραμεν, ἄνετα εὐρὼν πάντα καὶ μηδενὶ φρουρίῳ περιφραγνύμενα. ἔνθεν τοι καὶ περὶ τὸ Διδυμότειχον γεγονῶς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ βασιλεὺς ἐπεφη μίζετο τούτων. ἀφικόμενος δὲ καὶ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν εὔρεν ἐντὸς τὸν δηλωθέντα Ἰσὴν τὸν πρωτοστράτορα καὶ τὸν Καμμύτζην μετὰ τοῦ στρατεύματος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου. ἀπατηλοῖς δὲ λόγοις τοὺς οἰκίτορας ὑπελθῶν, ὡς πλουτίσειε τούτους ἄκρως καὶ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων ὑπερυψώσειε, πείθει τὸ μὲν τοῦ βασιλέως ἐξαγαγεῖν στράτευμα ἔξω, αὐτὸν δὲ εἰσαγαγεῖν. ἐξάγεται

οὖν ὁ πρωτοστράτωρ Ἰσῆς καὶ ὁ Καμμύτζης μετὰ τοῦ συνόντος τούτοις στρατεύματος ἐπὶ ὄρκοις τοῦ μή τινα τούτων παθεῖν τι δεινόν. ἐξελθόντες οὖν ὁ μὲν πρωτοστράτωρ οὐδὲ ὄλως τὸν Κομνηνὸν Θεόδωρον τεθέαται-τούτο γὰρ δὴ αὐτοῖς συμπεφώνηται -ὁ δὲ Καμμύτζης συντυχὼν αὐτῷ οὐκ ἀπέβη τοῦ ἵππου οὐδὲ ὡς βασιλεῖ προσεκύνησεν. εἰς ὃ βαρυθυμήσας ὁ Κομνηνὸς Θεόδωρος-ἐβούλετο γὰρ ὡς βασιλέα ἐκείνον πάντας ἔχειν Ῥωμαίους, ἐπεὶ καὶ ὡς βασιλεὺς ἐφημιζέτο -ὑβρεῖς τε κατέχευε τοῦ ἀνδρὸς καὶ μικροῦ ἄν καὶ πληγὰς ἐπέθετο. τούτο τῷ Καμμύτζη ἀφορμὴ ἐγεγόνει πρὸς τὸν βασιλέα τιμῆς· ὡς γὰρ αὐθις τὸν Ἑλλησποντον διεπέρασαν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο, μέγας ἐταιρειάρχης διὰ ταῦτα ὁ Καμμύτζης τετίμηται. ὁ Κομνηνὸς οὖν Θεόδωρος ἐγκρατὴς καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως γεγωνῶς πολλὰ παρέσχε τοῖς Ἰταλοῖς πράγματα. κατέδραμε γὰρ πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνων κρατούμενα, καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς Βιζύης γενόμενος τὸ ἔξω κατέσχε τοῦ ἄστεος καὶ λείαν πολλὴν ἐκείθεν ἐποίησατο, καὶ μέχρι καὶ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντίνου κατὴν τησε καὶ πτοίαν πολλὴν τοῖς Λατίνοις ἐνέβαλε. τότε δὴ καὶ ὁ Ἀσὲλ δε Κάε, ὃς τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λασκάριος συνεζύγη, ὑπὸ τινος τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου δόρατι ἐπλήγη τὸν τράχηλον· καὶ ἦν ὡς ἔδοξε τὰ τῆς βολῆς ἐκείνῳ θανάσιμα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τῶν ἰατρῶν τεθεράπευται. ἦν δὲ τὸ ἀπὸ τοῦδε τραχυτέρα αὐτῷ ἢ φωνὴ καὶ οὐκ εὐχερῶς οἱ τοῦ τραχήλου στρεφόμενοι σπόνδυλοι.

25 Οὕτως οὖν ἐπαυξήσας τοῖς πράγμασιν ὁ Κομνηνὸς Θεόδωρος, ἐπειδὴ ὁμορῶν ἐγεγόνει τοῖς Βουλγάροις, εἰς σπονδὰς τε συνῆλθε τῷ Βουλγάρων βασιλεῖ Ἰωάννῃ τῷ Ἀσάν, ὃν φθάσας ὁ λόγος εἶρηκε μετὰ τὸν Βορίλλαν βασιλεῦσαι τῆς τῶν Βουλγάρων, καὶ συγγένειαν μετὰ τούτου πεποίηκε, προσλαβόμενος ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Μανουῆλ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν, ἣτις ἐκ παλλακῆς ἐκείνῳ γεγέννηται. ὁ μὲν οὖν Ἄγγελος Θεόδωρος τὰς μετὰ τοῦ Ἀσάν Ἰωάννου σπονδὰς διαλύσας, οἷα ἐκείνος ἀνὴρ θρασύτερος καὶ ἀτακτότερον φερόμενος οὐ μόνον ἐν βασιλείοις ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς πολιτικοῖς, καὶ θαμὰ παραβαίνων τοὺς ὄρκους καὶ παρασπονδῶν τοῖς ἐν γειτόνων, κατὰ Βουλγάρων χωρεῖ, πολλὴν συναθροίσας τὴν στρατιάν ἐκ τε Ῥωμαίων συγκεκροτημένην καὶ Ἰταλῶν. παραμείψας οὖν τὴν Ἀδριανοῦ περὶ τὰ ἄνω τοῦ Ἐβρου τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, ζητῶν μετὰ Βουλγάρων συρρῆξαι πόλεμον. ἐζήτει δὲ ἄρα τὸν αὐτοῦ ὄλεθρον. ἐδόκει καὶ γὰρ ὡς οὐδ' ὄλως οἱ Βούλγαροι ὑποπτήξαντες τὴν ὁρμὴν καὶ μόνην τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ ὑποσταῖεν. οὐχ οὕτω δὲ καὶ οἱ Βούλγαροι, ἀλλ' ὁ Ἀσάν Ἰωάννης ταῖς ἐπιπορκίαις καὶ ταῖς παρασπονδήσεσι τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου μᾶλλον τεθαρρηκῶς ἢ ταῖς σφετέραις δυνάμεσιν, ὀλίγον τι συμμαχικὸν ἀπὸ Σκυθῶν εἰληφῶς, οὐκ εἰς χιλίους μετρούμενον, θαρραλεώτερον εἰς τὴν μάχην ἐφέρετο, ὡς φασὶ τινες κἂν τῇ σημαίᾳ τὸν ἔγγρα φον ὄρκον τοῦ Θεοδώρου ἀπαιωρήσας. καὶ δὴ περὶ πού τὸν παρέβριον τόπον-Κολοκοτινίτζαν αὐτὸν ὀνομάζουσι -ξυμβάλλουσι τὰ στρατεύματα. καὶ ὡς ἐν μικρῷ τὸ πᾶν παραστήσαι, κατὰ κράτος νικᾶται παρὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Σκυθῶν ὁ Θεόδωρος, καὶ συλλαμβάνεται μὲν παρὰ τῶν πολεμίων οὗτος, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ τῶν προσγεγῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν τέλει τε καὶ λογάδων, καὶ τὰ ἐκείνων πάντα λεία τοῖς Βουλγάροις ἐγένετο. φιλανθρωποτέρως δὲ περὶ τὸ ἄλωθὲν πλῆθος ὁ Ἀσάν διατεθείς, τοὺς πλείους τῶν στρατευμάτων καὶ μάλιστα τοὺς χυδαιότερους καὶ σύγκλυδας ἐλευθεροῖ καὶ πρὸς τὰς αὐτῶν ἀποπέμπει κώμας τε καὶ πόλεις, τάχα μὲν καὶ τὸ φιλάνθρωπον ἐνδεικνύμενος, τάχα δὲ καὶ τὸ συμφέρον τούτῳ πραγματευόμενος· ἐβούλετο καὶ γὰρ δεσπόσαι τῶν τοιούτων, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἀποστήσας. οὗ καὶ τετύχηκεν· ἐπεὶ καὶ γὰρ κατ' αὐτῶν κατόπιν ἐχώρει, πάντες ἀναιμωτὶ τούτῳ ὑπέπιπτον, καὶ γίνεται μὲν ὑπ' αὐτὸν ἡ Ἀδριανοῦ, ἐκ τοῦ σχεδὸν δὲ καὶ τὸ Διδυμότειχον, εἶτα Βολερὸν ἅπαν, Σέρραι, Πελαγονία καὶ Πρίλαπος καὶ τὰ

πέριξ τούτων. κατέδραμε δὲ καὶ τῆς Μεγάλης Βλαχίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλβάνου κατακυριεύει, καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ τὰς λείας ποιεῖ. ἐπεὶ δὲ τὸ πολὺ τοῦ βουλευμάτος κατειργάσατο καὶ ὡς ἡγάπα τὰ κατ' αὐτὸν διέθετο, εἰς τοὺς οἰκείους ἐπανέζευξε τόπους, τινὰ μὲν τῶν φρουρίων καταλελοιπῶς ὑπὸ Ῥωμαίων δεσπόζεσθαι, τὰ πλείω δὲ ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, στρατιώτας ἐν τούτοις τάξας καὶ στρατηγούς καὶ τοὺς εἰσπραττομένους τὰ δημόσια φορολογήματα. ἔδοξε γοῦν τοῖς πᾶσι τότε καὶ θαυμαστός καὶ μακάριος· οὐ γὰρ ἐχρήτο μαχαίραις ἐν τοῖς ἰδίους οὐδὲ ἐχραίνετο φόνοις Ῥωμαϊκοῖς, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ τῶν Βουλγάρων. ἔνθεν τοι καὶ οὐ μόνον παρὰ Βουλγάρων ἀλλὰ καὶ παρὰ Ῥωμαίων ἐφιλεῖτο καὶ ἐτέρων ἔθνων.

26 Ἐπεὶ γοῦν, ὡς ὁ λόγος ἰστόρησεν, ὁ Ἄγγελος Θεόδωρος λάφυρον ἐγεγόνει μετὰ καὶ λοιπῶν προσηκόντων τῷ γένει καὶ ἐκκρίτων ἀνδρῶν τῷ Ἀσάν, ἐφρουρεῖτο μὲν παρ' αὐτοῦ, ἐφιλοφρονεῖτο δὲ τὰ πολλά. καὶ τοῦτο ἦν ἐπὶ πολὺ· ἐπεὶ δὲ εἰς τὰ οἴκοι νεωτερισμοῖς χρᾶσθαι πεφώραται, ἐκτυφλοῖ αὐτὸν ὁ Ἀσάν. ὁ μὲν οὖν ἀδελφός αὐτοῦ Μανουὴλ ὁ Ἄγγελος, ὃς δεσποτικῶ ἀξιώματι παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τετίμητο, φυγῇ χρησάμενος, ἠνίκα τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐτρέπετο στράτευμα, περὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἀπήει καὶ δεσπότης ὠνομάζετο, ταύτης τε κυριεύων καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ἐρυθροῖς δὲ γράμμασι τὰς αὐτοῦ γραφὰς ἐπέκρουε. πρὸς ὃν καὶ ἀπέσκωψέ τις τῶν πρέσβειων παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἀποσταλείς, ὡς εἰς σὲ καὶ μᾶλλον ἀρμόσει τὸ εἰς Χριστὸν ψαλτωδούμενον, σὲ τὸν βασιλέα καὶ δεσπότην. ἦν μὲν οὖν τὸ ἀπὸ τοῦδε ὁ Ἄγγελος Μανουὴλ τῶν ἐναπολειφθεισῶν πρὸς τὰ δυτικὰ μέρη χωρῶν τε καὶ πόλεων ἐγκρατής, μὴ παρὰ τῶν Βουλγάρων τὸ σύνολον ἐνοχλούμενος, ἐπεὶ τῇ ἐκ παλλακίδος τοῦ Ἀσάν συνεκοιτάζετο θυγατρί.

27 Ἀλλὰ περὶ τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντίνου Λατίνους ἐλθέτω καὶ αὖθις ὁ τῆς ἱστορίας εἰρμός. οἱ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἐπειδὴ, ὡς προειρήκειμεν, ὁ Ῥομπέρτος, ὃν ὡς βασιλέα ὁ λόγος ἔχειν τούτους ἰστόρησε, τὴν Εὐριπὸν καταλαβὼν τετελεύτηκεν, ἐναπελείφθη δὲ ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Βαλδουῖνος ἔτι ἀφῆλιξ ὢν, στέλλουσι πρεσβείαν πρὸς Ἰωάννην τὸν ὀνομαζόμενον Ἱεροσολύμων ῥήγα, φήμην τε πολλὴν ἀυχοῦντα περὶ τὰς στρατιωτικὰς μεθόδους βριαρόν τε χεῖρα καὶ τῷ μεγέθει τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβάλλοντα, ὡς ἂν τε ἀφίκοιτο πρὸς αὐτοὺς καὶ βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως φημισθεῖη καὶ ἄρξει ὡς αὐτοκράτωρ τῶν εἰς αὐτήν, ἐπιγαμβρεύσοι δὲ ἑαυτῷ καὶ τὸν ὃν εἶχον εἰς τὴν κληρονομίαν, ὡς ᾤοντο, Βαλδουῖνον· ὑπῆρχε γὰρ τῷ ῥηγί καὶ θυγάτριον—μετὰ δὲ τὴν τοῦ ῥηγὸς ἀποβίωσιν βασιλεύσοι τούτων ὁ Βαλδουῖνος, αὐξὴν προσδεγεμένος τῆς ἡλικίας, ἐπεὶ καὶ ὁ ῥήξ ἔξωρος ἄγαν ἦν, περὶ ποῦ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη ἢ καὶ πλείω τούτων διαβιώσας· ὡς καὶ αὐτὸς τοῦτον εἶδον, καὶ ὑπερεξεπλάγην τὸ τοῦ ἀνδρὸς μῆκος ἐν πάσῃ διαπλάσει τοὺς ἄλλους πολὺ ὑπερβάλλον κατὰ τε μῆκος καὶ πλάτος. ζυνέθετο γοῦν ὁ ῥήξ τῇ πρεσβείᾳ καὶ καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντίνου, τὴν πορείαν διὰ θαλάττης πεποικώς· οὐδὲ γὰρ εἶχε λαὸν ἀξιόχρεων ὡς ἂν γε πεζοπορήσειεν. ἐπεὶ δὲ καταλάβοι τὴν Κωνσταντίνου, οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐξιέναι τε καὶ μάχης κατάρξαι· καὶ γὰρ ἐπέγνω τὸν βασιλέα Ἰωάννην στρατηγικώτατόν τε ὄντα καὶ ταῖς κατ' ἐχθρῶν μάχαις εὐμεθοδώτατον. ἐμέμφετο γοῦν ἑαυτὸν τῆς ἐγχειρήσεως καὶ ὅτι πρώτως τοῦ ἔργου ἐπελάβετο· καὶ κακῶς ἔφασκε νοεῖν τοὺς λέγοντας, εἴ γε καὶ οὕτως ὑπελάμβανον καὶ οὐκ ἠρέθιζον αὐτὸν διὰ τὸ σφίσι συμφέρον, ὡς καταλάβοι ἂν εἰς χώρους ὧν οὐκ ἐπίσταται ἄρχειν ὁ ἐπ' αὐτοῖς βασιλεύων· καλῶς γὰρ ἐγνώκει καὶ ἔλεγεν, ὡς εἰ δέκα τοσοῦτοι χώροι τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ πρὸς δεσποτείαν ὑπῆρχον, καλῶς ἂν ἠπίστατο τούτων κατάρχειν καὶ βασιλεύειν καὶ διασώζειν ἐκ τῶν ἐχθρῶν. εἴτε γοῦν διὰ ταῦτα εἴτε καὶ τρυφῆσαι εἰς ἄκρον ἐν τοῖς τῆς Κωνσταντίνου βεβουλημένος καλοῖς, δύο ἐνιαυτοὺς ἐντὸς αὐτῆς διήνυσε. μόγις οὖν τριήρεις οἰκονομήσας καὶ

στράτευμα συναθροίσας ὅσον εἶχε πρὸς δύναμιν, κατὰ τῆς ἔω ἐχώρησε, καὶ περὶ τὸ τῆς Λαμψάκου ἐλλιμενίζει νεώριον, προσεχῶς τῷ τότε τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐκ τῆς κατὰ τοῦ καίσαρος Γαβαλᾶ μάχης ὑποστρέψαντος, ὃν διὰ νεωτερισμὸν ἐμαχέσατο.

28 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς, περὶ τὰ τῆς Σταδείας μέρη τὰς σκηνώσεις ποιούμενος, τῷ Παλαιολόγῳ Ἀνδρονίκῳ, ὃν μέγαν δομέστικον εἶχε, περὶ οὗ καὶ μικρὸν πρόσθεν εἰρήκειν, τὰ στρατεύματα καὶ τοὺς στρατηγούς παραδοὺς καὶ περὶ τὴν νῆσον Ῥόδον τριήρεσιν ἱκαναῖς καὶ λοιπαῖς ἐξαποστείλας ναυσίν, εἴ πως βριαρώτερον ἐπιτεθείη τῷ ἀποστάτῃ καὶ καταβλάψειεν οἷς οἶδε λόγοις τῆς στρατηγίας—ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτω συμβαίη καὶ κατὰ σκοπὸν Ἰωάννη τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τὸν καίσαρα γένοιτο, ἀκούσοι δὲ καὶ ὡς ὁ ῥῆξ ἐξῆει τῆς Κωνσταντίνου καὶ βουλὴν ἔχει προσοκεῖλαι τῇ Λαμψάκῳ κάκεῖ ἐξελθεῖν καὶ Ῥωμαίοις πολεμῆσαι, μεθ' ὧν ἔτυχε διὰ γειν ὁ βασιλεὺς—ὀλίγοι δὲ ἦσαν οὗτοι, ἐπεὶ τὸ πολὺ τῆς στρατιᾶς τῇ μάχῃ καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ χειμῶνος τεταλαιπωρηκὸς περὶ τὰ οἴκοι ἐφέρετο—χωρεῖ πρὸς τὴν Λάμψακον καὶ τοῖς τῆς Σιγρηνῆς μέρεσι τὰς σκηνὰς πῆγνυσι.

29 Τότε καὶ αὐτὸς πρὸς τῶν γονέων ἐκ τῆς Κωνσταντίνου ἀπεστάλην τῷ βασιλεῖ, ἐκκαιδεκέτης ὧν καὶ νῦν τῆς ἐγκυκλίου ἀπηλλαγμένος παιδεύσεως, ἦν γραμματικὴν κατονομάζουσιν οἱ πολλοί. ἐβούλετο δέ μοι καὶ ὁ πατήρ λάθρα τῆς τῶν Λατίνων ἀπολισθῆσαι χειρός· ἰσχυρῶς γὰρ παρ' αὐτῶν ἐκεκράτητο ταῖς τε τῶν ἀναλωμάτων δαψιλείαις καὶ ταῖς σφῶν δεξιώσεσι, καὶ τὸ πολλὴν ἔχειν περὶ αὐτὸν ὑπὲρ ρεσίαν τέκνα τε θεράποντάς τε καὶ θεραπαινίδας οὐκ ὀλίγον ἐποίει τούτῳ τὸ ἐμποδῶν. ἀλλ' ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν τῷ τότε, καθὼς ἂν ἄρα δυνάμεως σχοίη, εἰ δεήσει, παρακινδυνεῦσαι πρὸς τὴν ἐξέλευσιν καὶ ἀποπλῆσαι τὸ σπουδαζόμενον. διὰ τοῦτο κάμει πρὸς τὸν κρατοῦντα προπέπομφε. κεκώλυκε δὲ τοῦτον νόσος βαρεῖα· ἡμιθνης γὰρ σχεδὸν καὶ ἡμίξηρος γεγονώς, περὶ δύο πού ἔτη τῇ κλίνῃ προσπεπαταλευμένος, ἀπέλιπε τὸ βιοῦν, αὐτὸς δὲ ἐναπελείφθη τοῖς ἀνακτόροις προμηθείας βασιλικῆς ἀξιούμενος.

30 Ὡς γοῦν ἔφημεν, καταλαβὼν ὁ ῥῆξ Ἰωάννης, ὁ καὶ βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως φημιζόμενος, τὴν Λάμψακον, περὶ τὸν οὕτω πως ὀνομαζόμενον τόπον Ὀλκὸν τὰς νῆας τούτου καθώρμισεν. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπεὶ μὴ εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ στρατὸν ἀξιόμαχον κωλύσαι τούτῳ τὴν ἔξοδον δι' ἃς εἰρήκειν αἰτίας, μεθόδοις στρατηγικαῖς μεθ' ὧν εἶχεν ὀλίγων τὰς τῶν πολεμίων κινήσεις ἐκώλυεν. ἐξῆλθον οὖν οἱ Λατίνοι καὶ ὁ τούτων ῥῆξ Ἰωάννης καὶ ἐβάδισαν μὲν τόπους τινὰς παραιγιαλίους· οὐδὲ γὰρ ἠδύναντο μακρότερον τῶν νηῶν αὐτῶν ἀποστῆναι, ὁ γὰρ ἀντιστρατηγῶν αὐτοῖς βασιλεὺς ἐπηκολούθει καὶ ὑπῆρχε δεινὸς μετὰ μικρᾶς πάνυ δυνάμεως ἀναχαιτίσαι τοὺς ἐναντίους. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς περὶ τὰς τῶν βουνῶν ὑπωρείας ἐποιεῖτο τὰς πορείας, περὶ δὲ τὰς ἠϊόνας οἱ Ἰταλοί. ὀλίγον οὖν χρόνον διαβιβάσαντες ἐν τῇ τοῦ βασιλέως παραιγιαλίῳ χώρᾳ—οὐπὼ γὰρ παρέδραμον τέτταρες μῆνες—καὶ ὀλίγον τόπον πατήσαντες—ἀπὸ γὰρ τῆς Λαμψάκου μέχρι καὶ τῶν Κεχρεῶν ἀφίκοντο—μικρὸν ἢ μηδὲν λυμήναντες—προύφθασε γὰρ ὁ βασιλεὺς τὰ χρειώδη πάντα τοῖς ὑψηλοτέροις τόποις διασώσασθαι—περὶ τὸ τῶν Πηγῶν ἐχώρησαν ἄστῳ, ἐν μόνον φρούριον χειρωσάμενοι, ὃ Κεραμιδᾶς ὀνομάζεται, περὶ πού τοὺς βουνούς διακεείμενον τῆς Κυζίκου. εἶχον δὲ τὰς ναῦς αὐτῶν ἐτοιμούς εἰς τὴν Κωνσταντίνου παλιννοστήσαι, καὶ ὥχοντο ἂν αἰσχύνης καὶ ζημίας πεπληρωμένοι, εἰ μὴ τοῦ τῶν Πηγῶν ἄστεος περιεγένοντο τῇ κλοπῇ. ἀνὴρ γὰρ τις δεινὸς ἀναρριχᾶσθαι πρὸς ἀκρωνυχίας πετρῶν ὁδὸν ἐφεῦρε, δι' ἧς ὠπλισμένους Λατίνους εἰς τὴν ἀκρόπολιν νυκτὸς ἀνεβίβασεν· οἱ καὶ τοῖς φύλαξι ἀΐφνης ἐπεισεπρόντες αὐτούς τε ἐφόνευσαν καὶ εἶλον τὸ ἄστῳ. τοῦτο πρὸς βραχὺ μὲν Ῥωμαίους εἰς δειλίαν

ένεβαλε· πλήρης γὰρ ἦν ἡ πόλις ἀνδρῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν κακ τῶν περιφανεστέρων ἐν στρατιώταις· ἀλλ' ἡ τοῦ βασιλέως περὶ τὰ τοιαῦτα οἰκονομία καὶ στρατηγικωτάτη δεινότης τὴν τῶν Ῥωμαίων δειλίαν τότε ἀπετινάξατο καὶ εἰς πτοίαν μᾶλλον τοὺς Λατίνους ἐνέβαλε καὶ τῆς τε φυσικῆς ῥοπῆς καὶ τῆς ἐκ τῆς ἀλώσεως τῶν κατασχεθέντων γεγενημένης σφίσις ὀρμῆς ἀνέστειλε. καὶ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, μικρόν, ὡς ἔφημεν, ἢ οὐδὲν εἰργασμένοι.

31 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, οἷα ἐκεῖνος δεινὸς ἐφευρεῖν μεθόδους ἐν περιστάσει σῶσαι τε τὸ οἰκεῖον, ὑπὲρ οὗ καὶ πλείονος ἐδεῖτο λόγου, ἀναχαιτίσαι δὲ καὶ τὸ ὑπεναντίον, ὡς ἂν δι' ἀμφοῖν τὰ οἰκεῖα κρατύνοιτο, εὕρισκεν τρόπον ἀποπληρωτικὸν τοῖν δυοῖν. ἐγεννήθη γὰρ αὐτῷ υἱὸς ἐκ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης, ᾧ καὶ κληῖσις τοῦ πάππου καὶ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λασκάριος ἐπετέθειτο· ἐνδέκα τον δὲ οἱ ἔτος τότε ἠνύετο. καὶ ὁ Ἀσάν δὲ θυγάτριον ἔσχεν—Ἐλένη αὐτῇ τούνομα—παρὰ τῆς ἐξ Οὐγγρων γαμηθείσης αὐτῷ· ἔννατον καὶ ταύτη ἔτος ἦν. πρεσβείαν γοῦν στέλλει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν τῶν Βουλγάρων ἄρχοντα τὸν Ἀσάν, καὶ μνηστείας τῶν παίδων μνημονεύει καὶ τῆς ἀμφοῖν ἀγχιστείας καὶ τοῦ δι' ἀλλήλων εἰς ἀλλήλους συνασπισμοῦ τε καὶ συγκροτήσεως. καὶ δέχεται ὁ Ἀσάν τὴν πρεσβείαν, καὶ πληροῦνται καὶ συμφωνίαι, καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ ὄρκοι προύβησαν.

32 Τότε γοῦν καὶ αὐτὸς ἔρωτι τῶν μαθημάτων ἀλοῦς καὶ τῆς ὑψηλοτέρας τῶν λόγων παιδεύσεως, τοῖς πᾶσι χαίρειν εἰπὼν θελήματι τοῦ κρατοῦντος μετὰ καὶ ἐτέρων μειράκιων εἰς τὰς τῶν λογικῶν παιδευμάτων θύρας παρήγγειλα. παιδευτῆς δὲ ἦν ἡμῖν ὁ Ἐξαπτέρυγος Θεόδωρος. ἐπεὶ δὲ ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως συνήλθομεν, πρὸς μετείνας τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς εἰρήκει, ὡς «τούτους μὲν ἐκ Νικαίας λαβὼν τῷ διδασκαλείῳ παρέδωκα, σὲ δὲ τοῦ ἐμοῦ ἐκβαλῶν οἴκου τουτοισὶ συναφῆκα διδάσκεσθαι. δεῖξον οὖν, ὡς ἀληθῶς τῆς ἐμῆς οἰκίας ἐξήεις, καὶ οὕτως τῶν μαθημάτων ἀντιποιήθητι. στρατιώτης μὲν γὰρ τὸ ἐπιτήδευμα γεγινώς ὅποσα ἂν ἔσχες τὰ τοῦ σιτηρεσίου παρὰ τῆς βασιλείας μου, τσαῦτα ἂν ἴσως ἢ καὶ ὀλίγον πλείω διὰ τοῦ τῶν γένους περιφανές· ἔμπλεως δὲ φιλοσοφίας φανείς μεγάλων ἀξιωθήσῃ τῶν τιμῶν τε καὶ τῶν γερῶν· μόνοι γὰρ τῶν πάντων ἀνθρώπων ὀνομαστότατοι βασιλεὺς καὶ φιλόσοφος.» οὕτω μὲν τῶν ἀνακτόρων ὑποχωρήσας εἰς διδασκάλου φέρον ἐνέβαλον ἐμαυτόν, ἑπτακαίδεκατον ἔτος ἄγων. ἦν δὲ οὗτος, ὡς ἔφην, ὁ Ἐξαπτέρυγος, ἀνὴρ οὐ πάνυ μὲν ἐπιστήμων ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀγαθὸς δὲ φράζειν, οἷα ῥητορικοῖς λόγοις κατάκρως ἐνδιατρίψας καὶ τὸ ἐξαγγέλλειν εὐφυῶς μεμελετηκῶς καὶ πολλοῦ διὰ τοῦτο ἠξιοῦμενος ὀνόματος. ἐκεῖνου δὲ τελευτήσαντος μετὰ τὴν εἰς ἡμᾶς τῶν ποιημάτων σαφήνειαν καὶ τὴν τῆς τῶν λόγων τέχνης διδασκαλίαν, παρὰ τὸν Βλεμμύδην Νικηφόρον, ὃν τότε πάντες οἶδαμεν τῶν ἄλλων τελεώτερον ἐν ταῖς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμασι, ἐφοίτησά τε αὐτὸς καὶ ὅσοι σὺν ἐμοὶ ἐτελοῦντο τὰ λογικά. καὶ ὁ μὲν περὶ ἡμῶν λόγος μέχρι τούτου νυνί· ἐσαυθὶς δὲ ὅπη παρεῖκοι τῇ ἱστορίᾳ παρεμβληθήσεται.

33 Ἐπεὶ δὲ, ὡς προειρήκειν, καὶ ἀμφοῖν τοῖν βασιλέοις αἰσπονδαὶ τῆς συμβιβάσεως γένοιτο, τῷ τε βασιλεῖ φημι Ἰωάννη τῷ Δούκα καὶ τῷ κρατοῦντι τῶν Βουλγάρων Ἀσάν Ἰωάννη, προκατέλαβε μὲν ὁ βασιλεὺς τὴν Λάμψακον καὶ διαπεραιούται μετὰ τῶν οἰκείων δυνάμεων εἰς Καλλιούπολιν, καὶ πολεμεῖ τὸ ἄστυ ἐλεπόλεις στήσας, καὶ ἐν οὐ πολλῷ τῷ χρόνῳ χειροῦται τοῦτο, τῆς τῶν Βενετικῶν ἀνασώσας τοῦτο χειρός. μετὰ τοῦτο καταλαμβάνει τὴν Καλλιούπολιν καὶ ὁ Ἀσάν σὺν τῇ οἰκείᾳ γαμετῇ τῇ ἐξ Οὐγγρων Μαρία καὶ τῇ θυγατρὶ Ἐλένη, καὶ συνέρχεται εἰς Καλλιούπολιν τῷ βασιλεῖ, καὶ τὰ εἰς φιλίαν ἀμφοτέροι διαπράττονται. οὗτος μὲν οὖν οὐ διεπέρασε τὸν Ἑλλησποντον, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τοῖς τῆς Καλλιουπόλεως μέρεσιν· ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης τὴν αὐτοῦ σύζυγον σὺν τῇ θυγατρὶ Ἐλένη λαβὼν

διαπεραιούται εἰς Λάμψακον, ἔνθα ἦν ἡ βασιλις Εἰρήνη, καὶ πληροῦσι τὴν τῶν παίδων συνάφειαν, τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τὰ τῆς ἱερολογίας τελέσαντος. τότε καὶ ὁ Τρινόβου ἀρχιερεὺς, ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως τελῶν, αὐτονομία τετίμηται καὶ πατριάρχης ἀναγορευέσθαι κέκριται βασιλικῶ καὶ συνοδικῶ τῷ θεσπίσματι, χάριτας τῶν προυχόντων ἀποτιννύντων τῶ Βουλγάρων ἄρχοντι Ἀσάν τοῦ κήδους ἔνεκα καὶ τῆς φιλίας. Ἐπεὶ γοῦν ὅσα εἰς τὰ τοιαῦτα φέρει πεπλήρωται, ἢ μὲν βασιλις Εἰρήνη τὸν υἱὸν μετὰ τῆς νύμφης λαβοῦσα τοῖς ἐξοῖς συνδιητᾶτο χώροις, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἀσάν σύζυγος ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ὑπέστρεψεν, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσάν τὰς οἰκείας δυνάμεις προσειληφότες καὶ ἄμφω τὴν δυτικὴν κατέδραμον χώραν, ὁπόση ἦν τοῖς Λατίνοις δουλεύουσα. καὶ λείαν μὲν πολλὴν ἔποι ἦσαντο καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν – τὸ τῆς παροιμίας εἰπεῖν – τὴν ἅπασαν ἀπειργάσαντο, σφίσι δὲ αὐτοῖς κατὰ τοὺς ὄρκους τὰ ἄστη καὶ τὴν χώραν διμερίσαντο. καὶ Καλλιούπολις μὲν, ἐπεὶ καὶ πρὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ Ἀσάν παρὰ τοῦ βασιλέως ἐάλω, ὑπὸ τὸν βασιλέα ἐγένετο, ὁμοίως καὶ Μάδυτα καὶ πᾶσα ἡ ὀνομαζομένη Χερρόνησος, εἶλε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ τοῦ Κισσοῦ φρούριον, καὶ μέχρι ποταμοῦ, ὃν Μαρίτζαν ὁ πολὺς κατονομάζει λαός, τὰ σύνορα ἔθετο. ἐκράτησε δὲ καὶ τοῦ ὄρους τοῦ Γάνου καὶ ἐν αὐτῷ ἔδειματο καὶ πολίχνιον, ἔνθα καὶ τὸν Κοτέρτζην Νικόλαον φυλάττειν ἐξέπεμψε καὶ πράγματα παρέχειν Λατίνοις τοῖς ἐν τῇ Τζουρουλῶ, ἄνδρα πολλοῖς κατεξητασμένον πολέμοις καὶ ἐς τοσοῦτον εὐδοκίμησαντα, ὡς πάντας τοιαύτην δόξαν περὶ τούτου σχεῖν, μήτε πρὸ αὐτοῦ μήτε μὴν μετ' αὐτὸν ἄλλον φανῆναι τοιούτοις ἔργοις ἐγκεχειρηκότα ἢ τοσαῦτα κατωρθωκότα. ὁ δὲ Ἀσάν τὰ ὑπεράνω τῶν εἰρημένων χώρων καὶ πρὸς Βορρᾶν νεύοντα ὑφ' ἑαυτὸν ἔσχε. μέχρι μὲν οὖν καὶ αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντίνου καὶ ἀμφοτέρω κατηντήκεσαν, τοῦ ῥηγὸς Ἰωάννου ἐπ' αὐτῶν καθεζομένου καὶ καθορῶντος, καὶ πτοίαν πολλὴν τοῖς Λατίνοις ἐνέβαλον καὶ ἐν στενῶ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς ἔθεντο. ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ μετοπώρου παρερρῦη καιρὸς καὶ ὁ χειμῶν ἤγγιζεν, ἀλλήλοισιν συνταξάμενοι ὁ τε βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσάν ὁ μὲν εἰς τὴν οἰκείαν χώραν τῶν Βουλγάρων χωρεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τὴν ἕω διαπερᾶ.

34 Ἐπεὶ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος ἀφῆλιξ ἐτύγχανεν ὢν, – ἐνδέκατον γὰρ διήνυεν ἔτος, ὡσπερ ἔφημεν, ἡνίκα τῇ βασιλίδι Ἑλένη πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐξεύγνυτο – τὰ μὲν ἐς συνουσίαν ἔμενον ἀτελεῖ. ἀνήγοντο δὲ παρὰ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης καὶ ἐπαιδεύοντο, οἷα ἐκείνη φύσεως ἀγαθῆς τυχοῦσα καὶ πρὸς ἅπαν καλὸν ἐπινεύουσα. τὰ μὲν οὖν τῶν Λατίνων πράγματα συνεστάλη τε τότε πολὺ, καὶ τῷ κήδει τῶν δύο αὐτοκρατόρων εἰς ταπεινὸν ἄγαν καταπεπτῶκει τούτων τὸ φρόνημα. ὁ δὲ ῥήξ Ἰωάννης μικρὸν ἐπιβίωσας ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξουσίαν τῷ αὐτοῦ γαμβρῷ τῷ Βαλδουίνῳ ὡς κληρὸν καταλιπών. ὁ δὲ γε Ἀσάν μετὰ μελὸς ἐπὶ ταῖς μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου συνθήκαις, ὡς ἐφάνη, γενόμενος τρόπον ἐζήτηι, ὅπως ἂν τὴν θυγατέρα ἀποσπάσῃ τοῦ συζύγου βασιλέως τοῦ Θεοδώρου καὶ ἐτέρῳ ταύτην κηδεύσῃ· τῶν γὰρ Ῥωμαίων ἐδεδίει πάνυ τὴν εἰς τὰ βελτίω προκοπὴν, ἔθλους ἄρχων ὑποτεταγμένου πάσαις Ῥωμαίοις. σκέπτεται γοῦν αἰτίαν ὡς ἐδόκει μὲν εὐλογον, κἂν οὐκ ἐλάνθανε τοὺς ἐπισταμένους τὰ πράγματα, καὶ ἀποστέλλει πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασιλίδαν, ὡς ἐπεὶ πλησιάσειε τῇ Ἀδριανοῦ βούλεται καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ τὸ θυγάτριον ἰδεῖν καὶ πατρικῶς περιπτύξασθαι καὶ τὰ εἰκότα πληρῶσαι καὶ αὐθις ἀποπέμψαι πρὸς τὸν πενθερὸν καὶ τὸν σύζυγον. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ἡ βασιλις Εἰρήνη, καίτοι γε ἀκριβῶς εἰδότες τὸ δρᾶμα καὶ καθαρῶς ἐπιγνόντες τὴν σκευωρίαν, ὅμως πέμπουσι πρὸς τὸν Ἀσάν τὴν θυγατέρα, τοῦτ' εἰρηκότες ὡς, εἰ τὴν θυγατέρα κατάσχοι καὶ τοῦ νομίμως συζευχθέντος ἀποστερήσειεν, ἔστι θεὸς ὁ τὰ πάντα

έφορων καὶ τιμωρίαν ἐπάγων τοῖς τοὺς ὄρκους παραβαίνουσι καὶ τὰς συνθήκας, ἃς ἐπὶ θεῶν μάρτυρι συνεστήσαντο, διαλύουσιν. ὁ μὲν οὖν Βούλγαρος τὴν θυγατέρα λαβὼν ὥχετο, τοὺς ἐπομένους αὐτῇ πάντας ὀπισθορμήτους ποιήσας, καὶ τὸν Αἴμον διαβάς ἐχώρει περὶ τὸν Τρίνοβον, κλαιούσης μὲν τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς καὶ ὀλοφυρομένης καὶ τῆς πενθερᾶς καὶ βασιλίδος Εἰρήνης καὶ τοῦ συζύγου λίαν ἐποδυρομένης τὸν χωρισμόν. ὅτε φασὶ τὸν Ἀσάν προσλαβόμενον αὐτὴν τῆς αὐτοῦ ἐφροστρίδος ἔμπροσθεν ἐπικαθίσει καὶ τύψαι κατὰ κόρρης τοῖς δακτύλοις καὶ ἐπαπειλῆσαι δεινῶς, εἰ μὴ σιγῇ φέροι, ὅσα οἱ διὰ βουλῆς ἐστὶν ἐπ' αὐτῇ διαπράξασθαι.

35 Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ τὸ τῶν Σκυθῶν γένος, τῶν Τατάρων καταδραμόντων αὐτῶν, ὅποσοι τὸ ξίφος ἐκείνων ἐξέφυγον, ἀσκοῖς τὸν Ἴστρον διαπεράσαντες καὶ τὸν Αἴμον ὑπερπηδήσαντες τέκνοις ἅμα καὶ γυναιξί, καὶ ἀκόντων Βουλγάρων—πολλαὶ γὰρ ὑπῆρχον χιλιοστές—τοὺς τῆς Μακεδονίας χώρους κατέλαβον, οἱ μὲν περὶ τὸν Ἐβρον καὶ τὰ ἐκεῖσε πεδία τὰς νομὰς ποιούμενοι, οἱ δὲ περὶ τὰ κατωτέρω μέρη καὶ τὸν ποταμόν, ὃν ἡ χύδην ρέουσα γλῶττα καθώσπερ ἔφημεν Μαρίτζαν κατονομάζει. καὶ γὰρ ἔστιν ὡς ἀληθῶς Ἐβρος μέχρι καὶ τῆς Αἴνου τὰς ἐκδρομὰς ποιούμενος ἀκαίθην περὶ τὸ Αἰγαῖον ἐκρέων πέλαγος· ὅτι δὲ συμβάλλουσι τούτῳ καὶ ἕτεροι ποταμοὶ καὶ μείζω ποιοῦσιν, ἐναλλάττει τοῖς παροικοῦσι καὶ τοῦνομα. ἐλήιζον γοῦν τὰ ἐν Μακεδονίᾳ πάντα καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ ἔρημα τὰ πάντα τῶν οἰκητόρων ἐποίησαν, καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν—τὸ τῆς παροιμίας εἰπεῖν—ἀπειργάσαντο, καὶ πολυχνίων δὲ ὅποσα ὑπῆρχον εὐχεῖρωτα πολέμῳ περιεγένοντο. καὶ ἐφονεύοντο μὲν πολλοί, ἐσκυλεύοντο δὲ πάντες καὶ ἡχμαλωτίζοντο καὶ ἀπεμπολοῦντο ἐν τοῖς μείζοσιν ἄστεσιν, οἷον τῇ Ἀδριανουπόλει, τῷ Διδυμοτείχῳ, τῇ Βιζύῃ, τῇ Καλλιουπόλει, καὶ εἴ τι ἄλλο ἦν τείχεσιν ἐρυμνοτέροις ὠχυρωμένον καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκούντων ἠσφαλισμένον.

36 Ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα συνέβη, καὶ τὸ τῶν Λατίνων γένος, καθ' ἡμῶν ἀειμανίαν τρέφοντες, καὶ χειρὸν δὲ διατεθέντες διὰ τὴν πρὸ μικροῦ γενομένην σφίσι παρά τε τοῦ βασιλέως Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἀσάν ἔφοδον καὶ τῶν χωρῶν καὶ τῶν πολυχνίων αὐτῶν στέρησιν, καιρὸν ἐζήτουν ἐπιχειρήσασθαι καθ' ἡμῶν, εὐρόντες τῷ τότε δυνάμενον, ὡς ᾤοντο, τὴν ἦτταν τούτοις ἀνακαλέσασθαι. καὶ πρῶτα μὲν τὸν Ἀσάν ὑποποιοῦνται καὶ τούτῳ τὰ πρὸς εἰρήνην σπένδονται, ἔπειτα δὲ σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς Σκύθας, βαρβάρους ἄνδρας, ἀλήτας τε καὶ ἐπήλυδας, μικροῖς τισὶ τοῖς χαρίσμασι, μακροτέραις δὲ γε ταῖς ὑποσχέσεσιν εἰς ἑαυτοὺς ἔλκουσι καὶ συμπράκτορας τῶν ἔργων ποιοῦσι. καὶ δὴ συμμαχίαν το σαύτην ἔκ τε Σκυθῶν καὶ Βουλγάρων συνηθροικότες οἱ Ἴταλοὶ ὁμόσε κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου χωροῦσιν. ἐπεὶ δὲ σφίσιν ἔκ τοῦ σχεδὸν τὸ τῆς Τζουρουλοῦ ἄστου ἐτύγχανε, κατ' ἐκεῖνου τὴν μάχην ἰστώσι, παρόντος αὐτοπροσώπως καὶ τοῦ Ἀσάν μετὰ τοσοῦτων χιλιοστών τῶν Σκυθικῶν καὶ τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν Ἰταλικῶν μηχανημάτων. ἦν δὲ τῆς Τζουρουλοῦ τὴν φρουρὰν παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου προσδεδεγμένος ὁ Ταρχανειώτης Νικηφόρος, ὃς ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως ὑπῆρχε τότε, μέγας δὲ δομestικός τετίμηται ὕστερον· γαμβρὸς δὲ ἦν τοῦ μεγάλου δομestικοῦ τοῦ Παλαιολόγου ἐπὶ τῇ πρώτῃ αὐτοῦ θυγατρὶ Μαρίας. ἦν δὲ ὁ Ταρχανειώτης καὶ στρατιώτης καλὸς καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς καὶ πολλῆς ἐπαπολαύων τῆς παρὰ θεοῦ ἀντιλήψεως, καθὼς καὶ μέχρι τέλους ἐπέγνωσται· μάλιστα καὶ γὰρ ἐδόκει τοῖς πολλοῖς εὐτυχία κατορθούμενος τὰ πολλὰ ἢ εὐανδρία καὶ στρατηγία τῶν ἐναντίων περιγεγόμενος. ἐπεὶ δὲ τῷ ἄστει παρεκαθίσαντο, —μηχανήματα μὲν καὶ ἐλεπόλεις τοῖς Ἰταλοῖς ἐγεγόνεισαν πολλά τε καὶ ἰσχυραῖ, ὡς μὴ μόνον τηλικουδὲ ἄστεος περιγενέσθαι ἰσχύουσαι ἀλλὰ καὶ ὑψηλοτέρων τειχῶν καὶ εὐμεγεθεστέρων

πό λεων, –τότε τὸ γενναῖον φρόνημα καὶ τὴν στρατηγικὴν μεθοδεῖαν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης λαμπρῶς ἐνεδείξατο· ἦν δὲ τὸ ὄλον τῆς τοῦ θεοῦ ἀντιλήψεως. ἄντε μηχανᾶτο γὰρ ἔνδον ὁ Ταρχανειώτης τοῖς ἔξωθεν μηχανήμασι, καὶ τῇ τοσαύτῃ πληθῷ τῆς στρατιᾶς ἀντεπεξῆγε τὸ ἀνδρικὸν ἐν πολλοστοῖς ἄγαν τοῖς στρατιώταις. ἐν ἀμηχανία δὲ ἦν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης, οὐ τοσοῦτον τῶν ἐν τῷ ἄστει ὑπεραγωνιῶν, ἀλλ' εἰδῶς, οἷα ἐχέφρων καὶ συνετὸς τὰ πο λέμια, ὡς εἰ τὸ ἄστου παρὰ τῶν ἐναντίων ἀλώη, φρουδὰ πάντα τὰ ἐν τῇ δύσει τούτῳ τυγχάνοντα γένοιτο. τέως οὖν ἡγάπα μᾶλλον ἐν τούτῳ ἐπτοῆσθαι τοὺς πολεμίους καὶ τὸ πολὺ τῆς ρύμης σφίσι ἐναποκόπτεσθαι· ἔμελε γὰρ αὐτῷ μᾶλλον τὰ ἐν τῇ ἔω, ὧν ἐλευθέρων ὑπαρχόντων τῆς μάχης πλεῖον αὐτῷ τὸ τῆς εὐφροσύνης ὑπῆν. Πολιορκουμένου γοῦν τοῦ ἄστεος Τζουρουλοῦ αἴφνης ἐπήει μήνυμα τῷ Ἀσάν, ὡς ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἡ ἔξ Οὐγγρων ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· τετελεύτηκε δὲ κατὰ ταῦτ' οὐ καὶ παιδίον αὐτοῦ καὶ ὁ Τρινόβου ἐπίσκοπος. θεομηνίαν γοῦν ἠγησάμενος ταῦτα πυρὶ ἀφανίζει τὰς ἐλεπόλεις, καὶ ὡς εἶχε δρόμου περὶ τὸν Τρίνοβον ἵκετο. μόνοι γοῦν ἀπολελειμμένοι οἱ Ἰταλοί, ἐπεὶ μὴ ἀποχρώντως εἶχον εἰς τὴν τοῦ ἄστεος πολιόρκησιν, κάκεῖ νοι τὴν κατ' αὐτῶν μάχην καταλελοιπότες ἐς τὴν Κωνσταντίνου ὤχοντο. ἠλευθέρωτο γοῦν τὸ ἄστου τῆς τῶν ἐναντίων πολιορκίας, καὶ συνηλευθέρωτο καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Ταρχανειώτης, νικηφόρος ἐν τούτοις κατὰ τὴν κλῆσιν ἀναφανείς. ὁ μὲν οὖν Ἀσάν, ἐπειδὴ τούτῳ τὰ προρρηθέντα ζυμβέβηκε λυπηρὰ, εὐσεβῶς καὶ μάλα οἰηθείς, ὡς διὰ τὰς παραβασίας τῶν ὄρκων, ὧν μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ξυνέθετο, καὶ τὸ ἀποσπάσαι τὴν θυγατέρα τοῦ συζύγου Θεοδώρου ταυτὶ γένοιτο, μετὰμελος ἐπὶ τούτοις γενόμενος πρέσβεις ἐξαπεστάλκει πρὸς τὸν βασιλέα, ἑαυτὸν τε ἐξουθε νῶν τῆς κακίστης πράξεως καὶ τὰς συνθήκας ἀνακαλούμενος καὶ συγγνώμην τῶν πεπραγμένων αἰτούμενος. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, οἷα ἐκεῖνοι πρὸς τὰ εὐσεβέστερα καὶ θειότερα ἀπονεύοντες, δέχονται τε τὴν πρεσβείαν, καὶ οὐδ' εἰς μακροὺς ἐλθόντες λόγους τοὺς τε ὄρκους καὶ αὐθις πεδοῦσι καὶ τὴν νύμφην Ἐλένην ἀνακαλοῦνται. ἀποστέλλεται γοῦν αὕτη πρὸς τε τὸν πενθερὸν καὶ τὸν σύζυγον, καὶ εἰρήνη πάλιν μέσον Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων.

37 Ὁ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας δρόμος ἐφ' ἑτέραν τρέπεται τὴν ὁδὸν καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν τῇ Κωνσταντίνου διασαφίσει· πολυσχιδῶς γὰρ τότε τῶν πραγμάτων κεκινημένων διὰ τὸ πολυαρχίαν ἐν πᾶσι γενέσθαι, ποικίλως δεῖ καὶ τὰ τοῦ λόγου συστρέφεσθαι. ὁ μὲν οὖν Βαλδουῖνος, ὃν ὁ λόγος βασιλεῦσαι τῆς Κωνσταντίνου προεῖρηκεν, ἀπειρηκῶς ἐν ταῖς πρὸς Ῥωμαίους μάχαις, μᾶλλον δὲ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην ἐναντιότητι–ἐς μικρὸν γὰρ τὰ ἐκεῖνου παρὰ τούτου συνέσταλται–πρὸς τὸν τῶν Φράγγων ἀποδεδημήκει ῥῆγα, προσωκειωμένον τούτῳ καθ' αἷμα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ζυμφυλέτην ἄγαν τε Ῥωμαίοις ἐχθρὸν καὶ βοηθεῖν διὰ ταῦτα ἔτοιμον, καὶ συμμαχίαν ζητεῖ ἀξιόλογον, καὶ ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ. καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ἐξῆ κοντα χιλιάδες συνηθροίσθησαν Φράγγων, ἴν' ὅπως κατὰ Ῥωμαίων χωρήσωσιν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν αὐτοῖς εὐδρομος διὰ νηῶν ἡ ὁδός, τῆς ἀναγωγῆς προσαπαιτούσης πλείω ἢ κατὰ δύναμιν τὸν μισθόν, διὰ τῆς χέρσου τὴν πορείαν ποιοῦνται. καὶ δὴ τὰς ἄνω παραμείψαντες Γαλλίας καὶ διελθόντες τὴν Ἰταλίαν διὰ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Ἀλπεων εἰς τὸ Ὀστρίκιον ἀφίκοντο, καὶ τὴν Οὐγγρίαν παραγγείλαντες διαπερῶσι τὸν Ἰστρον καὶ τῇ Βουλγάρων προσέσχον, πᾶσι μὲν ὡς φίλοις καὶ συγγενέσι καθ' ὁδὸν χρώμενοι· καὶ διὰ σφᾶς μὲν αὐτοὺς, οὐχ ἦττον δὲ καὶ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐχθρὰν ἐφιλοφρονοῦντο παρὰ τῶν κατὰ τόπους κρατούντων τὰ μάλιστα. οἱ μὲν οὖν Βούλγαροι τὰς μετὰ Ῥωμαίων σπονδὰς παρεωρακότες ἄδειαν τοῖς Φράγγοις δεδώκασι διὰ τῶν ὁρῶν αὐτῶν διελθεῖν, τῷ

δοκεῖν ὑπ' αὐτῶν βιασθέντες τὴν ἐκβολήν. τὸ μὲν οὖν ἄστῳ τῆς Τζουρουλοῦ καὶ αὐθις ἔάλω, ἐκστρατευσάντων κατ' αὐτῶν τῶν Λατίνων καὶ συμ μαχούντων τούτοις καὶ τῶν Σκυθῶν. εἰς φυλακὴν δὲ ἦν τούτου ὁ Πετραλίφας Ἰωάννης, ὃς μέγας χαρτουλᾶριος πρὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τετίμητο, ἀνὴρ γενναῖος τὴν χεῖρα καὶ πολεμικοῖς πράγμασι κατεξητασμένος παιδόθεν. τὸ δὲ τῆς Λατινικῆς δυνάμεως περιὸν καὶ τὸ ἀπειροπληθές τῶν Σκυθῶν καὶ τὸ τῶν ἐλεπόλεων συχνόν τε καὶ καρτερόν παραδοῦναι τοῦτον τὸ ἄστῳ τοῖς Ἰταλοῖς πεποιήκεσαν. φασὶ δὲ τινες καὶ προδοσίαν μελετῆσαί τινας κρύφα, κάντεϋθεν πτοηθῆναι τὸ ἀπρόοπτον τῆς ἀλώσεως. οἱ μὲν οὖν Λατῖ νοι τὴν Τζουρουλὸν ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς ἐν ταύτῃ Ἰω μαίους συνάμα τῷ Πετραλίφῃ δεσμώτας ἤγαγον εἰς τὴν Κωνσταντίνου, καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτοὺς ἀπημπόλησαν. τοῦ δὲ ἄστεος τῆς Τζουρουλοῦ πολιορκουμένου παρὰ τῶν Ἰταλῶν, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τριήρεις ἱκανὰς συσκευασάμενος καὶ στράτευμα οὐκ ὀλίγον μεθ' ἑαυτοῦ προσλαβὼν κατὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπεχείρει. ἀπὸ μὲν οὖν τῆς Νικομηδείας ἀπάραις καὶ παραμείψας τὸν Χάρακα ἐπόρθησε τὴν Λακίβυζαν πρὸ καιροῦ καὶ κατέσχε ταύτην, προσέτι δὲ καὶ τὸ τοῦ Νικητιάτου φρούριον, καὶ ὑφ' ἑαυτὸν καὶ τοῦτο πεποίηκεν. ἐδυστύχησε δὲ τῷ τότε ἐν ταῖς τριήρεσιν, ἀπειροπολέμων ὄντων τῶν ἐν αὐταῖς μαχομένων καὶ τοῦ Ἰοφρὲ τοῦ Ἀρμενίου, εἰς τάξιν ἡγεμόνος ἐν τούτοις τυγχάνοντος καὶ ὀκνηρότερον τελούντος περὶ τὰ μάχια. προϋπήρχε δὲ τῶν τριήρων στρατηγία ὁ Κοντοφρὲ Μανουὴλ περιεζωσμένος, ἀνὴρ γενναῖος τὴν χεῖρα καὶ Ἄρην πνέων κατὰ τε θάλατταν καὶ ξηράν. ἀλλὰ πρό τινων ἡμερῶν θρασυτέρας τὰς διαλέξεις περὶ τοῦ ναυτικοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ποιησάμενος –εἰρήκει καὶ γὰρ ὡς οὐκ ἂν ἀντωπήσαιεν ταῖς Ἰταλικαῖς τριήρεσιν αἱ ἡμέτεραι, κἂν πολλαπλασιάζοιντο πρὸς αὐτάς, ἀκριβῶς τὰ περὶ ἀμφοῖν ἐπιστάμενος–παρεστάλη τῆς ἡγεμονίας, καὶ ὁ Ἰοφρὲ αὐτὴν διεδέξατο, καὶ ἠττήθη ἦτταν σφόδρα δεινὴν. τριάκοντα γὰρ ἐξάρχων τριήρων ὑπὸ τρισκαίδεκα ἐκνενίκηται, καὶ τοσαύτας ἀπώλεσεν ὅποσαι ἦσαν τῶν ἐναντίων· ἐκάστη γὰρ τούτων μίαν ἐκέρδησε λάφυρον αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ ὅπλοις. καὶ ταῦτα μὲν ἔσχεν οὕτως. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ αὐθις μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀσάν εἰρήνην εἶχε, καὶ τῇ συγγενείᾳ καὶ ἄμφω συνεδέδεντο, οὐκ ἀκριβῶς μὲν τοῦ Ἀσάν τὰς ἐνόρκους συμφωνίας φυλάττοντος· ἔστι γὰρ ὅτε διὰ κέρδος μικρὸν παρεσπὸνδει. τῶς οὖν ἐν τῷ φανερωῦ καὶ πλατυκῶς ἔστεργε τὴν ἀγάπην καὶ τὰ τῶν φίλων ἐποίει.

38 Ὁ μὲν οὖν Ἀσάν Ἰωάννης τῆς συζύγου στερηθεὶς, ἦν ἐξ Οὐγγρίας εἶναι ὁ λόγος φθάσας ἰστόρησεν, ἡγάγετο εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου τὴν Εἰρήνην, καλὴν τὸ εἶδος καὶ εὐμεγέθη, μηδὲ τὸ τοῦ αὐτὰ δέλφου τοῦ πατρὸς αὐτῆς κῆδος ὑπιδῶν, ὅτιπερ τῇ ἐκ παλῆς λακίδος αὐτοῦ θυγατρὶ συνηναζέτο. ἦσαν δὲ τῷ Ἀγγέλῳ Θεοδώρῳ παῖδες ἄρρενες δύο, Ἰωάννης καὶ Δημήτριος, καὶ θήλειαι δύο, ἡ Ἄννα καὶ ἡ ῥηθεῖσα Εἰρήνη, μεθ' ἧς ὁ Ἀσάν παῖδας γεγέννηκε τρεῖς, τὸν Μιχαήλ, τὴν Θεοδώραν καὶ τὴν Μαρίαν. ἀπελύθη γοῦν τῶν δεσμῶν διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἄγγελος Θεόδωρος, καὶ συναινέσει τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ Ἀσάν ἐγκρατὴς γενέσθαι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πάσης ἧς πρότερον ἦρχε χώρας ἠθέλησε. καὶ δὴ τινες ὀλίγους παρὰ τοῦ Ἀσάν προσλαβόμενος, ἐπεὶ φανερωῦς κινήσαι κατὰ τοῦ Μανουὴλ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ οὐκ ἠδύνατο, κρύφα μηχανᾶται τὴν εἰς Θεσσαλονικὴν εἴσοδον, εὐτελεῖ τινὰ ἀμφιασάμενος ῥάκια καὶ τὴν εἴσοδον ὑποκλέψας τῆς πόλεως. ἐπεὶ δὲ εἰσῆει καὶ τισιν ἐπεγνώσθη τοῖς οἷς ἐβούλετο, οὐς ὅτε εὐτύχει ἐφίλει τε καὶ εὐηργέτει, μεθ' ὧν καὶ τεθάρρηκε τὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σκῆψιν, οὐ πολλοῦ δεηθεὶς τοῦ χρόνου ἐγκρατὴς τε αὐθις τῆς Θεσσαλονίκης ἐγένετο καὶ τῶν πέριξ πόλεων καὶ χωρῶν. βασιλεὺς δὲ ὀνομάζεσθαι οὐκ ἠθέλησε διὰ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάθος, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην βασιλέα ὀνόμασε καὶ ἐρυθροῖς

πεδίλοις τούς πόδας ἐκείνου ὑπέδησε καὶ τοιούτοις γράμμασιν ὑπογράφειν διώρισεν, αὐτόν τε διέπειν τὰ κοινὰ καὶ διεξάγειν τὰ τοῦ υἱοῦ. τὸν δ' ἀδελφὸν Μανουὴλ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλὼν καὶ ἐμβαλὼν ἔν τινι τριήρει περὶ τὴν Ἀττάλου ἐξώρισε, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα Ἄσαν ἐξέπεμψεν. ὁ δ' Ἄσαν τὸν πενθερὸν μᾶλλον ἐφίλει Θεόδωρον ἢ τὸν γαμ βρὸν αὐτοῦ Μανουήλ· ὑπερηγάπα γὰρ τὴν σύζυγον Εἰρήνην οὐχ ἦττον ἢ Ἀντώνιος τὴν Κλεοπάτραν. Ὁ μὲν οὖν Μανουήλ τῇ Ἀττάλου προσοκείλας παρὰ προσδοκίαν τούς ἐξ Ἄγαρ εὔρε φιλανθρωπία μᾶλλον πρὸς αὐτὸν χρησαμένους· ἐπεὶ γὰρ εἰρήκει πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην τυγ χάνειν αὐτοῦ τὴν ὀρμήν, παρεχώρησάν τε τούτῳ τὴν δίοδον καὶ *** ἐφοδιασάμενοι προσηκόντως, ἐκείθεν οὖν πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο οὗτος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀσμένως τε τοῦτον ἐδέξατο καὶ ὡς προσωκειωμένον τῷ γένει καὶ ὡς πάλαι δεσπότην ὠνομασμένον· δούς δὲ αὐτῷ χρῆμα καὶ τριήρεις ἐξ περὶ Μεγάλην Βλαχίαν ἀφήκεν, ὄρκους παρ' αὐτοῦ λαβὼν φρικώδεις, οἷος ἐκείνος συνέσεως καὶ ἀγχινοσίας πλήρης ὢν. καταλαβὼν οὖν τὸν τῆς Δημητριάδος χῶρον ὁ Μανουήλ κάκειθεν τοῖς μὲν τῶν οἰκείων γραφαῖς παρασημήνας τὴν αὐτοῦ ἔφοδον, τοὺς δὲ ὑποθέλξας ταῖς ὑποσχέσεσιν, οὐ διὰ πολλῶν συνηθροίκει τῶν ἡμερῶν περὶ αὐτὸν στράτευμα, ἤρξέ τε Φαρσάλων καὶ Λαρίσσης καὶ Πλαταμῶνος καὶ τῶν περὶ αὐτά. εἶτα δὴ σπονδὰς ποιησάμενος συνῆλθε τούτου τοῖν ἀδελφοῖν τῷ τε Κωνσταντίνῳ καὶ τῷ Θεοδώρῳ· ὁ μὲν γὰρ Κωνσταντῖνος δεσπότης, ὡς ἔφημεν, ὢν ἤρχεν ὢν εἰ ρήκειμεν ἄρχειν, ὁ δὲ Θεόδωρος ἦν ὁ τοῦ φημιζομένου ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰωάννου πατήρ. ἐπεὶ δὲ συνήεσαν, πείθουσι καὶ ἄμφω τῷ ἀδελφῷ τὸν Μανουήλ τῶν σπονδῶν ἐκστῆναι τῶν πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην. ὁ δὲ ἐκὼν ἀέκων, ὡς ἔφασκον οἱ παρατυχόντες καὶ περὶ τῶν τοιούτων εἰδότες, συνήνεσεν αὐτῶν τοῖς βουλευμασι· καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ὑπῆρ χον συνδεδεμένοι, ταῖς σφετέραις χώραις ταῖς μεμερισμέναις αὐτοῖς ἀρκούμενοι, καὶ μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Εὐρίπῳ Λατίνων συμβιβάσεις ἔχοντες εἰρηνικάς.

39 Οὐ πολὺς παρερρῦη χρόνος, καὶ ὁ Μανουήλ ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, μετάμελος, ὡς ἔλεγον, τῶν παραβασίων τῶν πρὸς τὸν βασιλέα γενόμενος. θνήσκει δὲ καὶ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, γυνὴ σωφρονικὴ τε καὶ ἀρχικὴ καὶ πολὺ τὸ μεγα λειὸν ἐπιδεικνυμένη τὸ βασιλείον. ἔχαιρε δὲ καὶ λόγοις καὶ σοφῶν ἠκροᾶτο μετὰ ἡδονῆς· ἐτίμα δὲ τούτους ὑπερ βαλλόντως, ὡς ἔστιν ἐκ τούτου γνῶναι. καὶ γὰρ ἐκλείψεως γινομένης, ἡλίου τὸν καρκίνον διοδοῦντος περὶ μεσημβρίαν, ἐπέπειρ αὐτὸς οὕτω συμβὰν ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπῆλθον– ἐσκηνοῦτο δὲ περὶ τοὺς τόπους οὓς ὀνομάζουσι Περίκλυστρα σὺν τῇ βασιλίδι ὁ βασιλεὺς–ἠρώτηκέ με τὴν τῆς ἐκλείψεως αἰτίαν. καὶ αὐτὸς μὲν ἀκριβῶς οὐκ εἶχον ἐρεῖν– ἄρτι καὶ γὰρ τῶν τῆς φιλοσοφίας ἠψάμην ὀργίων παρὰ τοῦ σοφοῦ Βλεμμύδου διδασκόμενος–ὅμως μέντοι παρ' αὐτοῦ τῷ τότε ὅσον ἦν εἰκὸς ἐπιγνοὺς τὴν τε τῆς σελήνης ἐπιπρόσθησιν αἰτίαν τῆς ἐπισκιάσεως ἔλεγον εἶναι, καὶ δο κείν μὲν ἐκλείπειν τὸν ἥλιον, οὐκ ἀληθῆ δὲ εἶναι τὴν τῆς φαύσεως στέρησιν, μᾶλλον μέντοι τοῦτο τὴν σελήνην πά σχειν, ἐπὰν τῷ σκιάσματι ἐμπέση τῆς γῆς, διὰ τὸ ἐξ ἡλίου τὸ φέγγος ἀυχεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ἐπὶ μήκιστον παρετεῖ νετο, ἀντέλεγε δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἰατρὸς Νικόλαος, ἀνὴρ ἠκιστα μὲν φιλοσοφίας μετασχών, ἄκρος δὲ τὴν οἰκείαν τέχνην καὶ μάλιστα τὴν διὰ πείρας γινωσκομένην· πάνυ δὲ οὗτος ἠγαπᾶτο τῇ βασιλίδι, ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμὴν. ἐπεὶ γοῦν ἀντέλεγεν οὗτος, αὐτὸς δὲ πλέον ἐστωμυλλόμην, ἐν τῷ μεταξὺ τῶν λεγομένων ἀπεκάλεσέ με ἡ βασιλὶς μωρόν· εἶτα δὴ ὡσπερ τι οὐ προσῆκον ἐργασαμένη, πρὸς τὸν βασιλέα στραφεῖσα «ἀπρεπῶς ἄρα εἰρήκειν» ἔφη «καλέσασα τοῦ τον μωρόν». καὶ ὁ βασιλεὺς «οὐ καινόν· μειράκιον γὰρ ἐστίν». εἴκοσι γὰρ σὺν ἐνὶ τότε ὑπῆρχον ἐτῶν, καὶ οὐ πάμπαν ἀπάδει τούτου τὸ πρόσρημα. ἀλλ' ἡ βασιλὶς «οὐ χρεῶν» φησι «τὸν φιλοσόφους λόγους προφέροντα οὕτωςί γε προσ αγορευθῆναι παρ' ἡμῶν». ταῦτ'

εἶπον, ὡς ἂν παραστήσαιμι ὅπως τε αὕτη ἐφίλει τοὺς λόγους καὶ τοὺς εἰδότας τούτους ἐτίμα. θνήσκει μὲν, ὡς ἔφην, ἡ βασιλις αὕτη, οἶμαι δὲ καὶ τὴν τοῦ ἡλίου ἔκλειψιν τὸν αὐτῆς προσημᾶναι θάνατον. καὶ κομήτης δὲ πρὸ μηνῶν ἕξ περὶ τὸ μέρος ἀνεφάνη τοῦ βορρᾶ· ἦν δὲ πωγωνίας καὶ διήρκεσε μῆνας τρεῖς, οὐκ ἓν ἐνὶ τόπῳ ἀλλ' ἐν διαφόροις φαινόμενος. Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ ὁ Βουλγάρων ἄρχων Ἀσάν ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, ἀνὴρ ἐν βαρβάροις ἄριστος ἀναφανείς, οὐκ ἓν τοῖς οἰκείοις γὰρ μόνον ἀλλά γε δὴ καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις. ἐχρήσατο καὶ γὰρ φιλανθρωπότερον τοῖς προσερχομένοις αὐτῷ ἐπὶ λυσι καὶ μάλιστα τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ φιλοτίμως αὐτοῖς παρεῖχε τὰ σιτηρέσια. ἐπεὶ οὖν αὐτὸς ἐτεθνήκει, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν Καλιμᾶνον ὠνόμαζον, ἐκ τῆς ἐξ Οὐγγρων τούτῳ γεγεννημένος, τὴν ἀρχὴν ἀνεδέξατο. ἦν δὲ τῷ τοιοῦτῳ Καλιμᾶνῳ καὶ αὐτοκασιγνήτη, ἧς τοῦνομα Θάμαρ. ἐκ δὲ τῆς τοῦ Ἀγγέλου θυγατρὸς τῷ Ἀσάν τρεῖς παῖδες γεγέννηνται, ἄρρην ὁ Μιχαὴλ καὶ θήλειαι, ὡς εἰρήκαμεν, ἡ Μαρία καὶ ἡ Ἄννα. ὁ μὲν οὖν Καλιμᾶνος τὴν πατρικὴν ἀρχὴν ἀναζωσάμενος καὶ τὰς μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου σπονδὰς ἀνεενώσατο, καὶ εἶχον εἰρήνην ἐν τοῖς τοιοῦτοις τὰ πράγματα. τοῦ δὲ Μανουὴλ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου τετελευτηκότος, τὴν κρατουμένην παρ' αὐτοῦ χώραν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ κατέσχε καὶ τῇ αὐτοῦ προσήρμοσε χώρα· καὶ ἦσαν αὐθις εἰρηνεύοντες ὃ τε Θεόδωρος ὁ Ἀγγελος, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην ἔχων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν βασιλικῶς φημιζόμενον, καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ Κωνσταντῖνος δεσπότης καὶ οὗτος καλούμενος, καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ.

40 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, ἐπειδὴ ὁ Βούλγαρος Ἀσάν ἐκποδῶν ἐγένετο καὶ μειράκιον ἦρχε τῆς τῶν Βουλγάρων, ἀδείας δραξάμενος ἐπεχείρησε τὴν βασιλικὴν καταλύσαι κλήσιν τὴν ἐπιφημιζομένην τῷ Ἰωάννῃ τῷ υἱῷ τοῦ Ἀγγέλου. καὶ πρῶτον μηνύμασιν ὑποποιεῖται τὸν αὐτοῦ πατέρα Θεόδωρον. καὶ δῆτα οἷος ἐκεῖνος ἀπροόπτως ἐπὶ χειρῶν ἐν τοῖς πράγμασι, μηδὲν τι τῶν συμβησομένων ὑπὸ δὴν προσέρχεται τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ. καὶ ὑποδέχεται αὐτὸν οὗτος ἀσμένως καὶ τετίμηκε, θεῖόν τε τοῦτον ἀποκαλῶν κἀν τῇ αὐτοῦ συγκαθίζων τραπέζῃ καὶ τῶν λοιπῶν φιλοφρονημάτων μεταδιδούς. ἐπεὶ δὲ τοῦτον ἐν χεροῖν ἔσχεν ὁ βασιλεὺς, ἔτυχε δὲ καὶ ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσι ταῖς Ῥωμαῖ καὶ στρατεύμα ἀξιόμαχον προστεθὲν ἐκ Σκυθῶν-τούτους γὰρ πρὸ βραχέος δώροις τε καὶ δεξιώσεσι ποικίλαις ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης χειροῖθεις τε πεποίηκεν ἐξ ἀγριωτέρου τοῦ ἦθους καὶ τῆς Μακεδόνων ἀπέσπασε καὶ πρὸς τὰ τῆς ἕως διεπέρασε μέρη-τούτοις μᾶλλον θαρρήσας καὶ μὴ δέν τι δεινὸν ἐκ Βουλγάρων προσδοκῶν, τὸ μὲν διὰ τὰς γεγεννημένας σπονδὰς, τὸ δὲ καὶ διὰ τὸ ὑπὸ μειρακίου τὰ τῶν Βουλγάρων διεξάγεσθαι, ἀπάρας τῆς ἕως ὁ βασιλεὺς καὶ διαπεραιωθεὶς τὸν Ἑλλήσποντον, τὰς ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων δυνάμεις καὶ τὰς ἐκ τῶν Σκυθῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἔχων χωρεῖ κατὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ βασιλεύειν φημιζομένου Ἰωάννου. ἐπεὶ δὲ παρήλθε τὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας χωρία, ἤδη δὲ καὶ τὴν Χριστούπολιν παρήμειψε καὶ τὸν Στρυμόνα, τῷ φρουρίῳ τῆς Ῥεντίνης προσέσχεν, ὑπὸ τινῶν τηρουμένων τῶν Ἰωάννου· οἳ καὶ πρὸ τοῦ τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἰδεῖν καταλιπόντες τὸ φρούριον, φυγῇ χρησάμενοι δρομαῖοι τὴν Θεσσαλονικὴν εἰς ἤεσαν. ἔρημον δὲ ἀνδρῶν πολεμιστῶν εὐρόντες οἱ τοῦ βασιλέως κατέσχον αὐτὸ καὶ φυλακὴν ἐγκατέστησαν. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν στρατιάν ἅπασαν συλλεξάμενος ἐγγύς που τῆς Θεσσαλονίκης ὡσεὶ σταδίου ὀκτὼ τὴν σκηνὴν πήγνυσι· κῆπος τοῦ Προβατᾶ ἡ κλήσις τοῦ τόπου. ἐλεπόλεις μὲν καὶ μηχανήματα οὐκ ἦν αὐτῷ εὐχερὲς κατὰ τῆς τοσαύτης πόλεως στήσασθαι κἀντεῦθεν μετὰ μάχης τοιαῶδε χειρῶσασθαι, ἐκδρομὰς δὲ ἐποίει διὰ τῶν στρατευμάτων καὶ τὰ περίξ πάντα ἐλίγιζε, καὶ μάλιστα διὰ τῶν Σκυθῶν. πάντα γοῦν λείαν ἐποίουν. εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τριῆρεις, ὧν ἦρχεν ὁ Κοντοφρὲ Μανουήλ.

ἔγκριτοι δὲ τῷ βασιλεῖ παρείποντο ἄνδρες, ὁ Τορνίκης Δημήτριος, τὰ κοινὰ διέπων καὶ μεσιτεῶν ταῖς ὑποθέσεσιν, Ἀνδρόνικος ὁ Παλαίος λόγος, ὃς τὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου περιεζώννυτο δύναμιν, τὰ τῶν στρατευμάτων διεξάγων πράγματα, καὶ ἄλλοι πλείους εἰς ἡγεμόνας ἀποτεταγμένοι, ὃ τε Ῥαοῦλ Ἀλέξιος πρωτοβεστιάριος ὢν, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Νικηφόρος ὁ Ταρχανειώτης, ὁ Κοντοστέφανος ὁ τὴν πρωτοσεβαστοῦ ἔχων ἀξίαν, ὁ Πετραλίφας μέγας χαρτουλάριος ὠνομασμένος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγοι. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης παρακαθήμενος ὅσα ἦν εἰκὸς ποιεῖν ἐποίει κατὰ τῆς πόλεως. οἱ δὲ ἐντὸς οὐκ ἀπώκνουν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐκδρομαῖς τῶν πυλῶν ἐξιόντες κατὰ τῶν τοῦ βασιλέως ἐποίουν. οὐ συχναὶ παρήλθον ἡμέραι, καὶ τὸ τῶν Ταχαρίων ἔθνος κατὰ τῶν Μουσουλμάνων χωρήσαν καὶ πόλεμον κατ' αὐτῶν συρρήξαν νενίκηκε. καὶ ὁ λόγος φθάσει πρὸς τὸν βασιλέα, διαμνηθεὶς παρὰ τοῦ υἱέος αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου· τοῦτον γὰρ καταλελοίπει περὶ τὰ μέρη τῶν Πηγῶν διατρίβειν, ἀφείκει μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν Μουζάλωνα Ἰωάννην, μυστικὸν μὲν ὄντα ὅτε τοῖς κοσμικοῖς συνετάττετο, τότε δὲ μοναχὸς ἦν, ἀνὴρ ὀξύνους καὶ δραστήριος καὶ βασιλικοῖς τῶν ἄλλων πλέον ἐμπρέπων πράγμασι, καὶ τὸν Λιβαδάριον Μιχαήλ, μέγαν ἐταιρειάρχην ὄντα. ὡς γοῦν τῆς φήμης ὁ βασιλεὺς ἤσθετο, σιωπὴν παραγγείλας τοὺς εἰδότας ἄγειν καὶ μηδενὶ περὶ τούτου κοινωεῖν, εἰς συμβιβάσεις μετὰ τοῦ ἐντὸς Ἰωάννου χωρεῖ, πρέσβιν ἐν τούτοις λαβὼν τὸν Ἰωάννου πατέρα τὸν Ἄγγελον Θεόδωρον. πληρουμένων γοῦν ἡμερῶν τεσσαράκοντα ἐγένοντο αἱ σπονδαὶ καὶ οἱ ὄρκοι προέβησαν· τὰ μὲν γὰρ ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλλετο καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερκάθηται κόκκινος, βασιλικά ταῦτα σύμβολα, τετίμηται δὲ πρὸς τοῦ βασιλέως τῷ δεσποτικῷ ἀξιώματι, καὶ εὖνους ἀνεφάνη τῷ βασιλεῖ. ταῦτα διαπραξάμενος ὁ βασιλεὺς παλινοστεῖ πρὸς τὴν ἔω, καταλιπὼν δεσπότην τὸν βασιλέα καὶ ὑποχείριον, ὄρκοις συνδήσας τοῖς εἰωθόσι καὶ δώροισι εἰκόσι δεξιωσάμενος καὶ πάντας τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον φιλοφρονησάμενος χρήμασι. καταλελοίπει δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν πατέρα τούτου Θεόδωρον.

41 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης κατελήφει τὴν ἔω. τὴν γοῦν χειμερινὴν τότε παραμείψας ὥραν ἐν τῷ Νυμφαίῳ, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, ἀπάραις ἐκεῖθεν περὶ τὴν Λάμψακον ἦεν· κάκεισε τὸ θέρος διαβιβάσας καὶ τὴν τῆς ὀπώρας ὥραν, ἐπεὶ ὁ χειμῶν ἤρξατο, τοῦ χώρου μεταβάς περὶ τὰ τῶν Πηγῶν ἐχώρει μέρη. μεγίστου δὲ χειμῶνος πεπεύραται καθ' ὁδόν, ἀρξαμένου μὲν ἐπὶ τὸν βασιλεὺς εἰς τὴν Σιγρὴν νῆν ἐσκήνωσεν· ἡμέρας δύο δὲ τῇ δριμύτητι τούτου καὶ τῇ σφοδρότητι φορᾶ τῆς χιόνος τεταλαιπώρηκε, μέχρις ἂν κατηντήκει ἐς τὸ τῶν Πηγῶν ἄστυ. πολλοὶ γοῦν καθ' ὁδόν ἐτεθνήκεισαν καὶ πολλοί· μέχρι γοῦν τριακοσίων, ὡς οἱ ἀριθμήσαντες ἔφασκον, ὑπὸ τῆς χιόνος κατεχώσθησαν, μὴ δυνάμενοι ἀντωπῆσαι τῇ τοῦ πνεύματος φορᾶ. οὐδεὶς γοῦν τῶν ἰδόντων ἔλεγε γινώσκειν γεγενῆσθαι ποτε τοιοῦτον χειμῶνα. ἦγε δὲ τῷ τότε ὀκτωκαιδεκάτην μὴν ὁ Δεκέβριος, ἔτος δὲ ἦν ἐπὶ τῷ ἑξακισχιλιοστῷ καὶ ἑπτακοσιοστῷ τῷ τεσσαρακοστῷ οἴμαι πρῶτον. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐν τῷ τῶν Πηγῶν ἄστυ διημερεύσας, μέχρις ἂν τὸ πολὺ τοῦ χειμῶνος λωφήσῃ, ἐξίω ἐκεῖθεν εἰς τὸ Νύμφαιον ἀπήει, καὶ ἦν ἐκεῖσε μέχρι καὶ τῆς τοῦ ἔαρος ἐπιλάμψεως. Ἐπεὶ γοῦν, ὡς εἰρήκειμεν, ἡ τῶν Μουσουλμάνων παρὰ τῶν Ταχαρίων καταλέλυται στρατιὰ, σουλτὰν δὲ ἤρχεν αὐτῶν, οὗ κλήσις Ἰαθατίνης, υἱὸς τοῦ σουλτὰν Ἀζατίνης, φαῦλος ἐξ ἀγαθοῦ ἀρχὸς γεγονώς· πότοις γὰρ ἔχαιρε καὶ ἀσελγείαις καὶ κοίταις ἀλλοκότοις τε καὶ ἀτόποις, καὶ συνῆν ἀεὶ ἂν θρωπίσκοις οὐκέτι λόγον εἰδόσιν οὐδ' ἀνθρωπίνην φύσιν τὸ σύνολον. ὁ πατὴρ δὲ αὐτοῦ οὐ τοιοῦτος ἦν, ἀλλ' ἠττάτο μὲν, οὐ σφόδρα δέ, τῶν ἀσελγειῶν· διὸ καὶ βέλτιον τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐστρατήγει καὶ φιλίως πρὸς τὸν βασιλέα διέκειτο. ἀλλ' οὗτος, οἷς ἔχαιρε, πλησίως τούτων ἀπώνατο. πεπεῖ

ραται γοῦν μάχης Ταχαρικήs καὶ ἤττηται. ἐν στενωῶ γοῦν τῶν πραγμάτων κομιδῆ γεγονώς πρέσβεις ἐκπέμπει πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην βουλῆs τε ἀξίων ἀρίστηs ἐξ αὐτοῦ τυχεῖν, ὡs ἂν ἀποτρέψαιτο τὸν ἀντίπαλον καὶ μικρὸν κου φισθείη τοῦ βάρους αὐτοῦ, σωτηριῶδες τοῦτο φάσκων τυγ χάνον ἀμφοῖν· τοῦ γὰρ γένους τῶν Μουσουλμάνων παρὰ τῶν Ταχαρίων ἀπολωλότος ἄνετος λείπεται τοῖs ἐναντίοιs ἢ κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν ἔφοδος. καὶ ἦν τοῦτο πάνυ γε ἀληθές. ὁ γοῦν βασιλεὺs Ἰωάννης, οἷα ἐκεῖνος δεινὸs ἐν τοιούτοιs πράγμασιν, ἀποδέχεται ἄσμενος τὴν πρεσβείαν καὶ εἰς ἔνωσιν συνελθεῖν ἠρετίσατο τῷ σουλτάν, ὡs ἂν τοῦτο τοῖs ἐναντίοιs εἰς ἀποτροπὴν γένοιτο· ἠνωμένων γὰρ τῶν τοιούτων δύο ἀρχῶν μεγίστων εἰκὸs πτοίαν γενέσθαι τοῖs πολεμίοιs, πρὸς ἓνα μὲν ἔχουσι τὸν σκοπὸν, πρὸς δὲ δύο ἀθρόον εὐρισκομένοιs. καὶ γοῦν ἐπὶ τοῖs τοιούτοιs συσκευασάμενοι συνηθέτην καὶ ἄμφω, ὃ τε βασιλεὺs Ἰωάννης καὶ ὁ σουλτάν Ἰαθατίνης, ἐν τῷ ἄστει τῆs Τριπόλεωs, ὅπου καὶ ὁ Μαϊάνδρος ῥεῖ ποταμός. γέφυραν γοῦν ἐξ αὐτοσχεδίου ἐκ ξύλων οἱ τοῦ σουλτάν ἐργασάμενοι, εὐχερῆ τοῖs βουλομένοιs πεποιήκασιν τὴν περαιώσιν. ἀλλήλους γοῦν οἱ ἀρχοὶ φιλοφρόνως δεξιωσάμενοι, ἔτι δὲ καὶ τοὺs ὑφ' ἐκάτερον ἐκάτεροι προύχοντας, καὶ συνθήκασ, ἃs καὶ πρὸ τοῦ εἶχον, κρειπτόνως βεβαιωσάμενοι, ὡs ἂν μάχοιντο συν ημμένωs τοῖs ἐναντίοιs, διελύθησαν, ὁ μὲν βασιλεὺs ὑπο στρέψας εἰς τὴν Φιλαδέλφου, ὁ δὲ σουλτάν εἰς τὴν Ἰκονιέων, ἔνθα εἶχε καὶ τὰ βασίλεια. τότε μὲν καὶ ἀμφοῖν τὰ τῆs μάχης ἠρέμησαν. καὶ γὰρ ἡ τῶν Ταχάρων στρατιὰ καθ' ἑαυτὴν ἔμενε καὶ οὐ κεκίνητο ὡs ἔθος· ἐν τοῖs ἑαυτῶν καὶ γὰρ ἡσυχολοῦντο πράγμασι.

42 Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ὄν προειρήκειμεν Ἰωάννην τὸν δεσπότην γεγενημένον παρὰ τοῦ βασιλέωs Ἰωάννου τὸ χρεῶν εἰλήφει. ὑπῆρχε δὲ αὐτῷ ἀδελφὸs Δημήτριος, ὃs μεταστειλάμενος πρεσβείαν εἰς τὸν βασιλέα τοῦ τε δεσποτικῷ ἀξιώματι ἐκεκληρονομήκει τοῦ ἀδελφοῦ καὶ δεσπόζειν πάντων τῶν ὑπ' ἐκεῖνον προστέτακται. ἀλλ' ἦν οὗτος οὐκ ἀδελφὰ φρονῶν Ἰωάννη τῷ ἀδελφῷ, ἀλλὰ πολλῶ τῷ μέτρῳ διέζευκτο. ἐκεῖνου μὲν γὰρ εὐσεβεία καὶ εὐλαβεία καὶ σωφροσύνη χαίροντος—καὶ γὰρ ἔλεγον οἱ τὰ αὐτοῦ εἰ δότεs μὴ ἂν ποτε ἀπολειφθῆναι μηδεμιᾶs ἡμέρας τοῦ ἔτους τοῦ μὴ τῆs θείας ἱεροτελεστίας ἐπακροάσασθαι, εἰ μὴ τις ἐκώλυε νόσος· προσεῖχε δὲ παννυχίσιν εὐχαῖs, καὶ τὰs καθ' ὥραν ὑμνωδίας ὀσημέραι ἐπλήρου. ὠμίλει δὲ καὶ διηνεκῶs Ναζιραίοιs, καὶ ἦν αὐτῷ διὰ σπουδάσματος ὅτι πλείστου τὸ τοῦ μονήρου βίου τυχεῖν καὶ τῆs ἐντεῦθεν ἡσυχίας ἐν πείρᾳ γενέσθαι ἢ κἂν προσφιλῶs διακεῖσθαι τοῖs οὕτωs ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀδελφὸs Δημήτριος ἐξ ἐναντίας εἶχε τοῦ τρόπου. μειρακίοιs γὰρ ἀβελτέροιs ὠμίλει καὶ τούτοιs τὰ πλεῖστα συνήσθητο, καὶ τοῖs ἀφροδισίοιs ἡσέλγαινε καὶ παρὰ ταῖs ὑπὸ ζυγὸν ἐφοῖτα, ὥστε ποτὲ καὶ σύμπτωμα συνέβη τούτῳ δεινόν. ἐκ γὰρ θυρίδος τοῦ ἀνδρὸs τῆs μοιχευομένηs ἀθρόον ἐπείσελθόντος βουληθεῖs ἀποδρᾶσαι, ὡs ἐξ ὑπερυψηλοῦ τοῦ τόπου πεσῶν, τὸν γλουτὸν ἐπλήγη· ἱκανὰs δὲ ἡμέρας νοσηλευθεῖs ἰάθη μὲν, ὑπέσκαζε δὲ τῶν ποδῶν θάτερον καὶ οὐκ ἐβημάτιζεν ὁμαλῶs. ἀλλ' οὗτος οὐκ εἰς μακρὰν ἀπώνατο τῆs ἀρχῆs. ὁ γὰρ βασιλεὺs Ἰωάννης ἀδείας δραξάμενος τῷ τότε καιροῦ, ἐπέειπερ, ὡs ἔφημεν, τὸ τῶν Ταχαρίων γένος ἐνησχολεῖτο ἑτέροιs ἔθνεσι, καταλιπὸν τὴν πρὸς τοῦ σουλτάν τοῦ Ἰκονίου μάχην— τῷ γὰρ Βαβυλωνίῳ καὶ τοῖs περίξ τούτου τὰ τῆs μάχης ἐπῆγεν, ὃν Χαλιφᾶν εἰώθασιν καλεῖν τὰ τῶν Μουσουλμάνων φύλα—θέρους ὥρας γενομένηs διαπεραιουῦται τὸν Ἑλλή σποντον, καταλιπὼν εἰς τὴν ἔω τὸν υἰὸν αὐτοῦ Θεόδωρον. Ἔτυχε μὲν πρὸ καιροῦ τὸν πατριάρχην Γερμανὸν τὰ τῆδε καταλιπόντα πρὸς τὰs θείας ἀπᾶραι σκηνάs, καλῶs καὶ ὀσίωs βιώσαντα καὶ καλῶs τὴν αὐτοῦ ποιμάναντα ποίμνην· ἐγένετο δὲ μετ' αὐτὸν Μεθόδιὸs τις καλούμενος μοναχός, ἠγούμενος τῆs κατὰ Νίκαιαν Ἰακίνθου

μονῆς, ἀνὴρ αὐχῶν μὲν εἰδέναι πολλά, ὀλίγων δὲ ἴδρις ὦν. ἀλλ' οὗτος τρεῖς καὶ μόνους μῆνας ἐπαπολαύσας τοῦ θρόνου τετελεύτηκεν. ἐστέρητο γοῦν ἀρχιερέως ἢ ἐκκλησίας. ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐν τοῖς τοιούτοις μὴ πρόχειρος ὦν οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐκ τοῦ προχείρου τὸν ἄξιον ἐφευρεῖν, ἢ μᾶλλον τὸν ἐκείνῳ ἀρέσοντα· μάλιστα γὰρ οἱ κρατοῦντες τοὺς πρὸς ἀρέσκειαν ἐν τούτοις προσίενται, ὡς ἂν μὴ τινας ἔχοιεν ἀντερίζοντας τοῖς βουλήμασι. παρερρῦη γοῦν χρόνος συχνός, καὶ οὐκ ἦν ὁ διεξάγων τὸ ποίμνιον.

43 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, ὡς ἔφημεν, εἰς τὴν ἀντιπέραν καὶ δυτικὴν ἐποιεῖτο τὸν βᾶδον χάριν τοῦ τὰς ἐκεῖσε χώρας καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κατοπεύεσθαι ἄστυ· καὶ μέχρι γὰρ τοῦ οὕτω πως ὀνομαζομένου ἄστεος Ζίχνα, ἐγγὺς που ὄντος Σερρῶν, ἀπάντων ἐδέσποζεν. ἦρχε μὲν τότε Βουλγάρων ὁ τοῦ Ἀσάν υἱὸς Καλιμᾶνος, δωδεκέτης ὦν. ἐπεὶ γοῦν περὶ τὰ μέρη τοῦ Κισσοῦ ὁ βασιλεὺς γένοιτο κάκεῖσε διημερεύσας τὴν ἐπαύριον τῆς πορείας εἶχετο, ἐπεφθάκει δὲ περὶ τὸν ποταμὸν Ἐβρον, πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Βηρὸς ὀνομαζομένης ποιούμενον τὰς ῥοὰς, Μαρίτζαν δὲ καλούμενον χωριτικῆ διαλέκτῳ. κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ γενομένου τοῦ βασιλέως—ποσὶ γὰρ ἵππων ὑπῆρχε βατός, ἐπέιπερ θέρους τέλος ἐτύγγανε· φθίνοντος γὰρ τρίτη ἢ καὶ τετάρτη Σεπτεβρίου ἦν—μήνυμα διακεκόμισται σεσημασμένον γραφῆ σταλείσῃ παρὰ τοῦ τὴν δημόσιον τῆς Ἀχριδῶν κρατοῦντος ἀρχῆν, ὡς ὁ Καλιμᾶνος ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τὸν βίον ἐξεμέτρησεν, ὡς τινες μὲν ἔφασκον, φυσικῆ νόσῳ τοῦτο παθῶν, οἱ δ' ἄλλως ἔλεγον, ὡς ἐναντιόφροσι τούτῳ πόματι κρύφα ἐσκευασμένῳ πρὸς μόρον διέφθαρται. ἀλλ' οὗτος μὲν εἶθ' οὕτως εἶτ' ἄλλως ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ ἦν ὁ λόγος ἀληθείας ἐχόμενος· συνεχέσι γὰρ διεβεβαιοῦτο μηνύμασιν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ταῦτα μαθὼν τοῦ πρόσω εἶχετο, καὶ τάχος φθάνει τὴν Φιλίππους, παραμείψας Χριστούπολιν. κάκεῖσε σκέψιν ἐποιεῖτο μετὰ τῶν αὐτοῦ λογάδων, εἰ δεῖ προσβαλεῖν τοῖς τῶν Βουλγάρων καὶ χειρώσασθαι τινα τῶν παρ' αὐτοῖς κρατουμένων, καὶ εἰ εὐχερές ἐστιν ἀλῶναι ἡμῖν τὸ τῶν Σερρῶν ἄστυ. τινὲς μὲν ἀπηγόρευον τῷ βασιλεῖ τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων μάχην· οὐ γὰρ ἀξιομάχων ἔλεγον ἄγειν στρατόν, ἐπεὶ μηδὲ πρὸς μάχην ἠντρέπιστο, ἀλλὰ κατὰ μόνην θέαν τῶν αὐτοῦ ἐποιεῖτο τὴν κίνησιν. τὸ δὲ τῶν Σερρῶν ἄστυ, ὧ πρῶτως προσβαλεῖν ἔδει, ἄμαχον μὲν ἐστὶν ἐκ τοῦ ὑπερκεῖσθαι τῆς γῆς, κυκλωθῆναι δὲ τοσοῦτῳ στρατεύματι οὐκέτι ῥᾶόν ἐστιν· ἐλεπόλεις δὲ στήσαι κατ' αὐτοῦ τῶν ἀμηχάνων καθέστηκε. προσβαλεῖν δὲ καὶ μετὰ πείραν ἀποκρουσθῆναι αἰδῶς μὲν ὑπάρχει τῷ κράτει τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς—φήμη γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πάνυ πολλή—καὶ τὸ πρὸς μάχην παροτρῦναι Βουλγάρους ἐφησυχάζοντας οὐκέτι συμφέρει. ταῦτα συνεβούλευον οἱ τὸν βασιλέα τῆς ἐγχειρήσεως ἀποτρέποντες. ὁ δὲ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὃν μέγαν δομέστικον ὁ λόγος μοι προϊστόρησε, τὰ ἐναντία μᾶλλον τῷ βασιλεῖ συνεβούλευε· «καὶ ἀποπειρᾶσθαι χρὴ τοῦ ἄστεος τῶν Σερρῶν· καὶ εἰ μὲν κρατήσαιμεν τούτου, κέρδος ἐσχήκαμεν οὐ μικρόν, καὶ μᾶλλον τὰ τῶν Βουλγάρων ταπεινωθήσονται καὶ τὴν τῆς ἀγάπης πρεσβείαν εὐχερέστερον δέξαιντο, ἐπεὶ καὶ ἐκ ποδῶν αὐτῶν ὁ δεσπότης, μέλλει δὲ καὶ ἄλλο βρέφος ἄρξαι τῶν Βουλγάρων, ὁ ἐκ τῆς Εἰρήνης τῆς τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρα τῷ Ἀσάν γεννηθεὶς Μιχαήλ. εἰ δὲ μὴ περιγενέσθαι ἡμᾶς συμβαίη τοῦ ἄστεος, τί τὸ ζημίαν ἐπάγον τῆ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆ; λαβόντες γὰρ διάπειραν ἠρεμήσομεν καὶ πάλιν διαπρεσβεύσομεν πρὸς Βουλγάρους, κάκεῖνοι ἀσμένως τὴν πρεσβείαν δέξαιντο ὑπὸ βρέφους ἀρχόμενοι, ὅ, τι τὰ πρὸς μάχην οὐκ οἶδεν. ἕκαστος δὲ τὰ τῆς εἰρήνης φιλεῖ, τῆς ἀναπαύσεως στοχαζόμενος.» Ἔδοξε τῷ βασιλεῖ ἄριστα βεβουλευσθαι τὸν μέγαν δομέστικον, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὰς Σέρρας φερούσης ὡς εἶχεν ἠψατο, σχεδόν τ' ἐκείνων γενόμενος ἐπήξατό τε τὰς σκηνὰς καὶ κατ' αὐτῶν ἐστρατοπεδεύσατο, οὐκ οὐκ μὲν δι' ἀξιομάχου στρατοῦ, οὐ

γὰρ ἠϋμοίρει τότε τοσοῦτων, κα θὼς εἰρήκαμεν, στρατηγία δὲ καὶ μεθοδεύμασιν ἀπεπειράτο τοῦ ἄστεος. ἐπεὶ δ' αἱ Σέρραι πάλαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγίστη, ὁ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατήρειψεν, ὡς κώμη τότε ἐτύγχανε, τῆς ἀκροπόλεως μόνης περιτετετισμένης καὶ ἠὔρεπισμένης δέξασθαι πόλεμον· ἦς φύλαξ ἦν ἀνὴρ Βούλγαρος Δραγωγτᾶς τὴν κλῆσιν, ἐς Μελενίκον τὰς οἰκίσεις ποιούμενος. ἐπεὶ γοῦν ἡ κάτω πόλις Σερρών ἀτειχιστος ἦν—λίθοις γὰρ καὶ μόνοις ἀσβέστου δίχα καὶ μὴ ἀνηγμένοις εἰς ὕψος τὰ τεθραυσμένα τάχα περιεφράγγυτο—τοὺς ἐπὶ μισθῷ τοῖς στρατιώταις δουλεύοντας, οὓς καὶ Τζουλούκωνας ἢ χυδαία γλῶττα κατονομάζει, συναθροίσας ὁ βασιλεὺς κρατῆσαι ταύτης ἠρέθιζεν, ἐπεὶ καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐσπάνιζον· οἱ καὶ οἴκοθεν ἐκινουῦντο πρὸς τὸ εὐπορῆσαι τῶν χρειωδῶν. ὀρώντες δὲ καὶ τὴν χώραν εὐεπίβατον, τὰ τόξα λαβόντες, ἔτι δὲ καὶ τὰς σπάθας, καὶ τινὰς σανίδας ἐξαυτοσχεδιάσαντες ὡς ἀσπίδας καὶ ταύτας προβεβλημένοι, τὸ ἀρεῖκὸν ἀλαλάξαντες χωροῦσι κατὰ τῆς χώρας αὐτοβοεῖ, καὶ ἐν οὐ πολλαῖς ὥραις ἐντὸς ἐγένοντο. σκυλεύουσι γοῦν τὰ παρευρεθέντα. οἱ δὲ γε ἐντὸς, ὅσοι μὴ ἐπεφθάκεισαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναδραμεῖν, ἰκέται πρὸς τὸν βασιλέα ἐξήησαν. ἐπεὶ δὲ ὁ κρατῶν τοῦ ἄστεος Δραγωγτᾶς τὴν κάτω χώραν εἶδεν ἀλοῦσαν, ἀνὴρ Βούλγαρος καὶ ἡκιστα πεπαιδευμένος ἄστου χρονίως διαφυλάττειν, μαθὼν δὲ καὶ τὸν τοῦ δεσπότη αὐτοῦ θάνατον, τύχη ἀγαθῇ οὐ διὰ μακροῦ καρτερήσας διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ τὸ μὲν ἄστου εὐθὺς τὸν βασιλέα ἐφήμιζεν, ἀλουργὸν δὲ χλαῖναν ὁ Δραγωγτᾶς χρυσίῳ συνυφασμένην ἐνεδέδυτο καὶ στατήρων πλῆθος χρυσῶν ἐδέδεκτο. ὑποσχέσεις γοῦν ὑπὲρ τοῦ Μελενίκου λαμπρὰς πρὸς τὸν βασιλέα ἐποιεῖτο, μᾶλλον καὶ ὑπεράγαν ἀληθεῖς.

44 Πάντα γοῦν ταῦτα πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν ὁ Δραγωγτᾶς καὶ ὡς δέλεαρ ὑποβεβλημένος ἀπήει. ἐπεὶ δὲ φθάσει ἐς Μελενίκον, πάντα προὔπτα τοῖς ἐποίκοις ποιεῖται καὶ σφᾶς αὐτοὺς διεγείρει προδοῦναι τὸ ἄστου τῷ βασιλεῖ, ἐν τῷ φανερωῦ μὲν οὐ ταῦτα λέγων, κρύφα δὲ τοῖς πλείστοις περὶ τούτου κοινολογούμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ τὴν ἡγεμονίαν διέπων τοῦ ἄστεος ὁ Λιτοβόης Νικόλαος κατάνοσος ἦν καὶ τῇ κλίνῃ ταῖς τῶν ποδῶν ἀλγηδόσι προσπεπαταλευμένος, ἐλευθέρως εἶχον οἱ πάντες διαπράττεσθαι σφίσι τὰ βουλευτά. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Μαγκλαβίτης Νικόλαος εἷς ἦν τῶν ἐπιφανῶν στέρων ἐν τοῖς τοῦ Μελενίκου οἰκῆτορσιν, ἀνὴρ δραστήριος καὶ δεινὸς καιρικαῖς περιπετεῖαις συμεταβάλλεσθαι, τὰ τοῦ Δραγωγτᾶ φωράσας καὶ γνοὺς, ὡς δυνηθεῖν ἂν τὰ ὑπεσχημένα τῷ βασιλεῖ διαπράξασθαι, τοῦ πλήθους τὸ πλεῖον ὑπαγαγὼν, τοῦ κρύφα λέγειν ἀποστὰς ἐς τὸ φανερὸν τοῖς πᾶσιν ὑπέθετο τὰ συνοίσοντα, εἰρηκῶς ὡς «ἡμῖν μὲν ἐγὲ νετο προσταλαιπωρῆσαι τῇ τοῦ παιδὸς τοῦ Καλιμάνου ἀρχῇ, καὶ ἦν πρὸς ἐλπίδος ἀνδρωθῆναί τε τοῦτον καὶ πρὸς αὐτοῦ τὰς ἀμοιβὰς τῆς κακοπαθείας ἀντιλαβεῖν εἰς ἡλικίαν ἐλθόντος, ὅτε διακρῖναι δύναται ἂν τις ἀπὸ φαύλου ἀνδρακαλόν. ἐπεὶ δὲ τούτου κακούργῳ τύχη ἡμάρτομεν, πρόκειται δὲ ἡμῖν βρεφύλλιον ἄλλο εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχήν, παντὸς ἂν ἀνοηταίνοντος χείρους φανεῖμεν, εἰ πάλιν πρὸς δυσπραγίας ἄλλας αὐτοὺς ἐπιδοίημεν, ἀδέσποτοι τὸν πάντα βίον διατελεῖν αἰρούμενοι, ὑφ' οὗ πολλά τε καὶ μείζω τὰ δεινὰ φύεται. ἀλλ' ἐπεὶ βασιλεὺς ἡμῖν ὁ τῶν Ῥωμαίων προσήγγισε, δεῖ αὐτῷ ἑαυτοὺς ἐγχειρίσασθαι, δεσπότη πιστῷ καὶ εἰδοτῷ ἀνδρῶν ἠδὲ κακῶν ἠδὲ καὶ ἐσθλῶν, καὶ δίκαιον ἐν ἡμῖν ἔκπαλαι σχόντι. ὅ τε γὰρ ἡμέτερος χῶρος τῇ τῶν Ῥωμαίων προσήκει ἀρχῇ—πλεονεκτικώτερον γὰρ οἱ Βούλγαροι τοῖς πράγμασι χρησάμενοι καὶ τοῦ Μελενίκου γεγέννηται ἐγκρατεῖς—ἡμεῖς δὲ πάντες καὶ ἐκ Φιλιππουπόλεως ὀρμώμεθα, καθαροὶ τὸ γένος Ῥωμαῖοι. ἄλλως τε καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς ἀληθῶς καὶ ἐν ἡμῖν δικαιούται, καὶ εἰ Βουλγάρους προσήκοιμεν· ὁ γὰρ υἱὸς τούτου

καὶ βασιλεὺς Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ τῶν Βουλγάρων τῷ Ἀσάν κεκήδευτο, καὶ νῦν ἡ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀσάν θυγάτηρ ἡ σύζυγος τοῦ τοιοῦτου βασιλέως δέσποινα Ῥωμαίων ὄνομά ζεταί τε καὶ ἐστί. τούτων οὖν ἀπάντων χάριν τὰ πολλὰ τῶν λεγομένων καταλιπόντας ἐπ' αὐτῷ χρῆ ἰέναι καὶ τοὺς αὐχένας ὑποκλῖναι τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ· χρηστὸς γὰρ ὁ ζυγὸς τῶν φρονίμων βασιλέων καὶ γηραιῶν, καὶ πολλῶν κου φότερος τῶν ἔτι διατελούντων ἐν μείραξι.» Ταῦτ' εἰρηκῶς πέπεικε πάντας ἀπονητὶ καὶ πολλῶν ἄτερ πραγμάτων γενέσθαι τοῦ βασιλέως. καὶ δὴ πρέσβεις τινὰς τῶν συνεποίκων στείλαντες, τάχα μὲν κρύφα, μᾶλλον δὲ γινωσκομένους τοῖς πλείοσι, συμβιβάσεις μετὰ τοῦ βασιλέως πεποιήνται. χρυσόβουλλος γοῦν τῷ βασιλεῖ τῶν ἠτημένων σφίσι περιληπτικὸς γεγενημένος καὶ δεδομένος τοῖς πρέσβεσι τοῖς τοῦ Μελενίκου ἀποσταλῆναι προσετάχθη οἰκῆτορσι. καὶ οἱ μετ' οὐ πολὺ ὁμοθυμαδὸν πάντες συνειλεγμένοι, ὅσοι τε τῶν προυχόντων, ὅσοι τῶν ἐν στρατείᾳ κατειλεγμένων καὶ ὅσοι κρείττους ἄλλως τῶν οἰκητόρων, πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο, σκηνοῦμενον περὶ τόπον Βαλαβίσδαν οὕτω πως ἐπονομαζόμενον, ἄνδρες εὐσταλεῖς τε καὶ ἔντιμοι κάκ μόνης θεᾶς αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἄξιοι, ὑπὲρ πεντακοσίους τυγχάνοντες· οὓς αὐτὸς εἰρήκειν ἰδὼν· «ποία ὀπλομαχία ἡμῖν αὐτοὺς παρεστήσατο; ἢ πόσαι φάλαγγες ἰπέων τῶν τοσούτων περιεγένοντο; ἀλλ' ἐν τῷ κρείττονι ῥᾶστα καὶ τὰ μικροῦ δεῖν ἀνεπιχείρητα, κάντεῦθεν δῆλον ὡς ἀληθές ἐστι τὸ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ εἰρημένον, «οὐ τοῦ τρέχοντος οὐδὲ τοῦ διώκοντος, ἀλλὰ τοῦ εὐδοκοῦντος θεοῦ.» τῷ τοι καὶ τὸν στρατηγὸν οὐ δεῖ πάμπαν ἐπαινεῖν οὔτε μὴν ψέγειν. πολλὰ γὰρ τινες διαγωνισάμενοι σπουδαίως τε καὶ συντόνως, δρα στικώτερον τοῖς παροῦσι χρησάμενοι, μικρὸν ἢ οὐδὲν κατωρθώσαντο, ἔνιοι δὲ καὶ ἐσφάλλοντο πλεῖστα· ἕτεροι δὲ δεξιᾶς ἠύμοιρηκότες τύχης, ἀμελετήτως περὶ τὰ ἔργα χωροῦντες μεγάλων τροπαίων ἐγένοντο αὐτουργοί, οἷόν τι ξυνέβη τῷ τότε καὶ τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ. πολλῶν γὰρ ἄστεων καὶ χωρῶν πολλῶν ἐγεγόνει δεσπότης ἐν ἀκαρεῖ, μὴ τινος πολέμου γεγενημένου μηδὲ τινος πεσόντος ἐν μάχῃ μηδὲ χυθέντος αἵματος μηδὲ ξίφους κατορησαμένου σώματος· ἀλλ' ἡμέρωσ καὶ γαληνῶς ὡσπερ τινὸς κλήρου πατρόθεν τούτῳ προσήκοντος ἀνιδιτὶ τῶν τοιοῦτων ἀπάντων κατῆρξε. Στενίμαχος γὰρ καὶ Τζέπαινα, καὶ ὅσα ἦν τῷ τῆς Ῥοδόπης ὄρει παρακείμενα πολίχνιά τε καὶ κωμοπόλεις, ὑπόφορα τούτῳ γεγένηνται, καὶ ὄρος αὐτῷ τε καὶ τοῖς Βουλγάροις Ἐβρος ἦν ποταμός. ἐκ δὲ τοῦ πρὸς βορρᾶν μέρους Στούμπιόν τε καὶ Χοτοβὸς ὄχυρὰ ἄττα φρούρια καὶ χώρος ὁ Βελεβουσδίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἦν, Σκόπιά τε καὶ Βελεσός· καὶ μέχρι Πριλάπου καὶ τῶν Πελαγονίας χωρίων, Νευστάπολις τε καὶ Πρόσακος, τὰ πάντα ὑπῆρξε τῷ βασιλεῖ ὑποχείρια. καὶ σπονδαὶ ἐπὶ τούτοις τῶν Βουλγάρων τῷ βασιλεῖ ἐγεγόνεισαν, τοῖς τοιοῦτοις καὶ μόνοις ἀρκεῖσθαι τοῦτον καὶ μὴ περαιτέρω κατεπεμβαίνειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔσχον τὸν τρόπον, ἐγὼ δὲ αὐτὸς ἐν τοῖς ἐπιστολιμαίοις τῶν λόγων ὑποῦργον, ἐκάστῳ τῶν ἀλίσκομένων ἄστεων τε καὶ χωρῶν καὶ γραφὴν ἐγχαράττων βασιλικῆν· ἔθος γὰρ τοῦτο παλαιὸν τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων, δῆλα τοῖς μακρόθεν διὰ γραμμάτων ποιεῖν τὰ σφῶν αὐτῶν κατορθώματα καὶ πρὸς ἡδονὴν ἐπεγεῖρειν, ἧς δὴ καὶ οὗτοι διὰ τῶν ἔργων μεταλαγχάνουσιν.

45 Ἐπεὶ γοῦν οὕτω ταῦτα διεπράχθη τῷ βασιλεῖ, πολλῆς μὲν ἡδονῆς αἴτια τούτῳ γεγενημένα, οὐχ ἦττον δὲ καὶ πᾶσι Ῥωμαίοις αὐξήσιν τινα κατιδοῦσι τοῦ κράτους καὶ πλατυσμὸν τῆς ἀρχῆς, ἦν μὲν πρὸς βουλήσεως τῷ βασιλεῖ μνήσασθαι νόστου καὶ πρὸς τὴν ἕω ἐπαναζεῦξαι-καὶ γὰρ καὶ ὁ καιρὸς τοῦτο ἀπῆτει· μὴν γὰρ παρερρῆ Ὀκτώβριος, καὶ περὶ που τὰ μέσα τούτου διήρχετο ὁ Νοέμβριος- ἀλλὰ τις λόγος χρηστὸς καὶ πάνυ ὠφέλιμος ἐνεπόδιζε τὴν ὁρμὴν. ἡ γὰρ Θεσσαλονίκη, καθὼςπερ προΐστορήσαμεν, τὸν τοῦ Θεοδώρου υἱὸν τὸν Δημήτριον ἐγνώριζε τε

δεσπό την καὶ κατωνόμαζε· δεσπότης γὰρ ἦν καὶ πρὸς τοῦ βασι λέως τετιμημένος, ἐπεὶ δέ, ὡς προπεφθάκαμεν περὶ τούτου ἔρειν, ἀτάσθαλον ἦν τὸ μειράκιον καὶ παιδιαῖς ἐνσχολάζειν προσῆκον καὶ μειρακίων ἀθύρμασι, μή τοι γε ἀνδρῶν προῖ στασθαι συνετῶν καὶ πολιτείας κατάρχειν καὶ νομίμως ἐπιστατεῖν, ἐπιβουλήν κατ' αὐτοῦ τινες ἐξαρτύουσιν, ὧν οἱ ὀνομαστοί τε καὶ γνώριμοι Σπαρτηνὸς ἦσαν καὶ Καμπανός, ὁ Ἰατρόπουλος τε καὶ ὁ Κουτζουλάτος, οἱ δὲ τῶν ἐπισήμων ὁ τε Μιχαὴλ ὁ Λάσκαρις καὶ ὁ Τζυρίθων, ὃν καὶ μέγαν χαρτουλάριον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τετίμηκεν. ἄλλοι δὲ οἱ τοῦ σκέμματος κοινωνοὶ οὕτω δῆλοι, ὡς αὐτοὶ σφίσι τοῦ πράγματος σὺν τῷ πλήθει γεγονάσιν, ἀλλ' ἔμειναν ἀκατάγνωστοὶ τοῖς πλείοσιν. ἓνα γοῦν τούτων τῶν εἰρημένων, τὸν Καμπανόν, οἱ πάντες συσκευασάμενοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην ἐκπέμπουσι πραγματείας μὲν προφάσεως χάριν, τῇ δ' ἀληθείᾳ κοινῶς χρυσοβούλλου ἐπευμοιρῆσαι, τῶν ἀνέκαθεν προσαρμοσάντων Θεσσαλονίκη ἐθίμων τε καὶ δικαίων περὶ εκτικῶν καὶ τῆς σφῶν ἐλευθερίας παρεκτικῶν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πάντα τε τούτοις κατὰ σκοπὸν ἐπεπράχει καὶ δωρεῶν ὑποσχέσεις τοῖς ὑπηρετήσουσι τῇ πράξει καὶ ἐγγράφους τίθησι. Ταῦτα δὲ ἔς τὸ ἀσφαλὲς οἰκονομήσας ὁ βασιλεὺς ἀπάραι τῶν Μελενίκου χωρίων περὶ τὴν Θεσσαλονικίαν ἐφέρετο, πρότερον ἐξαποστείλας πρέσβεις εἰς τὸν Δημήτριον, ὡς ἂν κατὰ τὰς αὐτοῦ ὑποθήκας ἀφίκοιτο εἰς αὐτὸν καὶ ἀφοσιώσοι τὸ ὄφλημα· οὕτω γὰρ συνέθετο καὶ κατώμοσεν. ὁ δὲ–οὐδὲ γὰρ εἶχε νοεῖν οἴκοθεν–τοῖς ἐπιβούλοις συμβούλοις χρώμενος οἴκοι καταμένειν ἐπέιθετο· σκευωρίαν γὰρ ἔφασκον εἶναι κατ' αὐτοῦ τὴν τοῦ βασιλέως μετάκλησιν. κοῦφος δὲ ὧν οὗτος τὰς φρένας τοῖς αὐτῶν λόγοις συν ἐφέρετο, ὅποι καὶ νεύοιεν. ξυνέβη δὲ κἀν τούτοις, ὅπερ ὡς ἡδυσμά τι παραθήσω τοῖς λόγοις. τὸν Καμπανόν– ἓνα δὲ τοῦτον τῶν συνιστόρων τοῦ δόλου προείπομεν εἶναι–τὰ οὐχ ὑπὲρ Δημητρίου φρονούντα ἀπήγγειλάν τινες, ἐπεὶ καὶ ἐκ βασιλέως ἐπανέζευξε. καὶ ὃς παρέστη τῷ Δημητρίῳ καὶ κατηγορεῖτο πρὸς τῶν ἀληθῆ κατ' αὐτοῦ φασκόντων, ὡς «ῥαδιουργῶν κρύφα καὶ ἀποπειρᾶται τοῦ λαοῦ καὶ γραφαὶ πρὸς αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ πέμπονται καὶ λόγοι μυστηριώδεις διαμηνύονται.» καὶ ἦν πρὸς τῇ τοιαύτῃ ἐξετάσει ὁ Καμπανός. ὁ γοῦν Σπαρτηνός, συμμύστης ὧν τῶν πραττομένων, περὶ τῶν τοιούτων μεμαθηκῶς τάχος ἐκεῖσε φέρεται, καὶ ὡς εἶχεν ἄσθματος καὶ σπουδῆς «τί» φησι «περὶ τοῦδε τοῦ ἀλιτηρίου κατηγοροῦσί τινες, δέσποτα, ὃς εἰ ἀλώη τοιοῦτος, πολλῶν θανάτων κριθεῖν ἂν ἄξιος;» καὶ ὁ Δημήτριος– ἐθάρρει γὰρ μάλα τούτῳ ὡς πιστῶ καὶ πάνυ τοῦτον εὐνούστατον κατὰ τὸν κωμικὸν ὄντα εἰ καὶ μὴ κλεπτίστατον ἦγητο–»προδότην τοῦτον, Σπαρτηνέ, φασὶν εἶναι οἱ τοῦτον διώκοντες.» ὁ δὲ παίει τὸν Καμπανόν κατὰ τῆς σιαγόνος τῷ καρπῷ, σφόδρα χρησάμενος τῇ βολῇ, καὶ λαβόμενος τούτου τῆς γένυος «ἐγὼ αὐτόν» φησιν «ἐν τοῖς οἴκοι ἀπαγαγών, δέσποτα, ἔτασμοῖς ἐκπνεύσας τὸ πρῶτον, πάντα τοῦτον καταναγκάσω ἔκφορα ποιῆσαι τὰ κρύβδην τούτῳ ῥαδιουργούμενα.» ταῦτ' εἶπε, καὶ ὡς εἶχε τάχους ἔς τὴν οἰκίαν ἀπήει. Τὸν μὲν οὖν Καμπανόν τὸ ἀπὸ τοῦδε κλίνῃ εἶχε καὶ στιβὰς ὑψηλὴ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ τὰ εἰς τρυφήν μᾶλλον ἐφευρημένα, οἷς καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἄνθρωποι οἱ τοιαῦτα μεμελετηκότες διαπράττεσθαι πράγματα. ὡς δὲ καὶ τινες ἔφασαν, ἀσκὸν διαφυσήσας ὁ Σπαρτηνὸς καὶ πληρώσας τοῦ πνεύματος, εἶτα δεσμεύσας ὡς ἐντὸς ἅπαν ἓνα ποληφθῆναι πνεῦμα μή τινος οὔσης τούτῳ τῆς ἐκροῆς, ἀπαιωρήσας ἔτυπτε ῥάβδοις τάχα τὸν Καμπανόν, ἐτάζων ἀποκαλύψαι τὰ κρύφα. ἀσκὸς δὲ ἦν, οὐ Καμπανός, ὁ τυπτόμενος, ἐπεὶ δὲ ἡ ἀρκοῦσα ὥρα παρήει ἢ καὶ ἄξιον ἔτασμον δεδυνημένη ποιήσασθαι καὶ ἔκπυστον θεῖναι καὶ τὸ ἐν μυχοῖς βαθυτάτοις ἐγκείμενον ἄρρητον, ὡς εἶχε ποδῶν ὁ Σπαρτηνὸς ἀφίκετο πρὸς τὸν Δημήτριον καὶ οἱ φησι· «δέσποτα, ὄρκω σε πιστώσω τὸ πρᾶγμα· μὰ τὸν σὸν καὶ ἡμῶν ἀπάντων Δημήτριον, τὸν κηδεμόνα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πολιούχον»–οὗτος δὲ ὁ

ὄρκος παρὰ Θεσσα λονικεῦσι πλέον τῶν ἄλλων ἰσχύει ὄρκων-»τοιοῦτός ἐστιν ὁ Καμπανός ὁποῖός ἐστιν ὁ Σπαρτηνός, καὶ οὕτω διάκειται περὶ σε καθὰ γε δὴ καὶ ὁ Σπαρτηνός, ὃν ἀπάντων ἀνθρώπων πλέον σε φιλοῦντα ἐπέγνωκας.» οὕτως ὁ Σπαρτηνός τὴν μέλλουσαν φωραθῆναι ῥαδιουργίαν οἰκονομικῶς διεσκεδάσεν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης ἀπάρας τὰ στρατεύματα ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐξ ὀρθοῦ χωρεῖ καὶ περὶ ταύτην ἐστρατοπεδεύσατο. πολιορκῆσαι μὲν γὰρ οὐκ ἦν αὐτῶ- οὐ γὰρ ἀρκούσας εἶχε τὰς ἐπὶ τούτῳ δυνάμεις-πρεσβείας δὲ ἐποίει καὶ ἐζήτηι ἐξελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὸν Δημήτριον, καθὼς ἦν ὁμωμοσμένον αὐτῶ, ἔτι δὲ ποιῆσαι καὶ ἀγορὰν ἕξω τῆς Θεσσαλονίκης, ὡς ἂν ἔχοιεν ὠνεῖσθαι τὰ χρειώδη τὰ στρατεύματα. ὁ δὲ τοῖς ἐπιβούλοις συμβούλοις χρώμενος οὐδέν τι τῶν τοιούτων ποιῆσαι παρεχωρεῖτο. πάνυ δὲ ὀλίγων ἡμερῶν παραδραμουσῶν, ὀλίγου τινὸς στρατεύματος πλησίον ἴσταμένου τῆς μικρᾶς πύλης τῆς παρὰ τῇ θαλάσῃ ἐπονομαζομένης διὰ τὸ μὴ ἀπροόπτως ἐξελθεῖν τινὰς τῶν τῆς πόλεως καὶ τινὰς λυμαίνεσθαι τῶν ἐκ τοῦ στρατοῦ, ἐξαπίνης ἐκ ταύτης ἐγεγόνει βοή, ὡς ἦνοικται ἡ πύλη παρὰ τινῶν τῶν ἐντός. καὶ τῇ βοῇ συνείπετο ἡ παραφυλάττουσα δύναμις, καὶ σύμπαν τε τὸ στρατεύμα ὀπισθὲν μετὰ τοῦ κρατοῦντος ἐφοῖτα καὶ ἐν ἀκαρεῖ πάντας εἶχεν ἡ Θεσσαλονίκη τοὺς τοῦ βασιλέως ἐντός. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔστη παρὰ τὴν πρὸς ἀνατολὰς βλέπουσαν πύλην τῆς πόλεως. καὶ ἡ τοῦ Δημητρίου ἀδελφὴ Εἰρήνη, τοῦ Βουλγάρων Ἀσὰν γαμετή, παρέστη γονυπετοῦσα καὶ ποτνωμένη, μὴ παθεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς τῶν ὀφθαλμῶν στέρῃσιν. ὁ δὲ Δημήτριος ἔφθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναβάς. ἐγγύας δὲ ἐνωμότους πρὸς τοῦ βασιλέως λαβοῦσα, ὡς οὐκ ἀπολέσει οὗτος τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπήει τε παρὰ τὸν ἀδελφὸν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτον ἐξήγαγεν. ἦν δὲ φέρων οὗτος τὴν ἡλικίαν τοῦ μείρακος, προσεχῶς εἰς αὐτὴν παραγγείλας καὶ μήπω χνοάζων τὸ γένειον, ὠραῖος δὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν φυὴν. τετίμηκε δὲ ταύτην ὁ βασιλεὺς, οἷα ἐκείνης σχηματιζόμενος τὴν ταπεινῶσιν. ὡς γὰρ ἀπέβη αὕτη τοῦ ἵππου, τηνικαῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ οἰκείου ὀχήματος ἀποβάς πεζὸς ἔστηκε σὺν αὐτῇ. ἡ μὲν οὖν πόλις Θεσσαλονίκη οὕτως ὑπὸ τὸν βασιλέα γέγονεν Ἰωάννην, μᾶλλον δὲ ὑπὸ Ῥωμαίους· οἱ γὰρ αὐτὴν κρατοῦντες ἐναντιόφρονες Ῥωμαίοις ἐτέλουν.

46 Ὀλίγας δὲ πάνυ ἡμέρας ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ προσκαρτερήσας ὁ βασιλεὺς-κατήπειγε γὰρ αὐτὸν ὁ τοῦ χειμῶνος καιρός· Δεκέβριος γὰρ ἐτύγχανε μὴν-ἄφεις ἐν αὐτῇ τὸν μέγαν δομῆστικὸν τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον, οὗ πολλάκις ἐμνήσθημεν, τὰ πρῶτα φέροντα τῶν ἐν στρατηγίαις τεταγμένων, ἄνδρα συνετώτατον καὶ πρατότατον καὶ εὖ εἰδότα καὶ μάχη ὀπίσσει καὶ διευθῆναι λαὸν καὶ ἐν πολεμικοῖς καὶ εἰρηνικοῖς τοῖς καιροῖς, νικητὴς ἐπανέζηξεν εἰς τὴν ἔω, θαυμαζόμενος ὑπὸ πάντων καὶ κλειζόμενος τῆς ταχινῆς οὕτω καὶ μεγίστης νίκης, οὐχ ὑπὸ τῶν οἰκείων μόνων ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων· ὑπὲρ φυσικὴν γὰρ τάξιν ἔδοξε τὸ κατόρθωμα καὶ τῶν τροπαίων τὸ ἀλλεπάλληλον, καὶ θεοῦ μᾶλλον προνοία ἢ στρατηγικαῖς μεθόδοις ταυτὶ διαπράξασθαι. καταλέλοιπε δὲ καὶ εἷς τε τοῦ Μελενίκου καὶ τῶν Σερρῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὰς φυλακῆν τὸν τοῦ εἰρημένου μεγάλου δομῆστικὸν πρῶτον υἱὸν τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ, ὃν μετὰ χρόνους τινὰς ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία πεπλούτηκεν εἰς εὐτυχίαν ταύτης καὶ εὐδοξίαν, ἄλλον τε ἀλλαχοῦ ἐπαφῆκεν εἰς ἀσφάλειαν τῶν χωρῶν τε καὶ πόλεων, ἐπάνω δὲ πάντων τὸν μέγαν δομῆστικὸν, ὡς ἂν ὑπέκοντο πάντες αὐτοῦ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις τε καὶ προσταττομένοις. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς εἰς τὰ τῆς ἔω μέρη διαπεράσας διῆγε, καὶ τὸν Δημήτριον, ὃν τῆς Θεσσαλονικέων ἀρχῆς καθεῖλεν, ἐν τῷ φρουρίῳ καθείρξας τῶν Λεντιανῶν ἐτήρει. ὁ δὲ μέγας δομῆστικὸς ὀλίγον ἐπιβιούς χρόνον καὶ καλῶς διαπρέψας ἐν τῇ τούτου ἀρχῇ, νοσήσας καὶ τὴν τρίχα ἀποκαρεῖς τὸ βιοῦν

ἔξεμέτρησεν· ἀπεστάλη δὲ ἀντ' αὐτοῦ Θεόδωρος ὁ Φιλῆς διέπειν τὰ τῆς ἀρχῆς. ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τὸν βασιλέα ἐγεγόνει Θεσσαλονίκη καὶ Βέρροια, τὰ ἐκεῖθεν αὐτῶν καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ Πλα ταμῶνος ἀρχόμενα ὑπὸ τὸν δεσπότην Μιχαὴλ ἐτέλουν, ἔτι τε τὰ περὶ Πελαγονίαν καὶ Ἀχρίδα καὶ Πρίλαπον· τοὺς δὲ Βοδηνοὺς καὶ Σταρίδολα, Στροβόν τε καὶ τὰ περὶ ταῦτα ὁ τοῦ Δημητρίου πατήρ, τοῦ Μιχαὴλ δὲ θεῖος, ὁ Ἄγγελος κατεῖχε Θεόδωρος.

47 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐν τοῖς τοῦ Νυμφαίου παρα χειμάσας, ἦρος φανέντος, ὡσπερ εἰώθει, ἐξήει ἐκεῖθεν. ἐκεχειρίαν δὲ ἔχων ἐξ ἀπάντων, τοῖς πλησιάζουσιν ἄστεσι τῇ Κωνσταντίνου καὶ παρὰ Λατίνων κεκρατημένοις, τῇ Τζουρουλῶ φημι καὶ τῇ Βιζύῃ, ἐπιθέσθαι τεθέληκεν· ἑώρα καὶ γὰρ πάνυ τὰ τῶν Λατίνων ἡσθενημένα. διαπεραιωθεὶς γοῦν τὸν Ἑλλησποντον ἐν τῇ Τζουρουλῶ τὸ πρῶτον ἀφίκετο. ἦν δὲ ἐντὸς τοῦ ἄστεος ἡ τοῦ βασιλέως γυναικαδέλφη Εὐδοκία, ἣν ὁ Ἀσὲλ δε Κάε εἰς γυναῖκα ἠγάγετο τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς τῆς βασιλίδος Εἰρήνης καὶ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως θελήματι. ὁ μὲν οὖν Ἀσὲλ δε Κάε οὐκ ἐκαρτέρησεν ἐν τῷ ἄστει· τὴν γὰρ τοῦ βασιλέως ἐπεγνωκῶς ἔφοδον ἐκεῖνος μὲν ἐξήει, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ Εὐδοκίαν εἶασεν ἐν τῷ ἄστει, φυλακὴν ἱκανὴν συνεπιστήσας αὐτῇ· ἔδοξε γὰρ αὐτῷ, ὡς διὰ τὴν αὐτοῦ γυναικαδέλφην οὐκ ἂν βουληθεῖν ὁ βασιλεὺς προθῆσαι τὸ ἄστν. ἐκεῖνος δὲ τὰ πολλὰ παρορῶν τῶν τοιούτων, παρεκάθισε τῷ ἄστει καὶ ἐλεπόλεις ἔστησε καὶ μηχανήματα καταβλητικὰ τῶν ἐπάλλεων, καὶ διὰ μετρίων πάνυ τῶν ἡμερῶν ἐχειρώσατο· καὶ τὴν μὲν αὐτοῦ γυναῖκα δέλφην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξαπέστειλεν, ἓνα ἵππον αὐτῇ δοὺς ἵν' ἐποχήται, πάντας δὲ τοὺς εἰς φυλακὴν τοῦ ἄστεος ὄντας πεζοὺς ἀπέλυσεν. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς Βιζύης ἄστν στρατιὰν ἐκπέμψας διὰ βραχέος κεχείρωκε, καὶ συνήγαγε καὶ τοῦτο τῇ τούτου ἐπικρατεία.

48 Κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους ἐάλω καὶ τὸ ἄστν τῆς νήσου Ῥόδου ὑπὸ Γενοῦϊτῶν νυκτὸς κλοπῆ. ὁ γὰρ κρατῶν αὐτὸ Ἰωάννης ὁ Γαβαλαῆς, ὁ τοῦ καίσαρος Λέοντος τοῦ Γαβαλαῆ ἀδελφός, ὁ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τῆς νήσου δεσπόζων, ἀποδεδημήκει, μετὰ τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὠρμημένους Λατίνων περὶ τὰ μέρη τῆς Νικομηδείας διάγοντος. εὐθὺς οὖν βασιλικῇ προσταγῇ στέλλεται ὁ ἐπὶ τοῦ κεράσματος Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός· οὗτος γὰρ ἔτυχε τῷ τότε τὴν δουκικὴν τῶν Θρακησίων ἀνεζωσμένος ἀρχὴν. καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς νήσου μετὰ μετρίων τινῶν δυναμένων ὄπλα κινεῖν, καὶ φθάνει κατασχεῖν τὸ ἐν αὐτῇ φρούριον τὸ ἐπονομαζόμενον Φιλέρημον. ἐμάχετο οὖν ὡς εἶχε δυνάμειος τοῖς Γενοῦϊταις. ἐπεὶ δὲ ἀξιόμαχος ἀπεστάλη τούτῳ στρατός, ἐγγὺς ποῦ τοῦ ἄστεος πηξάμενος τὰς σκηναὺς ἐπολιόρκει τοὺς ἐντὸς Γενοῦϊτας, οὐ κατέβλαπτε δὲ αὐτούς, τροφῶν γὰρ ἠυπόρουν διαρκῶν· τὰς γὰρ τῶν Ῥοδίων οἰκίας πλήρεις εὐρόντες τῶν ζωαρκῶν οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐσπάνιζον. συνεκοιτάζοντο δὲ καὶ ταῖς τούτων γυναιξίν, εἰ μὴ τινα ἔξωρον οὖσαν ἢ τὸ εἶδος οὐκ ἀγαθὴν ἀπήλασαν ἔξω. καὶ τάχος μὲν ἂν τὸ τῆς Ῥόδου ἄστν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο τῇ συνεχεῖ πολιορκίᾳ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ταῖς εὐμηχάνοις τούτου ὄπλομαχίαις, εἰ μὴ τι ξυνέβη τοιοῦτον. ὡς γὰρ ὁ τῆς Ἀχαΐας πρίγκιψ Βιλαρδουὶν εἰς τὴν Συρίαν ἀνήγετο, συμμαχίαν ἐπάγων τοῖς εἰς Συρίαν ἀφικομένοις Φράγγοις, κὰν ταῖς τριήρεσιν αὐτοῦ ὄπλιτας εἶχεν ἱππότητας, προσώκειλε δὲ τῇ νήσῳ Ῥόδῳ, συνθήκην μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ Γενοῦϊτῶν ἐποιήσατο, καὶ καταλέλοιπε παρ' αὐτοῖς ἄνδρας εὐγενεῖς καὶ ἀγαθοὺς ἱππεῖς ἐγγὺς ποῦ τῶν ἑκατόν. τοῦτο τοὺς Ῥωμαίους ὑποχωρῆσαι τῆς πολιορκίας τοῦ ἄστεος κατηνάγκασε καὶ εἰς τὴν Φιλέρημον ἐμφιλοχωρεῖν. οἱ μὲν οὖν καταλελειμμένοι παρὰ τοῦ πρίγκιπος ἱππεῖς, καταλιμπάνοντες τοὺς πεζοὺς Γενοῦϊτας περὶ τῷ ἄστει, ἐξήρχοντο καὶ τὴν πᾶσαν χώραν ἐλήιζον. τὰ μὲν οὖν χρειώδη ἑαυτοῖς περιεποιοῦντο, σπάνιν δὲ τῶν ἀναγκαίων τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ τούτου συνέβη γίνεσθαι,

ἐφ' ᾧ τυγχάνειν δρόμωνας καὶ ἕτερα ξύλα τοῖς Γενοῦταις πειρατικά. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης τὸ Νύμφαιον καταλαβὼν καὶ στόλον συσκευασάμενος ἀξίωμαχον ἐν τῇ Σμύρνῃ, ἵππαγωγούς τε τριήρεις οἰκονομήσας ὡς μέχρι καὶ τῶν τριακοσίων ἵππων ἐπιφέρεισθαι, καὶ εἰς στρατηγὸν αὐτοῖς ἀποτάξας τὸν Κοντοστέφανον Θεόδωρον τὴν τοῦ πρωτοσεβαστοῦ ἀξίαν διέποντα, καὶ ὅπως μέλλει τὰ τῆς μάχης καταρτίσαι τε καὶ συντάξαι ποῦ τε καὶ ὅτε, ἐγγράφως αὐτῷ παραδούς, ἐξαπέστειλεν, ἐπευξάμενος τούτῳ τε καὶ τοῖς μετὰ τούτου τὰ λώονα. ὁ μὲν οὖν πρωτοσεβαστὸς Θεόδωρος, ταῖς τριήρεσιν ἀναχθεὶς καὶ εἰς τὴν νῆσον ἀφιγμένος Ῥόδον, πάντα τε ὡς ὁ βασιλεὺς προσέταξε διαπραξάμενος, τοὺς Λατίνους κατετροπώσατο· ἔξω γὰρ ληϊζόμενοις ἐντυχόντες τοῖς Λατίνοις οἱ τοῦ βασιλέως ἄρδην πάντας σπάθης ἔργον πεποίηνται, τοῦ ἐπὶ τοῦ κεράσματος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐπισκηψαμένου μηδενὸς αὐτῶν φείσασθαι. οἱ μὲν οὖν Φράγγοι οἱ ἵππεῖς βασιλικῆς εὐβουλίας οὕτως ἀπώλοντο, οἱ πεζοὶ δὲ Γενοῦται ἐναπολειφθέντες τῷ ἄστυ τῆς Ῥόδου κατεῖχον αὐτὸ τοῖς ἔξω μαχόμενοι. ἐπεὶ δὲ οὐδυνάμεως εἶχον εἰς μακρὸν ἀντέχειν, εἰς ξυμβιβάσεις συνήλθον· καὶ παρέδωκαν μὲν τὸ ἄστυ τοῖς Ῥωμαίοις, αὐτοὶ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο καὶ κατὰ τὰς γεγνησῆσιν τούτοις συνθήκας τῆς βασιλικῆς εὐμενείας ἀπήλαυσαν. καὶ οὕτω δὴ καὶ αὐθις ἡ νῆσος Ῥόδος ὑπὸ Ῥωμαίου ἐγένετο· καὶ ταῦτα μὲν ξυμβέβηκεν οὕτως.

49 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης μετὰ τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ συνθήκας πεποίηκε καὶ εἰς κήδους κοινωνίαν συνήλθε· τὸν γὰρ τοῦ Μιχαὴλ υἱὸν Νικηφόρον ἐπὶ τὴν θυγατέρα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τὴν Μαρίαν γαμβρὸν ἡγάγετο. καὶ ἡ τούτου γαμετὴ Θεοδώρα τὸν Νικηφόρον μεθ' ἑαυτῆς λαβοῦσα εἰς τὴν ἔω διαπεραιουῖται καὶ περὶ τὰ μέρη τῶν Πηγῶν τῷ βασιλεῖ διάγοντι ἐντυγχάνει, καὶ ἡ τῶν παίδων μνηστεία γεγένηται. καὶ ἡ Θεοδώρα αὐθις τὸν υἱὸν αὐτῆς λαβοῦσα οἴκαδε ὑπεχώρησε παρὰ τὸν αὐτῆς σύζυγον Μιχαὴλ, προσηκόντως φιλοφρονηθέντες παρὰ τοῦ βασιλέως. ἀλλὰ τὸ τῆς παροιμίας κάπὶ τῷ Μιχαὴλ ἐπαληθεύειν ἐφαίνετο· τὸ στρεβλὸν ξύλον οὐδέποτε ὀρθόν, καὶ ὁ Αἰθίοψ οὐκ οἶδε λευκαίνεσθαι. εἰς ἀποστασίαν γὰρ τοῦ βασιλέως ἐφόρμησε, συμβούλω περὶ τὴν σκῆψιν τῷ θείῳ αὐτοῦ τῷ Ἀγγέλῳ Θεοδώρῳ χρησάμενος. ὁ γοῦν βασιλεὺς Ἰωάννης ταῦτα γνοὺς καὶ τὴν αὐτῶν συνωμοσίαν μεμαθηκώς, οὐκ ἄλλους οἰόμενος εἶναι ἐναντίους τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντίνου ἄλωσιν ἀλλ' ἢ τούτους, ἐπειδὴ καὶ ἐκεχειρίαν ἤγεν ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν Μουσουλμάνων, ἠρέμουν δὲ καὶ τὰ τῶν Βουλγάρων, ἀξιομάχως καὶ ὡς εἰπεῖν βασιλικῶς παρασκευασάμενος καὶ τὰς δυνάμεις ἀπάσας ὡς ἔδει συντάξας, διαπεραιουῖται τὸν Ἑλλήσποντον, πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους ἔχων στρατηγούς, τὸν δὲ Ταρχανειώτην Νικηφόρον τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ οἶον τὰ τοῦ μεγάλου δομεστικοῦ διεκπληροῦντα· ἐπανεπαύετο γὰρ αὐτοῦ τοῖς ἡθεσι καὶ εὖνον αὐτὸν ἔλο γίζετο κὰν ταῖς στρατηγίαις, ὡς ἡ πεῖρα μεμαρτύρηκε, δεξιότατον. Καταλαβὼν γοῦν τὴν Θεσσαλονίκην κάκειθεν τὰς δυνάμεις ἀπάρας ἐν τοῖς Βοδηνοῖς ἐστρατοπεδεύσατο. πέφθακε δὲ ὁ Ἄγγελος ἐξ αὐτῶν ἀποδρᾶσαι καὶ εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ τὸν δεσπότην Μιχαὴλ ἀπελθεῖν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς εἰς πολιορκίαν τῶν Βοδηνῶν καταστὰς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ τὸ τῶν Βοδηνῶν παρεστήσατο ἄστυ, κάκειθεν ἀπάρας ἐν τινὶ τόπῳ τῆς τοῦ Ὀστροβοῦ ἐγγίζοντι λίμνῃ ἐπήξατο τὰς σκηνάς. καὶ ἐξαποστέλλει στρατηγούς κατὰ τῶν χώρων τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ τὸν τε Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον, τὸν Παλαιολόγον Μιχαὴλ τὸν τοῦ μεγάλου δομεστικοῦ υἱόν, τὸν Μακρηνὸν Ἰωάννην, τὸν Τύραννον Γουδέλλην καὶ ἑτέρους, ἵνα τε ληϊζοῖντο τὰ περίξ καὶ ποῦ εἰ τύχοιεν καὶ στρατεύματος αὐτοῦ εἰς μάχην χωρήσαιεν κατ' αὐτοῦ, καὶ εἴπερ εὐχέριαν σχοῖεν, καὶ ἄστυ πορθήσαιεν. καὶ οὕτω μὲν ἐκεῖνοι ἐποίουν καὶ προῆγον τῆς τοῦ βασιλέως σκηνῆς ἔμπροσθεν. ὁ δὲ

βασιλεὺς προσεκαρτέρει τοῖς τοῦ Ὀστροβοῦ τόποις καὶ ἐβαρυθύμει ἐφ' ᾧ μὴ πέφθακεν ἄξιόν τι ἐργάσασθαι. ἠγανάκτει δὲ καὶ τὸ στράτευμα· ὁ καιρὸς γὰρ ἦν χειμέριος, ἐσπάνιζον δὲ καὶ τῶν χρειωδῶν. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τὸ τοιοῦτον τεθεράπευκεν· ἀπὸ Βερροίας γὰρ ἡμίονοις καὶ καμήλοις τὰ χρειώδη διεκόμεζεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. οὕτως δὲ διατεθειμένου τοῦ βασιλέως παρ' ἐλπίδας ἐπιφοιτᾷ τῷ βασιλεῖ πρόσφυξ ὁ ἀπὸ Καστορίας Γλαβᾶς καὶ συνεχῶς ὁ Πετραλίφας Θεόδωρος ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ Τορνίκη Δημητρίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃς τὰ κοινὰ συνδιέπων ἦν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, πάνυ παρ' αὐτοῦ φιλούμενος καὶ τιμώμενος· ἀδελφὸν γὰρ αὐτὸν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀπεκάλει. ἐξ ἀνθρώπων δὲ πρὸ καιροῦ γέγονεν. οἰκονόμος οὖν τῶν κοινῶν οὐκ ἦν ἐν τιμῇ καὶ ὀφικίου ὀνόματι γνωριζόμενος, τοῖς τυχοῦσι δὲ ἐχρήτο εἰς ὑπηρεσίαν ὁ βασιλεὺς καὶ γραμματικοῖς ἀνωνύμοις, τῷ Μεσποταμίτῃ Ἰωσήφ καὶ τῷ ἐξυπηρετήσαντι αὐτῷ Νικηφόρῳ τῷ Ἀλυάτῃ, ἐν δὲ τοῖς ἐλλογιμωτέροις γράμμασι καὶ ἀξίοις σπουδῆς τῷ Μακρωτῷ Ἰωάννῃ καὶ ἐμοί. Ὁ μὲν οὖν ῥηθεὶς Πετραλίφας τοῦ Μιχαὴλ γυναικάδελφος ὢν, ἐπεὶ προσέλθοι τῷ βασιλεῖ, πολλῆς εὐθυμίας αὐτὸν τε τὸν βασιλέα καὶ τὰ στρατεύματα ἔπλησεν· εὐθύς γὰρ ἡ Καστορία καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ἅπασα χώρα προσερρῆ τῷ βασιλεῖ, καὶ αἱ Δεαβόλεις δέ, ἢ τε μικρὰ καὶ μεγάλη, τοῦ βασιλέως ἐγένοντο. καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀλβάνου δὲ Γουλάμος, ἐπεὶ πρὸς τὰ τῆς Καστορίας συνδιῆγε μετὰ τοῦ ἐξ Ἀλβάνου στρατοῦ μέρη, σύζυγον ἔχων τῆς βασιλίδος Εἰρήνης αὐτανειψιὰν πρωτεξαδέλφης αὐτῆς θυγατέρα, λόγοις μειλιχίοις καὶ γράμμασιν ὑποσχέσεων τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως θελχθεὶς προσῆει τῷ βασιλεῖ. φιλοφρόνως γοῦν τοὺς τοιοῦτους πάντας ὁ βασιλεὺς δεξάμενος πρεπόντως ἐφιλοτιμήσατο. ταῦτα γνοὺς Μιχαὴλ ὁ δεσπότης καὶ ἐν στενωῷ κοιμηθὲς βλέπων τὰ περὶ αὐτὸν τυγχάνοντα πράγματα, κατὰ ῥοῦν δὲ χωροῦντα τῷ βασιλεῖ, πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα ἐστείλατο διὰ τε τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου τοῦ Ξηροῦ καὶ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ Μαλιασηνοῦ καὶ τοῦ Λαμπέτη, οἱ καὶ εἰς λόγους συνελθόντες τῷ βασιλεῖ ζυμβιβάσεις πεποιήνται. καὶ ἀπέλυσε μὲν πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Μιχαὴλ τὸ ἄστυ τὸν Πρίλαπον καὶ τὸν Βελεσσὸν καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀλβάνῳ φρούριον τὰς Κρόας, καὶ προέβησαν πρὸς τοῦ βασιλέως ἔγγραφοι ὄρκοι, καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς αὐτὸν καὶ πρέσβεις, ὃ τε Φιλαδελφείας Φωκᾶς καὶ ὁ τῆς αὐλῆς πριμικήριος Ἰσαάκιος ὁ Δούκας, ὃν καὶ Μούρτζουφλον ἄπε κάλουν, καὶ ὁ Ἰωάννης Μιχαὴλ καὶ αὐτὸς ἐγώ. ἀπήειμεν οὖν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, καὶ εὕρομεν τοῦτον ἐν τῇ Λαρίσσει, καὶ πεπληρώκαμεν τὰς σπονδὰς. καὶ λαβόντες τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικηφόρον, ὃν καὶ δεσπότην ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν αὐτοῦ ἐγγόνην τετίμηκεν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν τοῦ Μιχαὴλ θεῖον τὸν Ἄγγελον Θεόδωρον δεσμώτην, πρὸς τὸν βασιλέα ἐπανεζεύξαμεν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς σκηνοῦμενον. καὶ οὕτω μὲν ἐγεγόνει ταῦτα, καὶ εἰς τοιοῦτον τέλος κατηντήκει τὰ πράγματα. παραχειμάσας οὖν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς ὁ βασιλεὺς ἤρος ὥρα, ἐπεὶ καὶ τὴν ἀναστάσιμον ἑώρακεν ἡμέραν, τὰ στρατόπεδα αὐτοῦ που καταλελοιπῶς καὶ εἰς ἡγεμόνας αὐτῶν τάξας τὸν τε πρωτοβεστιάριον Ἀλέξιον τὸν Ῥαούλ, γαμβρὸν ὄντα ἐπ' ἀδελφόπαιδι τοῦ βασιλέως, καὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, μετὰ μετρίου στρατεύματος εἰς θέαν τῶν προσφάτως ἐπιγεγενημένων τούτων χώρων ἀφίκετο. καὶ ἀπῆλθε μὲν εἰς Ἀχρίδα, ἐπιδεδμηκεὶ δὲ εἰς Δεάβολιν κάκειθεν εἰς Καστορίαν. καὶ τῇ τῆς ὀπώρας ὥρᾳ συσκευασάμενος τὰ στρατεύματα τῆς εἰς ἔω φερούσης ἐφήψατο.

50 Παραμείψας γοῦν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Βισαλτίαν διαβάς, ἐς Φιλίππους ἐπήξατο τὴν σκηνὴν λόγου πέρι, ὡς ἐδόκει τούτῳ, οὐχὶ σμικροῦ. ὁ γὰρ ἐκ τοῦ Μελενίκου Μαγκλαβίτης Νικόλαος κατεῖπε πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ τοῦ προρρηθέντος υἱοῦ τοῦ μεγάλου δομεστίκου, ὅτε ἦν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν καιρὸς τοιούτων πραγμάτων ἐρεῦνης ἀλλ' ἐκστρατείας καὶ μάχης,

ἐταμιεύετο τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς ὑποθέσεως ἐς ὥραν εὐθετον. τότε γοῦν εἰς ἐξέτασιν τῶν τοιούτων ἐγεγόνει ὁ βασιλεύς, καὶ δικαστήριον ἔστησε καὶ κριτὰς ἐκάθισε καὶ λαμπρὸν κριτήριον συνεκρότησεν. ἢ δ' ὑπόθεσις ἦν τοιαύτη. ἐπεὶ ἐτελεύτησεν ὁ Τορνίκης Δημήτριος, ἔτι δὲ περιῆν ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ μέγας δομέστικος, ὁ δὲ τούτου υἱὸς Μιχαὴλ ἐς Μελενίκον καὶ Σέρρας, ὃς καὶ μαθὼν τὸν τοῦ Τορνίκης θάνατον ἐδυσφόρησε καὶ σκυθρωπὸς τοῖς ἐν τυγχάνουσιν ἐπεφαίνετο· ἦν γὰρ ὁ Τορνίκης σύζυγον ἔχων τοῦ μεγάλου δομεστίκου πρωτεξαδέλφην. οἷα γοῦν φιλεῖ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι, ἠρωτῆκει τις τῶν ἐκ Μελενίκου [τοῦνομα] θάτερόν τινα [καλούμενον], ὅτου χάριν σκυθρωπάζει ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ. ὁ δέ-καὶ γὰρ ἠπίστατο τὴν αἰτίαν-» ὁ Τορνίκης» ἔφη «Δημήτριος τέθνηκεν· ἦν δὲ προσγενὴς αὐτοῦ καὶ οἰκονόμος τῶν κοινῶν· καὶ τούτου γοῦν χάριν κάκεινου λελύπηται.» ὁ δὲ «οὐ μοι δοκεῖ» φησιν· «οὐδὲ γὰρ διὰ Τορνίκην οὕτως ἂν ἠδημόνει καὶ ἤσχαλλεν· ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἐπὶ τῷ κρείττονι ἐκείνου τοῦτο συμβέβηκε. καὶ εἰ τοῦτο, φεῦ ἡμῖν· ἐν γὰρ ταραχαῖς καὶ ὀχλήσεσιν αὐθις γενήσονται τὰ ἡμέτερα, κατεστο ρεσμένα νῦν καλῶς καὶ εἰς ἀταραξίαν ἐληλυθότα.» εἶθ' οὗτος «ἀλλ' ὦ φίλος, καὶ εἰ τοιοῦτόν τι ξυνέβη, καὶ οὕτω δὴ οὐ κακῶς τὰ καθ' ἡμᾶς ἔξουσι. καὶ γὰρ ὁ μέγας δομέστικος ἐν Θεσσαλονίκῃ διάγει ἡγεμονεύων αὐτῆς, καὶ οὐ τοσὶ δὲ ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ τούτου υἱὸς τὴν τῶν ἡμετέρων χώρων διεξάγει κηδεμονίαν. ὑπὸ τοιούτων γοῦν μεγίστων ἀνδρῶν κυβερνώμενοι οὐκ ἂν ποτε κοσμικὸν κλυδώνιον ἴδοιμεν· ἄλλως τε καὶ ἡ τοῦ βουλγαράρχου Καλι μάνου ἀδελφὴ Θάμαρ, ἄζυξ ἔτι τελοῦσα, εἰς γάμου κοινωνίαν συνέλθῃ τῷ Κομνηνῷ Μιχαὴλ, καὶ γενήσονται σπονδαὶ μέσον ἡμῶν καὶ Βουλγάρων.» ταῦτα δὴ λελάληται παρ' αὐτῶν μηδὲν εἰδότες τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ. θάτερος οὖν τοῖν δυοῖν ἀπελθὼν πρὸς τὸν εἰρημένον Μαγκλαβίτην ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ τοιαῦτα, ὁ δὲ ἀνήνεγκε τῷ βασιλεῖ. κατασχεθέντες οὖν καὶ ἄμφω ἠρώτηνται περὶ τῶν λελεγμένων. ὁ μὲν οὖν κατηγορεῖ, θάτερος δὲ ὑπεραπελογεῖτο. ἔφησεν οὖν ὡς «ἀληθῶς μὲν οὕτωσιν εἰρήκει, παρ' ἐμοῦ γὰρ ἀκίκοεν· ἀλλ' οὐκ εἰδῆσαι μοι εἴρηται τοῦ Κομνηνοῦ, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ τοὺς λόγους τούτους προήνεγκα.» ἠναγκάζετο γοῦν περὶ τούτου, ὁ δὲ ἠρνεῖτο καθάπαξ μὴ εἰδέναι τι περὶ τούτου τὸ σύνολον τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ· ὁ δὲ κατηγορῶν ἔφασκε συνειδέναι ταῦτα τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ. ἐντεῦθεν ἠντρέπιστο τούτοις στρατιωτικὴ τις ἀπόδειξις, ἐπεὶ μὴ ὑπῆρχον οἱ μαρτυροῦντες, ἢ διὰ μάχης διάπειρα. ὠπλίσθησαν οὖν καὶ ἄμφω, εἰσῆλθον εἰς τὸ στάδιον, ξυνέβαλον ἀλλήλοις, καὶ νενίκηται ὁ κατηγορούμενος ἀπερρίφη τε τοῦ ἵππου, καὶ τὴν νικῶσαν ὁ κατήγορος ἔσχηκε. σὺλ ληφθεὶς οὖν ζωὸς-οὐδὲ γὰρ καιρίαν τέτρωται-καὶ αὐθις ἠρώτηται, ὡς ἂν καθομολογήσειε τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ τοῦ προτέρου λόγου ἀντείχετο καὶ μηδ' ὄλως εἰδέναι τι τὸν Κομνηνὸν διεμαρτύρετο Μιχαὴλ. ἐπεὶ δὲ διὰ πλείονος βασάνου ἔδοξεν ἐπιγνῶναι τὸν βασιλέα τὸ ἀληθές, οἷος ἐκεῖνος τὰς ἐξετάσεις ἀκριβεστέρας ποιούμενος, τὸν διὰ θανάτου ἐπήγαγε τῷ ἀνδρὶ ἔλεγχον. ἐδέδεντο γοῦν αἱ χεῖρες ὅπισθεν τοῦ καταδικασθέντος ξίφους ἔργον γενέσθαι, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ λινῷ ὑφάσματι ἐκαλύφθησαν· οὕτω γὰρ εἴωθε τοὺς κατακρίτους διασκευάζεσθαι καὶ τὴν πληγὴν λαμβάνειν τῆς ἀναιρέσεως. ὡς γοῦν καὶ ταῦτα οὕτωσιν γέ νοιτο καὶ ὁ δεσμώτης κλῖναι τὸν αὐχένα προστέτακται, ἵνα δέξηται τῆς κάρας τὴν ἐκτομήν, καὶ πάλιν περὶ τῶν ζητουμένων ἠρώτηται. ὁ δὲ μεθ' ὄρκων φρικωδεστάτων διεβεβαιώσατο μηδὲν τι ὄλως συνειδέναι ἐπὶ τούτοις τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ. ἐκεῖνος μὲν οὖν τὴν πρὸς θάνατον εἰάθη ὀδεῦσαι, τὴν δὲ πρὸς εἰρκτὴν ἐβάδισε, καὶ εἶχον αὐτὸν κλοιοὶ καὶ κάθειρξις· ἢ ἐξέτασις δὲ πᾶσα πρὸς τὸν Κομνηνὸν κατὴν τηκε Μιχαὴλ. Καὶ δὴ ἔφασκον αὐτῷ οἱ τάχα κρίνειν τοῦτον λαχόντες ὡς «ἐπεὶ περὶ σοῦ ἀπειρημένοι τινὲς λελάληται λόγοι, δεῖ σὲ διὰ τίνος θαυματοποιίας τούτους ἀποσκευάσθαι.» τὸ δὲ ἦν

ἡ διὰ μύδρου ἀπόδειξις. ὁ δὲ—καὶ γὰρ εἶχε βοηθοῦσαν αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν—»εἰ μὲν τις ἦν» ἔλεγεν «ὁ κατ' ἐμοῦ τι κατηγορῶν, πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἐμαχεσάμην καὶ ἀπέδειξα ψεύδεσθαι· κατηγοροῦ δὲ μὴ παρόντος ὑπὲρ τίνος κρίνομαι; εἰ δὲ θαυματοργῆσαί με θέλετε, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμι τοιοῦτος ὥστε καὶ τερατοποιίας ἐργάζεσθαι. σίδηρος δὲ πεπυρακτωμένος, εἰ ἐν χειρὶ ἀνθρώπου ζωοῦ ὄντος ἐμπέσοι, οὐκ οἶδα πῶς ἂν οὐ καύσειεν αὐτήν, εἰ μὴ πού τις ἕξεσται τῷ Φειδίᾳ ἐκ λίθου ἢ τῷ Πραξιτέλει ἢ καὶ ἀπὸ χαλκοῦ εἴργασται.» ταῦτ' ἔλεγε καὶ μάλα νῆ τὴν Θέμιν δικαίως. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τῆς Φιλαδελφῶν μητροπολίτης Φωκᾶς συμπαρήν τοῖς γινομένοις, φιλούμενος πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ πάνυ φιλοφρονούμενος—πέπονθε δὲ τοῦτο οὐκ ἐξ ἀρετῆς ἀλλ' ἐξ ἀναιδεΐας· καὶ γὰρ ποτε τοῦ βασιλέως πυθομένου περὶ τίνος τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπαρρησιάσατο καὶ «ὦ βασιλεῦ», ἔφη, «τίνος χάριν ἀρτίως ἡμᾶς ἐρωτᾶς, αὐτὸς αἰεὶ ἐξ ἑαυτοῦ τὰ δοκοῦντά σοι διαπραττόμενος;» ταῦτ' εἶπε, καὶ τότε μὲν ὁ βασιλεὺς ἐσχετλίασε καὶ γε εἰρήκει πρὸς τοὺς συμπαρισταμένους· «τί οὕτω θρασύτερον ὁ μητροπολίτης εἴρηκεν, ὑμεῖς δὲ ἠνέσχεσθε;» μετὰ βραχὺ δὲ φιλοφρόνως τοῦτον ἐδεξιώσατο καὶ ἔτιμα καὶ σύμβουλον εἶχεν ἐν ταῖς κοσμικαῖς ὑποθέσεσιν. ὑποδρηστῆρι οὖν καὶ τότε ἐχρήσατο τούτῳ ὁ βασιλεὺς. καὶ γε καταμόνας τὸν Κομνηνὸν παραλαβὼν Μιχαήλ, κάμοῦ τῶν λόγων ἀκρωμένου, ταῦτ' εἶπεν ὡς «εὐγενῆς μὲν ἀνὴρ σὺ καὶ ἐξ εὐγενῶν γεγέννησαι. δεῖ οὖν σε τὸ δέον ὑπὲρ τῆς σῆς ὑπολήψεως τε καὶ πίστεως καὶ παντός σοι τοῦ γένους καὶ νοῆσαι καὶ διαπράξασθαι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔλεγχος παρὰ μαρτύρων ἐν σοί, δεῖ σε τῷ μύδρῳ τὴν ἀλήθειαν παραστήσασθαι.» καὶ ὅς μάλα γενναίως καὶ ἀνδρικῶς, καὶ ὡς ἂν τινα οἱ γραφεῖς ἐν μάχῃ ἄτρεστον διαγράψαιεν, «οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ τοιοῦτον κέκληται ἄγιον, ὦ δέσποτα» ἔφη· «ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἁμαρτωλὸς εἰμι ἄνθρωπος καὶ τερατουργεῖν τοι αὐτὰ οὐ δύναμαι. εἰ δέ μοι συμβουλεύῃ μητροπολίτης ὢν καὶ θεοῦ ἄνθρωπος τουτὶ διαπράξασθαι, ἔνδυσαι μὲν αὐτὸς τὴν ἱεράν σου πᾶσαν στολήν, καθὼς εἴωθας ἐν τῷ θείῳ εἰσέρχεσθαι βήματι καὶ ἐντυγχάνειν θεῷ· εἶτα δὴ ταῖς σαῖς χερσὶν ἐκπύρωσόν μοι τὸν σίδηρον, αἷς τοῦ θείου ἐφάπτη θύματος, τοῦ σώματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ παντός τοῦ κόσμου τεθυμένου καὶ αἰεὶ θυομένου παρ' ὑμῶν τῶν ἱερέων τε καὶ ἱεραρχῶν, καὶ ταύταις δὴ ταῖς ἱεραῖς σου χερσὶν ἐπίθετες τῇ χειρὶ μου τὸν σίδηρον, καὶ τεθάρρηκα εἰς τὸν δεσπότην Χριστόν, ὡς πᾶσαν μὲν οὕτως ἁμαρτίαν μου παροράσεται, θαυματοργήσειε δὲ τὴν ἀλήθειαν.» καὶ ὁ μὲν Κομνηνὸς Μιχαήλ οὕτως εἴρηκεν, ὁ δὲ μητροπολίτης «ὦ καλὲ νεανία», ἔφη, «τοῦτο οὐκ ἔστι τῆς ἡμετέρας καὶ Ῥωμαϊκῆς καταστάσεως, ἀλλ' οὔτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, οὔτε μὴν ἐκ τῶν νόμων οὔτε δὴ πρότερον ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων παρείληπται. βαρβαρικὸς δὲ ὁ τρόπος καὶ ἀγνῶς ἐν ἡμῖν, προσταγῇ δὲ μόνον ἐνεργεῖται βασιλικῇ.» καὶ ὅς «ὦ μέγιστε ἱεράρχα θεοῦ, εἰ μὲν καὶ αὐτὸς ἐκ βαρβάρων γεγέννημαι καὶ βαρβαρικοῖς τοῖς ἥθεσιν ἀνατέθραμμαι ἢ καὶ νόμοις τοιοῖς ἐκπεπαιδευμαι, καὶ βαρβαρικῶς ἐκτισαίμην τὴν δίκην μου· εἰ δὲ Ῥωμαῖος καὶ ἐκ Ῥωμαίων, κατὰ νόμους Ῥωμαϊκοὺς καὶ παραδόσεις ἐγγράφους ἢ κρίσις τερματωθήτω μοι.» Ἐκεῖνος μὲν οὖν τοῖς λόγοις οἷον τοῦ νεανίου ἐκ πεπληγμένου—εἰκοστὸν γὰρ καὶ ἕβδομον διήνυεν ἔτος ὁ Κομνηνὸς Μιχαήλ—καὶ τῷ μὴ ἐν συμφοραῖς τούτου ὄντος τὸ εὐγενές τοῦ φρονήματος καταπίπτειν μηδὲ τὸ τῶν νοημάτων ὑποχαλᾶν εὐεπίβολον, πρὸς τὸν βασιλέα ἐλθὼν ὅσα μὲν οὖν εἶπεν ἐκεῖνος αὐτὸς μὲν οὐκ οἶδα, πάντως δὲ ταῦτ' ἔμελλε λέξαι ὅσα τε καὶ οἷα ἤκουσεν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διάπειραν πολλὴν πεποιηκῶς οὐχ εὔρε κατά τι τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ ὑπαίτιον ὄντα, καὶ ταῦτα καὶ τὸν ἀνάτιον εἰς αἰτίαν ἄγων τῇ βίᾳ ἢ τῶν λόγων ἢ τῶν μαστίγων. πάντες γὰρ ἀπεφαίνοντο οἱ τε τῶν Λατίνων οἱ τε τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν Λατίνων, ἐπεὶ γε οὗτοι ἐλευθερωτέρᾳ χρῶνται πρὸς τοὺς δεσπότης τῆ

γλώττη, ἄθῳον εἶναι ἐπὶ πᾶσι τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ· ἤκουσα δὲ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ κρίσει παρῶν, καὶ σὺν ἐμοὶ ὁ Μακρωτὸς Ἰωάννης, τάχα καὶ ἡμεῖς συναριθμούμενοι τοῖς κρίνουσι πρὸς τοῦ βασιλέως, ὡς ξύλων ἄν τινες μηδὲν διαφέροντες ἐνταῦθ' ἴστανται. ἐβούλετο γὰρ πάντας κατ' αὐτοῦ συμψηφίζεσθαι, ἡμῖν δὲ οὐκ ἦν λόγος, ἄνευ λόγου τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαήλ κρινομένου. ἐφιλεῖτο γὰρ-φίλη γε ἡ ἀλήθεια-οὐ πρὸς ἡμῶν καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς παντὸς τῶν τε ἐν τέλει τῶν τε στρατηγῶν τῶν τε στρατιωτῶν καὶ αὐ τῶν τῶν τῆς ξύγκλυδος· τοῖς τε γὰρ νεάζουσιν ἡδὺς ἦν καὶ προσηνῆς ὁμιλῶν καὶ χαρίεις ἐν λόγοις καὶ ἐν ἐπιτη δεύμασι δεξιώτατος, τοῖς τε γέρουσι γηραιὸς ἐδόκει τὸν λόγον τε καὶ τὴν σύνεσιν, καὶ ἀσπᾶσιος αὐτοῖς ἐνομίζετο. καὶ ταῦτ' οὖν, ὡς οἶμαι, γέγονεν ἐπ' αὐτῷ δοκιμασίᾳ τοῦ κρείττονος· ἐπεὶ γὰρ εἰς τὴν βασιλείαν ἔμελλε θεὸς ἀναβῆ βασιλεῦσαι τοῦτον περιωπῆν, τῷ τῶν βασάνων πυρὶ καὶ τῷ διὰ πείρας χωνευτηρίῳ δεδοκίμακεν, ἵνα μὴ εἰς τὸν βασιλεῖον ἀναβάς θρόνον ῥᾶον ἔχη πιστεύειν διαβολαῖς καὶ συκοφαντίαις μήτε θᾶττον τὰς ἀποφάσεις ποιεῖν ἐπ' ἐξουσίᾳ τοῦ πράττειν τὰ βουλευτέα γεγενημένος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς κατεξήτασεν, ὡς προῖων ὁ τῆς ἱστορίας λόγος δηλώσειεν. ἐπὶ δὲ τέλει τῆς ὑποθέσεως ταυτησὶν ἦν ὁ βασιλεὺς εἰρηκῶς, κάμοῦ τῶν λόγων ἀκρωμένον· «αἱ ἔλεεινὸν οἶας δόξης ἐξέπεσες.» τὸ δὲ ἦν ὅτιπερ πρὸς βουλήσεως ἦν τῷ βασιλεῖ τὴν ἐγγόνην αὐτοῦ, τὴν πρώτην θυγατέρα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τὴν Εἰρήνην, ἐπιδοῦναι τῷ Κομνηνῷ Μιχαήλ εἰς ὁμόκοιτιν. ἦν δὲ αὕτη πρὸς τὸν Μιχαήλ ἀνεψιά, δευτερεξαδέλφου θυγάτηρ· ἀλλὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ ἐγένετο καὶ ἐν πλείοσιν ἄλλοις, καὶ εἴωθε τὰ τοιαῦτα οὕτω πως ξυμβαίνειν· κἂν γὰρ τῇ ἐκκλησίᾳ κεκώλυται, ἀλλὰ τοῖς βασιλεῦσιν ἐφεῖται τῆς κοινῆς προμηθείας χάριν καὶ τοῦ συμ φέροντος.

51 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς οὕτως τὰ τῆς ὑποθέσεως διαλύσας εἰς τὴν ἔω ἀπήει, ὁ δὲ Κομνηνὸς Μιχαήλ, ὡς εἰρήκειν, ὑπεβλέπετο. ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ γένους περιφανὲς καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν συγγενές, ἔτι γε μὴν τὸ πρὸς τοὺς μεγάλους γνήσιον τούτου οὐκ εἶα τὸν βασιλέα ἐν περιφρο νήσει φέρειν τὰ κατ' αὐτόν, τί δὴ ποιεῖ; στέλλει τοῦτον πρὸς τὸν πατριάρχην. ὁ Μανουὴλ ἦν τότε τὰ τῆς πατριαρχίας διθυῶνων πηδάλια, ἀνὴρ εὐλαβοῦς καὶ βίου καὶ πολιτείας σεμνῆς, εἰ καὶ γυναικὶ συνεζύγη, ἄλλως δὲ οὐ πεπειραμένος γραμμάτων οὐδὲ ὦν ἀνεγίνωσκεν ἀνελίττων τὴν ἔννοιαν. καὶ γράφει πρὸς τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἐπιτιμίῳ καθυποβαλεῖν τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ καὶ ὅρκους αὐτὸν ἐμπεδῶσαι, μὴ ἂν ποτε βουλευθῆναι ἀπιστίαν κατὰ τοῦ βασιλέως μελετῆσαι, φυλάττειν δὲ καθαρὰν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν κρατοῦντα διάθεσιν. γέγονε ταῦτα, καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν Κομνηνὸν ἀνεδέξατο Μιχαήλ καὶ συζεύγνυσιν αὐτῷ εἰς γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Δούκα ἐγγόνην τὴν Θεοδώραν, ἦν μόνην ὁ πατὴρ αὐτῆς καταλελοιπῶς ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος υἱὸς Ἰωάννης ἔτι ἐν μείραξιν ὦν τὸ χρεῶν ἐξεμέτρησε, χήραν μὲν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν Εὐδοκίαν ἀφείξας, τὴν τοῦ Ἀγγέλου Ἰωάννου θυγατέρα, ὀρφανὴν δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Θεοδώραν, ἣτις εὐτυχῶς τῷ Κομνηνῷ τότε συνέζευκτο Μιχαήλ· ἡ γὰρ μήτηρ αὐτῆς Εὐδοκία καίτοι γε νέα οὖσα πάνυ τὴν χηρείαν φέρειν ἠσπάσατο, ἀρετὴν δὲ ἐφίλει καὶ τὸ καθάπαξ προσανέχειν θεῷ. διὰ ταῦτα καὶ ἀντιμισθίαν ἀντιλαμβάνει πρὸς θεοῦ τὸ κῆδος. καὶ ταῦτα μὲν ἔσχεν οὕτω.

52 Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ τῆς ἔω μέρη κατειληφῶς καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου παρωχηκότος αὐθις περὶ τὴν προκαθῆ μένην τῶν Βιθυνῶν πόλιν ἀφίκετο Νίκαιαν. καιρὸς ἦν περὶ τὰ τοῦ χειμῶνος τέλη, καὶ φθίνων ἐτύγχανε Φεβρουάριος. καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς κλίνης ἐσπέρας καθήμενος –παρέδραμε δὲ καὶ μέρος τι τῆς νυκτός– αἴφνης γε γονῶς ἄφρονος, πρηνῆς ἐπὶ τῆς κλίνης πεσὼν ἦν τὸ ἀπὸ τοῦδε ἀναυδος τὸ καθόλου. χεῖρες δὲ ἰατρῶν ὑπόργουν ἐν τούτῳ καὶ ἀμυχὰς ἐν τοῖς ποσὶν ἐποίουν

καὶ ἐφόλβιον ταῖς ἀμυχαῖς ἐνέβαλλον καὶ ἄλλ' ἄττα ἔπραττον, ὅποσα ἡ τέχνη ἐδίδασκεν. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὄλην τε ταύτην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν καὶ αὐθις τὴν ἑτέραν νύκτα ἀκίνητος ἔκειτο· ἀποπληξία γὰρ ἦν ἡ νόσος καὶ οὕτω βαρεῖα, ὥστε διαρκέσαι τοσοῦτον εἰς ἀκινήσιαν καὶ ἀφωνίαν. μόγις οὖν ἀνέπνευσε καὶ εἰς ἑαυτὸν ἦλθεν, ἦν δὲ ἡλλοιω μένος τὸ χρῶμα. ἔσπευσε γοῦν καταλαβεῖν τὸ Νύμφαιον φθάσαι τε πρὸ τῆς βαῖοφόρου κυριακῆς, καθ' ἣν εἴωθε θριαμβεῦν ὁ βασιλεὺς. ἐπιτείνας οὖν τὴν ὁδὸν ἀφίκετο εἰς τὸ Νύμφαιον, κάκεισε τὸν κατὰ τὴν βαῖοφόρον θρίαμβον ἐξετέλεσε καὶ τὴν ἀναστάσιμον ἐωρτάκει ἡμέραν. καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε τοῖς τοιοῦτοις ἐπεχωρίαζε μέρεσι, τῇ κατασχούσῃ τοῦτον νόσῳ κατὰ διαστήματα ἡμερῶν τρυχόμενός τε καὶ πιεζόμενος. ποτὲ μὲν γὰρ ἐν τῷ παλατίῳ διάγων εὐθύς ἐπὶ κλίνης ἐπιπτεν ἄφωνος, ποτὲ δὲ ἐφ' ἵππου βαίων καὶ ὁδὸν βαδίζων ὑπὸ τῆς νόσου ἐγένετο κάτοχος, καὶ οἱ συμπαρόντες κατεῖχόν τε καὶ πρὸς ὥραν παρεφύλαττον, ὥστε μὴ γνωρίζεσθαι τοῖς πολλοῖς· ἐπὶ δὲ εἰς λογιζομένον ἐπανῆκε, σχολῇ πρὸς τὰ βασιλῆα ἐπανέστρεφεν· ἐνίοτε δὲ καὶ φοράδην ἐπὶ θρόνου ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τῶν οἰκείων ἤγετο. ἐπεὶ δὲ ἡ νόσος ἐπηύξανε, τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως κατέπιπτε· συνεχέστερον γὰρ ἤρξατο πάνυ τούτῳ ἐγγίνεσθαι. σύντηξις γοῦν ἦν αὐτῷ τῶν σαρκῶν, καὶ τὸ δεινότερον, ἡ ἀτροφία τοῦτον ἐπίεζεν. Ἐπεὶ οὖν χεῖρες ἰατρῶν εἰς τὴν νόσον ἀπέκαμον, παραμυθίαν βουλόμενος μικρὰν ἐφευρεῖν ἠθέλησεν εἰς τὴν Σμύρνην ἀπελθεῖν, ὅπως τῷ ἐκεῖσε προσκυνησῆι Χριστῷ παράκλησιν τε ποιήσῃ καὶ ἴλεων αὐτὸν ἀπεργάσοιτο. ἀφικόμενος οὖν ταῦτα μὲν διεπράξατο, ἀνακωχὴν δὲ τοῦ πάθους οὐχ εὔρεν, ἀλλ' ἐν τοῖς Περικλύστροις Τόποις σκηνοῦμενος–τόπος δὲ ἐστὶν οὗτος ἐγγύς που τῆς Σμύρνης, διὰ τὸ πολλοῖς τοῖς ὕδασι περικλύζεσθαι οὕτω πως κατονομαζόμενος– μείζονος ἢ μᾶλλον χείρονος τοῦ πάθους ἐπήσθητο. ἐκεῖθεν οὖν ἀπάρας πονήρως λίαν ἔχων τοῦ σώματος καταλαμβάνει τὸ Νύμφαιον. καὶ ἐν μὲν τοῖς βασιλικῶν οὐκ ἀπῆλθεν οἰκῆμασιν, ἐν δὲ τοῖς ἐγγύς που τῆς χώρας βασιλείοις κῆποις τὰς ἀνακτορικὰς σκηναὶς ἐνιδρύσατο. ἔνθα καὶ τῷ χρεῶν ἐλειτούργησε τρίτη καλανδῶν Νοεμβρίου, ἐξήκοντα καὶ δύο, ὡς οἱ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀκριβέστερον εἰδότες ἔφασαν, ἔτη βιώσας, ἐξ ὧν τριάκοντα καὶ τρία βεβασίλευκε καλῶς τε καὶ ἀγαθῶς. πρῶτος γὰρ ἦν καὶ πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον ἀεὶ ἀπονεύων· δωρεαῖς μὲν πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἦττον ἐχρᾶτο, πρὸς δὲ τοὺς ξένους καὶ μᾶλλον τοὺς ὡς πρέσβεις ἀφικομένους δαψιλεστέραν τὴν χεῖρα προύτεινεν, ἵνα ὑπ' αὐτῶν ἐπαινοῖτο. ἐρώτων δὲ θηλέων ἠττάτο, ἐξ ὅτου ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ βασιλὶς Εἰρήνη ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· καὶ πολὺ λαῖς μὲν καὶ ἄλλαις εἰς φανεράν ἐχρήσατο μῆξιν, μάλιστα δὲ τῆς ἐξ Ἰταλίας ἐλθούσης ὡς θεραπαινίδος μὲν τῆς ἐξ Ἀλαμανῶν συζύγου βασιλίδος Ἄννης, ἀντιζήλου δὲ αὐτῆς γεγενημένης Μαρκεσίνης τε ὀνομαζομένης τοῦ ἔρωτος ἦν τῆτο. καὶ ἐς τοσοῦτον τῆς ἀγάπης αὐτῆς ἐξεκρέματο, ὡς καὶ πέδιλα ὑποδεδέσθαι δοῦναι ταύτην κοκκοβαφῆ καὶ ἐφεστρίδας τοιαύτας καὶ χαλινὰ, ἔπεσθαι τε αὐτῇ πλείους ἢ τῇ κυρίως δεσποίνῃ, ἄλλα τε πολλὰ ἐποίει ταῖς ἐκείνης δουλεύων ὀρέξεσι. καρτερικός δὲ ἦν ἐν ταῖς μάχαις οὗτος ὁ βασιλεὺς. καὶ τοῖς μὲν κατὰ συστάδην πολέμοις οὐκ ἔχαιρε, τὸ ἄλλοπρόσαλλον τοῦ Ἄρεως δειλιῶν καὶ τὸ περὶ ταῦτα ἄδηλον ὑπολογιζόμενος· τῇ καρτερίᾳ δὲ χρώμενος καὶ ἐνεαρίζων μὲν εἰς τὴν τῶν ἐναντίων γῆν καὶ τὴν θέρους ὥραν διαβιβάζων, ἔτι δὲ καὶ τὴν φθίνουσαν ὁπώραν διανύων, ἐνίοτε δὲ καὶ παραχειμάζων, τὴν νικῶσαν ἐλάμβανεν, ἀποκαμνόντων τῶν ἐναντίων τῇ τοῦ βασιλέως ἐνστάσει τε καὶ ὑπομονῇ. Ἐτεθνήκει μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης, τῷ υἱῷ αὐτοῦ Θεοδώρῳ τὴν βασιλείαν καταλελοιπῶς, τριάκοντα καὶ τρία ἔτη διανύοντι. τοσοῦτος γὰρ ὁ χρόνος αὐτῷ ὅποσος τῆς πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανε· σχεδὸν γὰρ τῇ πατρικῇ ἀναρρήσει καὶ ἡ γέννησις ἐκείνου συνέδραμεν. ἐλπίς μὲν οὖν πᾶσιν ἦν Ῥωμαίοις καὶ μάλιστα τοῖς ἐν στρατείᾳ τε λουσί

καὶ τοῖς ἐν τοῖς βασιλείοις διάγουσι πολλῶν ἀγαθῶν πρὸς τοῦ νέου ἐπιτεύξασθαι βασιλέως· καὶ εἴ τις ἦν πρὸς τοῦ πατρὸς ἐκείνου λελυπημένος ἢ στέρησιν χρημάτων πεπονθὼς ἢ καὶ κτημάτων, ἐλπίδας εἶχε λύσιν εὔρεϊν τῶν κακῶν. οὕτω μὲν οὖν οἱ πάντες ἤλπιζον. τό τε γὰρ νέον τῆς ἡλικίας καὶ τὸ πρὸς ἅπαντας χαρίεν καὶ τὸ πράως τοῖς ξυνοῦσι προσφέρεσθαι καὶ ἰλαρῶς τοῖς συντυγχάνουσιν ὀμιλεῖν, ἃ δὴ πάντα φενάκη ἦν καὶ ὑποκριτικὸν προσωπεῖον, ταῦτα ἐποίουν φαντάζεσθαι. ἀλλ' ἤμαρτον τοῦ σκοποῦ, καὶ τὸ τῆς παροιμίας ἄνθρακες αὐτοῖς ἐκ θησαυρῶν ἀνεφάνησαν. τοιοῦτος γὰρ πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἐφάνη καὶ οὕτως τοῖς ὑπὸ χειρὸς ἐχρήσατο, ὡς πάντας τὸν πατέρα μακαρίζειν καὶ βασιλέα· καὶ εἰ λίαν ὑπῆρξέ τις δεινὰ παρ' ἐκείνου παθῶν, πρὸ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι ἑαυτὸν ἠγάπα καὶ ἠύχετο τὴν ζωὴν καταλῦσαι καὶ συναριθμηθῆναι τοῖς πλείοσιν.

53 Οὕτω μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τῶν βασιλείων ἐπέληπτο θρόνων. τὴν νενομισμένην γοῦν ὁσίαν ἀποδοὺς τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ καὶ καθεστῆς ἐπ' ἀσπίδος ὡς ἔθος καὶ ὑπὸ πάντων φημισθεὶς αὐτοκράτωρ, τοῦ Νυμφαίου ἀπάρας ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφειαν ἀφίκετο. μεγίστη δὲ αὕτη πόλις καὶ πολυάνθρωπος καὶ ὀπλίζεσθαι δεδυνημένους οἰκήτορας ἔχουσα καὶ μάλιστα τοξείαν ἀσκοῦντας· ἀγχι τερμονοῦσα δὲ τοῖς Περσικοῖς ὁρίοις αἰεὶ διαμάχεσθαι τοῖς ὑπεναντίοις τούτους ποιεῖ καὶ ἐθάδας πολέμων ἐργάζεται. ἐκεῖσε οὖν διακαρτερήσας μικρὸν καὶ ὅσον πρεσβείαν στείλαι πρὸς τὸν σουλτάν, περὶ τὰ Βιθυνῶν κεχώρηκε μέρη καὶ τὴν τῆς χώρας ταύτης προκαθημένην πόλιν τὴν Νίκαιαν. ἐπεὶ δὲ ἐχῆρευε τοῦ πατριαρχοῦντος ἡ ἐκκλησία—πέφθακε γὰρ ὁ πατριάρχης Μανουὴλ μικρὸν τι τοῦ βασιλέως Ἰωάννου προτελευτήσαι—ἔδει δὲ πρῶτον πατριάρχην προβλῆθῆναι, ἵν' ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τὴν στεφηφορίαν ἐν τῷ ἱερῷ τελεσιουργήσῃ τεμένει, ἐζητεῖτο μὲν ὁ ἄξιός τοῦ τοιοῦτου θρόνου, ἡ δόξα δὲ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ τῷ Βλεμμύδῃ ἐτύγχανε Νικηφόρῳ, τῷ ἐμῷ διδασκάλῳ τῶν τῆς φιλοσοφίας λόγων τε καὶ δογμάτων, ἀνδρὶ ἐκ νεότητος τὸν ζυγὸν ἀραμένῳ τοῦ μονήρους βίου καὶ περιβοήτῳ τυγχάνοντι καὶ περὶ λόγων καὶ ἀρετῆν, κἂν ἐνίων ὁ φθόνος καὶ μάλιστα τῶν προυχόντων οὐ μόνον οὐκ ἐκφανῆ τούτῳ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐποίει, ἀλλὰ καὶ κακίας τινὰς αὐτῷ προσεκόλλα. οὗτος οὖν πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον φιλίως διέκειτο καὶ παρ' αὐτοῦ ἐφιλεῖτο· τῶν γὰρ λόγων, ἐν οἷς τὰ πολλὰ ἐβρενθύετο, διδάσκαλον καὶ αὐτὸν ἐπεγράφετο. ὁ δὲ πρὸς τὸ ἦθος τοῦ βασιλέως ὀρῶν ὀκνηρότερος περὶ τὸ πρᾶγμα ἐτύγχανεν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μαλακώτερον αὐτοῦ ἐπεὶ ῥᾶτο· μᾶλλον γὰρ πρὸς βουλήσεως ἦν αὐτῷ τὴν προστασίαν μὴ καταδέξασθαι. ταπεινοτέρους γὰρ καὶ μετρίους εἶναι τὸ φρόνημα τοὺς πατριαρχεύοντας οἱ κρατοῦντες ἐθέλουσι καὶ προσπίπτειν εὐχερῶς τοῖς σφῶν αὐτῶν βουλήμασιν ὡς προσταγμάσι. τοῦτο δὲ μᾶλλον οἱ ἀγροικότεροι ἀσχουσιν, οὐδὲ γὰρ ἔχουσι τοῖς λόγοις θαρρεῖν· οἱ δὲ περὶ λόγους ἀκαμπέστεροι φαίνονται καὶ τοῖς ἐκείνων ὀρισμοῖς ἀντιπίπτουσιν. ὁ γοῦν βασιλεὺς Θεόδωρος διὰ ταῦτα μικρὰν τινα πείραν λαβὼν τοῦ ἀνδρὸς ἐφ' ἐτέρους ἐτράπετο. καὶ ἐπεὶ δυσαρестῶν ἐτύγχανεν ἐν πολλοῖς, μοναχὸν τινα εἶναι μαθῶν ἐν τῇ τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνῃ ὀλίγων γραμμάτων πείραν ἔχοντα—μόνον καὶ γὰρ ἐφήψατο τῆς γραμματικῆς παιδείας—ἀνιερὸν τελοῦντα καὶ Ἀρσένιον ὀνομαζόμενον, ὡς εἶχε τάχους στέλλει τοὺς αὐτὸν ἄξοντας. καὶ ὅς ἀφίκετο. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς Νικαίας ἔξοδον ἔσπευδε, διὰ τάχους τοῖς ἀρχιερεῦσι προστάττει χειροτονῆσαι πατριάρχην αὐτὸν ὁ βασιλεὺς· οἱ καὶ οὕτως διεπράξαντο, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ διάκονον καὶ ἱερέα καὶ πατριάρχην αὐτὸν ἐκτελέσαντες.

54 Ἡ δ' αἰτία τοῦ ἐπισπεύδειν τὴν ἀπὸ τῆς Νικαίας ἔξοδον ἦν αὕτη. ὁ βουλγαράρχης Μιχαήλ, ὃς γυναικᾶ δελφός τοῦ βασιλέως ἐτύγχανε Θεοδώρου, τῷ πενθερῷ αὐτοῦ Ἀσάν Ἰωάννη ἐκ τῆς τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου θυγατρὸς γεννηθείς,

τὸν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου πυθόμενος θάνατον, ἐπεὶ τὰ δυτικὰ μέρη γυμνὰ στρατευμάτων ἑώρα Ῥωμαϊκῶν, βου ληθείς τὴν ἀφηρημένην πρὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου χώραν ἐκ Βουλγάρων καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἄσθη πρὸς Βουλγαρικὴν τὴν ἀρχὴν καὶ αὐθις ἀνακαλέσασθαι—τοῦτο γὰρ ἐκ μα κροῦ τοῖς Βουλγάροις ὠδίνετο—καὶ τὸν καιρόν, ὡς ἐδόκει, κατιδὼν ἐπιτήδειον, ἐξορμήσας τοῦ Αἴμου καὶ τὸν Ἔβρον διαπεράσας ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ πολλὴν τε χώραν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο πολλά τε ἄσθη σὺν οὐδενὶ παρεστήσατο πόνῳ. Βούλγαροι καὶ γὰρ τυγχάνοντες οἱ οἰκίητορες τοῖς ὁμοφύλοις προσέτρεχον, τὸν ζυγὸν τῶν ἀλλογλώσσων ἀποσειόμενοι· τὰ δὲ ἄσθη μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ μόνων ἀπολελειμμένα φυλάξων, οὐκ ἀξίῳ τοιούτοις καιροῖς ἀντι μάχεσθαι, εὐχείρωτα τοῖς Βουλγάροις ὑπῆρχε, τῶν μὲν πτοία ταραττομένων καὶ προδιδόντων τὰ ἄσθη καὶ λαμβανόντων τὴν πρὸς τὰ οἴκοι ἐλευθερίαν, τῶν δὲ πρὸς τὴν ἐξαπίνης γεγενημένην τῶν Βουλγάρων ἔφοδον μηδὲν ἔχόντων ἐκ τοῦ προχείρου νοῆσαι λυσιτελοῦν ἀποδιδρασκόντων καὶ ταῦτα ἔρημα τῶν φυλαττόντων ἀπολιμπανόντων, ἄλλων δὲ ἴσως καὶ χρόνῳ ἀποκαμόντων, παραταθέντος αὐτοῖς παρὰ τὸ μέτρον τοῦ χρόνου τῆς φυλακῆς. τὰ πλείω δὲ τῶν ἄστων καὶ ἀπεριποίητα ἦν καὶ τῶν χρειωδῶν ὄπλων ἄμοιρα. κατεσχέθη μὲν οὖν ἐκ τοῦ παραυτίκα Στενίμαχος Περισιτίτζα Κρυτζιμὸς Τζέπαινα καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀχριδῶν ζύμπαντα πλὴν Μνειάκου· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ὑπὸ Ῥωμαίων πεφύλακται. Οὔστρα δὲ καὶ Περπεράκιον καὶ Κρυβοῦς καὶ τὸ παρακείμενον τῇ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ κεκλημένον Ἐφραῖμ τοῖς Βουλγάροις κεχείρωνται. τούτων οὖν οὕτω γεγενημένων καὶ τῶν ἐν δυσμοῖς Ῥωμαϊκῶν κλονουμένων πραγμάτων, τῆς φήμης μέχρι καὶ ἐς βασιλέως ἐπίδρα μούσης καὶ πλείονων προσδοκίαν κακῶν τῶν προσόντων φαντασίαν παρεχομένης, οἱ περὶ τὰ βασιλεία οὐ μικρῶς ἐταράχθησαν. ἠπίσταντο γὰρ ὡς τὰ πλείω τῶν δυτικῶν μερῶν Βουλγάροις οἰκοῦνται, ἀποστατήσασιν πάσαι Ῥωμαίων, προσφάτως δὲ χειρωθεῖσι τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ καὶ οὐπω πῆξιν τῆς χειρώσεως λαβοῦσιν, ἔχθραν δὲ αἰεὶ πρὸς Ῥωμαίους ἐνδομυχοῦσι.

55 Διὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἡδημόνει τοῖς πράγμασιν, εἰ οὕτω κατ' ἀρχὰς τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ δυστυχῶς πράττει. συναθροίσας οὖν τοὺς ἐν τέλει καὶ τοὺς εἰς στρατηγούς τεταγμένους, σὺν οἷς καὶ οἱ πρὸς πάμπου αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεόδωρου ὑπῆρχον αὐτῷ θεῖοι, ὃ τε Μανουὴλ καὶ ὁ Μιχαήλ, ἐβουλεύσατο τί ἂν ἔχοι εἰς τὰ γεγενημένα διαπράττεσθαι. οἱ μὲν οὖν πλείους διαπερᾶσαι τὸν βασιλέα τὸν Ἑλλησποντον δέον ἔλεγον εἶναι καὶ στήσαι τὴν τῶν Βουλγάρων φορὰν. τοῦτο δὲ τοῖς τοῦ κρατοῦντος θείοις τοῖς προειρημένοις οὐκ ἤρεσκεν, οἷς καὶ προσεῖχε μᾶλλον ὁ βασιλεὺς πολλῶν ἔνεκα· ἢ τε γὰρ γνησιότης τοῦ γένους ἠνάγκαζε καὶ τὸ τῆς ἡλικίας γηραιὸν παρεβίαζεν, οὐχ ἦττον δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὸ πολλῶν πραγμάτων ἴδρεις αὐτοὺς γενέσθαι παρέπειθε. φυγάδες γὰρ οὗτοι γεγονότες τῆς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου διακρατήσεως πολλοῖς προσωμίλησαν δεσπόταις καὶ εἰς διαφόρους περιεπλανήθησαν τόπους, κἀντεῦθεν κατὰ τὴν ποίησιν εἶδον ἄστωα καὶ νόον ἔγνωσαν. καὶ ἦσαν μὲν ὡς ἀληθῶς οὗτοι νοήμονες, οὐκ ὀρθὰ δὲ ἐφρόνουν τοῖς τῶν Ῥωμαίων πράγμασιν, αἰτίαν ἔχοντες τὸ παρευδοκιμηθῆναι τὰ πρῶτα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως, μηδενὸς αὐτῶν εἰς ἀξίαν ἀνηγμένου βασιλέως ἀδελφοῖς διαπρέπουσαν, εἶτα καὶ παρὰ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως· καὶ φυγαδία τῆς Ῥωμαίων γεγενημένοι πρὸς αὐτοὺς ἐδυσμέναινον. καὶ ταῦτα μὲν ἴσως ἐρεῖ τις αἴτια εἶναι, τὸ δ' ἀληθές τὰ τῶν ἀνθρώπων ἦθη ἀβέβαια ὄντα καὶ ἄστατα τοιούτους τυγχάνειν ἐποιοῦν. καὶ ταῦτα μὲν οὐ διελάνθανεν οὐδὲ τὸν βασιλέα Θεόδωρον· τέως οὖν ἐξ ἀνάγκης καὶ τῷ μὴ ἔχειν κρείττους ἄλλοις βουλευέσθαι τούτοις ἐχρᾶτο πρὸς συμβουλάς. ὑπετίθεντο γοῦν οὗτοι ὡς οὐ χρεῶν τὸν βασιλέα διαπερᾶσαι πρὸς τὴν δυσμῆν, ὅτι τε κακῶς πράττει τὰ τοιαῦτα μέρη καὶ ὡς νοσεῖ σχεδὸν ἀθεράπευτα,

στράτευμά τε μὴ ἔχειν τὸν βασιλέα προσῆκον πράξει βασιλικῇ· ὁ γὰρ χειμῶν ἐκώλυε τὴν συνάθροισιν τῶν δυνάμεων. καὶ τὸ ἐπιδημῆσαι κατὰ χώραν τὸν βασιλέα καὶ μὴ ἄξιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ τῆς φήμης ἐργάσασθαι οὐ τῶν ἀφηρημένων καὶ μόνων βεβαίωσιν ἐν τοῖς ἐχθροῖς ποιεῖται ἀλλὰ καὶ τῶν περιλειμμένων ἀφαιρέσειν αὐξήν τε τῶν ὑπεναντίων πολλῶ μείζονα, ὡς καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων ἐλάττωσιν οὐ σμικρὰν. ταῦτα μὲν ἔφασκον οὗτοι, ἄλλοι δὲ πάντες τὴν βασιλικὴν περαίωσιν συνεβούλευον καὶ ταύτην κατήπειγον, μὴ λάθοι τὰ πάντα τῶν ἐν δυσμῇ ἢ τὰ πλείω ταῖς τῶν ἐχθρῶν χερσὶν ἄλω θῆναι. ἢ τῶν πλειόνων γοῦν ἴσχυσε βουλή, μάλιστα δὲ τοῦ βασιλέως τὸ πρόθυμον καὶ ὁ τῆς καρδίας αὐτοῦ ζῆλος, ἐκκαῆς γεγωνῶς πρὸς τὴν κίνησιν. καὶ προσλαβόμενος τοὺς ὅσοι συνακολουθεῖν ἔτυχον, εἰς μέτριον ἀριθμουμένους στράτευμα, καὶ τοὺς καθ' ὁδὸν ξυντυγχάνοντας καὶ τοὺς ἐγγύτερον τῆς φερούσης ὄντας καὶ δυναμένους αὐτοῖς ὅπλοις καὶ ἵπποις ἐφέψεσθαι, διαπεραιοῦται τὸν Ἑλλησπόντον καὶ ὡς εἶχε τάχους τὴν Ἀδριανούπολιν πέφθακε.

56 Μίαν δὲ καὶ μόνην ἡμέραν διακαρτερήσας ἐν ταύτῃ ἐξῆλθεν ἐς νέωτα. καὶ τις τῶν ἐκ Βουλγάρων κατοπτῆρων τὸν βασιλέα τεθεαμένος τῆς Ἀδριανοῦ ἐξερχόμενον δρομαῖος περὶ τὸν βουλγαράρχον ἴκετο—περὶ τὸν Ἔβρον καὶ γὰρ οὗτος ἐστρατοπεδεύετο—καὶ τὸ δρᾶμα διασαφεῖ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἐξαγγέλλει κατ' αὐτοῦ τα χεῖραν ἔφοδον, καὶ ὄρκους ἐβεβαιοῦτο ἢ μὴν ὀφθαλμοῖς τεθεᾶσθαι τὸν βασιλέα τὴν πρὸς τῇ πόλει τυγχάνουσαν τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου γέφυραν διαβαίνοντα. τοῦτο συνέχευε μὲν τοὺς περὶ τὸν βουλγαράρχον, οὐ μὴν τοῦ τόπου καθ' ὃν ἔλαχον στρατοπεδεύειν ἀπέστησεν, ἀλλ' ἔμενον ἐκεῖσε μέχρις ἂν γνοῖεν τὰ τῆς φήμης ἀκριβέστερόν τε καὶ καθαρώτερον. ἀλλ' οὐδὲ τὸν βασιλέα ἢ τοῦ βουλγαράρχου κατασκήνωσις λέληθεν, ἀλλ' ἐμεμαθήκει τὸν τόπον, ὅπου δὴ τὸ στρατόπεδον εἶχε. ταχύτεραν γοῦν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο καὶ τῶν ἵππων τὰς κινήσεις ἐπέτεινε, καὶ ἠύχετο τῷ Βουλγαρικῷ ξυντυχεῖν στρατεύματι. οὕτω γοῦν ἔχων ὀρμήματος ἕκ τινος συμβάματος ἐσφάλη τυχηρῶς τοῦ βουλευματος. οἱ γὰρ προάγοντες τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων τοῖς εἰς φυλακὴν προτεταγμένοις τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοπέδου συμπεπτώκασι, καὶ πολλοὺς μὲν ξίφους ἔργον πεποιήνται, ἄλλους δὲ ζωγρίας εἶλον, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὸν τὴν ἡγεμονίαν τῆς στρατείας ἔχοντα· οἱ δ' ἕτεροι φυγῇ χρησάμενοι νυκτὸς βαθείας εἰς τὸ Βουλγαρικὸν ἀπέδρασαν στράτευμα καὶ διηγοῦντο πάντα καὶ τὸ πλησίον αὐτῶν ἤδη τυγχάνειν τὸν βασιλέα δισχυρίζοντο. ὡς ἔτυχε γοῦν ἕκαστος τῶν Βουλγάρων καὶ αὐτὸς ὁ τούτων ἄρχων, ἐπιβάς τοῦ ἵππου, περὶ τὰ ἐνδότερα τῶν Βουλγαρικῶν ἐφέρετο χώρων. κατεδρῦπτοντο δὲ τούτων τοῖς τῶν δένδρων κλάδοις τὰ πρόσωπα, συνηρεφέσι τούτοις ἐμπίπτοντα· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ βουλγαράρχος πέπονθεν· ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ γυμνοὺς ἐφειστρίδων εἰς τὴν ὀχεῖαν τοῖς ἵπποις ἐχρήσαντο. οὕτω γοῦν διαδράντες τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀπέφυγον σπάθην. ἔωθεν δὲ τὸν τόπον φθάσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἔρημον στρατεύματος Βουλγαρικοῦ κατιδὼν λελύπηται μὲν, οὐκ εἶχε δ' ὅ, τι καὶ δράσειε. βουλὴν δὲ ποιησάμενος περὶ τὴν Βερόην χωρεῖ, κάκεισε δὲ ἀφιγμένος αὐτοβοεῖ τὸ φρούριον εἶλεν. ἅπαν γὰρ τὸ τεῖχος αὐτοῦ κατηρείπωτο καὶ διεξόδους εἶχε πολλάς, καταβεβλημένον καὶ τοῦτο παρὰ τῶν Βουλγάρων σὺν τοῖς λοιποῖς τῶν Ῥωμαϊκῶν ἄστων, εἰ καὶ κάμαξι καὶ τοῖς ἐξ ἀμαξῶν ξύλοις ἐδόκουν αὐτὸ κατοχυρώσασθαι οἱ οἰκήτορες. τροφῶν γοῦν ἠύμοιρησε τὰ στρατεύματα, αὐτοῖ τε καὶ οἱ τούτων ἵπποι· ἐπέπληστο γὰρ τῶν χορτασμάτων τὸ ἄστυ. καὶ τάχα ἂν καὶ προσωτέρω ἐκεχωρήκει ὁ βασιλεὺς καὶ περὶ τὸν Αἴμον αὐτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τυγχάνοντα φρούρια τὴν ἔφοδον ἐπεποίητο—πτοίαν γὰρ οὐ σμικρὰν τοῖς Βουλγαροῖς ἐνέβαλλεν—εἰ μὴ χειμῶν βαρύτατος αἴφνης ἐπεσοῦν ἐκώλυσε αὐτὸν τῆς ὀρμῆς· πολλὴ γὰρ χιὼν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἐπηλύγασε, καὶ τὸ ἐπὶ ξένης καὶ πολεμίας τὰ Ῥωμαϊκὰ χρονίζειν στρατεύματα οὐ καλὸν ἐδόκει

τοῖς συμβουλευούσιν. ἡμέρας οὖν ἕξ ἐκέισε διακαρτερήσας ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ μὴ εἶχε τι ἕτερον δρᾶσαι, λείαν τὰ Βερόης ἅπαντα ποιησάμενος, ἄνδρας γυναικας νήπια πρόβατα βόας καὶ σύμπαν ἄλλο κινεῖσθαι δυνάμενον, εἰς τὴν Ἀδριανοῦ τὴν ὑποστροφὴν ἐποιήσατο.

57 Ἐκεῖθεν γοῦν ἐπιλεξάμενος ἀξιόλογον στράτευμα περὶ τὰ ἐν Ἀχριδῶν φρούρια ἐπεπόμφει τὰ πρὸ μικροῦ τοῖς Βουλγάροις κεχειρωμένα, εἴ πως καὶ αὐθις τῆ τῶν Ῥωμαίων ὑπαχθεῖεν ἀρχῇ. ἐν αὐτοῖς γοῦν ἀφιγμένοι σὺν τοῖς στρατεύμασιν οἱ τῶν Ῥωμαίων ἠγήτορες μηχανήμασί τε καὶ ἐλεπόλεσι ῥᾶον τῶν φρουρίων περιεγένοντο· οἱ Βούλγαροι καὶ γὰρ θᾶττον τῶν ἐν ἄστεσι φυλακῶν ἀπαλλάττονται, εἰ πολεμίους ὀρῶεν καὶ μαχιμωτέροις συμπλακεῖεν τοῖς πράγμασιν. ἐν οὐ πολλῷ γοῦν τὰ πλείω αὐτῶν ἐχειρώσαντο. ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν περὶ αὐτὸν συναθροίσας στρατὸν περὶ τὰ ἐν Ῥοδόπῃ ἄσθι κεχώρηκε, καὶ εἶλε μὲν Περισιτίτζαν τοῖς μηχανήμασι καὶ μετ' αὐτὴν τὸν Στενίμαχον καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν Κρυτζιμόν, ὀχυρώτατα ταῦτα πάντα καὶ εἰς πρόσωπον κείμενα τοῦ τῆς Ῥοδόπης ὄρους καὶ τὰ ὀπίσω πάντα φυλάττοντα. ἀφίκετο δὲ καὶ εἰς Τζέπαιναν ἐν ἀκμῇ χειμῶνος, ἡ δὲ τοῦ τόπου δυσχωρία καὶ τὸ ψυχρὸν τοῦ καιροῦ οὐδὲ μικρὸν τι εἶασεν ἐν ταύτῃ προσκαρτερῆσαι. ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψε, προστάγματα πρὸς τὸν Στρατηγὸν Ἰλέξιον καὶ τὸν Τορνίκην Κωνσταντῖνον, ὃν μέγαν πριμμικῆριον ὁ βασιλεὺς τετίμηκεν Ἰωάννης, ἐξ ἐπέμψεν, ἐν ταῖς Σέρραις ὄντας καὶ τὸ στρατόπεδον ἔχοντας, ἵνα τὴν στρατιὰν πᾶσαν συναγαγόντες κατὰ τῆς Τζεπαίνης ἀφίκοιντο. τοῦτο δὴ καὶ ἐποίησαν, κακοὶ δὲ ἐφάνησαν ἐν τούτῳ τῷ ἐπιχειρήματι στρατηγοί· μήτε γὰρ πολεμίων ἐγκύρσαντες στρατιαῖς μήτε ἀνδράσιν ἀξίοις τοῦ τοῖς μαχέσασθαι, κτύπων δὲ καὶ μόνων καὶ ψόφων ἀκηκοότες καὶ ἤχων κερατίνων ἀκροασάμενοι, ἀκόσμως ἐχρήσαντο τῇ φυγῇ, πᾶσαν ἀποσκευὴν καὶ τοὺς πλείους τῶν ἵππων τοῖς ποιμέσι καὶ συβώταις τῶν Βουλγάρων καταλιπόντες. οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνοι φυγαδία γεγονότες τὰς Σέρρας καὶ αὐθις κατέλαβον, ἵππων καὶ ὄπλων γυμνοὶ τυγχάνοντες. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διὰ ταῦτα θυμοῦ μὲν ἐπέπληστο, καὶ προσέταπτεν ἐξ ὀργῆς αὐτοὺς ἐκείνους, ὅπως ἂν ἔχοιεν, περὶ τὴν αὐτὴν καὶ αὐθις μάχην χωρῆσαι· οἱ δὲ ἀδυνάτως εἶχον τῆς πράξεως.

58 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτω συνέβη, συνεπεπτώκει καὶ τι τῶν βαρυτέρων καὶ πολλῆν τὴν κατὰ τῶν Ῥωμαίων βλάβην ἐπαπειλοῦν. ὁ γὰρ τοῦ Μελενικιωτικοῦ προεξάρχων στρατεύματος, Δραγωγτᾶς τοῦνομα, καὶ φύσει μὲν ὡς Βούλγαρος δύσνοιαν τρέφων κατὰ Ῥωμαίων, ἔτι δὲ καὶ πλέον φέρων τοῦ φυσικοῦ διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέχθειαν– ἤλπισε γὰρ ἐξ αὐτοῦ μεγάλων τυχεῖν· οὐδὲ γὰρ ἔκρινεν ἄξια τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐκείνῳ κεχορηγημένα καὶ ταῦτα πολλὰ γεγεννημένα–ἀποστασίαν φανεράν μεμελέτηκε. καὶ δὴ πάντας τοὺς ἐν Μελενίκῳ συναγαγὼν στρατιώτας τε καὶ λοιπούς, ἔτι δὲ καὶ ἄλλους παμπολλοὺς ἐκ τῶν πέριξ χωρῶν, παρεκάθισε τοῦ Μελενικίου τῷ ἄσθι καὶ ἐπολιόρκει τοῦτο καὶ ἐφιλονεῖκει πορθεῖν. ἦσαν δὲ ἐν τούτῳ τῷ ἄσθι προτεταγμένοι τῶν φυλασσόντων ὅ τε Νεστόγος Θεόδωρος καὶ ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης, καὶ ἀμφοτέρωθεν δέξιοι ἄσθι φυλάξαι καὶ πολεμίους ἐκτρέψασθαι. ἐστενοχώρει δὲ τοὺς ἔνδον τοῦ ἄστεος οὐδὲν ἄλλο–καὶ γὰρ ἠύμοι ροὺν τῶν χρειωδῶν–ἀλλ' ἢ ἡ τοῦ ὕδατος ἔνδεια, ἐν ὥρᾳ θέρους τὸ ἀναγκαιότατον τῶν ἄλλων κἂν τῇ σπάνει βαρυτάτον. οἱ δὲ–καὶ γὰρ οὐ πάντῃ τούτους τὸ ὕδωρ ἐξέλιπε–καρτερῶς τοῖς ἐναντίοις ἐμάχοντο καὶ ἀνθίσταντο καὶ ὀϊστοῖς ἔβαλλον καὶ λίθοις ἐτίτρωσκον καὶ πᾶσιν ἄλλοις ὄπλοις ἐμάχοντο. Τούτων ἐν ἀκροάσει γενόμενος ὁ βασιλεὺς δυσφόρως τὴν ἀκοὴν ἤνεγκε, βουλὴν δὲ βουλευσάμενος τὴν ἀρίστην, ὡς εἶχε τάχους ἅπαν ξυναγροχῶς τὸ στρατόπεδον ὄδω καταῖος τὰς Σέρρας πέφθακεν, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τῶσαύτην διανύσας ὁδὸν καὶ

τοσοῦτον ἐπαγόμενος στράτευμα, ταῖς κατὰ συστάδην εἰθισμένον μάχαις, ὄπλοις κατάφρακτον καὶ ἵπποις φορταγωγοῖς διοικούμενον καὶ πάσαις ἄλλαις ἀπο σκευαῖς συγκροτούμενον καὶ περιφραγνύμενον. ἐπεὶ δὲ μέχρι Σερρῶν κατηντήκει, αὐτόθι διανυκτερεύσας, ἅμα πρῶτ' τὰ στρατεύματα συνταξάμενος καὶ τοὺς πεζαιτέρους καὶ τοξοφόρους ἔμπροσθεν βαίνειν ἐγκελευσάμενος, ἐπεὶ περ ἐπέπυστο τὴν τοῦ Ῥουπελίου δυσχωρίαν, καθ' ἣν ὁ ποταμὸς Στρυμῶν ρεῖ, δυσὶ συγκλειόμενος ὄρεσιν, ὡς μόγις ἅμαξαν διὰ ταύτης ἔρχεσθαι, τοῦ ποταμοῦ στενω τήν ἀπεργαζομένου τὴν δίοδον, –κλεισούρας τοὺς τοι οὗτους τόπους ὁ πολὺς κατονομάζει λαός–Βουλγαρικῆ φυλάττεσθαι στρατιᾶ ἵπέων μὲν ὀλίγων πεζῶν δὲ πολλῶν, –οἱ γὰρ Βούλγαροι καὶ πύλας ἐν αὐταῖς κατεσκεύασαν μοχλοῖς καὶ κλείθροις ἠσφαλισμένας, ὡς ἅμαχα τούτοις ἐξ ἀμφοτέρων τυγχάνειν τῆς τε δυσκολίας τοῦ τόπου καὶ τῆς γεγενημένης παρ' αὐτῶν προμηθείας καὶ τῆς λοιπῆς ὄχου ῥώσεως–ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν ἐμεμαθήκει ὁ βασιλεὺς, σπουδῆ περὶ τὸν ἐκεῖσε χῶρον ἀφικτο, εὔρε δὲ τὰ ἐν αὐτῷ καθάπερ ἐπέπυστο. ἀποκόψας οὖν τῆς τῶν πεζαιτέρων στρατιᾶς ὅσον ἦν εἰκὸς σύνταγμα, ὑπὲρ κεφαλῆς τῶν Βουλ γάρων βαδίζειν εἰς τὸ ὄρος προστέταχεν, ὡς ἂν ἐξ ὑπερδεξίων τοὺς Βουλγάρους βάλλωσιν ἐξ ὑψηλοτέρων τῶν τόπων ἐν τοῖς χθαμαλοῖς ἐκείνους τυγχάνοντας. οἱ δὲ θᾶττον ἐποίουν τὰ προσταττόμενα· ἦν γὰρ τὸ ὄρος δένδροις μὲν συνηρεφές, βάσιμον δὲ ποσὶ πεζαιτέρων· ἵπεῦσι δὲ κατευθὺ τῶν πυλῶν τὴν μάχην ποιεῖν ἐκέλευσεν. Ἐπεὶ γοῦν κατεῖδον οἱ Βούλγαροι ἄνωθεν μὲν ἐκ τῶν βουνῶν οἴστοις αὐτοὺς βαλλομένους, σταδαίαν δὲ τὴν μάχην κατεναντίον κεκτημένους, καὶ ἐν στενωῖ κομιδῆ τὰ κατ' αὐ τοὺς καθορῶντες εἰς φυγὴν ἐτρέποντο, καὶ τὸ βασιλικὸν αὐτοῖς ἐφείπετο στράτευμα. πολλοὺς οὖν ἐκεῖσε σπάθης ἔργον πεποίηται, οἱ δ' ἄλλοι μέχρι καὶ τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων διασωθέντες ἀπέδρασαν καὶ τούτοις τὰ περὶ τοῦ βασιλέως ἀπήγγειλαν καὶ ὅσα δὴ ἐπεπόνθεισαν. οἱ δὲ τῷ ἀθρόω διαταραχθέντες τῆς ἀκοῆς, καὶ ὡς αἴφνης αὐ τοῖς ἐπεισπέπτωκε τὰ δεινὰ, ἕκαστος ὡς εἶχεν ἵππου τοῦ ἐφευρεθέντος αὐτῷ σχεδὸν ἐπιβάς, φεύγειν ὥρμησαν. ἐπεὶ δὲ καὶ νυξὺ ὑπῆρχεν ἀσέληνος, καθ' ἣν ἡ φυγὴ, καὶ δυσχερὴς ὁ τόπος καὶ τὰ τῶν ὁδῶν δυσδιάγνωστα, ἔπιπτον μὲν ἐξ ἵππων ἔνιοι, ἕτεροι δὲ αὐτοὺς κατεπάτουν καὶ ἔφθειραν, καὶ ἄλλοι μὲν τῶν ἐφεστρίδων ἀπεσφενδονοῦντο κατὰ κρημνῶν, ἄλλοι δὲ ἄλλως τέλος δύστηνον ἀπελάμ βανον, ὡς ὀλίγους ἐξ αὐτῶν διασωθέντας εἰς τὴν Βουλ γάρων ἀφίχθαι. τότε δὴ καὶ ὁ προϊστάμενος αὐτῶν Δρα γωτᾶς, ὁ καὶ προεξάρχων τῆς ἀπιστίας, ἵππων ποσὶν ἅπαν τὸ σῶμα συντέθλασαι καὶ τριταῖος τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐξεφύσησεν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τῆς νυκτὸς ἐκείνης τὸ ἄστρ καταλαβὼν τοῖς ἐκεῖσε φυλάττουσι ξυνωμίλησε, κάκεῖνοι ἀσπασίως τε τὸν αὐτοκράτορα ὑπεδέξαντο καὶ κρό τοις ἐπήνουν καὶ εὐφήμοις λόγοις ἐκύδαινον καὶ ἀετὸν ταχὺν κατωνόμαζον.

59 Τὰ ἐκεῖσε μὲν οὖν, ὡς ἦν εἰκὸς, οἰκονομήσας ὁ βασιλεὺς, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας τῶν ἀπιστη σάντων ἐξορίσας τοῦ ἄστεος, πάντα δὲ τὰ αὐτῶν χρήματα δημοσιευθῆναι κελεύσας, ἀπάρας τοῦ Μελενίκου ἐς τὴν Θεσσαλονίκην ἀφίκετο, κάκεῖθεν τὸν Βαρδάρειον διαπεράσας καὶ τὰ Βοδηνὰ παραμείψας ὀλίγον ἐκεῖσε τὰς σκηνὰς ἔπηξεν. ἐνόσησε δὲ νόσημα ἐδρικόν· τοῦτο δὲ καὶ ἐπι δῆμιον τοῖς ἐκεῖσε στρατεύμασιν ἐγεγόνει. διακαρτερήσας οὖν ἐκεῖσε μικρὸν ὅσον ῥαῖσαι τὴν νόσον, περὶ τὸν Πρίλα πον ὥρμησεν. ἐκεῖσε γοῦν προσηκόντως συσκευασάμενος καὶ μηχανήματα προσλαβόμενος καὶ ἀμάξαις τὰς ἐλεπόλεις συγκομισάμενος ἐς τὸν Βελεσὸν ἐχώρει πολιορκῆσαι τοῦτον καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν χειρὸς ἐξελεῖν. οἱ δὲ καὶ μόνον τῇ τοῦ βασιλέως ἐφόδῳ καταβροντηθέντες καὶ μηδὲ ἀναμεί ναντες ἀναστῆναι μηχανήματα, εἰς συνθήκας ἐλθόντες ἐφ' ᾧ μηδὲν τι παθεῖν δεινόν, αὐτοῖς δὲ ὄπλοις καὶ πράγμασι τοῦ ἄστεος ἐξελθεῖν, τοὺς ὄρκους πρὸς τοῦ βασιλέως λα

βόντες ἐξήεσαν τοῦ φρουρίου. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπέπερ αὐ τοὺς ἐθεάσατο παμπόλλους μὲν τὸν ἀριθμὸν-εἰς γὰρ πεντακοσίους ἠρίθμηντο-εὐμεγέθη δὲ κεκτημένους τὰ σώματα καὶ ἀγαθοὺς τὰς μορφάς, ἐπὶ τῇ πράξει μεταμε μέληται, εἰ τοσοῦτους καὶ τοιούτους ἔασει πρὸς τὴν τῶν ἐχθρῶν ἀφικέσθαι καὶ ἐναντίους γενέσθαι Ῥωμαίοις· ὑπὸ δὲ τῶν ὄρκων ἀναγκασθεὶς ἀπέλυσε σφᾶς αὐτοὺς ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν. Ἐκεῖθεν οὖν μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ὀρμήσας διὰ τῆς Νευσταπόλεως τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. ἄνυδρος δὲ ἐστὶν ὁ τόπος καὶ ἄοικος καὶ πλήθει στρατευμάτων δυσβάδιστος. ἄρτου γοῦν ἐν ἐνδείᾳ ἐν οὐ μετρίαις ἡμέραις διῆγεν ἡ στρατιὰ, καὶ δυσὶν ἡμέραις οἱ πλείους τῶν ἵππων ὑπῆρ ξαν ὕδατος ἄγευστοι. τὸ γοῦν τῆς Στρομμίτζης. παρα μείψαντες ἄστου καὶ διὰ τῶν τοῦ Μελενίκου χώρων βαδί σαντες εἰς τὰς Σέρρας καὶ αὐθὶς ἀπήγειμεν. ἔνθα καὶ γραφᾶς ὁ αὐτοκράτωρ δεξάμενος ἐκ τῶν τῆς ἀνατολῆς μερῶν πρὸς τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ πεμφθείσας Μουζάλω νος, ὡς τὰ τῶν Μουσουλμάνων πρὸς τῶν Ταχαρίων κυ μαίνεται, ἐπέτεινε τὴν ὁδὸν καὶ μακροτέρας τὰς ἡμερησίους ἐποιεῖτο πορείας. ἐπεὶ δὲ τὸν Ἐβρον ἐπεφθάκει, ὃν καὶ Μαρίτζαν ὁ χυδαῖος κατονομάζει λαός, καὶ μὴ οὕτως ἔχειν τὰ ἐν τῇ ἔφ μεμαθηκῶς πράγματα, τῆς ταχυτήτος ἀνιείς σχολαιότερον ἐπορεύετο καὶ τοὺς συνήθεις βασιλικοὺς ἐποι εἶτο σταθμούς· παρεκκλίνας δὲ τῆς πρὸς ἔω κατ' εὐθείαν ἐς τὸ Διδυμότειχον ἀφίκετο κάκεῖθεν εἰς τὴν Ἀδριανοῦ. Καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἐναπολέλειπτο τῶν παρὰ τῶν Βουλγάρων κατασχεθέντων φρουρίων καὶ ἄστεων-πάντα γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐχειρώσατο-πλὴν δυοῖν, ἐνὸς μὲν φρουρίου πάνυ σμικροτάτου ἐν τοῖς βουνοῖς κειμένου τῆς Ἀχριδοῦ καὶ καλουμένου Πάτμου, ὃ καὶ εὐχερῶς πάνυ ὁ Φιλανθρωπη νὸς Ἀλέξιος εἶλεν ὁ Δούκας, καταλειφθεὶς πρὸς τοῦ βασι λέως εἰς φυλακὴν τῶν ἐν Ἀχριδῶ, καὶ ἄστεος ἄλλου Τζεπαίνης ὀνομαζομένου, λίαν τυγχάνοντος ὀχυροῦ καὶ περὶ τὴν ξυμβολὴν τελοῦντος τῶν δύο μεγίστων ὀρῶν, τοῦ τε Αἴμου καὶ τῆς Ῥοδόπης, καθ' ὧν μέσον ὁ Ἐβρος ρεῖποταμός, ἐν δεινῶ μὲν ἐποιεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ, ὅτι μὴ καὶ αὐτῶν ὡς τῶν ἐτέρων ἐκράτησεν, ἀλλ' ἔτι τῆς χειρὸς αὐτοῦ κρείττω φανέντα ἔξω τυγχάνουσι· μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς Τζεπαίνης ἐδυσφόρει τὰ μέγιστα. ἔσπευδε μὲν οὖν καὶ κατὰ ταύτης στρατεῦσαι καὶ ὡς εἶχεν ἰσχύος ἀποπειρά σασθαι. ἡ μὲν οὖν ὥρα τοῦ θέρους ἤδη παρήει, καὶ τὸ μετόπωρον ἐγγὺς ἦν καὶ τοῦτο παραδραμεῖν. ὁ δὲ μηδὲν τι τοῦ καιροῦ φροντίσας μηδὲ τὸ τοῦ χειμῶνος προσκο πήσας δριμύ-ἐνὸς γὰρ καὶ μόνου τοῦ τὸ οἰκεῖον ἀπο πλησαι βούλημα ἐστοχάζετο-τὴν στρατιὰν πᾶσαν ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ κινήσας ἀμάξας τε παμπόλλας συλλεγῆναι προσ τάξας ἀπανταχόθεν τῆς τῶν Μακεδόνων χώρας, τὰς μὲν ἐπὶ τῶ τὰ μηχανήματα καὶ τὰς ἐλεπόλεις φέρειν, τὰς δὲ ἐπὶ τῶ διακομίζειν τὰ ζωαρκῆ τοῦ στρατεύματος, καὶ συναθροῖ σθῆναι κελεύσας πληθὺν ἀνδρῶν πεζῶν τοξοτῶν καὶ κορυ νοφόρων οὐκ εὐαρίθμητον, ἐπεὶ πάντα καλῶς αὐτῶ καὶ ὡς ἔδοξε κατηρτίσατο, τῆς Ἀδριανοῦ ἀπάρας κατὰ τῆς Τζεπαίνης ἐχώρει. τέσσαρας δὲ σταθμοὺς παρήμειψεν ὁ στρατός, καὶ κατὰ τὸν τόπον, ὃν Μακρολιβάδα κατονο μάζουσι, ἐτητύμως πρὸς τὸ σχῆμα τὴν κλῆσιν οἱ πρῶτως ἰδόντες θέμενοι, δεινὸς συμπίπτει σφίσι χειμῶν. ἐξ ἐσπέ ρας γοῦν ἀρξάμενος, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὴν σφοδρότητα τοῦ ψύχους καὶ τοῦ ἀνέμου προσεπιτείνας τὸ βίαιον, πολλῆ τε χιόνι τῆς γῆς ἐπηλυγάσας τὴν ἐπιφάνειαν, ἔωθεν τῶ βασιλεῖ πολλὴν προυξένησε τὴν δυσχέρειαν. ὃ τε γὰρ τόπος ἄοικος ἦν καὶ ἐγγύτερον ἐτύγχανον οἱ πολέμιοι, καὶ ἡ προσδοκωμένη σπάνις τῶν ἀναγκαίων οὐχ ἦττον τὴν ψυχὴν ἐπίεζε· τοῦτο γὰρ καὶ μᾶλλον δεινότερον καθέστηκεν ἐν στρατεύμασιν. ἐς τοσαύτην γοῦν τὴν δυσφορίαν συνελα θεὶς τοὺς ἡγεμόνας συνηθοίκει τῶν στρατευμάτων, οὐ τῶν Ῥωμαϊκῶν μόνων ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἐξ ἔθνους Λατίνων τε καὶ Σκυθῶν, καὶ τούτους τί δεῖ ποιεῖν ἠρωτήκει. πάντες γοῦν σχεδὸν ἐβουλεύσαντο ἐς τὴν Ἀδριανοῦ τὴν ἐπιστροφὴν

ποιήσασθαι. ὁ δὲ τὴν μὲν βουλὴν αὐτῶν οὐκ ἀπέπεμψεν, ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς εἰρήκει ὡς «ὕμεῖς μὲν ὅπερ κρεῖττον καὶ συμφέρον ἔδοξε καλῶς ἐβουλευσασθε· εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἕτερόν τι σὺν θεῷ νοήσαιμι, οὐκ ἂν δέξησθε τοῦτο ὡς ἀπὸ δεσπότου νουνεχοῦς εἰρημένον καὶ ὑμῶν ὡς δέον προνοουμένου;» ξυνέφησαν ἅπαντες ὡς «ὅπερ ἂν τῷ σῷ δόξειε κράτει, στερκτὸν αὐτὸ καὶ ἀσπαστὸν λογισαίμεθα.» τούτους μὲν οὖν πάντας ἀπέλυσεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς σφετέρας ἐπιέναι σκηναὺς ἐφ' ᾧ καὶ τροφῇ διὰ τὸν χειμῶνα χρήσασθαι, αὐτὸς δὲ εἰς τὸν αὐτοῦ κοιτῶνα εἰσιὼν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλευέτο τί μᾶλλον χρῆ ποιεῖν. τινὲς μὲν τὴν τῶν ἔξωθεν βουλευσαμένων βουλὴν εἰς ἔργον ἐβουλεύοντο θεῖναι, ἄλλοι δέ, οἷς καὶ τὸ κρεῖττον διανοηθῆναι τῷ βασιλεῖ διακέκριται, τούναντίον εἰρήκασιν. ἔφησαν καὶ γὰρ «ὄση μὲν ὁδὸς ἐστὶν ἡμῖν ὅπισθεν εἰς τὴν Ἀδριανοῦ, τοσαύτη καὶ ἔμπροσθεν εἰς τὸ τοῦ Στενιμάχου ἄστου καθ' ἑστήκε· καὶ ὡς περ ἐκεῖ τῶν χρεῖωδῶν εὐμοιρῆσαι ἔχομεν, οὕτω δὴ καὶ εἰς τὸν Στενίμαχον. οὕτω γοῦν πράξαντες οὐ δόξαιμεν τοῖς πολεμίοις οὔτε δειλίᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς οὔτε μὴν τῇ τοῦ χειμῶνος δυσχερεῖα τὴν ὑποστροφὴν ποιήσασθαι.» ἀρεστὸν γοῦν ἔδοξε τοῦτο τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπεὶ τῆς δριμύτητος καὶ ὁ χειμῶν ἔληγε καὶ ἡ τῆς χιόνος ἔστη φορὰ, τὴν ἐπιούσαν τὸ ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι προσέταξεν. ἐκεῖθεν οὖν τὰς συντάξεις τῶν στρατευμάτων λαβὼν ἀπήει ἐς τὸν Στενίμαχον. κἀντεῦθεν οὖν τὸ σύμπαν ἐνσιτίσασθαι κελεύσας στρατεύματα κατευθῆναι τῆς Τζεπαίνης ἐχώρει. Κατηντήκει γοῦν ἐς πόλιν ἐπικεκλημένην Βατκούνιον, ἱκανὰς ἡμέρας μεγίστη ἐξαρκέσαι δυναμένην εἰς ζώαρκιαν στρατιᾶν. ἐκεῖθεν οὖν ἀπεστάλκει τὸν θεῖον αὐτοῦ τὸν Λάσκαριν Μανουήλ, μοναχὸν ὄντα καὶ Μάξιμον ὀνομαζόμενον, καὶ τὸν τοῦ ἀλλαγίου αὐτοῦ ἄρχοντα τὸν Μαργαρίτην Κωνσταντῖνον, κατοπεῦσαι τὸν τόπον καὶ εἰ εὐχερεστέραν τὴν εἰς αὐτὸν πορείαν σχοίη τὸ στρατεύμα. οἱ δὲ ἀπιόντες καὶ τὰ περὶ τοῦ τόπου κατασκοπήσαντες εὐχερῆ τὴν ἄνοδον τυγχάνειν τῷ βασιλεῖ κατήγγελλον, καὶ μάλιστα ὁ Μαργαρίτης Κωνσταντῖνος, καίτοι γε πολλῶν τῶν εἰδότην ἀντιλεγόντων. τοῖς γοῦν τούτων λόγοις πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἀνῆει. καὶ ἦν μὲν πάντῃ ἀνά τῆς ὁ χῶρος τὴν ἄνοδον, καὶ παγετὸς τὴν ὁδὸν πᾶσαν παχύτερός τε καὶ λειὸς βαδίσαι δυσχερεστέραν ἐποίει, συνηρεφῆ τε καὶ λάσια δένδρα περὶ τὴν ἀκρώρειαν ἦν. ἡ μὲν οὖν στρατιὰ τὴν νύκτα πᾶσαν ἐκείνην πυρκαϊᾶς ἀνάψαντες ἐθερμαίνοντο· τῶν γὰρ πλειόνων οἱ ὑπῆρται μετὰ τῶν σκηνῶν αὐτῶν οὐκ ἠδυνήθησαν τοὺς σφῶν κυρίους εὐρεῖν. ἔκλαιον δὲ μικροῦ δεῖν κλαυθμὸν ἄπαυστον, εἰ καὶ ἄλυπον· ὁ γὰρ ἐκ τῶν πυρκαϊῶν καπνὸς ὑπὸ τῆς τῶν δένδρων πυκνότητος συνεχόμενος καὶ διέξοδον εἰς ἐλεύθερον ἀέρα μὴ εὐρίσκειν δυνάμενος, κάτω ὑπενόσσει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἄκρον ἔδακνε καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκπιέζειν κατηνάγκαζε δάκρυον. τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεπόνθει. ὡς δὲ ἡ νύξ παρήει καὶ ἡμέρα ἐπέλαμψεν, ἀνεπιχείρητον εἰς πολιορκίαν εἶναι τὸ ἄστου γνωρίσας, κατιέναι προσετετάχει ἐς τὸ πεδίον τὴν στρατιάν. καὶ οἱ μὲν ἀπήεσαν, ὁ δὲ φύλαξ ὅπισθεν μετὰ μετρίων ἐναπελείφθη στρατιωτῶν καὶ τούτων τῶν περὶ αὐτὸν τε καὶ νεωτέρων. κατόπισθεν δὲ καὶ αὐτὸς κατῆει πεζὸς ὡς καὶ οἱ λοιποὶ· οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατὸν ἰππότην βαδίσαι περὶ τὸ κάταντες τοῦ βουνοῦ.

60 Ἐκεῖσε γοῦν ἡμέρας διανύσας δύο καὶ λείαν τὴν κόμην πεποικῶς τὸ Βατκούνιον, ἐς τὴν Ἀδριανοῦ καὶ αὐθις ὑπέστρεψε κάκειθεν εἰς τὸ Διδυμότειχον. αὐτόθι γοῦν εἰς ἡγεμόνας τάξας τὸν τε Λάσκαριν Μανουήλ, ὃν καὶ πρωτοσεβαστὸν κατωνόμασεν, ἀνθρώπιον ἀφελέστατον καὶ κακῶς εἰδὸς στρατηγεῖν, καὶ τὸν Μαργαρίτην Κωνσταντῖνον, ὃν προφθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἄνδρα ἀγροῖκον καὶ ἐξ ἀγροίκων γεγεννημένον, μάζη καὶ πιτύροις ἀνατεθραμμένον καὶ λαρυγγίζειν μόνον εἰδόμενα ἐκ Νεοκάστρων δὲ οὗτος ὥρμητο, καὶ ἐτέλει τὰ πρῶτα ἐν τῇ τοῦ

θέματος τουτουῦ στρατιᾶ, εἶτα καὶ τζαούσιος γέγονε. δόξαν δὲ παρασχὼν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννη ὡς ἐντρεχῆς ἐστὶ καὶ ὑπηρετεῖν ἱκανὸς ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐκεῖθεν ἐκβαλὼν τζαούσιον τῆς αὐτοῦ πεποίηκε τάξεως, εἶτα αὐτῷ καὶ τὸ μέγας προσέθετο. ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος ἄρχοντα τῆς αὐτοῦ κατωνόμακε τάξεως, οὐπὼ μέχρις αὐτοῦ τὸ τοιοῦτον ἐν τινὶ γεγονὸς, ὁ δὲ καὶ τὸ μέγας προσεπέγραφε τῷ ὀνόματι-τούτους εἰς φυλακὴν τῆς χώρας εἶασε καὶ ἐτέρους ἡγεμόνας οὐκ ὀλίγους. καταλελοίπει δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ἀξιόλογον στράτευμα, προσετετάχει δὲ αὐτοῖς μηδ' ὅλως εἰς μάχην ἐγκαταστῆναι τοῖς πολεμίοις, εἶπερ κατὰ τούτων ὀρμήσαιεν, Σκύθας προσλαβόντες εἰς συμμαχίαν· τοῦτο γὰρ ἡ φήμη προύλεγε· καὶ εἰς σκύλευσιν δὲ εἰ κινήθειεν τῆς χώρας, αὐτοὺς ἀτρεμεῖν, ἔκ τε τοῦ Διδυμοτείχου τὴν ἀσφάλειαν ἔχοντας-ἐχυρὸν γὰρ τὸ ἄστυ-καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου-μέσον γὰρ αὐτῶν στρατοπεδεύειν τούτους ἐκέλευσεν -εἰ μή που ὀλίγη τις κατὰ τῆς χώρας ἐπείσφρησειε στρατιά· κατὰ ταύτης γὰρ ποιήσασθαι θαρρούντως τὴν ἔφοδον. Οὕτως γοῦν ταῦτα πάντα καταρτίσας ὁ βασιλεὺς τὸν Ἑλλησποντον διαπεραιωθείς περὶ τὴν Λάμψακον τὴν σκηνὴν ἔπηξε, κάκεισε τοὺς αὐτοῦ ὀφικίοις τετιμῆκε καὶ ἀξιώμασι. καὶ τὸν μὲν Μουζάλωνα Γεώργιον τὸν ὑπὲρ πάντας ἄλλους τούτῳ φιλούμενον, ὄντα μέγαν δομέστικον, πρωτοσεβαστόν τε καὶ πρωτοβεστιάριον καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην τετίμηκε, τὸν δὲ αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἀνδρόνικον, πρωτοβεστιάριον ὄντα, μέγαν δομέστικον κατωνόμασε, τὸν δὲ Ἄγγελον Ἰωάννην, μέγαν πριμμικήριον τελούντα, τετίμηκε πρωτοστράτορα, ἀνδράρια μηδενὸς ἢ τριῶν ὀβολῶν ἄξια, παιδιαῖς ἀνατεθραμμένα καὶ κυμβάλων μέλεσί τε καὶ ἄσμασι, πρὸς οὓς τὸ Ὀμηρικὸν εὐστόχως ἂν ἀπετόξευσε· «ψεῦσταί τ' ὀρησταί τε χοροτυπίησιν ἄριστοι,» πρωτοβεστιάριον δὲ τὸν Καρυανίτην πεποίηκε. ταύταις ταῖς παιδιαῖς συμπλέγμαι καὶ αὐτός, ἄκων νῆ τὴν θέμιν καὶ ὡς οὐκ ἔχρην βιασθεῖς, καὶ συνεφάνην τοῖς παίζουσι δυστυχέστερον παίγνιον. ἠλλοίωσε γὰρ ὁ κρατῶν κάμοι τὸ νόμα, καὶ οὐκ εἶασεν ἀσυνάπτως Ἀκροπολίτην κατονομάζεσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρήλθε, διεξήκει δὲ τὰ περὶ τούτων ὁ τῆς ἱστορίας λόγος, ἵνα τὰ μετὰ ταῦτα σαφέστερον ἀπαγγείλη. ἐν τῇ Λαμψάκῳ γοῦν μικρὸν διὰ ταῦτα προσκατερήσας ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὰς τοῦ Χριστοῦ πανηγύρεις τῆς τε γέννας καὶ τῶν φώτων ἀποπληρώσας, διὰ μετρίων πάνυ τῶν ἡμερῶν ἐπεφθάκει τὸ Νύμφαιον.

61 Ἐκεῖσε γοῦν παραχειμάσας, ἐπεὶ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψε, πολλὴν συλλεξάμενος στρατιάν-οὐ γὰρ μόνους τοὺς τε ταγμένους ὀπηδεῖν προσέταπτεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδ' ὅλως ἐν τάξει ποτὲ τελούντας τῆς στρατιᾶς· αὐτίκα γὰρ τοὺς ἐξυπηρετοῦντας τοῖς βασιλεῦσιν ἐν θήραις ταῖς τε τῶν θηρῶν ἄγραις, ἐλάφων τε καὶ χοίρων, καὶ τοὺς δι' ἱεράων θηρεύοντας, πάντας ἀπαξιαπλῶς στρατιωτικοῖς συντέταχεν τάγμασι. καὶ ἦν τὸ συνηγμένον πλῆθος πολὺ, καὶ ἡ τοῦ κρατοῦντος δὲ ἀρχὴ ἠνάγκαζε τοὺς πλείους τῶν εἰώθωτων φέρειν τι περιττότερον. οὕτω γοῦν πᾶσαν συναγὼν οὐκ ἔχκει τὴν στρατιάν. ὡς δὲ καὶ τὸν περσάρχην μὴ πράγματα ἔχειν παρὰ τῶν Ταχαρίων πρεσβείαν ἐξαποστείλας ἐμεμαθήκει, κατευθῆναι πρὸς τὴν δυσμὴν ἐκ τῆς ἕως χωρεῖ· καλῶς γὰρ ἔχειν τὸν περσάρχην τῶν ἐκείνου πραγμάτων οἰόμενος καὶ ἀσφαλῶς μένειν, οὐδ' ὅλως περὶ τῆς ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ἕως ἐδεδίει ἀρχῆ. τὴν πᾶσαν γοῦν συνηθροικῶς στρατιάν μείζονα τῶν ποτὲ παρὰ τε πατρὸς αὐτοῦ βασιλέως καὶ τούτου συνειλεγμένων εἰς τὸ διαπεραιωθῆναι τὸν Ἑλλησποντον, ἀφίκετο εἰς τὴν Λάμψακον, ἐλπίσας καὶ τοὺς κατὰ τὸ Διδυμοτείχον καταλελειμμένους σώους τε εὐρεῖν κατὰ τὰ προστεταγμένα τούτοις καὶ οὐ μικρὰν προσθήκην τῇ ἀμφ' αὐτὸν στρατιᾶ ἐμποιήσασθαι. τοὺς δὲ κακοβουλία καὶ τὸ παρακοῦσαι τῆς βασιλικῆς κελεύσεως ἔσφηλεν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων μακρότερον διάγειν τὸν βασιλέα ἐγίνωσκε, Σκυθικὸν στράτευμα εἰς σφετέραν συμμαχίαν προσκαλεσάμενος

κατὰ τῶν τῆς Μακεδονίας χώρων ἐκπέπομφε κέρδους τε χάριν καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους τινὸς ἐκφοβήσεως. ἠρίθμηγτο δὲ περί που τὰς τέσσαρας χίλι ἀδας, ὡς οἱ εἰδότες ἔφασκον Σκύθαι· τινὲς μὲν οὖν καὶ πλείους, οἱ δὲ καὶ ἐλάττους ἔλεγον. οἱ μὲν οὖν Σκύθαι τὴν Ἀδριανοῦ παραμείψαντες τὰ περὶ τὸν ποταμὸν οὗ Ῥηγίνα τοῦνομα λείαν ἐποιοῦντο καὶ τὰ πέριξ τοῦ Διδυ μοτείχου χωρία ἐσκύλευον. οἱ δὲ προλελεγμένοι στρατάρχαι τοῦ εἰς τὸ Διδυμότειχον καταλελειμμένου στρατεύματος, τῶν βασιλικῶν ἐπιλελησμένοι προστάξεων, καθοπλισθέντες κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐφώρμησαν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, οἷα ἔθος αὐτοῖς, δυσσαθέσιν ὄπλοις κατάφρακτοι ἦσαν, οἱ δὲ Σκύθαι κοῦφοι ὄπλιται καὶ τόξοις χρώμενοι. μακρόθεν οὖν οὔτοι τοῖς βέλεσι τοὺς Ῥωμαίους ἔβαλλον καὶ τοὺς ἵππους ἐτίτρωσκον καὶ πεζοὺς τοὺς ἵπποτας ῥαδίως ἐποιοῦν καὶ τέλος τρέπουσιν. ὁ μὲν οὖν Λάσκαρις Μανουὴλ ταχύτατον ἔχων τὸν ἵππον, ὃν καὶ Χρυσοπόδην ἐκάλεσε, φυγὰς εἰς τὴν Ἀδριανοῦ ὤχετο· ὁ δὲ Μαργαρίτης Κωνσταντῖνος ἐάλω καὶ ἄλλοι πολλοὶ μετ' αὐτοῦ τῶν εἰς κεφαλὰς τεταγμένων τῆς στρατιᾶς, οὓς καὶ ἀπημπόλησαν τοῖς Βουλγάροις οἱ Σκύθαι. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τὰ περὶ τούτου μαθὼν ἠνι ἄθη, ἔσπευδε δὲ διὰ τάχους περὶ τὸν τοῦ Βουλγαροφύγου χώρον ἐλθεῖν, καὶ ἐπιτείνας τὸν δρόμον ὀξυτέραν ἐποίει τὴν κίνησιν. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ πευστήρες ἔφασκον ἐγγὺς τυγ χάνειν τὸ Σκυθικὸν στρατεύμα, ἔνθα ἂν αὐτοὺς περιπολεῖν ἔλεγον, ἐκεῖσε καὶ πᾶσαν ἐκίνησε τὴν στρατιάν. καὶ ἡμέρας μὲν μιᾶς πλείους τῶν τετρακοσίων διεξῆι σταδίων σταθ μούς, οὐκ ἐνέκυρσε δὲ τούτοις· ἐμεμαθήκεσαν γὰρ καὶ οὔτοι τὴν ταχεῖαν τοῦ βασιλέως ἔφοδον, καὶ ὡς εἶχον ποδῶν ἔφυγον, καὶ πλείους δὲ αὐτῶν καὶ περιφανέστεροι τοῦ ἔθνους περὶ που τὰ μέρη τῆς Βιζύης ξίφους ἔργον ἐγένοντο. ἀποτυχῶν γοῦν τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης ὁ βασιλεὺς περὶ τὸν ποταμὸν ὃς Ῥηγίνα καλεῖται τὴν σκηνὴν ἔπηξε, καὶ πᾶσαν ἐκεῖσε συνῆξε τὴν στρατιάν εἰς πλήθος οὖσαν πολὺ.

62 Ὁ μὲν οὖν τῶν Βουλγάρων ἄρχων, ἐπειδὴ μὴ διαπράξασθαί τι κατὰ Ῥωμαίων ἐδεδύνητο, τοῦ βασιλέως ἐπιδεδημηκότος μετὰ τοσοῦτων στρατευμάτων ἐν τῇ δυσμῇ καὶ πεπλησιακότος τῇ ἑαυτοῦ, εἰς σπονδὰς ἐτράπετο, καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν Ῥῶσον Οὐρόν, τοῦ ῥηγὸς Οὐγ γρίας ἐπὶ θυγατρὶ τελοῦντα γαμβρόν, μεσιτεῦσαι τὰ εἰς εἰρήνην βεβούλευται. καὶ πρῶτα μὲν ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα προοικονομήσοντας τὴν εἰς αὐτὸν τοῦ Οὐροῦ ἄφιξιν ἔξω πτοίας τε εἶναι καὶ ἐντίμως πρὸς τοῦ βασιλέως δεχθῆναι. καὶ γέγονε ταῦτα, καὶ ὁ Οὐρός εἰς τὸν βασιλέα ἀφίκετο. ἐδέχθη οὖν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀσμένως τε καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοτιμῆσεως καὶ οὕτως τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὴν εἰρήνην πεποίηκεν ἐπομοσάμενος δικαίῳ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ τῶν Βουλ γάρων ἄρχοντος, ἀπολυθῆναι μὲν πρὸς τὸν βασιλέα τὸ τῆς Τζεπαίνης ἄστου-τούτο γὰρ καὶ μόνον παρὰ τῶν Βουλγάρων κατεῖχετο ἀφ' ὧν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐκράτει – εἰρήνην τε πρὸς Βουλγάρους ἔχειν τὸν βασιλέα, καὶ ἐκάτερα τὰ μέρη τοῖς παλαιτέροις ὀρίοις ἀρκεῖσθαι. ἐπεὶ γοῦν οὕτως ταυτὶ κατὰ γνώμην τετέλεσται τῷ κρατοῦντι, ὁ μὲν Οὐρός τοὺς τῆς ἀποχωρήσεως εἰπῶν λόγους ἐξῆι βασιλικῶν χαρισμάτων τυχῶν· τὰ δ' ἦσαν εἰς εἴκοσι χίλι ἀδας ἀπαριθμούμενα ἀπάντων συνεισαγομένων εἰδῶν ἵππων τε καὶ ὑφασμάτων καὶ λοιπῶν· ὁ δὲ βασιλεὺς διεκαρτέρει ἐν τῷ τῆς Ῥηγίνης τόπῳ, τὴν τῆς Τζεπαίνης περιμένων ἀπόλυσιν.

63 Συμβέβηκε δὲ τι ἐν τούτοις τῷ τότε πρᾶγμα θαν μάσιον, μνήμης καὶ ἱστορίας ἄξιον. ἡμέρα ἦν τῶν ἐπι φανῶν τε καὶ ἑορτασίμων, καθ' ἣν τὴν Χριστοῦ μεταμόρφωσιν οἱ εὐσεβεῖς ἑορτάζομεν· καὶ ἐπεὶ ἔδει καὶ ἀμφὶ τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν, ὡς τὸ εἰωθός, παρεῖναι τὸν βασιλέα, εἰς ἀργίαν ὁ τοῦ ἀρίστου παρετάθη καιρός. ἠριστήσαμεν οὖν καὶ αὐτοί, καὶ μικρόν τι καθευδήσαντες ἀνηγέρθημεν· ἤδη δὲ ὁ ἥλιος τῷ ὀρίζοντι προσήγγισε τῆς δυσμῆς, ἔθος δὲ ὑπῆρχε τῷ

βασιλεῖ περι δειλὴν ἐσπέραν ἐποχεῖσθαι καὶ σύμπαν διέρχεσθαι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀμφὶ τὸ τούτου τέρμα εἰς τόπον ἀγχώμαλόν πως τελούντα καὶ μικρὸν ὑπερ ανεστηκότα τῆς πεδιάδος ἀνέρχεσθαι καὶ τὴν ὅλην καθορᾶν στρατιάν, ἣν καὶ πόλιν κινουμένην ὠνόμαζε, πάσας τὰς Ῥωμαϊκὰς ἄλλας πόλεις φυλάττουσαν. τοῦτο δὲ οὕτως ἐποίει διηνεκῶς, καὶ ὁ φωσφόρος δὲ εἶπερ τὸν δυτικὸν εἰσδῦναι ὀρίζοντα ἔμελλεν, οὐ κατώκνει τοῦτο ἐργάσασθαι. τὸ δὲ τοῦ στρατοπέδου διάστημα ἀμφὶ που τὰ τεσσαράκοντα στάδια ἦν, εἰ μὴ γε καὶ πρὸς. ἔγωγε οὖν οὐκ ἀγαθῇ τύχῃ τότε χρησάμενος ὁ φιλοβασιλεύς τε καὶ μάταιος, πε πυσμένος ἵπποτην εἶναι τὸν βασιλέα, τῆς ἡμιόνου ὡς εἶχον τάχους ἐπιβάς δρομαῖος ἐφειπόμην αὐτῶ, οὐ τὸ τῆς ὥρας ἄωρον κατοπτεύσας, ὅπερ ἔδει. ἐφ' ἵππου δὲ ὁ βασιλεύς ἐπιβάς ταχύτερον ἐπορεύετο, ὡς δὲ εἶδέ με κατόπιν αὐτοῦ μὴ δυνάμενον ἐκείνῳ συνέπεσθαι, ὑπολαβὼν μὴ πως μακρύνας οὐχ ἔσομαι, εἰρήκει μοι· «μηδ' ὅλως ἀπολειφθῆς, ἀλλὰ καὶ σχολαιότερον ἔρχου.» Ἀπῆει γοῦν εἰς τὸν συνήθη τόπον, καὶ σὺν αὐτῶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν λογάδες συνέστησαν, καὶ αὐτὸς σφίσι ξυνηλθὸν ἐπόμενος, καὶ περιέστημεν κατὰ κύκλον πάντες. καὶ ὁ βασιλεύς «μεμαθήκατε» φησι «τῶν προσφάτως ἀπηγγελεμένων ἡμῖν;» καὶ ἡμεῖς «οὐκουν, ὦ βασιλεῦ.» καὶ ὁ βασιλεύς· «ἄνθρωπός τις πρό τινος βραχείας ὥρας ἐλθὼν ἀπήγ γειλέ τι τῶν ἀβουλήτων. τὸ δ' ἦν, ὡς ὁ Ῥώσος Οὕρος ἡμᾶς ἐξηπάτηκε· χάριν γὰρ κέρδους ἐνταυθοῖ ἀφιγμένος τὴν μεσιτείαν τῆς εἰρήνης ἐψεύσατο καὶ ἐπίορκον ὤμοσε. φενάκη γοῦν ὑπῆρχε τὰ πάντα ἐκείνῳ ὅσα πεποίηκε, καὶ ἀπολογία εὐάφορμον ἔχει, ὡς φασι, πρὸς τὴν τῶν ὄρκων διάλυσιν, ὅτιπερ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ὁ τούτου γαμβρὸς τὴν ἐπὶ συμφωνίαις τοιαύταις εἰρήνην οὐ καταδέχεται. τί οὖν ὑμῖν δοκεῖ; ἄρ' ἀληθές ἐστι τοῦτο ἢ ῥῆμα πεπλασμένον πρὸς ψευδολόγου;» καὶ ἡμεῖς· «οὐδ' ὅλως δοκεῖ πως» ἔφημεν «ἀληθείας τὸν λόγον ἔχεσθαι· πάνυ γὰρ τυγχάνει οὗτος ψευδῆς καὶ ἀβέβαιος, ὅτιπερ ὁ Ῥώσος Οὕρος οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος ἐπωμόσατο. πῶς οὖν ἐστὶ πεφυκὸς ἄνθρωπον ὄντα Χριστιανὸν ἐπιορκία τοιαύτη περιπεσεῖν;» καὶ ὁ βασιλεύς· «ἢ τῶν χρημάτων ἴσως ἐπιθυμία παρέπεισεν ἂν αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἐξολισθῆσαι κακίαν, καὶ ἡμεῖς οὐ μόνον τὴν τῶν Βουλγάρων ἀγάπην οὐκ ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ τσαῦτα ἐπὶ κενῆς καταναλώκαμεν χρήματα.» «οὐμενοῦν» ἡμεῖς ἔφημεν «ἀληθές τουτὶ καθέστηκε, βασιλεῦ.» καὶ ὁ βασιλεύς ἰδίᾳ καὶ πρὸς ἐμέ· «σὺ δὲ τί φάσκες πρὸς ταῦτα;» καὶ αὐτός· «οὕτωςί πως ἐν τούτοις ὡς καὶ οἱ ἄλλοι διάκειμαι, καὶ ἐπὶ πολὺ μᾶλλον ψευδεσθαι τὸ λελεγμένον ἢ ἀληθεύειν οἶομαι. εἰ δέ, οἷα συμβαίνει ποτὲ καὶ ἐν ἐνίοις, καὶ ὁ Οὕρος οὕτοσι τοὺς ὄρκους ἠθετηκέναι βεβούληται, δόξας ἡμᾶς ἐξηπατηκέναι, ἀλλ' ἔξει μὲν οὗτος τὸ θεῖον καθ' ἑαυτοῦ πολέμιον, ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου ὑπερμαχόμενον.» ταῦτ' εἶπομεν, καὶ ὁ βασιλεύς τοῖς λελεγμένοις συνήνεσε, καὶ ὑποστρέφειν πρὸς τὰς σκηνὰς ἐφωρμήκαμεν· νῦξ γὰρ ἦδη, ἀλλ' ἢ σελήνη πανσέληνος οὕσα φῶς ἡμῖν παρεῖχεν ὄραν. Καὶ ὁ βασιλεύς διερχόμενος «τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τῶν λελεγμένων;» αὐθις ἠρώτα. καὶ ἡμεῖς «ψευδές τοῦτο, ὦ βασιλεῦ.» τοῦτο δὲ οὐχ ἄπαξ οὐδὲ δις ἢ καὶ τρίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις πυθόμενος ἦν, οἷα ἐκεῖνος μικρόψυχος ἐν τοιαύταις ὦν περιστάσεσι. καὶ ἡμεῖς τὰς ἀποκρίσεις ἐξ ἴσου πρὸς τὰς πεύσεις πεπονηκότες ἐσιωπῶμεν. ὁ δὲ καὶ πάλιν ἠρώτα. ἐπεὶ δὲ τοὺς ἄλλους σιγῶντας ἑώρα, πρὸς μὲ τὸν λόγον ἀποστρέψας ἠρώτηκε· «σὺ δὲ τί φῆς πρὸς ταῦτα;» τὴν τοῦ ὄφρικίου κλήσιν προσθείς· «ἢ τοιαύτη γὰρ ὑπόθεσις σοὶ ἀρμόττει καὶ ὡς σὴ καθέστηκε μάλιστα.» ταυτὶ δὲ ἔλεγε πρόφασιν ὀργῆς ζητῶν ἐφευρεῖν. ἦν δ' ἐγώ· «τίνας χάριν ἐστὶν ἐμή; εἰ γὰρ μὴ καλῶς πεποίηκα τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ὄρκους τετέλεκα μηδὲ προσηκόντως αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὠκονόμηκα, σφάλμα τοῦτο ἐμὸν καὶ πταῖσμα μακρόν· εἰ δὲ πρεπόντως ταῦτα γεγένηται καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ἐχρῆν, τί πρὸς ἐμέ τὰ παρ'

ἐκείνου πρὸς ἀνατροπὴν τῶν γεγενημένων τελούμενα;» καὶ ὁ βασιλεὺς—οὐκ οἶδ' ὅπως· τὴν γὰρ αἰτίαν εἰρήκειν—πάλιν λέγει· «τί φῆς περὶ τῶν τοιούτων;» καὶ αὐτὸς· «πολλάκις εἰρήκειν, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐπὶ πλεόν μοι δοκεῖ τὸ εἰρημένον ψευδές, ἐπ' ἔλαττον δὲ ἀληθές· τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀδήλοις ἀκριβῶς ἀποφαίνεσθαι οὐ μοι δοκεῖ ῥᾶον εἶναι.» ἢ δ' ἐκεῖνος· «ἐν τοῖς ἀδήλοις ἐστὶ χάρις βεβαίως καὶ ἀκριβῶς ἀποφαίνεσθαι· ἐπὶ γὰρ τοῖς δήλοις καὶ οἱ αἰεῖδαροι λέγουσιν.» ἦν δὲ ἐγώ· «ἰδοὺ μετὰ τῶν αἰειδάρων καὶ ἡμεῖς συντετάγμεθα.» καὶ ὁ βασιλεὺς χόλου πλησθεὶς· «σὺ πάντοτε ἦσθα» ἔφη «μωρὸς καὶ ἀρτίως πάλιν μωρὸς.» καὶ αὐτὸς οὐδέν τι πλεόν μὰ τοὺς λόγους ἀνταπεκρίθην ἀλλ' ἦ· «ἐγὼ μὲν εἶμι μωρὸς καὶ ἵνα σιωπῶ, οἱ δὲ φρονοῦντες λαλείτωσαν.» Ταῦτ' εἶπον, καὶ ὀργῆς ὁ βασιλεὺς ἀπλέτου καὶ μακρίας πλησθεὶς καὶ οἷον ἐκβακχευθεὶς τῷ θυμῷ ἐλκύσαι μὲν ὤρμησε τὴν σπάθην τοῦ κουλεοῦ, τῆς κώπης ἐπιλαβόμενος. ἀλλὰ τοῦτο μὲν κατέσχε· μικρὸν γὰρ ταύτην ἀπογυμνώσας πάλιν εἰσήξε· τῷ μεγάλῳ δὲ δομestικῷ αὐτοῦ τῷ Μουζάλωνι Ἀνδρονίκῳ καταβαλεῖν με τοῦ ἵππου προσέταξε. καὶ ὅς ἐβούλετο μὲν, οὐκ ἠδύνατο δέ· λεπτόν γὰρ εἶχε καὶ ἀδρανὲς τὸ σωματίον. ἡρέμα δὲ πως ἔφη· «ἔκστηθι τῆς ἐφειστροφῆς.» καὶ αὐτὸς ἀπέβην τῆς ἡμιόνου. ὁ δὲ χρηστότατος περὶ ἡμᾶς βασιλεὺς τοὺς πολλὰ πρὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δι' αὐτὸν πεπονθότας, ὅς ἐν πολλῷ πλήθει καὶ πολλάκις διαπρυσίῳ ἔλεξε τῇ φωνῇ ὡς «πολλῶν μοι αἴτιος ἀγαθῶν οὕτωσιν ὁ ἄνθρωπος γέγονε»—περὶ τῆς λογικῆς φάσκων παιδείας—καὶ πολλῶν ὀφειλέτης τούτῳ τυγχάνω,» ὁ τὴν κλησίν μοι προθέμενος ἐν πολλοῖς καὶ γλυκὴν ταύτην κατονομάζων καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, δυοῖν κορυνοφόροις προσέταξε τύπτειν με, χιτίζα καὶ πρὸ τρίτης τούτους χειροτονήσας, ὡς εἴκοσι τέσσαρας πάντας τὸν ἀριθμὸν μόν, οὐκ οἶδα εἰ μὴ δι' ἐμέ, ἵν' εἴη καὶ σκηνὴ τοῦ δρᾶματος εἰς τραγωδίαν ἀξίαν μεμορφωμένη. καὶ οἱ μὲν ἔτυπτον, ἐγὼ δὲ σιγῇ τὰς τύψεις ἐλάμβανον. ὁ καὶ μάλ' ἰσχυρὸν τοῦτον ἐξέμεινεν, ὅτι μὴδ' ὄλως πρὸς διήσεις κάμπτω καὶ πληττόμενος. ἐπεὶ δὲ πολλὰς κατὰ παντὸς ἔδεξάμην τοῦ σώματος, μόγις ἰσχυρῇ καὶ ἡρεμαίᾳ φωνῇ «ὦ Χριστέ βασιλεῦ,» ἔφην, «πόσας νενόσηκα νόσους, καὶ διὰ τί ἐν οὐδεμιᾷ τούτων κατέλυσα τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἐν τοιούτοις με καιροῖς ἐταμίευες;» ταῦτ' εἶπον, καὶ ὁ βασιλεὺς οἷον αἰδεσθεὶς ἀπηλλάγη, ἐνὶ τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ εἶρη κῶς· «λάβε τοῦτον αὐτός.» καὶ ὅς ἔφιππὸν με λαβὼν ἠρώτα, ποῦ ἂν καὶ ἀπέλθοιμεν, ἐγὼ δέ· «ὅπου ἂν αὐτὸς βούλει, ἐφέπομαι.» καὶ πάλιν οὕτως διὰ τῶν ἐρωτήσεων κατηνάγκαζε· τότε γοῦν καὶ αὐτὸς πρὸς τοῦτον ἀντέφην ὡς «δεῖ ἡμᾶς τὴν πρὸς τοὺς Βαρδαιώτας βαδίσαι· τοῦτο γὰρ μοι δοκεῖ καὶ μᾶλλον συμφέρον σοι.» καὶ γέγονεν οὕτως, καὶ ἐς τῶν Βαρδαιωτῶν ἀπήγειμεν τὰς σκηνάς. ἰδὼν δὲ με ὁ αὐτῶν πριμμικῆριος θαυμάσας ἠρώτα, τί ἂν βουλόμενος περὶ τὴν αὐτοῦ σκηνὴν ἀφικόμην· καὶ ἔγωγε «μικρᾶς» ἔφην «ἀναπαύσεως χάριν.» βραχὺ γοῦν τι προσεκαρτέρησα τοῖς ἐκεῖσε· ἤδη γὰρ καὶ ὁ πριμμικῆριος ἔμεμαθήκει τὰ κατ' ἐμέ. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδ' εἰς πολὺ μελλήσας διεμνήσατο εἰς τὴν σκηνὴν ἀφικέσθαι με. δεδιὼς δὲ μή πως τῇ λύπῃ κατασχεθεὶς φυγῇ χρήσωμαι, προσέταξε μοι ῥάν τινα στρατιωτικὴν περιστοιχίσαι μου τὴν σκηνὴν καὶ λεληθότως φυλάττειν με. Ἐγὼ μὲν οὖν εἰς τὴν οἰκείαν ἀφιγμένος σκηνὴν ἡσύχως ἐν αὐτῇ τὸν καιρὸν διεβίβαζον, οὐκ ἐν ἀνακτόροις βαδίζων οὐδέ τι τῶν συνήθων καὶ ἐπιτηδείων προσομιλῶν, ἀλλ' ἢ ταῖς βίβλοις προσανέχων καὶ ἀναγνώσει χρώμενος καὶ τροφῆς μεταλαμβάνων κατὰ καιρὸν. ἱκαναὶ γοῦν ἡμέραι οὕτωςί πῶς μου ἔχοντος παρωχῆκεσαν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἠγανάκτει τὸ σκληρὸν μου καθορῶν τοῦ φρονήματος. παρήγει γοῦν ὄλος ὁ Αὐγούστος, καὶ οὐδ' ὄλως ἐνδοῦναι εἶχον τῆς ἥς ἔστερξα γνώμης μικρόν. πολλοὶ γοῦν τῶν ἀρχιερέων ἀφίκοντο πρὸς ἐμέ, βασιλικῇ μὲν, ὡς ἠπιστάμην, τῇ προσταγῇ, εἰ καὶ ἐκεῖ νοὶ λανθάνειν ἠθέλον, οἴκοθεν λέγοντες ἀφικέσθαι πρὸς ἐμὲ φιλίας χάριν καὶ χρηστῆς διαθέσεως· πολλὰ τε

λέγοντες τὸ ἀπόκροτον καταλιπεῖν με τῆς γνώμης καὶ τῷ βασιλεῖ ξυνελθεῖν καὶ αὐθις αὐτῷ πρὸς τὸν τῆς δουλείας συναλαθῆναι ζυγόν, οὐχ εὕρισκον ὄλως πειθήνιον· ἔφασκον γὰρ ὡς «εἶπερ μοι τὰ χρηστότατα ὁ βασιλεὺς ἐπιδείξαιτο, ὅποια οὐδεὶς ἄλλος τῶν βεβασιλευκότων ἐπὶ τινὶ τῶν ὑπηρετημάτων αὐτῷ ἐπιδέδειχεν, ἢ τὰ χεῖρω καὶ κάκιστα ἐν ἐμοὶ κατεργάσαιτο, οἷα οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἐπὶ κακίᾳ περιβοήτων ἐν οὐδενὶ τῶν ἀπάντων πεποίηκεν, οὐθ' οὕτως οὐτ' ἐκεῖ νως τῷ βασιλεῖ κατὰ τι δουλεύσαιμι.» ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως εἶχον γνώμης καὶ ἀμεταθέτου σκοποῦ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Σεπτέβριος ἐφεστήκει μὴν καὶ ἡ τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ σύζυγος Θεοδώρα παρὰ τὸν βασιλέα ἀφίκετο μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Νικηφόρου, τὸ πρὸς τὸν βασιλέα κῆδος ἀποπληρώσοντες, ὅπερ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ τοῦ βασιλεύοντος πατὴρ πρὸ χρόνων τινῶν συμπεφώνηκεν, ὁ μὲν βασιλεὺς ἔσπευδε τὴν Θεσσαλονίκην καταλαβεῖν, ἔνθα καὶ τοὺς γάμους ποιῆσαι βεβούληται. καὶ δήπερ ἀπάρας ἕξ οὐ περ ἔκειτο τόπου τῆς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην φερούσης ἤπτετο· καθ' ὁδὸν δὲ μετὰ τῆς τοῦ δεσπότη σύζυγου τὰς συμβιβάσεις ἐποίει. ἡ μὲν οὖν τοῦ δεσπότη σύζυγος Θεοδώρα καὶ ἄκουσα τοῖς τοῦ βασιλέως λόγοις συνήρχετο· ἐντὸς γὰρ τῶν ἐκείνου χειρῶν οὕσα καὶ μικροῦ δεῖν ὡς ἐν εἰρκτῇ τυγχάνουσα οὐκ εἶχε τι ἄλλο δρᾶσαι. συμπεφώνηκε γοῦν δοῦναι πρὸς τὸν βασιλέα τὸ κάστρον τὰ Σέρβια καὶ σὺν αὐτῷ καὶ τὸ Δυρράχιον. ἐπὶ τούτοις καὶ ὄρκοι ἐγγράφως προέβησαν καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν δεσπότην Μιχαὴλ. ὁ δὲ, ὃ φησιν ὁ ποιῆσις, ἐκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ τοῖς ὁμωμοσμένοισι συνῆλθεν· ἠύχετο γὰρ ἐλευθερωθῆναι καὶ παρ' αὐτὸν γενέσθαι καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὴν σύζυγον. Ἐν τοῖς τοιούτοις τῶν λόγων ὁ βασιλεὺς κάμει τῆς ἥς εἶχον ἐκμοχλεύσας στερρότητος ἐχειρώσατο. ἐξαποστείλας γὰρ τὸν πρὸς πάππου αὐτοῦ θεῖον τὸν Λάσκαριν Μανουὴλ καὶ τὸν πρωτοβεστιάριον αὐτοῦ τὸν Μουζάλωνα Γεώργιον ἰλαροῖς καὶ ἀπλοῖς τισιν ἐχρήσατο λόγοις, καὶ με εἶλε, καὶ πρὸς αὐτὸν οἱ ἀποσταλέντες ἀπήγαγον. καὶ γοῦν προσιὼν τῷ βασιλεῖ καὶ ὡς ἔθος κλίνας τὴν κεφαλὴν μακρότερον ἔστην. καὶ ὁ βασιλεὺς· «οὐκ οἶδας ὅπη εἰώθεις ἴστασθαι; τὸν τόπον σου γινώσκεις, καὶ πρόσθι.» τῇ προσταγῇ γοῦν ὑπεῖξας τοῦ βασιλέως ἀπελθὼν ἔστην ἐκ πλαγίου αὐτοῦ καθὼςπερ εἶχον καὶ ἔθος. τότε γοῦν μοι ὁ βασιλεὺς τὰς τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ ὑποθέσεις πάσας ἀνεκοινώσατο καὶ ἕξ ἀρχῆς ὅπως προέβησαν διηγήσατο. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς τοῦ Λαγκαδά-τόπος δὲ ἐστὶν οὗτος ἐγγύς που τυγχάνων τῆς Θεσσαλονίκης-ἐγένετο.

64 Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν Θεσσαλονίκην κατείληφε, τοὺς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Μαρίας γάμους μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ Νικηφόρου, ὃν καὶ δεσπότην τετίμηκεν, ἐκπεπλήρωκεν. Ἐν τούτοις δὲ ὄντος τοῦ βασιλέως γραφὴ τις πρὸς αὐτὸν ἐξεπέμφθη παρὰ τῶν ἐν τοῖς Βιθυνίας μέρεσιν ὄντων καὶ εἰς φυλακὴν εἶναι τοῦ τόπου προστεταγμένων, ὡς ὁ Μιχαὴλ Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος, ὃν καὶ μέγαν κονοστάβλον πρὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ὁ λόγος φθάσας τετιμῆσθαι δεδήλωκε καὶ τὴν τῆς ἀπάσης ταύτης χώραν ἡγεμονίαν ἐμπεπιστεῦσθαι, φυγὰς ὥχετο καὶ περὶ τὸν τῶν Μουσουλμάνων ἀπήει χώρον. ἐταράχθη γοῦν ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς οὐ μικρῶς, καὶ με προσκαλεσάμενος «ἔγνως,» ἔφη, «τί γέγονε καὶ αὐτός;» «οὐδαμῶς» ἔφη, «ὦ βασιλεῦ· τί δὲ ἐστὶ τὸ προσφάτως γεγενημένον;» ὁ δὲ φησιν· «ὁ μέγας κονοστάβλος ἀπέδρα καὶ περὶ τὰ τῶν Μουσουλμάνων κενώρηκε. τί γοῦν ἄρα περὶ τοῦ τοιούτου διανοῆ; μὴ πρὸς Μουσουλμάνων προσλαβόμενος στρατεύμα καθ' ἡμετέρας χωρήσει χώρας;» «οὐδαμῶς μοι δοκεῖ τοιοῦτον, ὦ βασιλεῦ,» ἔφη, «αὐτὸν διαπράξασθαι· τὴν γὰρ γνώμην τοῦ ἀνδρὸς ἐπέγνω καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἐπίσταμαι φιλορῶμαιον.» καὶ ὁ βασιλεὺς· «τίνος οὖν χάριν φυγὰς τῶν ἡμετέρων ἐγένετο;» «ὄτιπερ,» ἔφη, «ὡς οἶσθα, ὦ βασιλεῦ, οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δις ἀλλὰ καὶ μυριάκις ἠπέιλει αὐτῷ τὰ δεινότατα καὶ ὠργίζου κατ' αὐτοῦ χαλεπῶς, καὶ ἐν

πλήθει παρόντι πολλῶ ἔφασκες ἐκπέμψαι καὶ ἐξορύξαι οἱ τοὺς ὀφθαλμούς. ταῦτ' ἐκεῖνος ἐμάνθανε καὶ παρὰ πολλῶν τῶν λεγομένων ἤκουε, καὶ ἐδάκνυτο τὴν ψυχὴν καὶ ἐδειλία τὴν τιμωρίαν καὶ ἀποφυγεῖν ἐπέσπευσε τὴν ποινήν.» «καὶ διὰ τί,» ἔφη ὁ βασιλεὺς, «οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις προσκαρτέρει, καὶ εἰ παθεῖν ἔμελλε τὰ δεινὰ ταῦτα, τῆς ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς εὐπραγίας τὴν ἐν τοῖς ἰθαγενέσι προτιμῶν δυσπραγίαν;» «οὐκ ἔστι τοῦτο ψυχῆς ἀνθρωπίνης,» ἔφην, «ὦ βασιλεῦ. δεινὰ μὲν γὰρ παθεῖν καὶ περιπεσεῖν συμφοραῖς ἔνιοι ἂν ἱκανοὶ φανῶσι, στερροτέρου γεγενημένοι φρονήματος καὶ οἷον εἰπεῖν ἀπροσπαθοῦς ἐν τοῖς τοῦ βίου πράγμασι· τὸ δὲ περὶ αὐτῆ τῆ ζωῆ δεδιέναι καὶ ἀκρωτηριασμόν τῶν καὶ ριωτέρων σωματικῶν μερῶν προσδοκᾶν, οὐμενοῦν δοκεῖ τινα ἐν τούτοις προσκαρτερεῖν, ἀλλὰ τὸν περὶ ψυχῆς τρέχων ἀποφυγάνει τῶν δεινῶν ὅση δύναμις.» ταῦτ' εἰπόντες σεσιωπήκαμεν. καὶ μετὰ βραχὺ «τί δὲ οἶει» ὁ βασιλεὺς ἔφη «τοῦτον ποιῆσαι;» ἐγὼ δὲ ἔφην ὡς «μικρὸν ὑπολαμβάνω παρὰ τὸν περσάρχη προσκαρτερήσας ἀποστελεῖ συμπαθείας πρὸς τοῦ σοῦ κράτους ἀξιοθῆναι, ἔχων καὶ τὸν περσάρχη ἐπὶ τῆ ὑπόθεσι μεσολαβοῦντα, ζητήσῃ δὲ σε ὄρκον εἰς τὴν τῆς ἀληθείας βεβαίωσιν, οὗ ἄνευ οὐκέτι μοι δοκεῖ παρὰ σὲ ἀφικέσθαι.» ἐν τούτοις ἦν τεταραγμένος ὁ βασιλεὺς, ἐν ἀμφιβόλοις τυγχάνων τοῖς πράγμασιν. ὡς δὲ μετ' ὀλίγας τινὰς ἡμέρας γραφαὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἐπέμφθησαν πρὸς τῶν στραταρχούντων ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Μεσοθυνίᾳ— αἱ δὲ γραφαὶ τοῦ μεγάλου κονοστάβλου ἐτύγχανον πρὸς αὐτούς, περιλήψεως ἔχουσαι οὕτως—πρὸς ἓνα δὲ ἕκαστον τῶν τοιούτων ἐγεγραφήκει—ὡς «ἐγὼ τὸν ἐκ τοῦ βασιλέως φόβον ἐν τῆ καρδίᾳ μου σχῶν καὶ δεδιὼς μὴ πού τι πάθω δεινόν, φυγῆ ἔχρησάμην· ὑμεῖς δὲ φρονίμως καὶ ἀνδρικῶς τῶν στρατιωτικῶν ὑμῖν πραγμάτων ἀντέχεσθε, καὶ αἱ φυλακαὶ τῶν πολιχνίων καὶ ἄστων ἀσφαλεῖς ἔστωσαν, καὶ ἡ τῆς ἀπάσης χώρας προσοχή καὶ συντήρησις παρ' ὑμῶν ὡς ἔθος γινέσθω, καὶ καθὼς ἐπράττετε μετ' ἐμοῦ, καὶ αὐθις ποιεῖτε.» καὶ ἡ ἐπιγραφή τὸν μέγαν κονοστάβλον ἐσήμαινε. ταύτας ὁ βασιλεὺς θεασάμενος τὰς γραφὰς ἴλα ῥῶς διετέθη πρὸς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τοῖς λόγοις μου ἐμπεπίστευκεν.

65 Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενοι τὰ τῆς ἱστορίας, ὡς δέον ἐστίν, ἐμπλατύνομεν· πολλῶν γὰρ λόγων ἄξια τὰ ἐν τῆ φυγῆ γεγενημένα τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαήλ. ἐπεὶ γὰρ οὗτος ἐν τοῖς οἰκίμασι τῶν Τουρκομάνων ἀφίκετο—ἔθνος δὲ τοῦτο τοῖς ἄκροις ὀρίοις τῶν Περσῶν ἐφεδρεῦον, καὶ ἀσπόνδῳ μίσει κατὰ Ῥωμαίων χρώμενον καὶ ἀρπαγαῖς ταῖς ἐκ τούτων χαῖρον καὶ τοῖς ἐκ πολέμων σκύλοις εὐφραίνόμενον, καὶ τότε δὴ μᾶλλον, ὅποτε τὰ τῶν Περσῶν ἐκυμαίνετο καὶ ταῖς ἐκ τῶν Ταχαρίων ἐφόδοις συνεταράττετο—τῷ Κομνηνῷ Μιχαήλ ὡς ἐρμαίῳ ἐντυχόντες τινὲς καὶ λίχνον ὄμμα τοῖς αὐτοῦ ἐπιβαλόντες πράγμασι, πάντα τὰ αὐτοῦ διηρπάκασι, χρυσὸν ἄργυρον ἵππους ὑφάσματα καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ἐνδύματα, οἷς οἱ αὐτοῦ ἐνεδέδυντο. διαμερίσαντες δὲ καὶ πάντα τοὺς ἐφεπομένους αὐτῷ, ἕκαστος τὸν κατισχημένον εἰς οἰκίαν δουλείαν ἠγάγετο. ὁ δὲ Κομνηνὸς Μιχαήλ μόγις τὰς χεῖρας τούτων διεκφυγῶν καὶ θεοῦ προνοίᾳ διασωθεὶς γυμνὸς ἀπάντων παρὰ τὸν περσάρχη ἀφίκετο. ὁ δὲ οὐ κατὰ νήηλιν φυγάδα τοῦτον ἐδέξατο, ἀλλ' ἀσμένως λίαν προσήκατο. τό τε γὰρ εὐγενὲς τοῦ ἀνδρὸς ἐμεμαθήκει, καὶ πάντες οἱ μετὰ τοῦ περσάρχου μεγάλοι τελοῦντες τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸ φρόνημα τεθαυμάκασι, καὶ ὁ φησὶ τις τῶν παλαιῶν, τυραννίδος ἄξιον ἔκριναν. εἰς ὀλίγους γὰρ αὐτῷ ξυνιόντες λόγους ἐκ βραχέων τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπεγνώκεισαν σταθερότητα· τὴν τε γὰρ αὐτοῦ στρατιωτικὴν ἐτεκμήραντο τέχνην καὶ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἀκρίβειαν καὶ ὡς οὐκ ἀδαῆς ἂν εἴη τῶν προσηκόντων ἐν μάχαις. χάριν μὲν οὖν τῶν ἐσκυλευμένων αὐτῷ πραγμάτων καὶ τῶν διαμεμερισμένων ὑπηρετῶν γραφαὶ τοῦ σουλτάνου, εἰ καὶ εἰς μάτην, γεγένηται, ἵν' ἐπισυναχθεῖεν τὰ πάντα καὶ πάντες καὶ ἐπικομισθεῖεν αὐτῷ.

Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ τῆς μάχης σφίσις ἐφίστατο –οἱ τε γὰρ Ταχάριοι τὰ πλείω τῆς χώρας τῶν Μουσουλ μάνων ληϊσάμενοι περὶ τὰ Ἄξαρα ἐστρατοπεδεύσαντο, πᾶσα δὲ ἀνάγκη ἦν καὶ πρὸς μάχην τοὺς Πέρσας ἀντιστῆναι τοῖς Ταχαρίοις–τὸν μὲν Κομνηνὸν Μιχαὴλ εἰς ἡγεμόνα τῶν Χριστιανικῶν στρατευμάτων οἱ Πέρσαι εἶναι διετάξαντο. ὁ δὲ ἐπεὶ ἐν ἀλλοδαπῇ ἐτύγχανεν ὦν, συμμαχεῖν μὲν Μου σουλμάνοις ἀπευκταῖον ἠγεῖτο, μή ποτε, ὡς ἔφασκεν οὗτος, ἐν μάχῃ πεσόντος εὐσεβὲς αἷμα αἷμασι συγκραθεῖ ἀνοσίοις καὶ ἀσεβέσι, χάριτι δὲ θείᾳ ἀναρρωσθεὶς καὶ γενναῖον ἀνα λαβὼν φρόνημα πρὸς τὴν μάχην ἐξώρμησε. τὸ μὲν οὖν μέρος τοῦ στρατεύματος τὸ παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ τεταγμένον τοὺς ἀντιτεταγμένους αὐτῷ Ταχαρίουσιν κατὰ κράτος νενίκηκε, τοῦ Μιχαὴλ αὐτοῦ πρώτως δόρατι παρὰ μαζὸν βαλόντος τὸν τοῦ στρατεύματος προηγούμενον, ὅς, καθάπερ ἔφησαν οἱ γινώσκοντες, μετὰ μικρὸν ἐκ τῆς βολῆς ἐτεθνήκει. καὶ ἦσαν μὲν ἐκ τοῦ κρατουμένου μέρους τοῦ Κομνηνοῦ ἐκνεκρωμένοι οἱ Ταχάριοι καὶ πρὸς φυγὴν ἤδη ἐχώρουν. ἀνὴρ δὲ τις τῶν ἐν Πέρσαις περιωνύμων, τὴν ἀξίαν ἀμυραχοῦρης–μέγα δὲ τοῦτο παρὰ Πέρσαις–ἀπιστίαν περὶ τὸ αὐτοῦ γένος ἐγκυμονῶν ἐκ μακροῦ τότε ταύτην ἐξώδινε, καὶ τὸ ὑφ' αὐτὸν ἅπαν συλλαβὼν στρά τευμα τοῖς Ταχαρίοις προσώρμησε. καὶ τὸ ἐντεῦθεν τάναν τία ἦν ἰδεῖν· οἱ γὰρ πρὸ μικροῦ διώκοντες ἔφευγον καὶ νῶτα ἐδίδουν τοῖς ἐναντίοις πλήττεσθαι. ἔπιπτον γοῦν οἱ Πέρσαι συχνοὶ τοῖς τῶν Ταχαρίων πληττόμενοι βέλεσι. μέχρι μὲν οὖν μακρῶν διαστημάτων τὴν δίωξιν οἱ νενικη κότες πεποίηται. ὁ γοῦν Κομνηνὸς Μιχαὴλ συμβὰν οὕτω τῷ μεγίστῳ στρατοπεδάρχῃ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων, ὃν πεκλάρπακιν οἶδασις οἱ Πέρσαι καλεῖν, ξυνήει κατὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἐπορεύοντο πάνυ πλείους ἡμέρας ἐφεπομένους ἑαυτοῖς τοὺς πολεμίους ἔχοντες καὶ καθ' ὥραν μαχόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ λεγομένου οἰκία πεκλάρπακι περὶ τὴν Καστά μοναν ἐτύγχανεν οὔσα, ἐκεῖσε σπεύσαντες ἐγεγόνεισαν. τὸ δὲ Ταχαρίων γένος πᾶσαν τὴν ὑπὸ τοὺς Μουσουλμάνους κατέδραμε χώραν. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ὁ περὶ τούτων λό γος ἀναμεινάτω, ἐχέσθω δὲ τῶν προτέρων, ἵνα καὶ καθ' εἰρμὸν τὰ τῆς ἱστορίας προῖοι.

66 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος ἐπεὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐν τῇ τῶν Μουσουλμάνων ἐπύθετο χώρα, οὐ περὶ τούτων μᾶλλον ἔχων φροντίδα ἢ περὶ τῶν αὐτοῦ –κίνδυνον γὰρ οὐ σμικρὸν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἐπισυμβαίνειν ὑπετόπασε χώροις– ἔσπευσε πρὸς τὴν ἕω παλινοσθῆσαι· καὶ δὴ πᾶσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν στρατιάν μεθ' ἑαυτοῦ προσ λαβὼν τῆς πρὸς τὴν ἕω φερούσης ἐφήπετο. καταλελοίπει δὲ ἔν τε τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ δυσμῆν μέρεσιν ὡς πρὸς φύλαξιν δῆθεν τῆς χώρας τὸν πρὸς πάππου θεῖον αὐτοῦ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ, μικρὸν τι καὶ εὐσύννοπτον ἐκ Παφλαγόνων στρά τευμα ἐπιδοὺς αὐτῷ κάκ τοῦ Σκυθικοῦ ὅσον εἰς τριακοσίους ἠριθμημένον, τοῦ δὲ Πριλάπου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων τὸν ὃν εἶχε σκουτέριον Ξυλέαν ὠνομασμένον, φερωνύμως τὴν κλησιν νῆ τὴν Θέμιν ἔχοντα, εἰς δὲ τὸν Βελεσὸν καὶ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν Καλαμ πάκην Θεόδωρον, ὃν καὶ τατᾶν τῆς αὐλῆς κατωνόμαζον, τὸν δὲ Χαβάρωνα Κωνσταντῖνον εἰς ἡγεμονίαν τοῦ Ἄλβανου κατέστησεν, ἐμὲ δὲ πραιτόρα χειροτονήσας πάντων αὐτῶν ἀφήκε προῖστασθαι. τοῦτο δέ, ὡς οἶμαι, πεποίηκεν, ἵνα τῇ ἐξ αὐτοῦ μακροτέρᾳ ἀποδημίᾳ εἰς λήθην ὦν ἐπεπόνθην γενοίμην. οὐδὲ γὰρ εἶδέ με πώποτε μετὰ τὰς πληγὰς ἐλευθεριάσαντα καὶ λόγοις χαροπώτεροις ὡς εἰώθειν πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι. ἵνα γοῦν τῇ χρονίῳ ταύτῃ διατριβῇ τῆς ψυχῆς ἢ σκυθρωπότης διαλυθεῖ μοι, πέπραχε τοῦτο, τάχα δὲ καὶ ὡς δυσχεραίνων ἦν τὴν ξυναυλίαν μου βαρυνόμενος· προσέκρουον γὰρ αὐτῷ πολλάκις ἐφ' οἷς ἦδειν οὐ κατὰ λόγον οὐδὲ κατὰ δίκαιον διαπράττεσθαι θέλοντα.

67 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πρὸς τὴν ἕω ἀπήει, ἐγὼ δὲ καταλελείμην τοῖς ἐν δυσμῇ. τῆς γοῦν Θεσσαλονίκης ἐξίων ἀφικόμην περὶ τὴν Βέρροϊαν· ἐκεῖσε γὰρ

ὑπῆρχον καὶ οἱ τοῦ πάπα πρέσβεις, οὓς ἀπεκβαλεῖν βασιλικῶ προσ τάγματι ἔμελλον. κάκεισε μικρὸν προσκαρτερήσας διὰ τὴν τῶν πρέσβειων ἀπεκβολὴν καὶ δι' ἐτέρας τινὰς ὑποθέσεις, ἐκεῖθεν ἐξίων τῆς πρὸς τὸ Ἄλβανον φερούσης ἠπτόμην. καὶ δὴ τὰ Σέρβια παρελθὼν καὶ παραμείψας τὴν Καστορίαν καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν Ἀχρίδαν παραγγείλας ἀφικόμην περὶ τὸ Ἄλβανον, κάκ τούτου μετὰ τῶν τῆς χώρας ἐκκρίτων κατείληφα τὸ Δυρράχιον. κάκεισε διακαρτερήσας ἡμέρας ὀκτῶ ἐξήειν, πάντα τὰ καθ' ὁδὸν οἰκονομήσας καὶ καταρτίσας ὡς ἔμοιγε δέον ἐδόκει, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοῦ Δυρραχίου. ἔξορ μήσας γοῦν τοῦ Δυρραχίου καὶ διελθὼν τὰ τῆς Χουναβίας καὶ τὸ ὄρος ὑπερβάς ὃ δὴ Κακὴν Πέτραν κατονομάζουσιν, εἰς τὰ περὶ τὴν Μάτην ἀπήειν κἀντεῦθεν περὶ τὴν Δέβρην ἀφίγμαι. πᾶσι δὲ τοῖς καθ' ὁδὸν ξυντυχόν, τοῖς ἀμφὶ τὰ ἄσθη καὶ τοῖς ἀμφὶ τὰ τοπικὰ στρατόπεδα καὶ τοῖς τὰ δημόσια διενεργουμένοις πράγματα, διὰ τῆς Κυτζάβεως παριῶν ἐπὶ τὸν Πρίλαπον ἐγενόμην. ταύτην γοῦν τὴν πορείαν τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Πριλάπου διὰ τριῶν πεποίηκα τῶν μηνῶν χειμῶνος ὥρα· Δεκέβριος γὰρ ἦν ὁπότε τῆς Βερροίας ἐξώρμων, καὶ τὸ Φεβρουαρίου τέλος ἐπὶ τὸν Πρίλαπον εἶχέ με.

68 Ἐκεῖσε γοῦν ἀφιγμένου μου φήμη πάμπαν δεινὴ τοῖς ὤσιν ἐπεισέφησε. τὰ δὲ τῆς φήμης, ὅτιπερ ὁ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλβάνου πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν ὁ Χα βάρων Κωνσταντῖνος πρὸς τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ ἐάλω μη χαναῖς τῆς γυναικαδέλφης αὐτοῦ Μαρίας, ἣτις προεῖχε μὲν ἄνδρα Σφραντζῆν τοῦπίκλην, τότε δὲ ὑπῆρχε χήρα· δόλοισ γὰρ αὕτη τὸν Χαβάρωνα μετελθοῦσα καὶ γράμμασιν ἐρωτικῶς δελεάσασα τούτου τὸ φρόνημα-κουφότερος γὰρ οὗτος περὶ τὰ τοιαῦτα τυγχάνων ἦν, εἰ καὶ ἄλλως καλὸς ἐτύγχανε στρατιώτης-ταῖς πάγαις ταύτης ἀλώσιμος ἔγε γόνει. τούντεῦθεν εἰς ἀποστασίαν φανεράν ὁ Μιχαὴλ ἐξωρμήκει. ἔγωγε μὲν οὖν διάγων περὶ τὸν Πρίλαπον περὶ τοῦ γεγενημένου δράματος ἐπεπύσμη. ὡς εἶχον γοῦν σπουδῆς πρὸς τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ ἐπιστολὴν ἐπεπόμφειν, τὰ ξυμβεβηκότα τούτῳ διὰ ταύτης δηλοποιῶν, καὶ περὶ τὴν Πελαγονίαν ἀφίχθαι τοῦτον γεγράφηκα, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς ἀφιγμένος ἐκεῖσε καὶ ἄμφω εἰς ἓν γεγονότες περὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας ἡμῖν πραγμάτων τὴν ξυμβουλήν ποιησαίμεθα· ξυνήλθομεν γοῦν καὶ ἄμφω ἐν τῇ Πελαγονίᾳ καὶ μεθ' ἡμῶν καὶ ὁ Ξυλέας σκουτέριος. ὑπελαμβάνομεν γὰρ αὐτὸν ἂν θρωπον στρατιωτικὸν εἶναι ἢ κἀν ῥωμαϊόφρονα· καὶ γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος πολλὴν περὶ αὐτοῦ εἶχε ὑπόληψιν, στρατιωτικὴν τε αὐτὸν ἀρχεῖν ἐμπειρίαν καὶ περὶ αὐτὸν καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων εὖνοιαν κεκτῆσθαι τὴν ἀκροτάτην. Ἐπεὶ γοῦν ξυνήειμεν, ἐβουλευσάμεθα οὕτως, τὸν μὲν Λάσκαριν Μιχαὴλ λαβεῖν τὸ ὑπ' αὐτὸν ὄλον στρατόπεδον, τό τε Ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ Σκυθικόν, καὶ ἀποχωρῆσαι τῶν περὶ τὴν Βέρροϊαν χώρων-ἐκεῖσε γὰρ ἐποιεῖτο τὰς σκηνάς-καὶ περὶ τὴν Πελαγονίαν ὀρμῆσαι κάκεισε στρατοπεδεῦσαι, ὡσαύτως καὶ ὁ Ξυλέας σκουτέριος ἵνα λάβῃ τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅπαν στρατιωτικὸν σύνταγμα-ἐκεῖνο γὰρ μᾶλλον εἰς πλῆθος ἠρίθητο-καὶ συνέλθοι τῷ Λάσκαρι Μιχαὴλ, καὶ ἠνω μένωσ ἐν τοῖς τῆς Πελαγονίας μέρεσι στρατοπεδεύσασθαι. ἐν ἐπικαίρῳ γὰρ ἦν ὁ τόπος περὶ τὴν τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ μάχην καὶ περὶ τὴν τῶν Σέρβων, ὡς ἐπυθόμεθα ὅτι καὶ οὗτοι συμφώνους λόγους πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἐπεποίητο. ἐκείνους μὲν οὖν ἐκπληρῶσαι τὰ βεβουλευμένα ὑπεσχημένους κατέλιπον, ἐγὼ δὲ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπηρεσίας μου τὴν Ἀχρίδα κατέλαβον, εἴ πως ἂν δυνηθεῖν τὰ τῶν Ἀλβανιτῶν διορθώσασθαι. προύλαβον δὲ ἐξαποστεῖλαι περὶ τὸ Ἄλβανον τὸν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης Ἰσαάκιον τὸν Νεστόγγον, ἔνταλμα δούσ αὐτῷ κατ' ἔθος περιλαμβάνον τὴν τῆς ἡγεμονίας περίληψιν. ὠριστό μοι καὶ γὰρ ἐπ' ἀδείας ἔχειν με τοιαῦτα ποιεῖν, ἐνεργοῦντας καὶ δημόσια διαπραττομένους καὶ στρατευμάτων προϊσταμένους καὶ χωρῶν ἡγεμονίαν κεκτημένους ἀνταλλάττειν ὡς ἂν βουλοίμην. εἰλόμην οὖν

ἀπελθεῖν περὶ τὸ Ἄλβανον καὶ τῆς τῆς χώρας ἔνεκεν διορθώσεως καὶ τοῦ μαθεῖν μετὰ τὸ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης πεποιήκεν. ἀπελθὼν γοῦν τὸν μὲν ἐπὶ τῆς τραπέζης, καθὼς ἂν εἶχον ἰσχύος, τοῦ Ἀλβάνου ἐξήγαγον. προύφθασαν γὰρ τὸ τῶν Ἀλβανιτῶν ἔθνος καὶ τὰ τῆς ἂν ταρσίας ἐκπεπληρώκασιν· ἅπαντες γὰρ ξυνήλθον τῷ ἀποστάτῃ δεσπότη Μιχαήλ. ἐπεὶ γοῦν αὐτὸς ἐώρων τὰ πάντα κυκώμενα, ἐκ τῶν Δεβρῶν ἀπάρας–πλείους γὰρ ἐκεῖσε ἡμέρας ἢ ἔδει διήνυσα· καὶ γὰρ κύκλῳ τοὺς πολεμίους εἶχον–μετὰ μετρίων τινῶν ἀνδρῶν τῶν ἐξυπηρετούντων μοι μεθ' ὅπλων κατείληφα τὴν Ἀχρίδα. κάκεισε γοῦν τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης εἰς φυλακὴν τοῦ κάστρου ἀφείς, διαβάς τὴν Πρέσπαν καὶ τὸ οὕτω πως ἐπονομαζόμενον Σιδηρὸ κάστρον, τῷ Πριλάπῳ προσέσχον, καὶ οἷον ἐδόκουν ὡς εἰς λιμένα τινὰ προσοκειλαί με ἄκλυστον. Ὑπῆρξε δὲ καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐκεῖσε οὖσιν ἡμετέροις τὰ ἐναντία. τῶν γὰρ περίξω χωρῶν καὶ κάστρων ὁ ἀντάρτης ἐπιδραξάμενος Μιχαήλ ἐνὸς καὶ μόνου τοῦ Πριλάπου ἐλείπετο, καὶ ἔσπευδεν, ὅσον ἦν αὐτῷ δυνατόν, ὑφ' ἑαυτὸν ποιῆσαι τὸν Πρίλαπον· οὕτω γὰρ ἦν ἐξὸν αὐτῷ καὶ ἀσφαλῶς τῶν περίξω κρατεῖν. ἐπῆλθε γοῦν καὶ ἡμῖν μετ' οὐ πολὺ τὸ πρῶτον ὁ ἀποστάτης Μιχαήλ μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατεύματος ἅπαντος, καὶ ἀπεπειράσατο στρατιωτικαῖς μεθοδίαῖς τοῦ ἄστεος. τὸ δὲ ἦν ἀσφαλές καὶ οὐ ράδιον χειρωθῆναι, ἐθάρρει δὲ οὗτος μᾶλλον ταῖς τῶν οἰκητόρων ἐπιβουλαῖς. τῷ τότε μὲν οὖν ἀπεκρούσθη, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ λαβῶν ἐπανέζευξε καὶ τοῖς γύρωθεν τόποις περιεπόλευεν, ἡμεῖς δ' ἐγκεκλεισμένοι τῷ τοῦ Πριλάπου ἄστει καὶ ὡς ἐν εἰρκτῇ καθευγμένοι γεγονάμεν. καὶ τὰ μὲν ἐν ἡμῖν οὕτω ξυνέβη, ὁ δὲ τῆς ἱστορίας λόγος τῶν ἐπὶ τὴν ἔω γεγενημένων ἐχέσθω.

69 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διαπεραιωθείς τὸν Ἑλλησποντον, ὡς εἶχε τάχους περὶ τοὺς τῆς Λυδίας τόπους κεχώρηκε καὶ περὶ τὰς Σάρδεις τὰς σκηνὰς ἔπηξεν. ὁ δὲ περσάρχης σουλτάν, ὁ φυζακινῆς ἐλάφου κραδίην ἔχων, εἶπεν ἂν ποιητής, τὴν χώραν τούτου καταλιπὼν, ἐπεὶ καὶ τὸ τούτου στρατεύμα καταλέλυται, φυγὰς πρὸς τὸν βασιλέα χωρεῖ. ὁ δὲ ἐδέξατο τοῦτον καὶ δωρήμασιν αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν φιλοτίμως ἐδεξιώσατο, καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν ἐπαναζευξάμενος τούτους πεποιήκε, δούς αὐτοῖς στρατεύμα μέτριον· εἰς τετρακοσίους γὰρ καὶ μόνον ἠρίθμητο. ἡγεμόνα δὲ τοῦ στρατεύματος τὸν Ἰσαάκιον Δούκαν κατέστησεν, ὃν καὶ Μούρτζουφλον ὠνόμαζον, τῷ γένει τούτου τούτικλην τινῶν ἐπιθέντων τῶν παίζειν εἰωθότων ἐπὶ τὰς κλήσεις, πριμμικῆριον ὄντα τότε τῆς βασιλικῆς αὐλῆς. ὁ δὲ περσάρχης ἀντίχαριν ἀντιδοῦναι θέλων τῷ βασιλεῖ τὸ ἄστυ τῆς Λαοδικείας ἀπεχαρίσατο, καὶ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ καὶ Ῥωμαϊκὴ φυλακὴ. ἀλλ' ἐπὶ ὅλιγον τοῦτο προσεκαρτέρησε, καὶ πάλιν ὑπὸ τοὺς Μουσουλμάνους τὸ ἄστυ τοῦτο γεγένηται· οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατόν ὑπὸ Ῥωμαίων φυλάττεσθαι. ὁ μὲν οὖν σουλτάν ἐπεὶ μὴ ἐξίσχυε τοῖς Ταχαρίοις ἀντίστασθαι, μετὰ τῶν αὐτοῦ λογάδων βουλευσάμενος εἰς ξυμβιβάσεις καὶ συμφωνίας τοῖς Ταχαρίοις συνῆλθε· καὶ ὑπόφοροι τούτοις ἐγένοντο, καὶ ἔκτοτε τυγχάνουσι σφίσι αὐτοῖς οἱ Μουσουλμάνοι φορολογούμενοι. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος, οὗ πολὺ λάκις ἐμνήσθημεν, ὄρκον πρὸς τοῦ βασιλέως λαβῶν εἰς ἀσφάλειαν πρὸς αὐτὸν ἐπανέζευξε καὶ τοῖς οἰκείοις αὐθις ἀποκατέστη καὶ τῶν ἰδίων ἀπήλαυσε.

70 Οὕτω πάνυ πολλὰ παρήλθον ἡμέραι, καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν δυσμὴν ταραττόμενα λίαν ἐπεγνώκει ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ πλείω πρὸς τοῦ ἀντάρτου Μιχαήλ ἀλισκόμενα, καὶ ἔδει στρατηγὸν ἄνδρα μετὰ στρατεύματος εἰς ἀντιπαράταξιν στείλαι, τὸν εἰρημένον Κομνηνὸν Μιχαήλ ἐξελέξατο, δούς αὐτῷ καὶ στρατεύμα ἐκ Μακεδονίας, πάνυ δὲ τῷ ποσῷ ὀλίγον καὶ ἀνωφελέστατον τῇ ποιότητι. ὁ δὲ–καὶ γὰρ οὐκ εἶχεν ἀντιλέγειν τοῖς αὐτῷ προσταττομένοις–λαβῶν τὸ μικροπρεπὲς ἐκεῖνο καὶ ἀπόλεμον στρατεύμα τὴν Θεσσαλονικὴν καταλαμβάνει, κάκειθεν διαβάς τὸν Βαρδάρειον, ὃν οἱ παλαιοὶ Ναξιὸν ὀνομάζουσι, καὶ τῷ Λάσκαρι Μιχαήλ ἐνωθείς, καὶ

ἄμφω βουλὴν ποιησάμενοι κατὰ τῆς Βερροίας ὠρμήκασιν, οὐχ ἵνα μαχέσωνται ταύτην-οὐδὲ γὰρ ἐξῆν αὐτοῖς τοιοῦτόν τι διαπράττεσθαι-ἀλλ' ἵνα λείαν τὰ περὶ ταύτην ποιήσωνται. καὶ ἐσκύλευσαν πολλά· ζῶων γὰρ πληθὺν οὐκ εὐχερῶς ἀριθμουμένην οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἐλήϊσαντο. Ἐν οἷς δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποίουν, ὁ τῶν Σέρβων ἄρχων τὴν τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ ἀνταρσίαν μαθὼν, γένος ἔκσπον δὸν καὶ μηδέποτε εἰδὸς χάριν τοῖς εἰς αὐτὸ ἐπιδειξαμένοις χρηστόν, ἀλλὰ διὰ μικρόν τι κέρδος τὸ φιλίας ἀπορρίπτον καὶ καταπατοῦν κύπελλον, στράτευμα συναθροίσας ὡς εἰς χιλίους ἠριθμημένον κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκπέπομφε χώρων. οὗτοι μὲν οὖν τὴν Κύτζαβιν παραμείψαντες τὰ περίξ τοῦ Πριλά που ἐσκύλευον. ὁ δὲ σκουτέριος Ξυλέας μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος ἐγγύς που τοῦ ἄστεος κείμενος, ὡς εἶδε τὸ τῶν Σέρβων στράτευμα τὴν χώραν ληΐζον καὶ πυρὰ πανταχοῦ ἀναπτόμενα, ἄνθρωπος ἀδαῆς τὰ πολεμικὰ καὶ μηδ' ὄλως ἐμ πειρίαν ἔχων στρατιωτικὴν-οὔτε γὰρ σκοποὺς εἶχε μακρὰν ὡς πόρρωθεν μαθεῖν τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, οὔτε ζυν τάξαι στράτευμα ἐπεγνώκει-ἀπέλυσε ἕκαστον κατὰ τῶν Σέρβων ὀρμῶν ὡς ἐβούλετο. διαλυθέντες γοῦν τῆς συντάξεως καὶ ὀλίγοι τοῖς Σέρβοις πλείοσιν οὔσιν ἠλίσκοντο συμπλε κόμενοι, καὶ οἱ μὲν ἔργον μαχαίρας ἐγένοντο, οἱ δὲ ἐζω γροῦντο καὶ δεσμῶται ἀπήγοντο. ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ξυλέας σκουτέριος μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων στρατιωτῶν κατὰ τῶν Σέρβων ὀρμήσας μόγις που διεσώθη, ὄρη διελθὼν καὶ βουνούς καὶ κρημνώδεις τόπους ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διω κόμενος. οὕτω μὲν οὖν τὸ ἐν τῷ Πριλάπῳ καταλέλυται στράτευμα, καὶ ἡμεῖς ἐγκεκλεισμένοι τῷ τοῦ Πριλάπῳ ἄστει γεγόναμεν καὶ οἷον ἐγκαθειργημένοι.

71 Οἱ δὲ περὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιο λόγον καὶ οἱ περὶ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ τοιάδε πεπόν θασιν. ἐπεὶ τὴν λείαν ἐν τῇ Βερροίᾳ πεποίηται, περὶ τὸν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς χώρον ἐσκήνωσαν, ὁμαλόν τε ὄντα καὶ εἰς τροφήν ἵππων χρήσιμον. ὁ ἀποστάτης δὲ Μιχαὴλ ὁ δεσπότης τὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἀκριβῶς ἐγνώ κώς, καὶ εἰς ὀπόσον τοῦτο ἠρίθμηται καὶ ὡς πλὴν ὀλίγου τὸ πᾶν ἐστὶν ἀνωφελές καὶ ἀχρήσιμον, ἐκλογὴν ποιησάμενος ἀπὸ παντὸς αὐτοῦ τοῦ στρατεύματος καὶ οἷον ἐξ ἀπάντων τοὺς κρεῖττους χωρίσας καὶ ὡς εἰς πεντακοσίους αὐτοὺς ἀριθμήσας, καὶ στρατηγὸν χειροτονήσας τὸν νόθον υἱὸν αὐτοῦ τὸν Θεόδωρον, κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος πέπομφεν. Ἐτυχε δὲ τῷ τότε καὶ ὁ Λαπαρδᾶς Μανουὴλ μετὰ στρατεύματος συρφετώδους καὶ ξύγκλυδος πρὸς τοῦ βασιλέως ἀποσταλεῖς τοῖς προσιούσιν ἡγεμόσι συγκῦρσαι, καὶ κατεμέμφετο αὐτοὺς ὡς προλαβόντας καὶ τὴν λείαν ἐργασα μένους, κάκεῖνον δὲ ἄμοιρον γενέσθαι τοῦ κέρδους. ἐν οἷς γοῦν τὰ τοιαῦτα ξυνωμιλοῦντο οἱ τοῦ στρατεύματος ἡγεμόνες, τὸ ὑπὸ τὸν Λαπαρδᾶν Μανουὴλ συρφετώδες στρά τευμα, ὧν οἱ πλείους ἐπωχοῦντο φορβάσι καὶ εἶχον αὐτὰς τὰ χρειώδη πεφορτισμένας, μὴ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων εἰδὸ των εἶχοντο τῆς ὁδοῦ τῆς παραμειβούσης τὸ ἄστρ τῶν Βοδηνῶν, ἵνα πρότερον τῶν ἄλλων διελθόντες λείαν καὶ οὗτοι ποιήσαιτο. ξυνηντήκει γοῦν αὐτοῖς ἐν τῇ κλείσει τῶν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς ὀρῶν τὸ ἀποσταλὲν πρὸς τοῦ ἀπο στάτου Μιχαὴλ στράτευμα πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων κατα πολέμησιν. ἄνδρες γοῦν στρατιῶται γενναῖοι ὑψαύχεσιν ἵπποις ἐποχούμενοι καὶ τοῖς ὄπλοις κατάφρακτοι ἄνθρω πίσκοις ξυντυχόντες ἀόπλοις καὶ ἀγεννέσι καὶ θηλείαις ἵπποις ἐφεζομένοις ἐν ἀκαρεῖ πάντας τούτους ἐτρέψαντο. φυγάδες γοῦν ἔνιοι ἐκ τούτων γεγεννημένοι καὶ πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἀφιγμένοι ἀπήγγειλαν αὐτῷ τὰ ξυμβάντα. ὁ δὲ οὐκ ἐθροήθη τῷ αἰφνιδίῳ, ἰσχυρὸς δὲ ὧν τὴν χεῖρα καὶ τὴν γνώμην ἀνδρείος καὶ τὰ μάχιμα ἔμπειρος-πολ λοῖς γὰρ καὶ πρότερον τοῖς πολεμικοῖς ἐγγεγύμναστο- ὄπλισθεις καὶ δόρυ λαβὼν καὶ τὸ στρατιωτικόν, ὅπερ ἦν ὑπὸ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ, ἐκ Παφλαγονίας ὠρμημένον, -ἐκεῖνο καὶ γὰρ μόνον ἐτύγχανε τῶν ἄλλων κρεῖττον καὶ

πολεμήσαι δυνάμενον, εἰς πεντήκοντα ἄνδρας ἠριθμημένον –κατὰ τῶν ἐναντίων ὄρμα. ὁ δὲ Λάσκαρις Μιχαήλ, ὡς εἰώθει, οὐ θώρακα ἀλλὰ θωρακίδιον ἐπεδυθεὶς, ὡς ἂν ἔχοι ῥαδίως φεύγειν, ἐκ πλαγίου τῆς μάχης ἦν καὶ ἐσκόπει τὸ γενησόμενον. ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς Μιχαήλ τῷ πρώτῳ ἐπερχομένῳ ξυναντήσας βάλλει τῷ δόρατι καὶ ῥίπτει τῆς ἐφεστρίδος· ἦν δὲ ὁ ῥηθεὶς τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ νόθος υἱὸς ὁ Θεόδωρος. τοῦ πτώματος γοῦν ἀναστάς οὗτος προσ ἔδραμε τῷ Κομνηνῷ Μιχαήλ καὶ ἐδυσώπει μὴ φονευθῆναι. ἠγνῶναι δὲ τοῦτον ὁ Κομνηνός, καὶ ὅστις ἦν οὐκ ἠπίστατο. παραδίδωσι γοῦν αὐτὸν Τούρκῳ τινί, καὶ ὃς πεφόνευκε τοῦ τον. εἶτα ξυμπλακέντες οἱ Παφλαγόνες οἱ σὺν αὐτῷ τοῖς λοιποῖς ἄλλος ἄλλον ἔβαλλε, καὶ τὸ τοῦ πολέμου τέλος εἰς τροπήν μὲν οἱ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ ἀπεῖδον, οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ πλείους ἢ εἴκοσι τῶν ἐγκρίτων ζωγρήσαντες καὶ πολλοὺς ἄλλους ξίφους ἔργον ποιήσαντες ἔστησαν· οὐδὲ γὰρ εἶχον διώκειν πάνυ ὀλίγοι τυγχάνοντες, προδιεφθαρμένων καὶ διαλελυμένων τῶν προαπερχομένων στρατιωτῶν, ὡς εἰρήκειμεν. οὕτω μὲν οὖν καὶ αὐτοῖς δυστυ χῶς ξυνέβη τὰ πράγματα κατ' ἴσον τοῖς περὶ τὸν Πρίλαπον. Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς Μιχαήλ καὶ ὁ Λάσκαρις Μιχαήλ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ἡγεμόνες τυγχάνοντες τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ παρ' ἡμῶν ἠναγκάζοντο καταλαβεῖν εἰς τὸν Πρίλαπον καὶ ἡμῖν ξυντυχεῖν, ἐκόντες ἄκοντες ἀφίκοντο παρ' ἡμᾶς. καὶ ὀλίγας ἡμέρας προσκαρτερήσαντες μεθ' ἡμῶν, ἐπεὶ μὴ εἶχον δυνάμειος συστάδην ξυνελθεῖν καὶ τὸν ἀποστάτην μαχέσασθαι Μιχαήλ, ἀφέντες ἡμᾶς ὑπέστρεψαν· τὴν τε γὰρ ἀπιστίαν τῶν οἰκητόρων διενοήσαντο καὶ τὸ ἀμφίβολον τῶν εἰς φύλαξιν αὐτοῦ τεταγμένων νουνεχῶς ἐτεκμήραντο. ἐν ἀπελείφθην γοῦν καὶ αὐτὸς ἐν Πριλάπῳ μετὰ τῶν ὄντων εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ ἄστεος· οὕτω καὶ γὰρ μοι ὁ κρατῶν προστέταχεν.

72 Ἐπῆλθε γοῦν τὸ δεύτερον καθ' ἡμῶν ὁ ἀποστάτης Μιχαήλ, καὶ ἐπεὶ ἐκεχειρίαν εἶχεν–ἐπέγνω καὶ γὰρ ὡς αἱ βασιλικαὶ δυνάμεις ἀδυνατοῦσι τοῦτον ἀντιστάδην μα χέσασθαι–περιστοίχισε τὸ ἄστρῳ φρουρᾷ καὶ ἐλεπόλεις ἴστα. ἦσαν δὲ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ σὺν ἡμῖν τὰ αὐτοῦ φρο νοῦντες. πρώτην γοῦν πεποίηκεν ἀπόπειραν, καὶ ὀπλίσας τὸ σύμπαν αὐτοῦ στρατεύματα τῷ ἄστρῳ προσέβαλε, τοξόταις καὶ σφενδονίταις εὐστόχοις χρησάμενος. καὶ κλίμακας ἔφερον, ὡς ἂν διὰ τῶν κλιμάκων περὶ τὸ ἄστρῳ ἀναρριχῆσαιντο. ἀλλὰ τότε μὲν ἐτράπησαν καὶ πλείους ἐξ αὐτῶν ἔργον φό νου γεγένηται, λίθοις βεβλημένοι καὶ ὀστοῖς, καὶ μέχρι μὲν ἡμερῶν τινῶν ἠσύχασαν. καὶ πάλιν οἱ ἐντὸς καὶ ἡμέτεροι τούτους ἐκίνησαν, καὶ αὐθις προσβολὴ σφοδροτέρα περὶ τὸ ἄστρῳ, καὶ ἡ ἀπόκρουσις ὁμοία· οὐδὲ γὰρ ἠδυνήθησάν τι ποιῆσαι, μᾶλλον πεπονθότες ἢ πράξαντες. μέχρι καὶ τρίτου προσέβαλε τὸ δεινόν, καὶ τὰ ὅμοια ἐπ' ἴσης γεγένηται. ἠρέμησαν γοῦν οἱ ἐναντίοι καὶ ἐν ἡσυχίᾳ προσεφίζανον. οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων προσεγγίσει· μᾶλλον καὶ γὰρ ἔπασχον ἐγγίσαντες ἢ ἐποίουν. οἱ μὲν οὖν τὴν ἀπιστίαν νοσοῦντες ἐδόκουν ἐν τῇ κινήσει τῆς μάχης ὡς τὰ ἑαυτῶν βουλήματα κατορθῶσαιντο· θαῦμα δὲ ἂν εἴη τοῖς ἀκούουσι, εἰ ἐνὸς ἀνδρὸς ἠττηντο οὐ πλείους τῶν τεσσαρὰ κοντα ὑπηρέτας ἔχοντος καὶ μόνη τῇ πίστει καὶ τῇ ἀληθείᾳ τεθαρρηκότος. ὡς γοῦν ἀδυνάτως εἶχον μάχην καὶ κυδοιμῷ τὰ διαβούλια οἱ καθ' ἡμῶν φρονοῦντες τὰ σφῶν κατορθῶσασθαι, ἐν ἡσυχίᾳ μεμελετήκασι τὸ δεινόν· καὶ σκῆψιν ποιησάμενοι τὴν τοῦ εἰς φυλακὴν τοῦ ἄστεος συντεταγμένου στρατεύματος ζωαρκείας χάριν διοίκησιν, ἐξάγουσιν αὐτοὺς τῶν ἐπάλλξεων καὶ περὶ τὰ σιτοφυλακεῖα ἀπάγουσιν. ἐξ ἐρήμης γοῦν ἀνοίγουσι τὰς πύλας οἱ ταῦτα προμελετήσαντες, καὶ ἐάλω οὕτω τὸ τοῦ Πριλάπου ἄστρῳ, οὐ πολεμίων ἀρετῇ, οὐκ ἀνοχυρότητι τόπου, ἀλλὰ τῇ τῶν φυλάκων ἀβελτηρίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ. καὶ ἡμεῖς συνεάλωμεν καὶ δεσμῶται γεγόναμεν. οὐδὲ γὰρ ὤνησεν ἡμᾶς τὸ τῆς ἀκροπόλεως φρούριον· πέτρα γὰρ ἦν καὶ ἀλωτὴ δεκαβάθμῳ κλίμακι, εἶπερ ἐπήεσαν τινες πολεμήσοντες· ἐν ἧ καὶ

νυκτὸς οἱ τὰ ἐναντία φρονήσαντες ἡμέτεροι ἐφορμηῆσαι καθ' ἡμῶν ἤβου λήθησαν ὡς ἡμᾶς τε ἀποκτενεῖν καὶ τὰ ἡμῶν ξυλλαβεῖν. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ταυτὶ ἐπεγνώκειν, τότε μὲν ἑαυτοὺς ἐφυλαξάμεθα καθὼς ἦν ἡμῖν δυνατόν, ἐπιλαμπάσης δὲ ἡμέρας τῷ ἀποστάτῃ Μιχαῆλ εἰς ξυμφωνίας συνήλθον. κάκεινος μὲν πρὸς ἡμᾶς δέδωκεν ὄρκους ἑλευθέρους μὲν κακῶν καὶ μετὰ τῶν σφετέρων πραγμάτων παρὰ τοῦ μέρους αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν διασωθῆναι τοῦ βασιλέως, ἡμεῖς δὲ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο πρὸς αὐτὸν ἀπολελύκαμεν φρούριον. ἀλλ' ἦσαν οἱ ὄρκοι τούτου ψευδεῖς· ἐπίορκον γὰρ ὠμωμόκει. ἔσχεν οὖν ἡμᾶς ἐν δεσμοῖς καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μεταβιβαζομένους πεδήτας. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος περὶ τούτων ἀκηκοὼς ὑπετόπασε μὲν περὶ ἐμοῦ οὐ καλῶς, ἀνθρωπίνοις δὲ λογιζομένοις ἐπόμηνος ὑπετόπασεν. ὡς γὰρ ἐμεμαθήκει τοὺς κρείττους τῶν στρατηγούντων ἐν τῇ δυσμῇ, ἐν οἷς ἐθάρρει καὶ τὰ πολλά, ὑπὸ τὸν ἀποστάτην Μιχαῆλ γεγενῆσθαι, τοὺς μὲν καὶ πρὸ τῶν κατασχέσεων τῶν φρουρίων, ἦγουν τὸν σκουτέριον Ξυλέαν, τὸν Ῥαματᾶν Μανουήλ, τὸν Πουλάχαν καὶ ἄλλους ἐνίους τῶν σὺν αὐτοῖς, αὐθις δὲ καὶ μετὰ τὰς κατασχέσεις, εἴτουν τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης Ἰσαάκιον τὸν Νεστόγγον, ὃν αὐτὸς εἰς ἀρχὴν, καθὰ προῖστορήκειν, ἀποκατέστησα τῆς Ἀχρίδος, καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους τῶν γνωρίμων τε καὶ ὀνομαστῶν ὑπὸ τὸν ἀποστάτην ἐκόντας τελέσαι, ἐδεδίει καὶ περὶ ἐμοῦ, μή ποτε καὶ αὐτὸς πάθω τὰ ὅμοια· ἔθραττε καὶ γὰρ τὸν αὐτοῦ λογιζομένον τὸ ἐξ ὑπογυίου συμβᾶν ἐμοὶ παρ' αὐτοῦ. οἱ δὲ τὰ κατ' ἐμὲ ἀκριβέστερον ἐπιγνόντες δισχυρίζοντο μὴ ἂν ποτε τοιοῦτον φανῆναί με. ἐπεὶ δὲ χρόνος παρερρῆ συχρὸς κακῶν τῶν ἐπερχομένων δεσμῶτην ἐμάνθανεν εἶναί με καὶ εἰρκτῇ περικλείεσθαι ποδοκάκαις τε καὶ χειροπέδαις ξυνέχεσθαι, ἠγάπα τε τὴν πρᾶξιν καὶ μοι προσφιλέστερον διετίθετο, ὀρισμούς δὲ ἐπεποιήκει κτημάτων περὶ τῶν ἐμῶν, μηδένα τολμησαί ποτε πόδα τε βαλεῖν ἐν αὐτοῖς καὶ ζημίαν ἐπεμβαλεῖν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔσχε, τῷ δὲ βασιλεῖ Θεοδώρῳ ξυνέβη οὕτω τὰ πράγματα.

73 Ὁ μὲν οὖν τῶν Βουλγάρων ἄρχων, ὁ γυναικᾶ δελφος αὐτοῦ Μιχαῆλ, ὃς πολλὴν τὴν ἔχθραν κατὰ τε αὐτοῦ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐξέτρεφε, πρὸς τοῦ πρωτεξαδέλφου αὐτοῦ Καλιμάνου καιρίαν πληγὴν εἰδήσει καὶ τινῶν οἰκητόρων Τρινόβου, ἔξω που τοῦ τοιοῦτου διάγων ἄστεος, εὐθύς ἐτεθνήκει. ὁ δὲ φονεύσας αὐτὸν Καλιμᾶνος τὴν ἐκείνου λαβῶν γαμετὴν ἔδοξε τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν σφετερίσασθαι. ἀλλ' ὁ Ῥώσος Οὐρος μετὰ στρατευμάτων ἐπελθὼν τῷ Τρινόβῳ τὴν θυγατέρα τούτου τὴν τοῦ Μιχαῆλ σύζυγον εἴληφε· τὸν γὰρ Καλιμᾶνον προύλαβόν τινες πεφονευκέναι ἐκ τόπου εἰς τόπον φεύγοντα. ἐπεὶ δὲ ἔρημος ἐναπελείφθη κληρονόμου γνησίου ἢ τῶν Βουλγάρων ἀρχή, ξυνιόντες οἱ προύχοντες εἰς βουλήν τὸν τοῦ Τοίχου υἱὸν Κωνσταντῖνον εἰς τὸ ἄρχειν αὐτῶν ἀναδέξασθαι ἐβουλεύσαντο. ἵνα δὲ καὶ εὐπρόσωπος αὐτῷ ἢ ἀρχὴ γένοιτο καὶ ὡς ἂν γε δόξειεν ἀπὸ κληρονομίας κρατεῖν, πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον πρεσβείαν πεπόμφασιν, ἵνα τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τὴν πρώτην, ἣτις καὶ Εἰρήνη κατωνομάζετο, εἰς συζυγίαν τῷ τοῦ Τοίχου Κωνσταντίνῳ ἐκπέμψειε, καὶ συζυχθῆ νομίμως αὐτῷ, ἐγγόνῃ οὕσα τοῦ προκατάρξαντος Βουλγάρων τοῦ Ἀσάν Ἰωάννου καὶ προσήκουσα τῇ τοιαύτῃ ἀρχῇ. ἐπεὶ δὲ ἔτυχε τὸν τοῦ Τοίχου Κωνσταντῖνον γυναῖκα νόμιμον ἔχειν, χωρισμὸν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς πεποιήκασιν καὶ τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον ἔστειλαν. οὕτω μὲν οὖν ἔσχε τὰ τῶν Βουλγάρων, οὕτω δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τὴν ἐξ αὐτῶν ἔσχεν εἰρήνην, καὶ ἠρέμησαν ἐν ἀμφοτέροις τὰ πράγματα.

74 Μετὰ δὲ ταῦτα νόσῳ δεινῇ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος 74 ἡμερῶν περιπέπτωκεν. ἀπέκαμον οὖν ἐν ταύτῃ καὶ ἰατρῶν χεῖρες, καὶ πᾶσά τις ἄλλη θεραπεία ἀπέειρηκεν. ἐν οὐκ ὀλίγῳ γοῦν χρόνῳ τῇ νόσῳ κατεξετασθεὶς καὶ τὸ σῶμα ἅπαν κατασκελετευθεὶς ἐν τῷ τέλει τε λόγον μετανοίας ἐν ἑαυτῷ προσλαβὼν τὸ μοναδικὸν ὑπεισῆει σχῆμα.

ὡς δὲ οἱ τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβῶς τεθεαμένοι μοι διηγήσαντο, καὶ ἐξομολόγησιν ἐπεποιήκει ψυχῆς ἀξίαν γενναίας καὶ μεγαλόφρονος. τὴν γὰρ εὐαγγελικὴν μιμησάμενος πόρνην, τὸν τῆς Μιτυλήνης ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον εἰς τὴν τῶν αὐτοῦ σφαλμάτων ἐξαγορίαν μετακαλεσάμενος ἔμπροσθεν τῶν αὐτοῦ ποδῶν πίπτει πρὸς τοῦδαφος, καὶ δακρύων ἀπλέτοις ρεύμασι τὴν γῆν ἐν ἣ κατέκειτο ἔπλυνεν, ὥστε καὶ πηλὸν γεγενῆσθαι ἐκ τούτων, καθὼς οἱ κατιδόντες ταῦτα σαφῶς ἡμῖν παρεστήσαντο, καὶ τὸ «ἐγκατέλιπόν σε Χριστέ» συχνῶς ἐπεφώνει, τοῖς τῆς ἐξαγορίας λόγοις τοῦτο συμπαραπλέκων. ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτω *** βιώσας καὶ μήπω ὅλους τέτταρας ἐνιαυτοὺς αὐτοκρατορήσας· κατὰ Νοέβριον γὰρ ἄρξας ἐν Αὐγούστῳ μηνὶ τὸ τέλος ἔσχηκε τῆς ζωῆς. ὁ μὲν οὖν νεκρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν Σωσάνδρων ἀπεκομίσθη μονῇ καὶ ἐτάφη ἐκεῖσε, ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ. τετελευτηκῶς δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τρία καταλελοίπει παιδία, ἐν μὲν ἄρρεν τοῦνομα Ἰωάννην, δύο δὲ θήλεα, τὴν τε Θεοδώραν καὶ Εὐδοκίαν. τὰς γὰρ ἐτέρας δύο αὐτοῦ θυγατέρας ἀνδράσι πρὸ τούτου συνέζευξε, τὴν μὲν πρώτην τὴν καὶ Εἰρήνην καλουμένην τῷ τοῦ Τοίχου υἱῷ, καθάπερ ἔφημεν, Κωνσταντίνῳ, τὴν δὲ ἐτέραν τὴν καὶ Μαρίαν ὠνομασμένην τῷ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ υἱῷ Νικηφόρῳ· ἥτις καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς αὐτοῦ ἀποστασίας τὸ κοινὸν ἀπέδοτο χρέος, ὡς μὲν τινες ἔφασκον, ὑπὸ τοῦ συζύγου Νικηφόρου τυφθεῖσα πολλάκις, ὡς δὲ ἔνιοι ἔλεγον, φυσικῶ περιπεσοῦσα νοσήματι.

75 Ὁ μὲν οὖν υἱὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου Ἰωάννης πάνυ ἀφῆλιξ ἐτύγχανεν ὢν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως καὶ πατρός· οὕτω γὰρ τελείων ἐνιαυτῶν ὑπῆρχεν ὀκτώ. ὁ δὲ πατὴρ τούτου καὶ βασιλεὺς διαθήκην πεποίηκε, τάχα μὲν ὡς ἐπὶ τῷ παιδί, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ πρωτοβεστιάριῳ αὐτοῦ τῷ Μουζάλωνι Γεωργίῳ. τοῦτον γὰρ ἡ διαθήκη ἐποίει τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀπάντων πραγμάτων κύριον, ὥστε τὸ κράτος ἔχειν ἀπάσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, μέχρις ἂν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς εἰς τελείαν τὴν ἡλικίαν ἀφίκοιτο· καὶ προύβησαν ἐπὶ τούτοις προστάξει τοῦ βασιλέως καὶ ὄρκοι παρὰ τῶν ἐντυχόντων τῷ τότε. ἀλλ' οὕτω τριταῖος ἦν ἐν τάφῳ κείμενος ὁ τοῦ βασιλέως νεκρὸς, καὶ ὡς ἀπὸ κοινοῦ συνθήματος συνδραμόντες πάντες οἱ ἐφουρεθέντες ἐκεῖσε Ῥωμαῖοι-στράτευμα δὲ ἦν ἰκανὸν συνηγμένον ἐκεῖσε-οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸς τοῦ βασιλέως κεκακωμένοι ἄνδρες εὐγενεῖς καὶ τῆς πρώτης τυγχάνοντες τάξεως, ὢν εἷς μὲν ὑπῆρχεν ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος, οὗ τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον τετύφλωκεν, αὐτὸν δὲ καθεῖρξεν, ὁ Τορνίκης τε Κωνσταντῖνος, ὃν μέγαν πριμμικήριον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἶχε-καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως υἱοῦ καθωσίωτω, ὁ Φιλῆς Θεόδωρος, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ αὐτὸς ἐξορωρυγμένος, καὶ ὁ Ζαγαρομάτης Γεώργιος, ὃν πρωτοβεστιάριτην μὲν ὁ βασιλεὺς ὠνόμασεν Ἰωάννης, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ παρακοιμώμενον πρῶτον τιμήσας μετὰ βραχὺ καθωσίωσεν, οἱ τέτταρες υἱοὶ τοῦ πρωτοβεστιάριου τοῦ Ῥαοῦλ καὶ αὐτοὶ καθειργμένοι, ὁ Ἀλυάτης τε Νικηφόρος, ὃν πρὸ βραχέος ἐπὶ τοῦ κανικλείου τετιμηκῶς ὕστερον τὴν γλῶτταν ἐπ' οὐδεμιᾶ αἰτία ὁ βασιλεὺς ἐκτεμών καθωσίωσεν, ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν χρησίμων καὶ ὀνομαστῶν ἀνδρῶν. οἱ τοῖς στρατιώταις ξυνιόντες καὶ ἅμα συνδραμόντες καὶ ἐπὶ τῇ τῶν Σωσάνδρων συνανιόντες μονῇ κατὰ τοῦ πρωτοβεστιάριου καὶ ἐπιτρόπου καὶ τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ αὐτοβοεῖ ἐφώρμησαν· ἐκεῖσε γὰρ εἶχε τὴν σκηνὴν ὁ πρωτοβεστιάριος καὶ τὴν ὁσίαν τοῦ τεθνηκότος βασιλέως ἐπλήρου. Γνοὺς οὖν ὁ πρωτοβεστιάριος τὴν ἔφοδον τοῦ λαοῦ, συνάμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ, ὃν καὶ μέγαν δομέστικον κατωνόμαζον, καὶ τῷ πρώτῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ, ὃν καὶ πρωτοκυνηγὸν ἐκάλου, ἐντὸς ἐγένοντο τοῦ ναοῦ. ὡς δὲ τὸ πλῆθος εἶδον γυμνοῖς τοῖς ξίφεσι κατ' αὐτῶν χωροῦντας, ἐντὸς εἰσήεσαν καὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ τὴν παναγῆ περιπτυξάμενοι τράπεζαν ἐκεῖσε ξίφους ἔργον γεγένηται, μηδὲ μετὰ τὸν φόνον

οἷκτον λαβόντων τῶν φονευτῶν· τοιοῦτον γὰρ τὸν θυμὸν ὁ λαὸς ἅπας ἐπέτρεφε κατ' αὐτῶν, ὥστε καὶ μεληδὸν διατε μόντες αὐτούς, μᾶλλον δὲ κατὰ ἄρθρα, ἢ καὶ σμικρὰ τῶν σαρκῶν διελόντες τεμμάχια ἕκαστος τὸ οἰκεῖον τμήμα κρα τῶν τῆς ἐπιθυμίας ἐνεφορήθησαν. κὰν τῷ τάφῳ δὲ περι στάντες τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ὄνειδιστικοῖς καὶ αὐτὸν ἔβαλλον λόγοις, ὅτιπερ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν καὶ τὰ αὐτῆς πράγματα ἀνδραρίοις βδελυροῖς καὶ ἀνθρωπίσκοις οὐτι δανοῖς ἐμπεπίστευκε, τοῖς ἐκ θυμέλης μελωδήμασιν ἀνατε θραμμένοις καὶ αὐλοῖς χαίρουσι καὶ χορδαῖς καὶ πρὸς λύραν ψαλλάττειν ἐκμελετήσασι, καὶ τὸ ὁμηρικὸν ἐξείπειν ψεύσταις τ' ὄρχησταῖς τε καὶ ἀρίστοις χοροτυπήσι, καταλελοίπει δὲ ἄνδρας γενναίους καὶ περιδεξίους στρατηγούς, καλῶς τε καὶ εὐαρέστως τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ ἐξυπηρετήσαντας, καὶ ταῦτα μὲν τοιοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

76 Οἱ δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους οἱ τε τῶν ἐν τέλει καὶ οἱ τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων, σὺν τοῖς καὶ οἱ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου-συμπαρῆν γὰρ αὐτοῖς καὶ ὁ πατρι ἀρχῆς καὶ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχιερέων τινές-σκέψιν ἐπεποίητο περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, τίς ἂν εἴη ἄξιος τὴν τούτων οἰκονομίαν λαβεῖν καὶ κρειττόνως τῶν ἄλλων διευθετήσασθαι. οὐ γὰρ προσῆκον ἔκριναν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν τοσαύτην οὔσαν ὑπὸ βρεφυλλίου ὀπωριζομένου ἢ καὶ ἀστραγαλίζοντος διευθύνεσθαι, ἀλλ' ἔκριναν χρεῶν εἶναι τὸν δυνάμενον τὴν τῶν Ῥωμαίων σῶζειν ὀλκάδα ἐπὶ τῶν οἰάκων καθῆσθαι τῶν βασιλείων, πολλῶν μὲν ἐναντίων πνευμάτων καταπνεόντων αὐτῇ, ἀλλεπαλλήλων δὲ κυμάτων καταβομβούντων καὶ ταραττόντων, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ μεγάλου τυγχάνουσαν κλύδωνος καὶ κυβερνήτου δεδεημένην γενναίου πρὸς τὸ ὑπεράνω γενέσθαι τῶν ἐπελθόντων ταύτη δεινῶν. αὐτίκα γὰρ τὰ μὲν ὁμοροῦντα τοῖς Πέρσαις ταῖς ἐφόδοις ἐθορυβοῦντο τῶν ἐπερχομένων κατὰ Περσῶν Ταχαρίων· οὐπω γὰρ εἰς τελείαν εἰρήνην ἀποκατέστησαν οὐδὲ εἰς ξυμβιβάσεις καὶ συμφωνίας βεβαίως συνήεσαν. καὶ τὰ ἐν δυσμῇ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ναξειοῦ ποταμοῦ, ὃν καὶ Βαρδάρειον ὁ πολὺς καλεῖ λαός, ὁ ἀποστάτης Μιχαὴλ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πολίχνιά τε καὶ φρούρια παρεστήσατο, καὶ ἀφόβως τούτων ἦρχε καὶ ἀκινδύνως ἐδέσποζεν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑτέρα τις προσδοκία τοὺς πολλούς, μᾶλλον δὲ τοὺς ἐχέφρονας ἔθραττε, τὰς ἐπιγαμβρίας φημὶ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ· τὸν τε γὰρ ῥῆγα Σικελίας Μαφρέ, καθὼς προειρήκειμεν, τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ Ἑλένη συνέζευξε, καὶ κῆδος δὲ ἄλλο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Ἄννη μετὰ τοῦ τῆς Ἀχαΐας πρίγκιπος ἐπεποίητο. ἦν δὲ καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὸ τῶν Λατίνων γένος, ἐχθρὸν καὶ αὐτὸ τυγχάνον Ῥωμαίοις, ἐν οἷς καὶ βασιλεύων ὁ Βαλδοῦϊνος ἐτύγχανεν. Οὕτω μὲν οὖν τῶν πραγμάτων δυσχερῶς εἶχεν ἢ τῶν Ῥωμαίων ἀρχή, ἐζήτουν δὲ ἄρα οἱ πρῶχοντες τὸν καλῶς αὐτῶν προστησόμενον. ξυμπάντων δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἀφεώρων, οὗ πολλάκις ὁ λόγος ἀπεμνημόνευσεν. ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ ἐρωτήσεις γενέσθαι πρὸς τὸν λαόν, ἵνα σχοίεν σφῶν αὐτῶν ἀπόπειραν τῆς βουλήσεως καὶ γνοίεν ἐκάστου πρὸς ὃν ἔχει οὗτος ῥοπήν, αἱ πεύσεις κατὰ γένη καὶ κατὰ τάξεις ἐγένοντο. καὶ πρῶτον μὲν ἠρωτοῦντο Ῥωμαῖοι, καὶ ἀπαξάπαντες ὁμοθυμαδὸν ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἐθέλουν εἶναι ἔλεγον τῶν πραγμάτων κηδεμόνα καὶ φροντιστήν, καὶ ὡς οἰκεῖον δεσπότην ἔχειν αὐτόν. καὶ τὸ Λατινικὸν δὲ φύλον ἐρωτηθὲν οὐ πολλῆς ἐδέθη τῆς ἀποκρίσεως, ἀλλ' εὐθύς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἐζήτουν καὶ οὗτοι ἀρχηγὸν ἀπάντων τελεῖν. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ Σκυθικὸν ἦροντο γένος, οὐ βαρβαρικῶς ἀπεκρίνοντο ἀλλὰ καὶ Ἑλλη νικῶς τε καὶ συνετῶς, καὶ οὐ κρείττονα ἄλλον εἶδέναι δισχυρίζοντο εἰς τὸ ἄρχειν ἀπάντων τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερὸς κατάλογος, ἐπεὶ τὸν Κομνηνὸν ἑώρα Μιχαὴλ πρὸς τὸ ἀντιλαβέσθαι τῶν Ῥωμαίων οὐ μὴ κρῶς δυσχεραίνοντα, ἀλλ' οἷον κατοκνοῦντα

καὶ ἀναβαλλόμενον τὴν ἐγχείρησιν καὶ τάχα καὶ ὡς αἰτίαν τιθέντα τὸν πρὸ βραχέος προβάντα ὄρκον ἐπὶ τῷ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου παιδί, οὐ μόνον ἀγράφως αὐτῷ συνεχώρουν τῆς πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἔγγραφον ἐξέθεντο τόμον, ἐν ᾧ σὺν τῷ πατριάρχῃ οἱ ἀρχιερεῖς πάντες ὑπογεγράφασι, διαλαμβάνοντα ὡς οὐ μόνον ἐν τῷ ἀδεκάστῳ βήματι τοῦ Χριστοῦ οὐχ ὑφέξει λόγους τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ στέφανοι θεϊότεροι τούτῳ πλακῆσονται ἔνεκα τοῦ εἰς σωτηρίαν ἐληλυθέναι τοῦ τον τοῦ χριστωνύμου λαοῦ. οὕτω μὲν οὖν τὸν τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ λογισμὸν ἀποτινάξαι τὴν δειλίαν φρονίμως καὶ ὡς δέον ἦν ἀπειργάσαντο, 77 καὶ οὕτω μὲν καὶ ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ τὸν ἀγῶνα τῆς βασιλείου ἀρχῆς ὑπεισέδου. καὶ πρῶτα μὲν ἐν τῷ δεσποτικῷ τούτου ἀνήγαγον ἀξιώματι, καὶ ταινίαν δεσποτικὴν τὴν τούτου περιτιθέασι κεφαλὴν. μικρὸν τι πάνυ χρονικὸν παρήλθε διάστημα, καὶ ἐκὼν ἄκων εἰς τὴν βασιλείου ἀνήχθη περιωπὴν, πολλὰ πρὸς τῶν προυχόντων ἐκβιασθεὶς καὶ οἷς τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων ἔμελε· καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ἀσπίδος οἱ τῶν ἐν τέλει καὶ οἱ ἄλλοι τῶν στρατευμάτων κρείττους ὄντες καθίσαντες βασιλικῶς ἐπεφήμισαν. ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ βασιλικῶς διαδήματι τοῦ τον στεφθῆναι, ἐπὶ τὴν προκαθημένην πόλιν τῶν Βιθυνῶν ἀφίκετο Νίκαιαν, ἔνθα παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου τὸ βασιλικὸν ἐταινιώθη διάδημα. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῶν τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ἐγκρίτων δοκούντων εἶναι καὶ μεγιστάνων ὁ Καρυανίτης, ὃν καὶ πρωτοβεστιαρίτην εἶχεν ἐκεῖνος, ἐσώζετο, ὃς καὶ τῶν προειρημένων τοῦ τε πρωτοβεστιαρίου καὶ τῶν ἀυταδέλφων αὐτοῦ φόνον εἰργάσατο—ἐκεῖνος καὶ γὰρ τῷ τότε τὴν Ῥωμαϊκὴν στρατιὰν ἐπεκράτει—τούτον ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, ἵνα μὴ τι νεωτερίσῃ, ἐν εἰρκτῇ ἔθετο. ὁ δὲ ἀποδράς περὶ τὰ τῶν Περσῶν ὤχετο, ὑπὸ τινῶν δὲ Τουρκομάνων κατασχεθεὶς ἐσκύλευται μὲν τὰ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς δὲ πεφόνευται. ἐναπολέλειπται δὲ ἀπὸ τῶν μεγάλων καὶ περιωνύμων ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης, ὃς καὶ πρωτοστράτωρ ἦν καὶ κατὰ τὴν δυσμὴν διήγεν, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν οὐ σμικρὰν τινα μοῖραν τῆς στρατιᾶς. τούτον μετὰ τὸν πρωτοβεστιαρίον ὁ βασιλεὺς ἐφίλει Θεόδωρος, κὰν ταῖς τι μαῖς καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἀπλῶς τὰ δευτερεῖα ἔφερεν. εἰς ὃν ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε τινὰς τῶν αὐτοῦ ὡς εἰς αὐτὸν ἀγαγεῖν, καθ' ὁδὸν δὲ δειλίας οὗτος βέλει τρωθεὶς ἐτεθνήκει· τοὶ οὗτοι τὴν ψυχὴν γενναῖοι πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου χειροτονηθέντες ἡγεμόνες Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων ἐτύγχανον. οὗτοι μὲν οὖν ἦσαν οἱ πρόκριτοι τῶν ἐκείνου καὶ οἱ πρώτοι στοὶ ἐν ἀξιώμασιν, οἱ δὲ ἄλλοι ἀνθρώπια ὑπῆρχον οὐ πολλοῦ λόγου ἄξια· διὰ ταῦτα καὶ ὡς καταπεφρονημένοι παρεῖθησαν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Μιχαὴλ πρὸ τοῦ βασιλικῶς στεφθῆναι τὸν ἀυτάδελφον αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν, μέγαν χειροτονήσας δομέστικον καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ τούτῳ παραδοὺς στρατεύματα, εἰς τὰ δυτικὰ μέρη κατὰ τοῦ ἀποστάτου ἐκπέπομφε Μιχαὴλ. συνεξαπέστειλε δὲ αὐτῷ καὶ τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον καὶ τὸν Ῥαοῦλ Ἰωάννην τὸν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ῥαοῦλ πρῶτον υἱόν, σὺν τοῖς δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς στρατηγεῖν εἰδότας καὶ μάχαις ὡς δέον συμπλέκεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἀνηγορεύθη καὶ βασιλεὺς ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, τὸν μὲν ἀυτάδελφον αὐτοῦ τὸν Κομνηνόν Ἰωάννην σεβαστοκράτορα τετίμηκεν, ἐξαποστείλας αὐτῷ ἐν τῇ δυσμῇ ὄντι τὰ τοῦ ἀξιώματος σύστημα, τὸν δὲ Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον μέγαν ἐτετιμήκει δομέστικον, τὸν δὲ ἀυτάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον ἐξ ἑτέρας ὄντα τούτῳ μητρὸς τῷ τοῦ καίσαρος τετίμηκεν ἀξιώματι καὶ εἰς τὰ τῆς Παφλαγονίας ἔστειλε μέρη, τὰς ἐκεῖσε πόλεις καὶ τὸν στρατὸν ἐπισκεψόμενον καὶ τὰ φρούρια.

78 Ἐπεὶ γοῦν ἐγκρατῆς τῶν βασιλικῶν σκῆπτρων ὁ Κομνηνὸς γεγένηται Μιχαὴλ, πάντας μὲν τοὺς ἐξ ὀποῖ ασοδήτινος αἰτίας κατασχέτους ὄντας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ἢ καὶ ἄλλως παρεωραμένους ἀνερρύσατό τε καὶ ἀνεκαλέσατο, καὶ δωρήμασιν ἀδροτέροις τούτους ἐδεξιώσατο. ἀλλὰ καὶ ἀπαξαπλῶς πρὸς πάντας

φιλοτιμότερον ἐχρήσατο τῇ ἀρχῇ, ἀφειδῶς ἐπιχέων τούτοις τὰ χρήματα. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸ τῶν Ῥωμαίων πλήθος, κἂν οἰουδήτινος ἔτυχε τάγματος κἂν οἰασδήτινος τύχης καὶ ἐπιτηδεύματος οἰουδή τινος, πολλῆς τῆς ἡδονῆς ἐμπορούμενον καὶ ἐπιχαῖρον τοῖς πράγμασιν. ὥσπερ γάρ τις ἐκ σκοτομήνης βαθείας εἰς καθαρώτατον ἡλίου φέγγος ἐπέλθοι ἢ καὶ ἀπὸ κλύδωνος εἰς γαλήνην ἢ ἐκ χειμῶνος εἰς ἔαρ ἢ εἰς νηνεμίαν ἐκ λαίλα πος κάκ τῆς πολλῆς ἀνίας μεταμειφθεῖν εἰς ἡδονήν, οὕτως ἅπαντες ἐπεγάννυντο καὶ ἐσκίρτων ὑφ' ἡδονῆς, τῆς προ τέρας ἐπιλελησμένοι ἀλγεινοτέρας καὶ πικρᾶς διαγωγῆς. Οἱ μὲν οὖν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Λατῖνοι καὶ ὁ ἐν αὐτῇ τάχα βασιλεύων Βαλδουῖνος πρεσβείαν ἔστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα, ὑπέρογκά τινα ζητοῦντες καὶ ἀτόπων ὄντα ἐγγύς· καταφρονητικῶς γὰρ διατεθέντες πρὸς τὸν βασιλέα ὡς νῦν τῆς ἀρχῆς ἀψάμενον βαρείας τὰς ζητήσεις ἐποίουν. καὶ πρῶτον μὲν ἤρξαντο ἀπὸ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ποι εἶσθαι τὴν ζήτησιν, ἵνα παράσχη ταύτην τούτοις ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην χώραν ἄχρι καὶ τῆς Κωνσταντίνου αὐτῆς. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν τοιούτων ἀκροασάμενος ἀστειότερον πρὸς σφᾶς αὐτοὺς τὸν ἀπόλογον ἐποίησατο, ὡς «ἡ πόλις αὕτη πατρίς μου οἷον τυγχάνει· ἐκέισε γὰρ ὁ ἐμὸς πατήρ ἡγεμόνευεν, ὃν καὶ ὑμεῖς οἴδατε, τὸν μέγαν λέγω δομέστικον. ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ οὗτος τὸ ζῆν ἐξέμετρησε, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκέισε τέθαπται. πῶς οὖν δέον ἐστὶ ταύτην τὴν πόλιν ἔξω τῆς ἐμῆς τυγχάνειν ἀρχῆς;» ταῦτ' ἀκηκοότες οἱ πρέσβεις ὑποκνησιτῶσαν ἔσχον τὴν ἀκοήν, ὡς τάχα τινὰ τῶν ζητουμένων παράσχη τούτοις ὁ βασιλεὺς, καὶ μεταβαλόντες τὸν λόγον «οὐκοῦν» ἔφησαν, «ὦ βασιλεῦ, παραχώρησον ἡμῖν ἐκ τῶν Σερρῶν αὐτῶν κατασχεῖν τὰ λοιπά.» καὶ ὁ βασιλεὺς· «οὐδ' αὐτήν μοι προσήκουσαν ποιείσθε τὴν ζήτησιν. πρῶτως γὰρ ἐν αὐτῇ πρὸς τοῦ μακαρίτου βασιλέως τοῦ θείου μου ἡγεμονεύειν χώρας ἠρξάμην, καὶ πρῶ τως ἐν αὐτῇ ἐστρατήγησα, καὶ φιλῶ τὸν τόπον ὡς σύνηθες ἔδαφος. οὐ χρεῶν γοῦν οὐδὲ ταύτην τὴν πόλιν καταλιπεῖν.» εὐχερῶς γοῦν οἱ πρέσβεις ἐκ τόπου μετεπήδων εἰς τόπον, καὶ μηδὲν ἔχοντες, εἰ καὶ τι λάβοιεν, ἀγαπᾶν ὡς κερδήσαντες καὶ «ὦ βασιλεῦ,» ἀντεῖπον, «καὶ δὸς ἡμῖν ἐκ τοῦ Βολεροῦ τὰ μέχρις ἡμῶν.» καὶ ὁ βασιλεὺς· «ἐν τούτοις τοῖς τόποις ἐθήρευσα πολλάκις, καὶ σχεδὸν τὸ καλῶς χρᾶσθαι ταῖς θήραις ἐν τούτοις μεμάθηκα, καὶ οὐ μοι κέκριται ἄξιον τοῦτον ἀφεῖναι τὸν χώρον, ἔνθα καὶ πάλιν ἀγαπῶ θηρεύειν καὶ ἄγρας ζῶων ἐφήδεσθαι.» «τί γοῦν ἡμῖν δίδως;» ἀντέφησαν οἱ πρέσβεις τῷ βασιλεῖ. «ἐγὼ μὲν,» ἔφη ὁ βασιλεὺς, «οὐδέν· ἀλλ' εἴπερ ἐθέλητε τὴν ἐξ ἐμοῦ εἰρήνην λαβεῖν—καλῶς γὰρ με ἐπίστασθε καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ μάχην ξυνίετε, ἡνίκα τὴν ἡγεμονίαν Βιθυνίας καὶ Ταρσίας εἶχον, ὅπως ὑμῖν οἶδα μαχέσασθαι—ἐθέλω τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Λατίνους πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων τελεῖν ἀρχὴν μερίδα μὲν τὴν ἐκ τοῦ κομμερκίου αὐτῶν τὴν ἡμῖν σειαν κάκ τοῦ χρυσεψητείου αὐτῶν τὴν ἀνάλογον ὡσαύτως εἴσοδον. εἰ ταῦτά μοι παρασχεῖν ὑποσχοίητε, εἰς εἰρήνην συνέρχομαι. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἔστω μάχη, ἣτις σὺν θεῷ φάναι μᾶλλον λυσιτελήσει Ῥωμαίοις.» οὕτως καταισχυρὸν θέντες οἱ τῶν Λατίνων πρέσβεις ἄπρακτοι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπενόστησαν.

79 Καὶ πρὸς τὸν ἀποστάτην δὲ Μιχαὴλ ἐστείλατο πρεσβείαν ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ Φιλῆ Θεοδώρου τοῦ πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τετυφλωμένου. καὶ ἡ πρεσβεία πραεῖα, καὶ πολλὰ [ὑπενδιδουῖσα] τῶν προσηκόντων ἄστεων καὶ χωρῶν παρεχώρει τῷ ἀποστάτῃ ὁ βασιλεὺς, πρὸς ἀγάπην ἐφέλκων αὐτόν, ὀλίγα δὲ ἄττα ἀνεκαλεῖτο καὶ οἷα οὐκ ἦν εἰκὸς παριδεῖν. ἀλλ' ἦν ὁ ἀποστάτης πρὸς τὰς ἀκροάσεις σκληρὸς καὶ πρὸς τοὺς λόγους ἀπόκροτος· οὐ μόνον γὰρ τὴν πρεσβείαν οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀποκρίσεις οὐ προσηκούσας ἐποιεῖτο. ἐφύσα γὰρ αὐτόν οὐ μόνον τὸ ἐπὶ τῷ ῥήγῃ τῆς Σικελίας τῷ Μαφρῆ κῆδος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ πρίγκιπι τῆς Ἀχαΐας τῷ Γουλιέλμῳ· ἥδη γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ἀγχιστεῖαν πεπλήρωκεν· ἐντεῦθεν

μεγάλα τε ἐφρόνει καὶ ὑπέρογκα διελέγετο. ἔνθεν τοι καὶ ὁ Φιλῆς Θεόδωρος πολλὰ τοῖς λόγοις ἀνιαθεὶς καὶ βαρυαλήσας ταῖς ἀποκρίσεσι πρὸς τὸν βασιλέα ὑπέστρεφε, τοῦτο πρὸς τὸν ἀποστάτην εἰπὼν· «οἶδα μὲν ὡς ἀνοηταίνεις καὶ διὰ τοῦτο φθέγγῃ τὰ μὴ καθήκοντα. ἀλλ' ἴσθι ὡς τάχος πειραθήσῃ βασιλικῆς ἰσχύος καὶ Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως καὶ γενήσῃ μετὰμελος, ὅτε οὐδὲν σοι τὸ ὄφελος.» ταῦτ' εἰπὼν πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, πολλὴν καταγνοὺς τοῦ Μιχαὴλ ἀβελτηρίαν, ὅτι μὴδὲ μικρὰν τινα ἠβουλήθη βασιλέως ἀξίωσιν ἀποπλήσασθαι, ἤδη τὸν Χαβάρωνα Κωνσταντῖνον ἀπολυῖσαι καμὲ αὐτὸν τὸν ξυγγράφοντα, τὸν μὲν ὡς συνανατεθραμμένον τῷ βασιλεῖ καὶ πολλακίς συνημιλλῆ μένον στρατιωτικοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἐμὲ δὲ ὡς εἰς κῆδος τῷ βασιλεῖ ξυνελθόντα καὶ τῆς συζύγου γοερὸν ἀναβώσης καὶ τῶν ποδῶν προκυλινδουμένης τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ταῦτα πλείους τῶν εἴκοσι τῆς εἰρκτῆς λευκότος τοῦ βασιλέως, οὓς ἐν τῷ κατὰ τὰ Βοδηνὰ πολέμῳ ζωγρίας ὁ βασιλεὺς εἶλετο πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ἀποσταλείς, ὧν ἔνιοι καὶ προσγενεῖς ὑπῆρχον τῷ ἀποστάτῃ, οἱ δ' ἄλλοι κρείττους τε ἐν στρατείᾳ καὶ τῶν ἐκ γένους περιφανῶν. οὕτω μὲν τὰ τῆς πρεσβείας προέβη τῆς πρὸς τὸν ἀποστάτην. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ πρὸς τὸν ῥήγα Σικελίας τὸν Μαφρὲ τὸν τοῦ ἀποστάτου γαμβρὸν πρεσβείαν ἔστειλε διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου Νικηφόρου τοῦ Ἀλυάτου, ὃν καὶ κατεῖχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐγγύς που δύο ἐτῶν· πῶς γὰρ ἂν εἶχε καὶ πληρῶσαι τι τῶν τοῦ βασιλέως βουλευμάτων, καθάπαξ τῷ ἀποστάτῃ Μιχαὴλ συνδεθεὶς καὶ εἰς φαντασίαν μείζονος κέρδους κρατηθεῖς; ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ πρὸς τὸν πρίγκιπα Ἀχαΐας διεπρεσβεύσατο· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος τῷ κήδει τῷ πρὸς τὸν ἀποστάτην τεθαρρηκῶς καὶ πολλὰ ἐκ τούτου προσγενήσεσθαι αὐτῷ προσδοκῶν, εἰς οὐδὲν τοὺς λόγους ἐτίθετο.

80 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς, ὡς προέφημεν, τὸν αὐτὰ δελφον αὐτοῦ τὸν σεβαστοκράτορα ἐν τῇ δυσμῇ κατὰ τοῦ ἀποστάτου ἐκπέμψας καὶ τούτῳ τὰς δυνάμεις ἐγχειρίσας καὶ τοὺς αὐτῶν στρατηγούς, προσέταξε κατευθῆναι τὴν πορείαν ποιήσασθαι, μέχρις ἂν τῷ τοῦ ἀποστάτου ἐντύχη στρατεύματι. ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης κατὰ τὸ προσταχθὲν ἐποίει, ὁ δὲ ἀποστάτης Μιχαὴλ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκείων περὶ τὰ τῆς Καστορίας μέρη ἔστρατοπέδευεν. ἄφνω δὲ ἐπῆλθε τούτῳ βοή, ὡς τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τὰ τῶν Βοδηνῶν τέμπε διαβάντα κατ' αὐτῶν χωροῦσιν. οἱ μὲν οὖν ἀκούσαντες τῆς φωνῆς καὶ πτοίαν οὐ μικρὰν ἐν ψυχῇ λαβόντες πρὸς δρασμὸν αὐτοὶ τε ὥρμησαν καὶ πάντας τοὺς ἑαυτῶν ἐκίνησαν. ἐπεὶ δὲ ἦν νύξ καὶ οὐχ ἑώρα τις ὄψη φέρεται, πολλοὶ γεγόνασιν, ὡς περὶ τινὸς ξίφους, ὁδοῦ ἔργον. καὶ ὁ Πετραλίφας δὲ Θεόδωρος ὁ αὐτοκασίγνητος τῆς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ συζύγου, θρασύτερον ἐπιβάς τοῦ ἵππου, ἐπεὶ ἐνέτυχε κρημνῶδει τόπῳ, αὐτὸς τε καὶ ὁ ἵππος καταβέβληνται καὶ ἄμφω ἀπώλοντο. συνεστάλησαν οὖν μέχρι τῶν οἰκείων ὄρων, εἴτουν τῶν Πυρρηναίων ὄρων, ἃ δὴ διορίζει τὴν παλαιὰν τε καὶ τὴν νέαν Ἠπειρὸν τῆς Ἑλληνίδος καὶ ἡμετέρας γῆς. Ἐπεὶ δὲ οὕτω ταῦτα ἐπὶ τούτοις ξυνέβη, ἀδείας ὁ σεβαστοκράτωρ δραζάμενος, ἔρημον εὐρῶν τῆς ἐπικουρούσης τὴν χώραν δυνάμεως, κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἄστεων τὰς ὁρμὰς ἐποιεῖτο. καὶ πρῶτον μὲν ἀπήει περὶ τὴν Ἀχρίδα, ἣν καὶ ἀρχιεπισκοπὴν Βουλγαρίας οἱ πάντες οἶδασιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ταύτης τὸν Καβάσιλαν Κωνσταντῖνον, ὃς ἦν πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου κατισχημένος. ὑφωρᾶτο γὰρ παρ' αὐτοῦ μὴ ὀρθὸς εἶναι περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν βασιλείου· οἱ τε γὰρ αὐτάδελφοι αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀποστάτου ἐτύγχανον Μιχαὴλ, ὃς τε Ἰωάννης καὶ ὁ Θεόδωρος, καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος συνηριθεῖτο τοῖς ἐν αὐτῷ προύχουσιν, ὁ δὲ Ἰωάννης σχεδὸν πᾶσαν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων τὴν δεσποτεῖαν ἔφερε, τὰ τε κοινὰ διέπων καὶ τὰ κατ' οἶκον. διὰ ταῦτα, ὡς ἔφημεν, οὐκ ἐθάρρει ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τῷ ἀρχιερεῖ. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐλευθερώτερον τοῖς πράγμασι χρώμενος καὶ θεῶν τὸ πλεῖον τῶν πραττομένων αὐτῷ ἢ καὶ τὸ πᾶν

ἀναρτῶν, ἐλευθερίαν τῷ ἀρχιεπισκόπῳ δέδωκεν εἰς τὴν αὐτοῦ ἀφικέσθαι, καὶ συνείπετο οὗτος τῷ σεβαστοκράτορι. ἐπελθόντες οὖν εἰς τὴν Ἀχρίδα, ὡς ἔφημεν, ὁ μὲν σεβαστοκράτωρ τὰς πολεμικὰς μηχανὰς κατ' αὐτῶν ἐκίνει, ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος λόγοις ὑπενδοῦναι ὑπέιληφεν. ἐν οὐ πολλῷ γοῦν χρόνῳ ἐάλω πρὸς αὐτῶν ἡ Ἀχρίδα. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐκεῖσε καλῶς ὁ σεβαστοκράτωρ διέθετο, ἐπὶ τὴν Δεάβολιν ὤρμησε, καὶ τὸ τῆς Δεαβόλεως ἄστου μηχανὴν μασί παντοίοις παραστήσασθαι ἐβεβούλητο. καὶ ἔταξε ταῦτα καὶ ἐλεπόλεις ἔστησε καὶ μηχανὰς παντοίας πεποίηκε καὶ συνεχεῖς ἐφόδους διεπράττετο καὶ παντοίως τὴν τοῦ ἄστεος ἄλωσιν γεγενῆσθαι προείλετο. καὶ μὴν καὶ κατὰ σκοπὸν αὐτῷ προέβη τὰ πράγματα. πολλῶν γὰρ τῶν ἐντὸς πεφονευμένων τοῦ ἄστεος, οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ ταῖς βολαῖς ταῖς ἐκ τῶν οἰστῶν πεπληγμένων, οἱ ἄλλοι μαλακισθέντες—φύσει γὰρ ὑπάρχει τὸ δυτικὸν γένος πρὸς φυλάξεις ἄστεων μαλθακώτερον—καὶ τὸ τοιοῦτον ἄστου τὸ τῆς Δεαβόλεως τῷ σεβαστοκράτορι ἐνεχείρισαν. καὶ πᾶσα δὲ ἡ περίξ τῶν τοιούτων ἄστεων χώρα, εἴτουν Πρέσπα Πελαγονία Σωσκὸς Μολυσκός, ὑπὸ τὴν ἐπικράτειαν τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ἐγεγόνεισαν καὶ ὑπετάττοντο τούτοις. τοιοῦτοι γὰρ εἰσιν οἱ τῶν δυτικῶν οἰκῆτορες, ῥαδίως πᾶσι τοῖς δυναστεύουσιν ὑποπίπτοντες· ἐντεῦθεν τοὺς ὀλέθρους ἀποφυγγάνουσι καὶ τὰ πλείω τῶν σφετέρων περιουσιῶν διασώζουσι. καὶ ταῦτα μὲν ὑπῆρξεν ἕαρος ἐνισταμένου.

81 Ὁ δὲ ἀποστάτης Μιχαὴλ ἐπέπερ ἑώρα ἤδη οὐκ εἰς καλὸν ἀποβῆναι μέλλειν τούτῳ τὰ πράγματα, ἀντιστῆναι ταῖς βασιλικαῖς δυνάμεσιν ἐβεβούλευτο, καὶ πᾶσαν μηχανὴν καὶ πάντα κάλων, τὸ τῆς παροιμίας, κεκίνηκε. καὶ τοὺς μὲν οἰκείους ἀπαξαπλῶς συλλέγδην πάντας συνήθροισε, συμμαχίαν δὲ οὐ σμικρὰν παρὰ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ προσελάβετο· ἀπηρίθμηντο γὰρ οὗτοι εἰς τετρακοσίους ἵππότητας, ὅπλοις ἐχυροῖς κατάφρακτοι καὶ ὑψαύχεσιν ἵπποις καὶ ἀγερῶχοις ἐποχούμενοι, ἕκαστος τούτων τῶν ἐκ τοῦ σφετέρου γένους ἐκκρίτων τυγχάνοντες. ἄτερος δὲ τούτου γαμβρὸς ὁ Ἀχαΐας πρίγκιψ τὴν πᾶσαν αὐτοῦ στρατιάν συλλεξάμενος δι' ἑαυτοῦ τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ πενθερὸν συμμαχίαν πεποίηται. ἦγε δὲ οὗτος ἀπειροπληθὲς τὸ ὀπλιτικόν· ἕκ τε γὰρ τοῦ Φραγγικοῦ γένους ἐτύγχανε καὶ ἐκ τῶν οἰκητόρων Ῥωμαίων Ἀχαΐας τε καὶ Πελοποννήσου, ὧν οὗτος ἦρχεν· οἱ πλείους δὲ τοῦ τῶν Λακωνῶν ὑπῆρχον γένους. Συνήθροιστο γοῦν παμπληθὴς στρατιά, καὶ κατὰ τοῦ αὐταδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου τὴν ὁρμὴν ἐποιοῦντο. ὁ δὲ—καὶ γὰρ εἶχε τὰς συμβουλάς ἀγαθὰς ἐκ τοῦ αὐταδέλφου καὶ βασιλέως—στρατηγικῶς τοὺς ἀντιπάλους μετήρχετο. ἐκεῖνος μὲν γὰρ μετὰ τῶν καταφράκτων καὶ θώραξι κεχημένων δυνάμεων τὰ ἐχυρώτερα τῶν τόπων ἐκράτει, τοῖς δὲ ἐλαφροτέροις τῶν ὀπλιτῶν καὶ οἷς τὸ κινεῖσθαι ῥᾶον ὡς κουφοτέροις τὴν κατὰ τὰς πεδιάδας μάχην πεποιῆσθαι πρὸς τοὺς ἀντιπάλους προστέταχεν. ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ μὲν ἐκ Σκυθῶν οἱ δὲ ἐκ Τούρκων, πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν φύλων, οἷς καὶ μᾶλλον ἡ τοξεία τὸ ἐπιτήδευμα. οὗτοι μὲν οὖν τοῖς ἐναντίοις προσβάλλοντες μακρόθεν τοῖς βέλεσιν ἔπληττον. ἦρξαντο μὲν οὖν ἐκ τόπου, οὗ Βορίλλα Λόγγος τοῦνομα, ξυμπίπτειν τοῖς ἐναντίοις. οὔτε γοῦν ἡμέρας ἀνέτως βαδίζουσιν αὐτοῖς παρεχώρουν οὔτε νυκτὸς ἠρεμεῖν. συνερρήγγυντο γὰρ αὐτοῖς ἡμέρας μὲν ἐν τοῖς τῶν ἵππων πότοις, εἴ ποὺ τις μακρότερον ἀπῆι τὸν ἵππον ποτίσαι, ξυνέπιπτον δὲ τούτοις καὶ καθ' ὁδόν, καὶ ταῖς ἀμάξαις καὶ τοῖς φορταγωγοῖς ὑποζυγίοις προσπελάζοντες ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς φορτίων ἐσκύλευον ὑποχωρούντων τῶν φυλαττόντων. τοῦτο δὲ πολλάκις πεποικότες εἰς θάρσος κατὰ τῶν ἐναντίων οὐ μέτριον ἐληλάκασιν, ὥστε καὶ χερσὶ χειρας ἐμβάλλειν κάξ αὐτῶν σκυλεύειν τὰ προστυχόντα. τὸ μὲν οὖν τοῦ ἀντάρτου Μιχαὴλ κάκ τούτου συνέσταλται στράτευμα καὶ εἰς πτοίαν οὐ μικρὰν κατηντήκει· σχεδὸν γὰρ πᾶσαν σωτηρίαν ἀπηγορεύκει. Βία γοῦν καὶ μόγις Στανὸν καὶ Σωσκὸν καὶ Μολυσκὸν

παραμείψαντες-σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτοῖς εἰς τὸ τοῦ Πριλάπου ἄστου γενέσθαι, ὅπως αὐτὸ διασώσειαν -ἐκεῖσε γεγονότες εἰς οἰκίαν ἕκαστος διασκεδασθέντες βουλήν τὸν περὶ ψυχῆς τρέχειν, ὅπως ἂν εἶχεν ἰσχύος, βεβούλευται. καὶ ὁ μὲν ἀποστάτης Μιχαὴλ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου καὶ τινων ἄλλων μετρίων ἂν δρῶν, οἷς καὶ εἴωθεν ἐμπιστεύειν τὰς αὐτοῦ πράξεις, νυκτὸς τοῖς ἵπποις ἐποχηθέντες ἀπέδρασαν, καλῶς τὰ τῶν ὁδῶν ἐπιστάμενοι. ἔωθεν δὲ ἡμέρας ἤδη γεγενημένης, ὡς οἱ τῶν στρατευμάτων ἐγνώκασιν τὸν Μιχαὴλ ἀποδράντα, ἤδη καὶ αὐτοὶ πρὸς φυγὴν ἐτράποντο. τὸ μὲν οὖν Ῥωμαϊκὸν στράτευμα καὶ οἱ κρείττους τῶν ἐπικρατούντων αὐτὸ καὶ ὁ νόθος τοῦ ἀποστάτου υἱὸς Ἰωάννης τῷ σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ προσῆλθον καὶ χεῖρας αὐτῷ δεδώκασιν καὶ τῷ βασιλεῖ τοὺς ὄρκους ἀπέδοντο, ὁ δὲ πρίγκιψ Ἀχαΐας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἄλλοι ἀλλαχοῦ διεσπάρησαν. καὶ ὁ μὲν πρίγκιψ κατὰ τὴν Καστοριανὴν ἐάλω, ὑπὸ ἀχυρμιᾶ τινι κρυβείς κάκ τῶν ὁδόντων τῶν τινι στρατιωτῶν γνωρισθείς-εἶχε γὰρ τοὺς ἐμπροσθίους εὐμεγέθεις καὶ προβεβλημένους τῶν φατνωμάτων-καὶ δέσμιος ἀπήχθη τῷ βασιλεῖ· οἱ δὲ κρείττους τῶν ταγμάτων αὐτοῦ καὶ προσγενεῖς, ὅ τε Ἀσέλ δε Τουσί, ὁ τῆς Καριτάνας Ἰοφρὲ καὶ ἄλλοι τῶν ὀνομαστῶν πλείους, οἱ μὲν κατὰ τὸν Πλαταμῶνα οἱ δὲ κατὰ ἄλλο μέρος ἐάλωσαν καὶ δεσμῶται τῷ βασιλεῖ συναπήχθησαν. καὶ τὸ συμμαχικὸν δὲ στράτευμα τὸ ἐκ τοῦ ῤηγὸς Σικελίας τοῦ Μαφρὲ τῷ ἀποστάτῃ ἀποσταλέν, ὡς εἰς τετρακοσίους, ὡς εἰρήκαμεν, ἠριθμημένον, αὐτοῖς ὅπλοις, αὐτοῖς ἵπποις ὑπὸ τεττάρων ἀνδρῶν κατεσχέθησαν, ἀφ' ὧν ὁ μὲν εἰς ἦν ὁ μέγας δομέστικος ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος, ἄτερος δὲ ὁ Ῥιμψᾶς Νικηφόρος, ἐκ Τούρκων ἔλκων τὸ γένος, ὀρθὸ τατος δὲ γεγενημένος Χριστιανός· οἱ δὲ δύο τῶν ἀνωτύμων ὑπῆρχον. καὶ τούτους γοῦν δεσμώτας πρὸς τὸν βασιλέα ἐξέπεμψαν. τοιαύτην γοῦν νίκην οἱ τῶν ἡμετέρων ταῖς βασιλικαῖς συμβουλαῖς κατωρθώσαντο ὥστε τὴν αὐτῆς φήμην εἰς πάντα τῆς γῆς περιέναι τὰ πέρατα· ὀλίγας γὰρ τοιαύτας νίκας εἶδεν ὁ ἥλιος. τῆνικαῦτα γοῦν πάντα τε ἄσθη καὶ πᾶσαν χώραν ὑφ' ἑαυτοῦς πεποιήνται οἱ ἡμέτεροι.

82 Ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης τὴν Θετταλίαν παραμείψας καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἄσθη τε καὶ φρούρια ὀχυρωσάμενος, περὶ τὴν Νέαν Πάτραν ἐστρατοπεδεύσατο, ἔχων μετ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν νόθον υἱὸν τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ Ἰωάννην. ὁ δὲ μέγας δομέστικος ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος καὶ ὁ Ῥαοὺλ Ἰωάννης τὰ Πυρρηναῖα ὑπερβάντες ὄρη περὶ τὴν Ἄρταν ἐχώρουν, καταλιπόντες ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις στράτευμα μερικὸν εἰς πολιορκίαν τοῦ ἄστεος. κατέλαβον οὖν οὗτοι τὴν Ἄρταν. Κάκεῖσε γοῦν καὶ αὐτὸς τούτοις ξυντετυχήκειν· οἷς καὶ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας ξυνομιλήσας κᾶτα δὴ συνταξάμενος τῆς Ἄρτης ἐξήειν, καταλιπὼν τὸν ἐκεῖσε λαὸν οὐκέτι εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς ἡμετέρους διακείμενον· οὐ γὰρ καλῶς οἱ τῶν στρατευμάτων τούτοις ἐχρήσαντο. διὰ ταῦτα καὶ ἡ περιφανεστάτη ἐκείνη νίκη ἢ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιλάμψασα ἐν οὐ πολλῷ τῷ χρόνῳ πρὸς τούναντίον κεχώρηκεν. ἀπήειν οὖν ἐξ ὀρθοῦ πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα Ἰωάννην τὸν τοῦ βασιλέως ἀυτάδελφον περὶ τὴν Νέαν Πάτραν διάγοντα, καὶ τινὰς ἡμέρας μετ' αὐτοῦ διακατερήσας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης ἠψάμην. Ὁ μὲν οὖν νόθος υἱὸς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ Ἰωάννης τῷ σεβαστοκράτορι ξυνὼν ἀποστασίαν μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν ἐμελέετα. καὶ ἐπεὶ ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης κατὰ τῶν Λατίνων κεχώρηκε καὶ τὴν Λεβαδίαν παραμείψας τὰς Θήβας ἐσκύλευσε, τὴν ἦν ὠδινεν οὗτος ἀπιστίαν εἰς προὔπτον προύφηγε καὶ μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν ἀποδράς περὶ τὸν ἀποστάτην Μιχαὴλ τὸν πατέρα τούτου ἀπήει. ἐκεῖνος μὲν οὖν τῷ ἀθρώπῳ τοῦ πράγματος ταραχθεὶς οὐκ εἶχεν ὄπη γῆς σταίη, ἀλλ' ἐν πλοιαρίοις ἐμβάντες αὐτὸς τε καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικηφόρος καὶ ἡ σύζυγος τούτου καὶ τινες τῶν αὐτοῦ τὰς διατριβὰς ἐν τῇ θαλάσῃ ἐποίουν τὰς τε νήσους τὰς περίξ καταγώγιον εἶχον, Λευκάδα δὲ λαδὴ καὶ τὰς τῶν

Κεφαλήνων. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ τούτου νόθος υἱὸς Ἰωάννης πρὸς αὐτὸν ἀπήει καθὰ δεδήλωται, ἀνερ ρώσθη τῆς ῥαθυμίας, καὶ τὸν ὄκνον ἀποσεισάμενος περὶ τὴν Ἄρταν ἐβάδιζε. κάκεισε δὴ ἀφιγμένος, ἐπεὶ τοὺς πάντας οἰκήτορας προσκειμένους εὗρεν αὐτῷ, εἶχε δὲ καὶ τὸ τῆς Βουδίτζης ἄστρῳ παρὰ τοῦ μέρους τούτου κρατούμενον, συναγαγὼν τοὺς ἐκεῖσε εὕρισκομένους τοὺς ἡμετέρους τῶν ὀρίων τῆς Ἄρτης ἐξήλασεν. ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιορκοῦντας τὰ Ἰωάννινα μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων πεποίηκεν. οὕτω μὲν οὖν ἀρχὴν κακῶν τὰ τῶν Ῥωμαίων εἴληφε πράγματα, καὶ τὰ καλῶς ταῖς βασιλικαῖς συμβουλίαις γεγεννημένα ταῖς τῶν στρατηγούντων ἀνηκοΐαις καὶ ἀταξίαις εἰς τὸ μηδὲν σχεδὸν ἢ καὶ πάνυ μικρὸν κατηντήκασιν. Ὁ μὲν οὖν αὐτάδελφος τοῦ βασιλέως ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης καὶ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ὁ Τορνίκης Κωνσταντῖνος τῆς μάχης ἐξιώντες εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐπανέζευξαν περὶ τὴν Λάμψακον ὄντα καὶ τὰς διατριβὰς ἐκεῖσε ποιούμενον. τὸν μὲν οὖν σεβαστοκράτορα Ἰωάννην ὁ βασιλεὺς τῷ τῶν δεσποτῶν τετίμηκεν ἀξιώματι, ἀντίχαριν οἷον τῆς νίκης τούτῳ διδούς, καὶ ἵνα τοῖς μαχομένοις τούτῳ προσώποις ἀντισταθμίζοιτο, δεσπότης πρὸς δεσπότης μαχόμενος· τὸν δὲ πενθερὸν αὐτοῦ τὸν Τορνίκην Κωνσταντῖνον μέγαν πρὶν μικήριον ὄντα τῷ τῶν σεβαστοκρατόρων τετίμηκεν ἀξιώματι. ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον ἐκ καισάρων σεβαστοκράτορα κατωνόμακεν. ἐν τούτοις δὲ τὰ τῶν σεβαστοκρατόρων διέφερον, ἐν οἷς ὁ μὲν αὐτάδελφος τοῦ βασιλέως τοῖς κυανοῖς πεδίλοις ἐγκεκολλημένους εἶχε καὶ χρυσοφεῖς ἀετούς, ὁ δὲ Τορνίκης γυμνὰ τούτων τὰ πέδιλα ὑπεδέδετο. ἀλλὰ καὶ τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον μέγαν δομέστικον ὁ αὐτοκράτωρ τετιμηκῶς δι' ἀποστολῆς τετίμηκε καίσαρα, διαπόμπιμον αὐτῷ τὴν τιμὴν χαρισάμενος, καὶ ταῦτα μὲν οὕτω ξυνέβη.

83 Ὁ δὲ βασιλεὺς παραχειμάσας ἐν τῇ Λαμψάκῳ, ἕαρος ἐπιλάμψαντος κατὰ τῆς Κωνσταντίνου κεχώρηκεν· ἅπασα γὰρ ἦν αὐτῷ σπουδὴ καὶ ἅπας σκοπὸς τῆς τῶν Λατίνων χειρὸς αὐτὴν ἀναρρῦσασθαι. ἐπῆλθε γοῦν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐ τεθαρρηκῶς τοῖς στρατεύμασιν –οὐδὲ γὰρ ἦγεν ἀξιόμαχον στρατιὰν εἰς τοιαύτης πόλεως πολιορκησιν–ἀλλὰ λόγοις τοῖς τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ, οὗ τὸ ὄνομα Ἀσέλ, ἐξηπατημένος· ἠπάτα καὶ γὰρ τὸν βασιλέα, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ τείχει τῆς πόλεως τὴν οἰκίαν ἔχει καὶ πύλας ἔχει παρ' αὐτοῦ δεσποζομένας, δι' ὧν δύναται ἂν τὰ τοῦ βασιλέως στρατεύματα ἔνδον τῆς πόλεως ἀποφῆτι καὶ δίχα μάχης εἰσαγαγεῖν. καὶ ἐπιστεύετο λέγων ταῦτα· τό τε γὰρ συγγενὲς φαντασίαν ἐδίδου τοῦ ἀληθεύειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸ πλειόνων τε τιμῶν καὶ δωρημάτων ὑποσχέσεις ἐνωμότους λαβόντα *** Φράγγων ἐν τῇ τοῦ πρίγκιπος Ἀχαΐας μάχῃ καὶ προσδοκήσας δεινὰ μάλιστα ἠύμοιρήκει πολλῶν ἀγαθῶν· ὅτε καὶ τὰς τοιαύτας ὑποσχέσεις τῷ βασιλεῖ δέδωκε καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀντεδέξατο. τούτοις μὲν οὖν, ὡς ἔφημεν, ἐλπίσας ὁ βασιλεὺς κατὰ τῆς Κωνσταντίνου ἐπήει, καὶ ἀντιπέραν τοῦ βορείου κέρως τῆς πόλεως ἐν τόπῳ τοῦ Γαλατᾶ κατονομαζομένῳ ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τὸ μὲν δοκεῖν τὸ τοῦ Γαλατᾶ ἐμάχετο φρούριον, τῇ δ' ἀληθείᾳ κρύφα πρὸς τὸν Ἀσέλ ἔπεμπεν, ὅπως τὰς ὑποσχέσεις πληρώσειεν. ὁ δὲ πρὸς κέρδος ἑώρα, οὐ πρὸς ἀλήθειαν· ψευδεῖς γοῦν ἐποίητο τὰς ἀποκρίσεις, ἄλλα ἐπ' ἄλλοις προφασιζόμενος, ἐπεὶ γοῦν ἱκανὸς παρερρῦη χρόνος καὶ οὐδὲν ἦνυεν, ἀλλὰ καὶ τῆς στρατιᾶς ὀπλισθείσης καὶ νυκτὸς ἀπιούσης καὶ τῇ οἰκίᾳ τούτου προσεγγισάσης–τούτο γὰρ ἐκεῖνος γενέσθαι διεμηνύσατο–τότε ψεύδεσθαι πεφώραται φανερώς. καὶ ἐπεὶ οὐκ εἶχε τινα εὐλογον ἀπολογία πεισθῆναι, τὴν αἰτίαν εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως ἔθετο· «ὑπετόπασε» γὰρ εἶρηκεν «οὗτος ὡς οὐ καλὸν ἐστὶ τὰς κλεῖς μετὰ τῶν τῆς πόλεως κατέχειν πυλῶν, καὶ διὰ ταῦτα εἴληφε ταύτας αὐτὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἔγωγε περὶ τὸ ἔργον ἀδυνατῶ.» ἐπεὶ γοῦν καθαρῶς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπάτην ἐπεγνώκει ὁ βασιλεὺς, ἐξήει τοῦ

τόπου. καθ' ὁδὸν δὲ τρεῖς πρέσβεις οἱ Λατῖνοι πρὸς τὸν βασιλέα πεπόμφασιν εἰρήνην ζητοῦντες, ὁ δὲ βασιλεὺς πεποίηκε ταύτην, εἰς ἑνιαυτὸν δὲ καὶ μόνον ἓνα, ἐν στενωῷ κομιδῇ ἐπισφίγγας τούτοις τὰ πράγματα.

84 Διαπεράσας γοῦν ὁ βασιλεὺς τὸν Ἑλλήσποντον, τὰ τῶν Πηγῶν κατέλαβε μέρη κάκεισε τὰς διατριβάς ἐποιεῖτο. ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ θέρους παρήει καιρὸς, ἀλλὰ γε δὴ καὶ ὁ τῆς ὀπώρας ἔρρῦη, τῶν τοιούτων ἀπάρας χώρων πρὸς τὴν ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσιν οὐσαν ἀνάπαυσιν, ἐξ ὅτου τῆς Κωνσταντίνου γεγόνασιν ὑπερόριοι, κατηντήκει τὸ Νύμφαιον, ἐμὲ δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα τῶν Βουλγάρων τὸν Κωνσταντῖνον πρέσβιν ἐκπέπομφεν. ἀπήειν γοῦν πρὸς αὐτόν, καὶ διεβίβασα μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς· ἔτυχον γὰρ τότε καὶ αἱ ἑορτάσιμοι τοῦ Χριστοῦ ἡμέραι, ἢ τε τῶν γε νεθλίων καὶ ἢ τοῦ βαπτίσματος. ἐν τῇ τοιαύτῃ καὶ γὰρ ἡμέρᾳ τοῦ βαπτίσματος οἱ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντες λαμπρύνονται μάλιστα, καὶ ἐβούλετο ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τῷ τότε Κωνσταντῖνῳ σφίσειν αὐτοῖς συνεῖναι κάμῃ καὶ θεατὴν γενέσθαι τῶν τελομένων. τὰ προστεταγμένα μοι γοῦν πληρώσας τοῦ Τρινόβου ἐξήειν, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπήειν ἐν τῷ Νυμφαίῳ διάγοντα. ἐκεῖσε γοῦν ὁ βασιλεὺς παρεχέμασε, καὶ ἐπιλάμψαντος ἕαρος τοῦ Νυμφαίου ἐξήει, τὴν λαμπρὰν τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμέραν προεορτάσας ἐν τῷ Νυμφαίῳ. ἡμέρας δὲ τινὰς ἐν τοῖς Φλεβίοις διαβιβάσας, περὶ τόπον οὕτω πως ἐπονομαζόμενον Κλυζο μενῆν ἀπελθὼν ἐπήξατο τὰς σκηνάς. ἐκεῖσε καὶ γὰρ εἰ ὠθασιν οἱ βασιλεῖς τοῦ Νυμφαίου ἐξιόντες χρονοτριβεῖν καὶ τὸ πλεόν τοῦ ἔαρινου παραμεῖβειν καιροῦ. ὁ τε γὰρ τόπος ἄπας πεδιάς καὶ χόρτον προβεβλημένη πολλοῖς ἄρ κοῦντα τοῖς ἵπποις, κατάρρυτος δὲ τυγχάνει καὶ ὕδασι, ἐγγὺς δὲ αὐτοῦ καὶ κώμας ἔχει πολλὰς καὶ πόλεις, ἐξ ὧν δαψιλῆ καθειστήκει τὰ ζωαρκῆ. Ἐκεῖσε γοῦν ὄντος τοῦ βασιλέως καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ Τορνίκης ἐκ τῆς Νικαέων ἐπιδεδήμηκε, καὶ δι' ὄχλου τῷ βασιλεῖ γέγονε διὰ τὸν προπατριαρχεῦσαντα Ἀρσένιον. ὁ γὰρ πατριαρχικὸς ἐχίρησε θρόνος, τοῦ πατριαρχεῦσαντος Νικηφόρου, ὃς ἀπὸ τῆς Ἐφέσου εἰς τὸν πατριαρχικὸν μετετέθη θρόνον, ἀπάραντος τῶν ἐνθένδε καὶ πρὸς τὰς αἰωνίους μεταστάντος σκηνάς, μηδὲ εἰς ὄλον σχεδὸν ἑνιαυτὸν τὸν πατριαρχικὸν κοσμήσαντος θρόνον. ὁ δὲ Ἀρσένιος οὗτος ἦν προβεβλημένος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου, ἀνήρ* καὶ εἰς λόγον καὶ εἰς πράξιν παναφύεστατος. οὔτε γὰρ λόγον εἶχε τὸν κοσμοῦντα τοῦτον, εἴτ' ἐκ παιδείας γεγεννημένον, εἴτ' ἐκ φύσεώς πως προβαλλόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἦθος ὑπῆρχε δεινὸς καὶ σκληρὸς τὸν τρόπον, καὶ ταχύς μὲν εἰς ἔχθραν, εἰς δὲ φιλίαν βραδύς, καὶ τὴν μνησικακίαν φέρων ὥσπερ τινὰ σκιὰν συνεφεπομένην τῷ σώματι. οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ βασιλέως εἰς τὰ πεπραγμένα τοῖς πᾶσι συνήνει, καὶ ἦν προσφιλὴς τῷ βασιλεῖ διακεῖμενος. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀπεπλήρου στεφηφορίαν, εὐθύς μεταπεπτῶκει πρὸς τούναντιον καὶ δύσνονος ἐγεγόνει τῷ βασιλεῖ, ἔχων ἐν ταύτῳ συνίστορας τὸν Σάρδεων Ἀνδρόνικον καὶ* τὸν Θεσσαλονίκης Μανουὴλ τὸν καὶ Ὀψαρᾶν λεγόμενον. ἀλλ' ὁ μὲν Σάρδεων, ὅτε ὁ βασιλεὺς κατὰ τῆς Κωνσταντίνου ἐστρατοπεδεύσατο καὶ ἐγγὺς ταύτης τὰς ἐπαύλεις ἐποιεῖτο, τότε τὰ τῶν μοναχῶν ἐνεδέδυτο ἄμφια ὑπὸ τοῦ Φιλαδελφείας Ἰωαννικίου. ὡς γὰρ συχνῶς διηνώχλει τὸν βασιλέα ἐπιδημῆσαι τῇ Παφλαγόνων –ἐκεῖθεν καὶ γὰρ ὠρμητο–τὸ στρεβλόνου τοῦ ἀνδρὸς ὁ βασιλεὺς ἀκριβῶς εἰδὼς οὐκ εἶα τοῦτον περὶ τὰ ἐκεῖσε μέρη ἀφίχθαι· σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτῷ τὰ τῶν Παφλαγόνων πάντα διαταράξαι τῇ πρὸς τὸν βασιλέα δυσνοίᾳ. ὁ βασιλεὺς δὲ δικαιοτάτον πρὸς τοῦτον ἐποίησε τὸν λόγον ὡς «μητροπολίτης κεχειροτόνησαι Σάρδεων, οὐκέτι γε μὴν Παφλαγονίας, καὶ δεῖ σε τοῖς τῶν Σάρδεων ἐμφιλοχωρεῖν μέρεσι κάκεισε καὶ διατριβεῖν καὶ σου ποιμαίνειν τὸ ποῖμνιον.» ἐπεὶ οὖν ἐπεγνώκει ἀμετάπτωτον εἶναι τὸ βασιλικὸν βούλημα, μὴ ἔχων ὅ, τι καὶ δράσειε, τὸν μονήρη

βίον προείλετο. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ ἄκων ἐξιὼν τῆς Νικαίας περί που τὰ ἐγγὺς ἐκείνης διέτριβεν. ὁ δὲ πατριαρχεύσας Ἀρσένιος καὶ αὐτὸς ἐξιὼν ἐκεῖθεν ἐν μικροτάτῳ τινὶ σεμνείῳ ἑαυτὸν ἐγκαθεύρξας διήγεν, ἔμπρακτον κἂν οὐκ ἔγγραφον τὴν παραίτησιν ποιησάμενος. ἐντεῦθεν συνελθόντες πάντες οἱ ἀρχιερεῖς περὶ τὴν Λάμψακον, ψήφῳ πάντων καὶ προσ ταγῆ βασιλέως ὁ τῆς Ἐφέσου πρόεδρος Νικηφόρος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνήχθη θρόνον, ἀνὴρ καὶ λόγον καὶ τρόπον σεμνότατός τε ἅμα καὶ κοσμιώτατος καὶ πᾶσι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτὸν προσφιλέστατος. ἀλλ' οὗτος, καθὰ προειρήκειν, μήπω ἀπειναυτήσας πρὸς θεὸν ἀπῆρε. τότε γοῦν ὁ σεβαστοκράτωρ Τορνίκης οὐκ οἶδ' ὅπως τῆ φιλίᾳ τοῦ Ἀρσενίου προσ κείμενος ἠνάγκαζε τὸν* βασιλέα τὸν Ἀρσένιον εἰς τὸν πατρι αρχικὸν καὶ αὐθις θρόνον ἀναγαγεῖν, θαύματά τινα καὶ τεράστια παρὰ τοῦ Ἀρσενίου ἐνεργούμενα διηγούμενος, καὶ τοι γε τῶν ἄλλων τῶν ἐν συμβουλῇ μὴ θελόντων τοῦτο γενέσθαι. ἀλλὰ τὸ τοῦ βασιλέως καλοκαγαθὸν καὶ πρὸς τὸ εὖ ποιήσασθαι ἔτοιμον τῇ συμβουλῇ τοῦ σεβαστοκράτορος μάλλον ξυντεθῆναι πεποίηκε. καὶ ἀνήχθη καὶ αὐθις πρὸς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀρσένιος, ἔγγραφον ποιησάμενος τὰ ὀρθὰ φρονεῖν καὶ πράττειν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως.

85 Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον τὸν καῖσαρα μετὰ στρατευμάτων τινῶν οἰκονομήσας ἐπὶ τοῖς δυτικοῖς ἐκπέπομφε μέρεσι, τοῖς ἐκεῖσε οὔσι τῶν Ῥωμαίων ὑπεναντίοις ξυνηλεῖν εἰς μάχην, παραγγείλας ὡς ἐν τῷ διέρχεσθαι, ἐπεὶ τὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐκεῖσε φερούσης πλησίον ὑπάρχει τῆς Κωνσταντίνου, ἔφοδόν τινα κατ' αὐτῆς ποιήσασθαι καὶ μέχρι τῶν πυλῶν αὐτῆς ἐπιδραμεῖν τὰ στρατεύματα, ὡς ἂν ποῖα παρ' αὐτῶν τοῖς οὔσιν ἐντὸς Λατίνοις ἐγγένηται. ἐγένετο δὲ τῷ τότε καὶ τι συμβῆναι προνοία θεοῦ. ἐπεὶ γὰρ ναῦς μεγίστη κοίλη Λατινική ἐκ Βενετίας εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀφίκετο, καὶ νέος ἐν ταύτῃ ἐξουσιαστής παρεγένετο, ὃν καὶ ποτεστάτον ἐπονομάζουσιν, ἀνὴρ, ὡς ἐφάνη, δραστήριος καὶ θρασύτερος εἰς τὰ μάχιμα, τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει πάντας Λατίνους παροτρύννας εἰς μάχην καὶ συμβουλεύσας ὡς «δεῖ καὶ ἡμᾶς μὴ μόνον ἐντὸς ὄντας τῆς πόλεως τὴν πόλιν καὶ ἑαυτοὺς φυλάττειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ Ῥωμαίων τι δρᾶν, ὡς ἂν μὴ πάντῃ καταφρονητικῶς ἐν τοῖς καθ' ἡμῶν διατίθωνται.» ἔπεισεν οὖν αὐτοὺς εἰσιόντας ἐν ὅσας εἶχον τριήρεσι καὶ τισιν ἑτέροις πλοίοις, λεμβαδίοις οἶον καὶ δρόμωσι, κατὰ τῆς νήσου Δαφνουσίας χωρῆσαι, εἴ πως δυνηθεῖεν αὐτὴν παραστήσασθαι καὶ σκύλων εὐμοιρῆσαι τῶν ἐξ αὐτῆς. κεκένωται οὖν ἡ πόλις ἀνδρῶν, καὶ ἦν γυναιξὶ καὶ νηπίοις καὶ τῷ βασιλικῷ τάχα ταύτης κατάρχοντι Βαλδουίνῳ μετὰ τινῶν μετρίων ἀνδρῶν διεξαγομένη καὶ τηρουμένη. Αἴφνης οὖν ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος ὁ καῖσαρ νυκτὸς ἐπιὼν τῇ Κωνσταντίνου προσήγγισεν. ἐπεὶ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ εἶχε καὶ ἄνδρας τινὰς ἐξωρημένους τῆς πόλεως καὶ ἀκριβῶς εἰδότας τὰ κατ' αὐτὴν, καὶ πυνθανόμενος αὐτῶν ἐμεμαθήκει ὅπῃ τινα εἶναι περὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, δι' ἧς ἀνὴρ ὀπλίτης δύναιτ' ἂν ἐντὸς εἰσελθεῖν, μηδ' ὄλως μελλήσας τοῦ ἔργου εἶχετο. καὶ εἰσῆλθε διὰ ταύτης ἀνὴρ, καὶ ἐπηκολούθησεν αὐτῷ ἕτερος, εἶτα ἐκείνῳ ἄλλος, καὶ οὕτω μέχρι τῶν πεντεκαίδεκα, τάχα δὲ καὶ πλείους ἄνδρες ἐντὸς εἰσῆλθον τῆς πόλεως. ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ τεῖχος ἕνα εὖρον τῶν ἐμπεπιστευμένων τὴν φυλακὴν, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀναβάντες καὶ τῶν ποδῶν λαβόντες ἔρριψαν ἔξω τῆς πόλεως. οἱ δ' ἄλλοι ἀξίνας ἐγχειρισάμενοι καὶ τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν διαρρήξαντες ἐλευθέραν πεποιήνται τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον τῷ στρατεύματι. οὕτω μὲν οὖν ὁ Στρατηγόπουλος καῖσαρ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες Ῥωμαῖοι καὶ Σκύθαι—ἐκ τῶν τοιούτων καὶ γὰρ τὸ ὑπ' αὐτὸν συνεκεκρότητο στρατεύμα—ἐντὸς τῆς πόλεως ἐγεγόνεισαν. οἱ δ' ἐντὸς τῷ αἰφνιδίῳ κατασεισθέντες τοῦ πράγματος, ὡς εἶχεν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἐπραγματεύετο. καὶ οἱ μὲν περὶ τὰ σεμνεῖα

ἐβάδιζον καὶ μοναχικὰ ἐνεδέδυντο ἄμφια, ὅπως τὸν φόνον ἐκφύγοιεν, γυναῖκες δὲ εἰς ὅπας τειχῶν συνεστέλλοντο καὶ εἰς στοὰς σκοτεινὰς καὶ ἀποκρύφους ἐκρύπτοντο. ὁ δὲ τῆς πόλεως κατάρχων Βαλδουῖνος περὶ τὸ μέγα παλάτιον ὤρμησεν. Οἱ δὲ περὶ τὴν Δαφνουσίαν ἀπιόντες Λατῖνοι καὶ ὁ μετ' αὐτῶν ποτεστάτος, μηδὲν τι τῶν γενομένων γνωρίσαντες, ἐπεὶ μὴ κατὰ τῆς νήσου Δαφνουσίας ποιῆσαι τι ἴσχυσαν –ἀντελάβετο γὰρ κάκείνων θεός–παλίνδρομοι πρὸς τὴν πόλιν ἐπανεξεύγνυον. μέχρι μὲν οὖν τοῦ ναοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω δυνάμεων Μιχαὴλ ἐλθόντες, τοῦ περὶ τὸν ἀνάπλουον διακειμένου, οὐδὲν τι ὅλως τῶν γενομένων ἐμεμαθήκεισαν· ἐκεῖσε δὲ ἀφιγμένοι καὶ ταῦτα μαθόντες εἰς τὴν πόλιν ὤρμησαν ἐπελθεῖν. ἀλλὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τοῦτο γνόντες πῦρ ταῖς οἰκίαις τῶν Λατίνων ἐνέβαλον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν κειμέναις, καὶ ἐνέπρησαν ταύτας, καὶ πρῶτα μὲν τὰς τῶν Βενετικῶν, εἶτα τῶν ἄλλων γενῶν, ἃς καὶ κάμπους κατωνόμαζον. ἐπεὶ δὲ εἶδον τὴν πόλιν πυρπολουμένην οἱ τῶν Λατίνων, τὰς παρειὰς ταῖς χερσὶ τύψαντες, καὶ λαβόντες ὅσους ἠδύναντο ἐντὸς τῶν τριήρεων αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν πλοίων, ὑπεχώρησαν, μιᾶς τριήρεως εἰς τὸ μέγα παλάτιον ἀπελθούσης καὶ ἀναδεξαμένης τὸν Βαλδουῖνον ἐν χρῶ τῆς ζωγρείας γενόμενον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω ξυνέβη, καὶ ἡ Κωνσταντίνου προνοία θεοῦ καὶ αὐθις ὑπὸ χεῖρα τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο κατὰ λόγον δίκαιόν τε καὶ προσήκοντα, Ἰουλίου εἰκοστὴν καὶ πέμπτην ἄγοντος, οὔσης ἐπιμελήσεως τετάρτης καὶ ἀπὸ γενέσεως κόσμου ἔτους ὄντος #22 ψξθ', ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κρατουμένη χρόνους πενήκοντα καὶ ὀκτώ.

86 Περὶ γοῦν τὸ Μετεώριον τότε σκηνομένου τοῦ βασιλέως ἐξαπίνης φήμη τις νύκτωρ τὰς τῶν πολλῶν περιεβόμβησεν ἀκοάς. ἡ δὲ φήμη παρὰ παιδαρίου τινὸς τῆς αὐταδέλφης τοῦ βασιλέως τῆς ὀνομαζομένης μὲν Εἰρήνης, διὰ δὲ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος μετονομασθείσης Εὐλογίας, ἐκ τῶν τῆς Βιθυνίας μερῶν παρ' αὐτὴν ἀφικομένου, ὡς καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει παρὰ του, παρὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων ἀλῶναι τὴν Κωνσταντίνου. ὡς εἶχε γοῦν τάχους ἢ τοῦ βασιλέως αὐτοκασιγνήτη παρὰ τὸν βασιλέα ἀφιγμένη καταδαρθάνοντα τοῦτον εὔρε, καὶ ἡρέμα πως ἐκίνει αὐτὸν χειρὶ, ὅπως ἂν γε καὶ γρηγορήσειεν, ἰσχυρότερα τῆ φωνῆ ὑπολέγουσα ὡς «κατέσχε, ὦ βασιλεῦ, τὴν Κωνσταντινούπολιν.» καὶ πολλάκις τοῦτο εἰρήκει, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπέμενε μηδὲν τι πρὸς ταύτην ἀνταποκρινόμενος. ὡς δὲ τὸν λόγον μετέβαλε καὶ εἰρήκει· «ἀνάστηθι βασιλεῦ· ὁ γὰρ Χριστὸς ἀπεχαρίσατό σοι τὴν Κωνσταντινούπολιν,» τῆς κλίνης ἀναστὰς καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας «τοῦτον μὲν» ἔφη «τὸν λόγον, ὦ ἀδελφή, καὶ αὐτὸς δέχομαι. ὃν δὲ λόγον τὸ πρῶτον εἶπας, ὡς τῆς Κωνσταντίνου κεκράτηκα, οὐδαμῶς ἀποδέχομαι· πῶς γὰρ ἐκ τοῦ Μετεωρίου ἐγκρατῆς γενοίμην τῆς Κωνσταντίνου; ἀλλ' οὐδὲ στράτευμα κατ' αὐτῆς ἀξιόλογον πέπομα. τὸ δὲ ῥάω ταῦτα εἶναι θεῶ καὶ αὐτὸς ξυνομολογῶ, καὶ θᾶπτον ἂν τὰ μικροῦ καὶ ἀδύνατα τοῖς οἷς βούλοιο παρασχεῖν καθέστηκε δυνατός.» Ταῦτ' εἰπὼν τοὺς ἐν τέλει πάντας τοὺς ἐκεῖσε τότε τοῦ τῶ συνόντας ξυνήθροισε, καὶ ἐπυθάνετο εἰ ἀληθῆ δοκεῖ σφίσι αὐτοῖς τὰ παρὰ τῆς φήμης. καὶ οἱ μὲν συν ἔθεντο τὰ τῶν λόγων ἐπαληθεύειν, καὶ μάλιστα οἷς ἢ τῶν Λατίνων ἔξοδος ἀκριβέστερον ἐπεγνώσθη· ἔνιοι δὲ τὸν λόγον ἤγον ἐν ἀμφιβόλοις, οἷς οὐκ ἐν γνώσει τὰ τῆς ἄνω προνοίας καθέστηκε κρίματα, ὑπολογιζόμενοι καὶ τὸ πρᾶγμα τῶν δυσχερεστάτων τε εἶναι καὶ μὴ ῥαδίως κατορθουμένων. ἐν τοῖς τοιοῦτοις μὲν λόγοις τὸ τῆς νυκτὸς παρήει διάστημα. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐπέφωσκεν, ἐλπίς μὲν ἦν πᾶσι τὸν διακομίζοντα τάληθῆ ἀφικέσθαι πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης παραδεδραμῆκει διάστημα, καὶ οὐδεὶς τοιοῦτος ἀφίκετο. ἥσχαλλον γοῦν αἱ τῶν ἀπάντων ψυχαὶ καὶ ἠδημόνουν, καὶ μάλιστα γε τοῦ βασιλέως. ἀλλὰ νυκτὸς ἐπιούσης ὁ τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν διακομίζων ἐλήλυθε καὶ σαφῶς εἰρήκει περὶ τοῦ ἔργου,

ὅτι περ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα μετὰ τοῦ καίσαρος Στρατηγοπούλου ἐντὸς τῆς Κωνσταντίνου διάγουσι, καὶ πάντα ὡς ἔσχεν ἀπήγγειλεν.

87 Ἀπάρας γοῦν ὁ βασιλεὺς τοῦ Μετεωρίου μεθ' ἡδονῆς ὅτι πολλῆς τὴν Κωνσταντίνου φθάσαι διὰ τάχους ἐπέσπευδε, δεδιὼς μήποτε ἐκ τῆς Δαφνουσίας οἱ Λατῖνοι ὑπονοστήσαντες καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς γενόμενοι μάχην κατὰ Ῥωμαίων στήσαιεν καρτεράν, καὶ πολλῶ πλείους τῶν Ῥωμαίων ὄντες τῶν τειχῶν ἔξω βάλλουσι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐ ξυνέβη, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τῷ ἀθρόῳ τὰς ψυχὰς κατασεισθέντες προύλαβον ἀποδρᾶναι, καθὼς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν. ὁ βασιλεὺς δὲ τὴν πορείαν ἐπέτεινε. ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς τοῦ Καλάμου βουνοὺς παρημεΐσαμεν καὶ τῆς Ἀχυράους ἐγγὺς ὁ βασιλεὺς ἐπήξατο τὴν σκηνήν, τότε δὴ καὶ τὰ τοῦ Βαλδουίνου τοῦ τάχα βασιλικῶς τῆς Κωνσταντίνου κατάρχοντος τὰ βασιλικά διεκομίσθησαν σύμβολα· ταῦτα δὲ ἦν καλύπτρα Λατινικὴ τὸ σχῆμα καὶ μαργάροις πεποικιλμένη καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς λιθιδίῳ κοκκίνῳ, πέδιλά τε κοκκοβαφῆ καὶ σπάθη σηρικὸν κοκκοβαφές ἐνδεδυμένη προκάλυμμα. τότε δὴ καὶ ὁ πολὺς λεὼς τὰ τῆς ὑποθέσεως ἐπεπίστωτο· τὸ γὰρ μεγαλεῖον οὐκ εἶα τοῦ πράγματος εὐχερῶς πιστεύειν τοῖς λεγομένοις. Ἔσπευσε οὖν ὁ βασιλεὺς τὴν κίνησιν. ταχυτέρας γοῦν καὶ μακροτέρας ἐποιεῖτο τὰς μεταβάσεις. ἐγγίσαντι γοῦν τῇ Κωνσταντίνου τῷ βασιλεῖ κατὰ νοῦν ἐπήει θεοπρεπεστέραν μᾶλλον ἢ βασιλικωτέραν τὴν εἰς τὴν Κωνσταντίνου ποιήσασθαι πάροδον, καὶ τὸν τρόπον ἐσκέφατο, ὅπως ἂν γένοιτο ὃ δὴ διὰ λόγων εὐχαριστηρίων πρὸς τὸν θεὸν καὶ φωνῶν εὐκτηρίων ὑπὲρ τε βασιλείας καὶ ἱεραρχείας ὑπὲρ τε τῆς πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς οἰκητόρων καὶ τοῦ ταύτης πληρώματος. ἐπεὶ δὲ ἐζήτει τὸν τὰς εὐχὰς συγγράψασθαι μέλλοντα, τὸν φιλόσοφον Βλεμμύδην πρὸς τοῦργον ἐπινύξαι βεβούλητο. μακρὰν δὲ ἦν ὁ ἀνὴρ-ἀμφὶ γὰρ τὴν Ἔφεσον τὰς διατριβάς ἐποιεῖτο-εἰς ἀργίαν δὲ τὰ τοῦ πράγματος ἔπιπτεν. ὁ δὲ βασιλεὺς μελλήσειν οὐκ ἠθέλε πρὸς τὴν εἴσοδον. ἐδυσχέραινε γοῦν ἐπὶ τούτοις, ἀλλ' αὐτὸς τὸ δυσχερὲς διελυσάμην τῷ βασιλεῖ. «εἰ μὲν» γὰρ ἔφην, «ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐξ ἀγίου ἀνδρὸς βούλει τὰς εὐχὰς, ἄσπερ ἐθέλεις, γενέσθαι σοι, οὐκ ἔχω λέγειν· εἰ δὲ ἐξ οἰουδήτινος, δυναμένου δὲ συγγράφειν προέλοιο τὴν βούλησιν ἐκπεπλησθαί σοι, ἰδοὺ σοι αὐτὸς τὴν θέλησιν ἀποπλήσαιμι καὶ τὰς εὐχὰς σοι συγγράψαιμι.» ἔδοξε τοῦτο κρεῖττον τῷ βασιλεῖ, καὶ τῆς ταχινῆς εἰσόδου τὰς ὑπ' ἐμοῦ ποιηθησομένας προείλετο. ἐγὼ μὲν οὖν εὐθὺς ἠψάμην τοῦ ἔργου, καὶ οὕτω ἡμέρα παρήει ὅλη καὶ νύξ, καὶ δέκα πρὸς ταῖς τρισὶ συνεγραψάμην εὐχὰς, ἐκάστην οἰκεῖον ἔχουσαν τὸν σκοπόν.

88 Κατέλαβε γοῦν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν Κωνσταντίνου· τεσσαρακαιδεκάτην ἦγε τότε ὁ Αὐγουστος. εἰσελθεῖν γοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν οὐκ ἠθέλησε τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὰς σκηνὰς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κοσμιδίου ἐπήξατο, τῇ ἄγχι διακειμένη τῶν Βλαχερνῶν. ἐκεῖσε γοῦν διανυκτερεύσας ἔωθεν ἀναστὰς τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἴσοδον ἀπειργάσατο τρόπον τοιοῦτον. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν πατριάρχης Ἀρσένιος οὐ παρῆν, οἷα ἐκεῖνος ἀνὴρ νωθρότερος περὶ τὰ καλὰ καὶ δύσνους πρὸς τὸν βασιλέα τελῶν καὶ μικροῦ δυσχεραίνων, ὅτι πρὸς τοῦ βασιλέως ἢ τῆς Κωνσταντίνου τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ συγκατείλεκται, ἔδει δὲ ἄρα τῶν τινα ἀρχιερέων τὰς εὐχὰς εἰς ἐπήκοον ἐξειπεῖν, ὁ τῆς Κυζίκου μητροπολίτης Γεώργιος, ὃν καὶ Κλειδᾶν κατωνόμαζον, ἐπλήρου τὴν χρεῖαν, καὶ εἰς ἓνα τῶν πύργων τῶν τῆς Χρυσείας ἀναβάς, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ τῆς θεοτόκου ἐκτύπωμα τὸ οὕτω πως ἐκ τῆς μονῆς παρωνομασμένον τῶν Ὀδηγῶν, εἰς ἐπήκοον ἀπάντων ἀπεστομάτισε τὰς εὐχὰς. ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ τὴν καλύπτραν ἀποβαλὼν καὶ γόνυ κλίνας ἔπεσε χαμαί, καὶ πάντες δὲ οἱ σὺν αὐτῷ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ γόνυ κατέπεσον. ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη τῶν εὐχῶν ἐκτετέλεσται καὶ ὁ διάκονος ἐσήμηνε τὴν ἀνέγερσιν, πάντες

ἀναστάντες τὸ κύριε ἐλέησον, εἰς ἑκατὸν ἀριθμήσαντες, ἐπεβόησαν. καὶ τούτων τετελεσμένων πρὸς τοῦ ἀρχιερέως καὶ αὐθις ἕτερα τις ἐξεφωνήθη εὐχή. ὡς ἐν τῇ πρώτῃ γοῦν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ γεγένηται, καὶ οὕτω πως διαπέπρακται μέχρι καὶ συμπληρώσεως τῶν ὄλων εὐχῶν. ἐπεὶ γοῦν οὕτως πως τὰ τῆς ἱεροπραξίας ταύτης γεγένηται, θεοπρεπῶς μᾶλλον ἢ βασιλικῶς τὴν τῆς Χρυσείας πύλην εἰσῆλθεν ὁ βασιλεὺς· πεζὸς γὰρ ἐβάδιζε, προήρχετο δὲ τούτου τῆς θεομήτορος ἢ εἰκῶν. μέχρι μὲν οὖν τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἀπελθὼν, ἐκεῖσε τὴν εἰκόνα καταλιπὼν τῆς ὑπεράγνου μητρὸς τοῦ θεοῦ, ἐπιβὰς τοῦ ἵππου περὶ τὸ τῆς Σοφίας τοῦ θεοῦ ἀφίκετο τέμενος. ἐκεῖσε γοῦν τῷ δεσπότῃ προσκυνήσας Χριστῷ καὶ τὰ εἰκότα τούτῳ εὐχαριστήσας, περὶ τὸ μέγα κατηντήκει παλάτιον. ἐν εὐφροσύνῃ γοῦν καὶ θυμηδία πολλῇ καὶ ἀπλέτῳ χαρᾷ τὸ Ῥωμαϊκὸν τῷ τότε γεγένηται πλήρωμα· οὐδεὶς γὰρ ἦν ὁ μὴ σκιρτῶν τε καὶ ἀγαλλόμενος καὶ μικροῦ δεῖν τῷ πράγματι ἀπιστῶν διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦ ἔργου καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἡδονῆς. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ τὸν πατριάρχην ἐντὸς γενέσθαι τῆς Κωνσταντίνου, μετὰ παραδρομὴν τινῶν ἡμερῶν λόγοις καὶ τῇ παρὰ τούτων πειθοῖ εἰσῆλθε. καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἱερὸν ἀπῆλθεν ἀνάκτορον, τὸ τῆς μεγάλης Σοφίας τέμενος, ἵν' ἐγχειρίσῃ τὴν καθέδραν τῷ ἀρχιερεῖ. καὶ συνήθροιστο μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐν τέλει πάντες καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ πρόκριτοι καὶ πᾶσα πληθὺς. ὁ βασιλεὺς δὲ τῆς χειρὸς τοῦ πατριάρχου ἐπιλαβόμενος «ἔχεις,» φησὶ, «τὸν θρόνον σου, δέσποτα, καὶ οὗτινος ἐκ μακροῦ ἐστέρησαι, νυνὶ τῆς καθέδρας ἀπόλαυε.» καὶ οὕτω μὲν καὶ ἐπὶ τῷ πατριάρχῃ τὰ τοῦ βασιλέως ξυνέβη. 89 Ἐγένετο δὲ τῷ τότε καὶ τι τοιοῦτον, ὃ μὴ παραδοῦναι γραφῇ τῶν οὐ δεόντων ἐλογισάμην. λόγον ἐπὶ τῇ ἀναρρῦσει τῆς Κωνσταντίνου συνεγραψάμην. καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου κατὰ τὰς ἀρχὰς εὐχαριστία τε ἦν πρὸς θεὸν τῆς πρὸς Ῥωμαίους τούτου ἀγαθοουργίας καὶ τῆς εὐσπλαγχνου κηδεμονίας καὶ ἀντιλήψεως, συνανεκεράννυτο δὲ τῷ λόγῳ καὶ εὐφημία πρὸς τὸν βασιλέα εὐχαριστήριος· ἢ δ' ἐπὶ τέλει τοῦ λόγου ἀξίωσις συναναγορευθῆναι τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ τὸν βασιλέως πρωτογενῆ παῖδα, τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον. τοῦτο ἐλάνθανε τοὺς πολλοὺς καὶ μάλιστα τῶν ἐν τέλει, οἷς καὶ οὐ κατὰ γνώμην ὑπῆρχε τὸ πρᾶγμα. οἱ μὲν προύχοντες τῶν ἡμετέρων, ὃ τε δεσπότης Ἰωάννης ὁ τοῦ βασιλέως ἀτάδελφος καὶ ὁ πενθερὸς τούτου ὁ σεβαστοκράτωρ Τορνίκιος–ὁ γὰρ καῖσαρ Στρατηγόπουλος, καὶ εἰ παρῆν ἐν τοῖς τοιοῦτοις, οὐδ' εἶχε περὶ τούτων φροντίδα–τὸν σκοπὸν ἀγνοοῦντες καὶ τὴν ἀξίωσιν τοῦ προβλήματος, ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα ἐπ' ἀκροάσει γενέσθαι τοῦ λόγου. ὁ μὲν βασιλεὺς ἐδυσχέραινεν, ἤδη γὰρ μεσεμβρινὰς τὰς ἀκτῖνας ὁ ἥλιος ἔβαλλε καὶ ὁ τοῦ ἀρίστου παρῆει καιρὸς ***